

ముకుందవిలాసము

కాణాదం పెద్దన సోమయాజి

సంపాదకుడు

డా. ఆర్. శ్రీహరి, ఎమ్ ఓ, ఎఫ్ ఐ ఓ.

రీజర్, తెలుగుకాళి

హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం

ప్రచురణ

తెలుగు విజ్ఞానపీఠ

కళాభవనం, నైఫాబాదు, హైదరాబాదు-500

MUKUNDA VILASAMU - Telugu classic by Kanadam Peddana
Somayaji of 18th Century A D

Edited by Dr R SRI HARI, M A, Ph D Reader, Dept of Telugu,
University of Hyderabad, Hyderabad, Andhra Pradesh

తెలుగు విజ్ఞాన పీఠం

హైదరాబాదు - 500004

ప్రచురణ 988

ప్రథమముద్రణ 1985

ప్రతులు 2000

వెల రూ 10-00

ప్రతులకు

తెలుగు విజ్ఞాన పీఠం

కళాభవనం, హైదరాబాదు,

హైదరాబాదు - 500 004

ముద్రణ

చార్మినార్ ఆర్ట్ ప్రింట్స్,

నీకిందరాబాదు - 500 008

భూ మి క

జాతి సాంస్కృతిక జీవనానికి లలితకళలు దర్శనం వంటివి అటువంటి లలితకళలలో సాహిత్యం ప్రధానమైనది సాహిత్యం రసప్రదాయని, సౌందర్య దర్శిని కావడంతోపాటు సామాజిక ప్రయోజనకారి కావడమే ఇందుకు కారణం వర్తమానం భూతభవిష్యత్తులకు వారది కనుక గరకాలం సాధించిన సత్సలితాలను పదిలపరిచి, వాటిని మరింత సుసంపన్నంచేసి భావితరాలకు అందజేసే బాధ్యత నెవ్వరైనా వేరైనా

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ఈ బాధ్యతను నిర్వహించడంలో ప్రాచీన కావ్యాలను పదిమందికి అందుబాటుచేసే నిమిత్తం వాటిని ముద్రించే, పునర్ముద్రించే పథకం చేపట్టింది వింధ్యాంసులచే చక్కగా అధ్యయనం చేయించి, కవి, కావ్యాలగూర్చి విపులమైన పీరికలు రాయించి, అట్టి ముద్రణలో పొందుపరుస్తూ వచ్చింది అదే విధంగా సంతకనాలు, అనక్షిప్తమైన అధ్యయనాలు కూడా ప్రకటిస్తూ వచ్చింది

ఒక సాహిత్య రంగంలోనేగాక, తెలుగువారి సాంస్కృతిక వైభవాన్ని చాటిచెప్పే ఇతర రంగాలలోకూడా జరుగుతూఉన్న కృషిని మరింత ముమ్మరం చేసి, వీరికృతంచేసి ఉదాత్త స్థాయికి కొనితెచ్చే సదుద్దేశంతో మాన్యుస్క్రిప్ట్ నందమూరి తారక రామారావుగారి నేతృత్వంలోని రాష్ట్రప్రభుత్వం ఇటీవల తెలుగు విజ్ఞానపీఠం నెలకొల్పింది తెలుగు సంస్కృతికి సంబంధించిన వివిధ రంగాలలో కృషిచేస్తూఉన్న భిన్న ప్రభుత్వ పోషిత సంస్థలను ప్రస్తుత రూపాల్లో ఉపసంహరించి, అవి చేస్తూ వచ్చిన కృషిని, అడ్వైంజింగ్ థ్యోరాలనూ విస్తృతంగా, పటిష్ఠంగా కొనసాగించవలసిన బాధ్యత తెలుగు విజ్ఞాన పీఠానికి అప్పగించారు ఈ పరిణామ కాలంలో, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ఇదివరకే ప్రారంభించిన ప్రచురణలను తెలుగు విజ్ఞానపీఠం స్వీకరించి ప్రకటిస్తున్నది ప్రస్తుత గ్రంథం ఆ కోవలోనిదే

“ముకుంద విలాసము” అనే ఈ ప్రబంధం పద్దెనిమిదో శతాబ్ది ఉత్తరార్ధానికి చెందిన సుండితకవి కాణాదం పెద్దన సోనుయాజి వ్రాసిన అష్ట

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీకృష్ణుడు శ్రీదావనమున విహరించుచు ఒక సురసాలముపై రాచిలుకను చూచి దానిని పట్టుకొనుట	73
చిలుక మనుజు భాషణములతో శ్రీకృష్ణునితో వలుకుట	77
చిలుక శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట	79
చిలుక భద్రా పృథ్విరాజమును శ్రీకృష్ణునికి తెలుపుట	82
చిలుక భద్రాదేవి సౌందర్యమును శ్రీకృష్ణునికి వివరించుట	82
చిలుక తెచ్చిన భద్ర చిగ్రపటమును చూచి శ్రీకృష్ణుడు దామె సౌందర్యమును వర్ణించుట	116
చిలుక కృష్ణుని అంగఃపురమునకు వెళ్ళి హరి పట్టపు రాండ్రకు తన విద్యా మహత్త్వమును తెలిపి కేకయనగరమునకు తిరిగి పోవుట	124
కృష్ణుడు భద్రకై పరితపించుట	128

తృతీయాశ్వాసము

చిలుక కేకయ పురమునకు తిరిగివచ్చి భద్రకు శ్రీకృష్ణు డిచ్చిన పుష్పహారము నిచ్చుట	136
చిలుక భద్రకు శ్రీకృష్ణుని సౌందర్యమును వివరించుట సాయంకాల వర్ణన	137
చంద్రోదయ వర్ణన	142
మన్మథాద్యుపాలంభము	144
భద్రాదేవి విరహతాపము	147
ప్రాతఃకాల వర్ణన	153
చెలికత్తెలు భద్రను ఉపవనమునకు తీసికొనిపోవుట ఉపవన వర్ణన	156
	158

జలక్రీడా వర్ణనము	160
కేకయరాజు భద్రకు స్వయంవరమును చాటుట	165
స్వయంవరమునకు వచ్చిన వివిధ రాజులను చిలుక భద్రుని పరిచయము చేయుట	172
భద్ర శ్రీకృష్ణుని పెరించుట	178
తనపై కవినైన రాజులను శ్రీకృష్ణుడెదుర్కొనుట	179
భద్రా శ్రీకృష్ణుల వివాహము	188
శ్రుతకీర్తి భద్రకు బుద్ధులు చెప్పట	192
భద్రా శ్రీకృష్ణులు ద్వారకకు తిరిగివచ్చి సుఖసంతోషాలతో ఓలలాడుట	198

ఆ ము ఖ ం

గద్వాలనంపావం

విద్యుక్తవిపోషణకూ, సాహిత్యవ్యాప్తికి విశేషభృతిగాంచిన గద్వాల నంపావం తెలంగాణంలోని సంస్థానాలలోకెల్లా అగ్రగణ్యమై 'విద్యుద్గద్వాల'గా ప్రసిద్ధి పొందింది “మా గద్వాలకు రాకయున్న గలదే మాన్యత్వ మీనా టికిన్’ అని ఒక కవి గర్వంగా చెప్పుకోదగ్గ గొప్పకీర్తికి పాత్రమైనది గద్వాల ప్రభువులు పా. నాటిరెడ్లు ఇంటిపేరు ముట్టివల్లవారు¹ మి (డి)నిమిళ్ళగోత్రీయులు² వీరి వంశానికి పెద్దారెడ్డి మూల పురుషుడు³ ఇతడు మొదట ఐజ, కందనూలు (కర్నూలు) సీమలపై నాడగొడరికాన్ని సంపాదించినాడు పూడూరుసీమకు నాడగొడుగానుండిన వీరారెడ్డి కూతురైన బక్కమాంబికను వివాహమాడి ఆసీమకుకూడా అధిపతి ఐనాడు, ఇతనికి బక్కమాంబిక యందు పెదసోమ భూపాలుడు, సిరిగాధిపుడు అనే ఇద్దరు కుమారులు జన్మించి నారు పెద్దారెడ్డి తరువాత అతని పెద్దకుమారుడైన పెదసోమభూపాలుడు నాడగొడరికాన్ని సంపాదించినాడు⁴ ఇతనికి శోభనాద్రి, సోమనాద్రి, సల సోమనాద్రి అని నామాంతరాలు ఇతడు గొప్ప పరాక్రమవంతుడై యవనుల నోడించి ఎన్నోపరగణాలను ఆక్రమించి తన సామ్రాజ్యాన్ని విస్తృతిగావించి నట్లుగా యథాశ్లోకతాత్పర్యరామాయణంలోని కిందిపద్యం వల్ల తెలుస్తుంది

ఐజ దరూరుల కధిపుడై విలసిల్లి
బన్గానిపల్లె దోర్బలతఁజెంది
సీరువెళ్ళ నంద్యాల సిద్ధాపురంబులు
భీండాత్మకూరహోబిలపు సీమ
సాధించి తురుకల సంహార మొనరించి
కందనూలుట్టడిగా నమర్చి

1 ము. వి 1-88, 87 2 య, కా, రా, అవకారిక

3 ము వి 1-88 4 అందే 1-88, 42, 48

దుర్గంబు సాధించి తొలగగ
స్వరమాతృప్రళత పెంపొందజేసి

విక్రమంబున సకలభూచక్రమెల్ల
నాక్రమించి దిగంతంబులందుఁగీర్తి
నించి గద్వాలపురమధిష్ఠించి వెలసె
నృపతిమాత్రుండె సోమావనీవిభుండు (పుట 8)

క్రీ శ 1698-1705 మధ్య ప్రాంతంలో పూడూరుకు ఐదుమైళ్ళ దూరంలో ఉన్న విశాలమైన మైదానంలో 'గద్వాల' నగరాన్ని స్థించి అక్కడికి తన రాజధానిని మార్చుకున్నాడు గొప్ప భగవద్భక్తుడు గద్వాలలో చెన్నకేశవస్వామి ఆలయాన్ని స్థించి పూడూరు కేశవస్వామిని అందు ప్రతిష్ఠించినాడు తన నరస్వామిని ఆ కేశవస్వామికే అప్పించి స్వామి ప్రతినీధిగ తాను రాజకార్యాలను నిర్వహించినాడు¹ ప్రతినంపత్సరం శరత్పూర్ణి మోక్షవాలను, శశిరపూర్ణి మోక్షవాలను నిర్వహించి విద్యత్కవిగాయకులను సంభావించినాడు² ఇతడు కవివంశత పోషకుడే కాక స్వయంగా కవికూడా జయదేవుడు రచించిన సంస్కృత గీతగోవింద కావ్యాన్ని తెలుగులో అనువదించినాడు³ సోదరుడైన నిరిగాధిపుడు యవనిరాజుల నందరినీ నరిగావులుగా చేసి అన్నకు ఎంతో అండగా నిలిచినాడు⁴ పెదసోమభూపాలునికి అమ్మ మాంబ, లింగాంబ, రామాంబ అని ముగ్గురు భార్యలు వీరిలో లింగాంబవల్ల తిరుమలరాయలు, రామరాయలు అనే ఇద్దరు కుమారులు జన్మించినారు⁵ పెదసోమ భూపాలుని అధీనంలో ఉన్న కర్నూలు దుర్గాన్ని స్వాధీనం చేసుకోవటానికి నైజాముల్లుల్క్ పంసిస దిలీల్ ఖాన్ అనే సర్దారుతో నిడుదూరు మిట్టల దగ్గం యుద్ధంచేసి పెదసోమ భూపాలుడు క్రీ శ 1712 (నందన సంవత్సర శ్రేష్ఠ శుద్ధ అష్టమినాడు)లో మరణించినాడు క్రీ శ 1663-1712 మధ్యకాలం ఈతని పరిపాలనాకాలం⁶ పెదసోమభూపాలుని మరణానంతరం, ఆతని కుమారులైన తిరుమలరాయలు, రామరాయలు బాలురు కావటంవల్ల వెంకయ్య, రమణయ్య అనే ఉద్యోగులు, ఆ తరువాత సోమ భూపాలుని

1 ము వి 1-48, 49, 52 2 అంచే 1-48. 3 కా నం 263 పు
4. ము. వి. 1-54. 5 అంచే 1-56, 57, 6 కా నం 263 పు

మతి మెచ్చి వరదుడై హితవండితాళికి

భూరికాంచీయుక్తి బొసంగజేసె

సవరించెదగు నభిజ్ఞత సత్కృతి సూపురి

కవిగాయకుల కలంకారపుష్టి (1-75)

1, కాణాదం పెద్దన - ఇతడు మేదశాస్త్ర పురాణమర్పభురీణుడు అను, చిత్ర, బంధ, గర్భకవితా నిర్మాణదత్తుడు సురపుర సంస్థాన ప్రభువైన రాజాబహి పామనాయకుని (ఇతని పేరు రాఘవకూపాలుడు) పోషణలో చంపూ రామాయణానికి వ్యాఖ్యను, ఆంధ్రమత్స్య పురాణాన్ని, కేషకై లేకి లీల ప్రబంధాన్ని రచించినాడు తరువాత గద్వాల ప్రభువైన చినసోమ భూపాలుని పోషణలో ముకుందలిలాసం (భద్రాపరిణయం) అధ్యాత్మ రామా గుణం, యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంలో బాలకాండ అనే కృతులను రచించి గద్వాల కేశవస్వామికి అంకితం చేసినాడు

కిరీటి వెంకటాచార్యులు - ఈతడు సర్వవంశ్ర స్వతంత్ర, రాజాధి రాజగురు సార్వభౌమ, తర్కాలంకారవాచస్పతి, శ్లేషయమక చక్రవర్తి, ప్రతిదినప్రబంధ వరమేశ్వరేశ్వరేశ్వరి బిరుద విరాజితుడు తిరుమల బుక్క పట్టణ వంశీయుడు కాళి మొదలైనచోట్ల శాస్త్రవాదాల్లో పాల్గొని విద్వాంసులను గెలిచి ద్వైతాద్వైతమతాలనే పాదుకలను, స్వమతస్థావన-పరమత ఖండనలనే చామరాలను, విశిష్టాద్వైతమనే కిరీటాన్ని ధరించటంవల్ల ఈ కవికి 'కిరీటి' అన్న బిరుదం వచ్చింది వీరి అలంకారకాన్తుభం, ఝంఝూ మూరుతం (గదాధరీయఖండనం), శృంగార తరంగిణి, రసికమానసోల్లాసం శుకాభివతనం, ఉషాపరిణయ నాటకం, యతిరాజ దండకం, హయగ్రీవదండకం, దశావతార స్తోత్రం, భావశతకం, అచలాత్మజా పరిణయం (ద్వ్యర్థికావ్యం) గణసూత్ర వాదం, శృంగారలహరి - ఇత్యాది సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథాలు వీరి ఉభయ భాషా పాండిత్యాన్ని వ్యక్తం చేస్తాయి¹ తొలుత సురపుర సంస్థానంలో ఉండి తరువాత గద్వాల సంస్థానానికి వచ్చి ఉంటాడు

కొత్తపల్లి రామాచార్యులు - యథాశ్లోకతాత్పర్య రామాయణం లోని అయోధ్యాకాండను రచించిన కవీంద్రుడు

గార్గ్యపురం సుబ్బశాస్త్రి - ఉభయ కవితా నిస్సహాయ సాహితీ
ఘరీణుడు ఇతడు యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంలోని అరణ్యకాండను
పూర్తిచేసినాడు

కామసముద్రం అప్పలాచార్యులు - విద్యత్కవికుంజరబిరుదాంచితడు
యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణ రచనకు ఆధ్వర్యవం వహించి అందులోని
కిష్కింధాకాండను రచించినాడు కృష్ణతీలా తరంగిణి (ఆంధ్రాష్టపది)ని సంత
రించినాడు ఇతని తండ్రి అష్టభాషాకవి కృష్ణార్యుడు¹ యథా శ్లోక
తాత్పర్య రామాయణావతారికలోని ఈ కింది పద్యంవల్ల అప్పలాచార్యులు
సంస్కృత ప్రాకృతాలలోను, తెనుగులోను చిత్రకవితాప్రబంధాల నెన్నింటినో
రచించిన ప్రాధికవిశ్వరుడని తెలియవస్తుంది

“నను శ్రీవేంకటైలరాటపద శరణ్య స్వాంతు నశ్రాంతనం
జనితస్వర్గ సరిత్యరంగలహరీ సందోహ సందేహ కృ
ద్వనవాగ్దోరణి నాండ్రసంస్కృత విచిత్ర స్రాధ చాతుర్యక
ల్పమ సద్విప్రుని వైష్ణవప్రవరుః బిల్వంబంచి పత్మంగృహన్”

(పుట 6)

సకలవిద్విత్కవిశ్వరులెన్న సంస్కృత
కృతుల సరసచమత్కృతులఁగొన్ని
మాగధి భాండీరమాళవీ ప్రముఖ న
త్రాపకృతములఁ బ్రబంధములు కొన్ని
చక్రకంకణ పద్మశంఖశా గజాశ్వ
రథముఖాకృతులఁ జిత్రములు కొన్ని
మఱియు తదృశవంత్సమ ప్రభృతుల విత్రు
తముగ నాండ్రప్రబంధములు కొన్ని
రచనసేసి సమస్తరాజసభల
నెలమిఁ గీర్తి వహించితి విష్ణుడాది
కావ్యమిది దివ్యమాండ్రంబుగా నొసర్చి
కా కన్పించు మప్పలాచార్య సుకవి! (పుట 6)

తిరుమల కృష్ణమాచార్యులు - అష్టభాషా వితా ధురంధరుడు
యథాశ్లోకతాత్పర్యరామాయణంలోని సుందరకాండను రచించినాడు

బోరెన్లె శేషాచార్యులు - ఇతడు యథాశ్లోకతాత్పర్యరామాయ
ణంలోని యుద్ధకాండను రెండు భాగాలుగా రచించినాడు.

కాణాదం పెద్దనసోమయాజి

ఇక ప్రస్తుత ప్రబంధకర్తా, చినసోమ భూపాలుని ఆస్థానకవీ ఐన కాణాదం
పెద్దన సోమయాజికి సంబంధించిన విశేషాలను తెలుసుకుందాం

ఇకడు నందవర శాఖీయుడు, ఆశ్వలాయన సూత్రుడు ఆశ్రేయముని
గోత్రుడు వేదశాస్త్ర పురాణాల మర్యాదలను పుక్కిట బట్టినవాడు చతుర్విధ
కవితారచనలో ప్రవీణుడు 'బాహట గ్రంథానుభావధుర్య' (ము వి 1-28)
అని చెప్పుకొనుటచే ఆముచ్చేదంలో మంచి పండితుడై ఉండవచ్చు ఇతని
తండ్రి తిమ్మన తాన వేదశాస్త్ర పురాణవేదీ, సుకవీ ఐన కృష్ణసోమయాజి
సోదరుడు లక్ష్మీపతి ప్రాథ పండితుడు బావ దూర్వసి
నాగార్జునుడు సంకవితాలహరీ ధూర్వహుడు ఈరిని పంశీయులంతా
ప్రబంధరచనా పారీణులే కాని వారి రచనలమాట అటుంచి కనీసం వాటి
పేరైనా తెలియరావటంలేదు ఈ విధంగా నామ, రూపాలు లేకుండా కాల
గర్భంలో కలిసిపోయిన ఉత్తమకృతులు ఎన్నో? పెద్దన గురువు పిల్లే వణియు
డైన మల్లేశ్వర దీక్షితులు వేదశాస్త్ర యోగాన్నియు¹ ముకుందవిలాసాన్ని
రచించిన తరువాత పెద్దన సోమయాగం చేసి సోమయాజి ఐనాడు

పెద్దన తొలుత సురపుర సంస్థానాధీశుడైన పామ నృపాలుని ఆస్థానం
లోనూ తరువాత గద్వాల చినసోమ భూపాలుని ఆస్థానంలోనూ వెలుగొంది
నాడు పామనృపాలుడు 1752-1778 మధ్య కాలంలోనూ, చినసోమ భూపా
లుడు 18 శ 1764-1794 మధ్య కాలంలోనూ రాజ్యాన్ని పరిపాలించినారు
అందువల్ల పెద్దన సోమయాజి 18 వ శతాబ్దికి చెందిన కవిగా భావించవచ్చు

పెద్దవనోమయాజి కృతులు

1 భోజవ్యాఖ్య :

ఇది సంస్కృతంలో భోజుడు వ్రాసిన రామాయణానికి పెద్దన వెలయించిన సంస్కృతవ్యాఖ్య చంపూరీతిలో రచింపబడ్డ ఈ రామాయణాన్ని భోజచంపుపు, రామాయణ చంపుపు, చంపూరామాయణం అనే పేర్లతో వ్యవహరిస్తారు దీనికి రామచంద్రవండితుడు సాహిత్య మంజూషికా వ్యాఖ్యను, నారాయణ వండితుడు పదయోజన వ్యాఖ్యను రచించినారు పీళ్ళిద్దరూ తెలుగువాళ్లే రామచంద్రుడు తెలుగువాడైన కొండుభట్టు కుమారుడు నారాయణుడు వ్యాఖ్యాత్మ చక్రివర్తి కోలాచల మల్లి నాథసూరి వంశీయుడు పెద్దన సంకల్పించిన భోజ చంపూటీకకు ఆంధ్రులైన ఈ వ్యాఖ్యాత్మల వ్యాఖ్యలే ప్రేరకాలు కావచ్చు ఈ వ్యాఖ్యారచనవల్ల పెద్దనకున్న సంస్కృతభాషా పాండిత్యాన్ని ఊహించవచ్చు కాని ఈ వాఖ్య లభ్యంకాలేదు

2. కేవలశతకం :

ఇది చిత్రకవితా రీతిలో నిర్మింపబడిన ప్రబంధం క, చ, ట, త, ప అనే ఐదు వర్గాక్షరాలకు చెందిన ఇరవై ఐదు అక్షరాలను వదలి కేవలం ఎనిమిది అంతఃస్థోష్ఠ వర్ణాలతో - అంటే య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హలతో మాత్రమే పద్యరచన సాగటం ఇందులోని చిత్రత కావ్యనామంలో కూడా ఈ చిత్రత కానవస్తుంది పెద్దన పాండిత్య ప్రకర్షనకూ, చిత్రకవితా ప్రీతికీ ఈ కావ్యం చక్కటి నిదర్శనం ఈ కావ్యం అలభ్యం

3. మత్స్యపురాణం :

పెద్దన రాజాబహిరి పామన్యపాలుని ఆస్థానంలో ఉన్నప్పుడు రచించిన కృతి సంస్కృతమన్నది పురాణానికి అనువాదం “మత్స్యపురాణ మొసర్పజే, సారసుధా ప్రసాం విలసల్కృతి సాంద్రవచశ్చమల్కృతిన్” (ము వి 1-25) అని చినసోమ భూపాలుని ముఖంగా పెద్దన తన మత్స్యపురాణాన్ని ప్రశంసించు కున్నాడు ఈ కావ్యంకూడా లభ్యంకాలేదు పెద్దన గర్వాలకు రాకపూర్వం సురపురసంస్థానంలో ఉన్నప్పుడు రచించిన గ్రంథాలన్నీ లభ్యం కాకపోవటానికి కారణమేమిటో !

4. ముకుందవిలాసము :

అష్టమహిషులలో ఒకరైన భద్రాదేవితో శ్రీకృష్ణునికి జరిగిన వివాహ వృత్తాంతం ఇందులోని ప్రధానేతివృత్తం భద్రాపరిణయం, భద్రాపరిణయోల్లాసం అని దీనికి నామాంతరాలు చినసోమ భూపాలుని ఆస్థానంలో చేసిన తరువాతి ఆతని ప్రేరణచే పెద్దన రచించిన మొదటి ప్రబంధం ఇది గద్వాల కేశవస్వామికి అంకితం చేయబడింది శ్లేష, శబ్దాలంకారాలు, బంధకవిత మొదలైన చిత్రకవితా విన్యాసాలు ఎన్నో ఈ కావ్యంలో కనిపిస్తాయి ఈ కావ్యానికి సంబంధించిన ఇగర విశేషాలు తరువాతి వివరింపబడతాయి

5. అధ్యాత్మరామాయణము

ముకుందవిలాసాన్ని రచించేనాటికి పెద్దన సోమయాజి కాలేదు ముకుందవిలాసంలోని కింది ఆశ్వాసాంత గద్యమే దీనికి ప్రమాణం

“ఇది శ్రీమదుభయకవితా నిస్సహాయ సాహితీవిహార కాణాదాన్వయ తిమ్మనార్యకుమార వినయగుణధుర్య పెద్దనార్య ప్రణీతంబైన భద్రాపరిణయోల్లాసంబగు ముకుందవిలాసంబను మహాప్రబంధంబునందు ...

పై గద్యలో పెద్దనకు సోమయాజి తిరుదం లేదు ముకుందవిలాసం తరువాత రచింపబడ్డ అధ్యాత్మరామాయణ, యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణాల ఆశ్వాసాంత గద్యల్లో పెద్దనకు సోమయాజి తిరుదం కనిపిస్తున్నది

“ఇది శ్రీమదుభయ కవితానిస్సహాయ సాహితీ విహార కాణాదాన్వయ తిమ్మనార్య కుమార వినయ విభ్రాజిల పెద్దన సోమయాజి ప్రణీతంబైన అధ్యాత్మరామాయణంబునందు

(యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంబునందు)

కనుక పెద్దన ముకుందవిలాసాన్ని రచించిన తరువాతనే సోమయాజియై అధ్యాత్మ రామాయణాన్ని రచించినాడని చెప్పవచ్చు ఇది బ్రహ్మాండ పురాణం లోని ఉత్తరకాండంలో ఉన్న ఏడుకాండల అధ్యాత్మ రామాయణానికి అనువాదమనే విషయం పెద్దన అధ్యాత్మరామాయణావతారికలోని కింది పద్యం వల్ల తెలుస్తుంది

“ధర బ్రహ్మాండపురాణరాజమున విస్తారస్థితిబొల్పు ను
త్తరఖండంబున కాండన ప్రకముతో తత్త్వార్థ సారాంశమై
యరయన్ రామకథానుధాకలితమై యధ్యాత్మరామాయణం
బరుదా మీరది కేశవాంకితముగా నాంధ్రోక్తిఁ జేయదగున్

జాంబవత్పాదబంధం, రథబంధం, పాదభ్రమకం మొదలైన చిత్రకవితా
రూపాలు ఇందులోకూడా కానవస్తవి ఇందులోని కవిత్వకైలికి మాసరగా
ఒకటి రెండు పద్యాలు

పవనమనోఽవంబులనుఁ బట్టుగ నిల్పుగఁజాలు నాత్మవై
భవములు బొల్పు సత్వరత భంగి నెనంగి ఖలీనధావనా
ప్రవళగతి ప్రభావముల భాసిలు యోగ్యవతంసవృత్తిచే
నవిరళవైరి వర్గవిజయాహ్వాయముల్ హయముల్ పురంబునన్
(బాలకాండం)

అతిన త్వంబశనిప్రభంబు నతివేగారూఢమౌ బాణమీ
గతిచే రాఘవుడచ్యుతుండు నయివంగా నమృతోన్మ్రంబును
గ్రత వక్షమునుజొచ్చి నచ్చి చనినంగంపించి యవ్వాలి య
ద్యుతశబ్దంబొనరించి బిట్టెగసి తోడై ధాత్రి వ్రాలెన్వెనన్
(కిష్కింధాకాండం)

6. యధాశ్లోకతాత్పర్యరామాయణము (బాలకాండ)

ఈ రామాయణ రచనకు పూర్వం తెలుగులో వెలసిన భాస్కర రామా
యణం, రంగనాథ రామాయణం మొదలైన రామాయణాలు ఉన్నాయి
అవి స్రధానకథను వాల్మీకి రామాయణంనుండే గ్రహించినా పూర్తిగా మూల
విధేయాలు కావు ఎన్నో కొత్తకల్పనలు వీటిలో చోటు చేసుకున్నవి వాల్మీ
కంలో ఉన్న అంశాలను యథాతథంగా తెలుసుకోదలచినవాళ్ళకు ఇవి ఉప
యోగపడవు అందువల్ల పెదసోమ భూపాలుడు రస ఆస్థానకవులచేత వాల్మీ
కంలో ఉన్న ప్రతిశ్లోకభావం వచ్చేట్లుగా ఒక రామాయణాన్ని రచింపింపదలచి
నాడు కాని ఈ సంకల్పం ఆతని జీవిత కాలంలో నెరవేరలేదు చివసోమన
తన తాత సంకల్పాన్ని నెరవేర్చదలచి ఈ రామాయణరచనను కొనసాగించ

వలసిందిగా రిన అస్థానకవులను కోరుతాడు కామనముద్రం అప్పలాచార్యుల
చారి సర్వవేక్షణలో ఈ రచన సాగుతుంది కాణాదం పెద్దన (బాలకాండం)
కొత్తపల్లి రామాచార్యులు (అయోధ్యాకాండం) గార్గ్యపురం సుబ్బశాస్త్రి
(అరణ్యకాండం) కామనముద్రం అప్పలాచార్యులు (ఓష్ఠింధాకాండం)
తిరుమల కృష్ణమాచార్యులు (సుందరకాండం) బోరవెల్లి శేషాచార్యులు (యుద్ధ
కాండం) ఈ రామాయణాన్ని పూర్తి చేసినారు

ఈ రామాయణంలోని పెద్దనశైలికి ఒక ఉదాహరణం

గంగను సుయూనది నెనఁ

గంగను సంగమమగుచోఁ దగంగను దరినా

గంగను గాంచిరి వారలు

గంగను దివ్యమగు త్రిపథగంగను వేడ్కన్ (2 ఆశ్వాసం)

పెద్దన రచించిన గ్రంథాలలో లభ్యమౌతున్న ముకుందవిలాసం, అధ్యాత్మ
రామాయణం, యథాశ్లోక తాన్విర్య రామాయణం- ఈ మూడూ గద్యాలు
ప్రభువైన రాజారామ భూపాలరావు బహదర్ గారిచే తమ సాహిత్య విద్యా
ముకురముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపబడినవి

ఇంతవరకు ముకుందవిలాసకర్త కాణాదం పెద్దన విరాజిల్లిన గద్యాల
సంస్థానాన్ని గురించి, రత్నపుల గురించి, ఆతని రచనలను గురించి వివరింప
బడింది ఇ. ముకుందవిలాస ప్రబంధాన్ని గురించి వివరంగా తెలుసుకుందాం

కథాసంగ్రహం

ప్రథమాశ్వాసము :

శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకలో ఉంటూ ప్రజలను ఈతిబాధలు లేకుండా
పాలిస్తూ ఒకనాడు పాండవులను చూడగోరి ఇంద్రప్రస్థ పురానికి వెళ్ళి అక్కడ
కొంతకాలం ధర్మజూదులతో కాలక్షేపం చేస్తూ ఉంటాడు ఒకనాడు కృష్ణార్జు
నిద్దరు ఏవోముచ్చట లాడుతుండగా వారిదగ్గరికి అగ్ని దేవుడు సచ్చిఖాండవవనాన్ని
ఆహుతిగా వేడుకుంటాడు కృష్ణార్జునులందుకు అంగీకరిస్తారు అగ్ని దేవుడు ఖాండవ
వనాన్ని దహిస్తుండగా ఆ వనంలో ఉన్న మయూడు అగ్నిదాహాన్ని భరించలేక
అర్జునుణ్ణి కరణ వేడుకుంటాడు అర్జునుడు మయూణ్ణి రక్షిస్తాడు మయూడు
కృతజ్ఞుడై అర్జునునికి మయనభను సమర్పిస్తాడు కొంతకాలం తరువాత
శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజూదుల నెలపు తీసుకొని ద్వారకకు తిరిగి వస్తాడు

అర్జునుడు అనను రక్షించింది శ్రీకృష్ణుని మూలంగానే కదా అని మయుడు ఒక చిత్రనభను నిర్మించి దానిని శ్రీకృష్ణునికి సమర్పించాలని ద్వారకకు వెళ్ళి శ్రీకృష్ణుని భవనంలో ప్రవేశిస్తాడు శ్రీకృష్ణుని మాయా ప్రభావం వల్ల ఆ సభాభవనమంతా అతనికి పలువంతలతో కనిపిస్తుంది తానే మార్గంలో వచ్చింది, తిరిగి ఏ మార్గంలో వెళ్ళవలసింది తెలియక మయుడు అయోమయ పరిస్థితిలో పడి విశ్వమయమైన అచ్యుతునికి తాను చిత్రనభను సమర్పించ బూనటం అని వెకమే అని భావించి శ్రీకృష్ణునితో ఇలా అంటాడు

“స్వామి! మీరు నన్ను అగ్నిజ్వాలలనుండి రక్షించినారు ప్రత్యుపకార బుద్ధితో నేనేవస్తువును మీకు సమర్పించదలచుకున్నాను అదేమి చిత్రమోకాని ఆ వస్తువులన్నీ మీ సగరంలో ప్రవృత్తమౌతున్నాయి కనుక రైవతక పర్వత సానుకలంమీద మీకొక కేళీవనాన్ని నిర్మిస్తాను దయతో అంగీకరించండి ”

అందుకు శ్రీకృష్ణుడంగీకరిస్తాడు ఇంద్రుని నందనవనంతోనూ, కుబేరుని వైత్రరథంతోనూ, వరుణుని ఋతుమంథంతోనూ దీప్తైన ఒక అందమైన ఆరా మాన్ని రైవతకంపై నిర్మించి శ్రీకృష్ణునికి సమర్పిస్తాడు

ఖాండవవనహన సమయంలో దుష్పంతో తాను చేసిన చేష్టలకు పశ్చాత్తప్తడై ఇంద్రుడు వింతైన దివ్యవస్తువుల వెన్నిటిలో కానుకలుగా తెచ్చి శ్రీకృష్ణునికి సమర్పించదలచు కుంటాడు కాని తాను కానుకలుగా తెచ్చిన దివ్యవస్తువులన్నీ ద్వారకలో ప్రతి ఇంటా కనబడటంతో ఇంద్రుడు శ్రీకృష్ణుని మహిమకు ఆశ్చర్య పడతాడు చివరికి అతని అంగీకారంతో మయుడు రైవతక పర్వతంపై నిర్మించిన కేళీవనంలో దివ్యహరించదనాది లతాసంచయాన్ని నాటి స్వర్గలోకానికి వెళ్ళిపోతాడు శ్రీకృష్ణుడాకేళీ వనంలో విహరిస్తూ సుఖంగా ఉంటాడు.

ఒకనాడు వసుదేవుడు చెల్లెలైన శ్రుతకీర్తి (సావ్యతి) యోగక్షేమాలను తెలుసుకొని రావటానికి అసలు కుమారుడైన గదుణ్ణి పంపుతాడు గదుడు కేకయపురానికి వెళ్ళి మేనత్త యోగక్షేమాలను తెలుసుకొని వచ్చి అనంతరికి తెలియజేస్తాడు ఏకాంతంగా శ్రీకృష్ణునితో మేనత్త కూతురైన భద్రాదేవి సౌందర్యాతిశయాన్ని గూర్చి చెబుతాడు శ్రీకృష్ణునికి భద్రపై ప్రేమ

అంకురిస్తుంది వసంతంలో ఒకనాడు శ్రీకృష్ణుడు రైవతక పర్వతానికి వెళ్లి
రదారామకోభను తిలకిస్తూ ఆనందమగ్నుడౌతాడు

ద్వితీయాశ్వాసము :

అప్పుడు శ్రీకృష్ణునికి ఆ ఆరామంలోని ఒక మామిడి చెట్టుపై జగన్మోహ
నాంగమైన ఒక రాచిలుక కనిపిస్తుంది ఆకారంలోనూ, విలాసంలోనూ,
వాగ్విలాసంలోనూ దీటులేని ఆ చిలుకను చూసి శ్రీకృష్ణుడు ఆశ్చర్య
చకితుడై దాన్ని పట్టుకుంటాడు అప్పుడా చిలుక మనుజు వాక్కులతో మృదు
మధురరీతిలో శ్రీకృష్ణుణ్ణి స్తుతించి ఇలా అంటుంది

“మహాత్మా ! ఒకనాడు నేను సరస్వతీదేవి ఆజ్ఞపై లక్ష్మీదేవి దగ్గరకు
పోగా ఆదేవి తన అంశతో జన్మించిన భద్రదాదేవిని నమస్త విద్యల్లో ప్రవీణు
రాలిగా చేయమని సన్నాజ్ఞాపించింది నేను కేకయ నగరానికి పోయి భద్రా
దేవిని సంగీతం, నాట్యం, కావ్యనాటకాలు, అలంకారశాస్త్రం, తర్కం,
వ్యాకరణం, కవితారచన - వీటన్నింటిలో ప్రవీణురాలిగా చేసినాను యావన
వతియైన ఆ భద్ర సౌందర్యాన్ని వర్ణించటం అలవికాని వని భద్రకు తగిన
పరుణ్ణి అన్వేషిస్తూ పట్టణాలన్నీ తిరుగుతూ చివరికి ద్వాపకా నగరం చేరు
కున్నాను ఈ రైవతకంపై మిమ్ముల చూసినాను భద్రకు మీరే తగిన వరులు
దృష్టకేతువు (భద్ర తండ్రి) అనేకరాజకుమారుల చిత్రపటాలను తెప్పించి
భద్రదేవికి చూపగా ఆమె మీ పటాన్ని తప్ప తక్కిన పటాలను చూడనైనా
చూడరు పొద్దుపోకకై నేను ఆయా రాజకుమారుల కథలను కృతులుగా చేసి
పాడేప్పుడు మీచరిత్రనే కృతిగా పాడుమని నన్ను వేడుకుంటుంది రహస్యంగా
నేనొకనాడి విషయాన్ని ప్రసక్తికి తేగా చిన్నితనం మండే రసకు మీపై ఉన్న
గాఢానురాగాన్ని వ్యక్తంచేసి మిమ్ము తప్ప ఇతరులను కోరినని తెలిపింది
సర్వదా మీ కోసమే సరితపిస్తున్న భద్రను మీరు అనుగ్రహించాలి ”

చిలుక ఈ విధంగా పలికి భద్రదాదేవి సౌందర్యాన్ని సుధామధురోక్తు
లతో వర్ణిస్తుంది శ్రీకృష్ణునికి భద్రపై మోహం ప్రవృద్ధమౌతుంది తన
నెత్తైనా భద్రతో కూర్చుమని చిలుకను వేడుకుంటాడు అప్పుడు చిలుక తన
రెక్కల సదును భద్రపరచి తెచ్చిన భద్రదాదేవి చిత్రపటాన్ని శ్రీకృష్ణునికి

చూపుతుంది ఈ విధంగా చిలుక శ్రీకృష్ణునికి భద్రపై అనురాగాన్ని కలిగించి తిరిగి కేకయనగరానికి వెళ్ళిపోతుంది శ్రీకృష్ణుడు భద్రాదేవిచే స్మరిస్తూ ఆమెకై పరితపిస్తూ ఉంటాడు

తృతీయాశ్వాసం :

చిలుక కేకయ నగరానికి వచ్చి శ్రీకృష్ణుడిచ్చిన పారిజాత సుమహారాన్ని భద్రకిచ్చి ద్వారకలో జరిగిన వృత్తాంతాన్ని తెలుపుతుంది శ్రీకృష్ణుని సొందర్యాన్ని వర్ణించి చెబుతుంది శ్రీకృష్ణుడు వచ్చి తననెప్పుడు గ్రహిస్తాడో అని భద్ర పరితపిస్తుంది

దృష్టకేతువు అన గుమారైకు స్వయంవరాన్ని చాటిస్తాడు ఆ స్వయంవరానికి రాజకుమారు లెందరో వస్తారు శ్రీకృష్ణుడు కూడా వస్తాడు చిలుక భద్రను రథంమీద కూర్చోబెట్టుకొని రాజకుమారుల నొక్కొక్కరినీ చూపిస్తూ వాళ్ళ నామరూప విభవాది గుణాలను పేర్కొంటూ శ్రీకృష్ణుని దగ్గరకు వస్తుంది భద్రమనస్సు శ్రీకృష్ణునిపై లగ్నమౌతుంది చేతిలోని పుష్పహారాన్ని ఆతని మెడలో వేసి సిగ్గుతో మఠలిపోతుంది శ్రీకృష్ణుడేదో మాయపన్నినాడని కనలి తనవైకి వచ్చిన రాజులందరినీ శ్రీకృష్ణుడెదుర్కొని వారిపై విజయం సాధిస్తాడు

కేకియరాజైన దృష్టకేతువు భద్రా శ్రీకృష్ణులకు శుభలగ్నంలో కల్యాణోత్సవం నిర్వయిస్తాడు కల్యాణం వైభవంగా జరుగుతుంది బ్రహ్మాది దేవతలు వచ్చి వధూవరులను ఆశీర్వాదిస్తారు భద్రా శ్రీకృష్ణులు ద్వారకకు వచ్చి సుఖసంతోషాలలో ఓలలాడుతారు కొంతకాలానికి వీరికి భద్రజయుడనే కుమారుడు జన్మిస్తాడు

విష్ణుమూర్తి వివాహ సత్కథలను వినగోరిన జనకమహారాజుకు శుకమహర్షి వైకథను చెప్పినట్లుగా వర్ణింపబడింది

కవితావిశేషాలు

శ్రీకృష్ణుడు దృష్టకేతువు కుమారైయైన భద్రాదేవిని వివాహమాడటం ముకుందవిలాసంలోని ఇతివృత్తం సంస్కృత భాగవతంలో ఈ విషయమంతా ఒకే శ్లోకంలో చెప్పబడింది

“శ్రుతిక్రీడైః సుతాం భద్రాముపయేమే పితృష్వమః
తై కయాం భ్రాతృభిర్దత్తాం కృష్ణః సంతర్దనాదిభిః” (X-58-59)

(శ్రీ కృష్ణుడు, తన మేనత్త శ్రుతిక్రీడి కూతురు, కేకయ రాజకుమార్తె
ఐన భద్రాదేవిని ఆమె సోదరులైన సంతర్దనాదులు సమర్పించగా వివాహ
మాడినాడు)

వేదవ్యాసుని వలెనే పోతనకూడా భద్రావివాహాన్ని ముక్తసరిగా ఒక్క
పద్యంలోనే జరిపించినాడు

“జనవంద్యన్ శ్రుతిక్రీడి సంద్యందరుణీన్ సంద్యనఘోడి పా
ద్యనుజన్ మేనమణందలిన్ విమలలోలాపాంగై కేయ ని
ద్దనయోన్నిద్రబ్రహ్మార్ణవద్గుణసముద్రన్ భద్ర నక్షుద్ర నా
వసజాతాక్షుడు పెండ్లియాడె సహితవారంబు భీతిల్లంగన్

(భాగవతం X-ఉత్తర 145)

ఇతివృత్తం చిన్నదేనా పెద్దన తన కవితా శక్తితో ముకుందవిలా
సాన్ని చక్కని ప్రబంధంగా తీర్చిదిద్దినాడు ఆశ్వాసాంత గద్యంలో దీనిని మహా
ప్రబంధమని పేర్కొన్నాడు ప్రబంధాల్లో ఉండవలసిన సగరార్ణవాద్యష్టా
దశవర్ణ్యల్లో ఏ కొన్నో తప్ప చాలావరకు ఇందులో చోటుచేసుకున్నాయి
“ఈతని కవనము ప్రపంచములు కవిజనహృదయంబుకముగా నుండును” -
అని పీఠేశలింగం పంతులుగారు పెద్దన ముకుందవిలాస కవితాన్ని 17 శ్లోకం చి
నారు ముకుందవిలాసంలోని తన కవితాశైలిని గూర్చి పెద్దనసోమయాజి
ఈ విధంగా చెప్పుకున్నాడు

“ఇందు సకలహితమునిచ్చు మున్ విష్ణు
స్త్రీయశుల్యమౌ మదీయకవిత
యుదుట చేవదొలుప నులఁబోలు సలిమోము
మృదువు గాడె విరులమీద వ్రాలి”

“కుందవిలాసము తావి ము
కుందవిలాసము సదాముకుందవిలాసం

బిందువిలాసమును సుధా

బిందువిలాసము హసించు పేశలఫణిత్తిన్”

(ముకుందవిలాసం I-82, 83)

ముకుందవిలాసరచనకు పూర్వం పెద్దనకవిత విష్ణుచిత్తీయ తుల్యమట విష్ణుచిత్తీయమనే నామాంతరం కలిగిన రాయల ఆముక్తమాల్యద అతి ప్రౌఢమైన ప్రబంధం పెద్దన పరికూడా అంత ప్రౌఢంగా ఉండేదన్నమాట కాని ముకుందవిలాసంలోని కవిత మృదుమధుమైనది ఇంక మార్పు ఆయన కవిత్వంలో ఎట్లా వచ్చింది? కర్రను తొలిచేప్పుడు అతికఠినంగా ఉండే తుమ్మెద మోము పువ్వుడిమీద వాలినప్పుడు మార్దవాన్ని పొందడా? అని దీనికి పెద్దన సమాధానం ముకుందవిలాసంలోని రచన రసవంతమై సహృదయుల నాకర్షిస్తుందింటుంటే సందేహం లేదు

మూడాశ్వాసాలు గల ఈ ప్రబంధంలో పెద్దన తన కవితాశక్తిని ఎంతగానో ప్రదర్శించినాడు చక్కని కల్పనలతో కూడిన వర్ణనలు ఈ కావ్య సౌందర్యాన్ని ఇనుమడింపజేస్తున్నాయి కొన్ని ఉదాహరణలు పరిశీలించండి

భద్రాదేవి మోము వర్ణన

“అనువై నెన్నుదురొంటుగాఁ బనునొకండై కన్పొమల్ ఒంటగా
ఘనతం బోల్పుంగి రెండు తొమ్ముడులునై కర్ణద్వయంబొప్పగా
గన పూర్ణస్థితి బింబ లీల నెనంగంగా నింతయుంగూడదా
దివసంఖ్యుండిలకింప నిండునెలగా దీపించు మోమింతికిన్”

(ముకుందవిలాసం II-98)

స్త్రీల ముఖాన్ని నిండు చంద్రునితో పోల్చటం కవినమయం పెద్దన పై పద్యంలో భద్రమోమును నిండు చంద్రునిగా కాక నిండు నెలగా ఉత్పేక్షిస్తున్నాడు ‘నిండునె’ అన్నది శ్లిష్టపదం. దీనికి నిండుచంద్రుడు ముప్పైరోజులు గల నిండునెల అని రెండర్థాలు భద్రమోము నిండు చంద్రుని మాదిరిగా దీపిస్తుందని చెప్పటంలో అంత విశేషమేమీ లేదు కాని ఆమె ముఖం నిండునెల (ముప్పై రోజులకల నిండునెల) గా భాసిస్తుందని చెప్పటంలో విశేషం ఉన్నది ఇందుకు కవి చేసిన కల్పన చూడండి భద్రమదురు ఒంటు (౧) ఆకారంలోనూ,

కన్యామలు రెండు పదకొండు (౧౧) ఆకారంలోనూ, రెండు చెవులు రెండు తొమ్మురుల (౯౯) ఆకారంలోనూ ఉన్నాయట ఈ సంఖ్యల నన్నింటినీ కూడితే ముప్పై అవుతుంది నిండు నెలకు రోజులు ముప్పైకదా ! అందువల్ల భద్రాదేవిముఖం నిండునెలగా భాసిస్తున్నదట ఎంత చక్కని కల్పన !

తాలాంకనందినీ పరిణయంలో కూడా సరిగ్గా ఇట్టి కల్పనే కనిపిస్తుంది శశిరేఖ మోము వర్ణన

“బాలిక కా పితామహుఁడు ఫాలతలంబున నొంటు జెట్టియున్
మేలగు కర్ణయుగ్మ మెలమిన్నవకంబుల వ్రాసి భూయుగం
బోలి గనంబడం బదునొకండిట ముప్పదిగా గణింపగా
నాలిమోము నిండునెల యామిని వర్ణనసేయుటబ్రమే (II-78)

తాలాంకనందినీపరిణయ కర్తయైన అసూరి మఱింగంటి వేంకట సరసింహాచార్యులు కాణాదం పెద్దన కవికి అర్పించినట్లు

భద్రాదేవి కపోలవర్ణనం

“భువనజావంబు గెలిచి యా యువిదమోము
తనకెవగ వచ్చె వీడని కినిసి రెండు
భాగములఁజేయ భీతిఁదత్వాన్వయములనుఁ

గొలుచు నెలతున్కులనఁగఁ జెక్కులు నెలంగు” (ము వి II-105)

సాంధ్యరాగవర్ణనం

సమయభిషగ్వరుండవక శైలపుకుప్పె దినేంద్రుడన్ రసేం
ద్రమునిడి వైఁదదూర్వ కరతామ్రశలాక ఘటింపి వహ్నియో
గము నొనరింప నిందురముగాఁ బయికింబ్రసరించె నాఁ ౧
జమరెను సాంధ్యరాగము నభింతరదంతురితాంకుభాగమై

(III-42)

శ్లేషచమత్కారమన్నా, శబ్దాలంకార చమత్కారమన్నా పెద్దనకు పెద్ద ప్రితి పెద్దన ప్రయోగించిన శ్లేషాలంకారాలకు నిఘంటువుల అవసరం ఉండదు, శ్లేషాలంకార ఘటనలో ఈతడు చూపిన నైపుణ్యానికి ముకుంద విలాసంలోనుండి ఎన్ని ఉదాహృతులవైనా ఎత్తి చూపవచ్చు ఒకటి రెండింటిని మాత్రం మనవి చేస్తాను

ఒక యేటఁ జిక్కె మీనము
 నొక నెలకే చిక్కె బద్ధమొక పగటింటన్
 ఏకలతఁ జిక్కెంగుముదము
 నకి నయననమంబులగు నె జడగతులెప్పుడున్

(I-219)

భద్రదేవి కండ్లసొగసును పర్జించే పద్యం ఇది భద్ర సేత్రసామ్యాన్ని పొందటంకోసం చేప, తామర, కలువ-ఎంతగానో ప్రయత్నించినాయట అట్లా ప్రయత్నించి చేప ఒక ఏట (సంవత్సరకాలంలో) కృశించి పోయింది తామర ఒక నెలలోనే చిక్కిపోయింది ఇక కలువ ఒక రోజులోనే కృశించి పోయింది చేప ఒక ఏడు, తామర పువ్వు ఒక నెల, కలువ ఒక రోజు మాత్రమే ఉంటాయి, కనుక ఇవి భద్రదేవి సేత్రాలతో సామ్యాన్ని పొందలేక పోయినాయని తాత్పర్యం ఇక్కడ శ్లేషవల్ల 'ఏటఁజిక్కె' అనేచోట చేప ఏటిలో (నదిలో) చిక్కుకున్నదనీ, 'నెలకే చిక్కె' అనేచోట తామర ఒక వెన్నెలకే వాడిపోయిందనీ, ఒక పగటింటన్ చిక్కె అనే చోట ఒక పగటిపూటనే కలువ చిక్కి పోయిందనీ అర్థాంతరాలు స్ఫురిస్తున్నాయి అంతేగాక చేప ఒక సంవత్సరంలో కృశిస్తే కమలం ఒక నెలలోనే, కలువ ఒక పగటిపూటనే- అని ఈ విధంగా ఒక్కొక్కదానిలో క్రామింపైన మ్యాసతాభావం కూడా స్ఫురించి చమత్కారాన్ని లిగిస్తుంది జడగతులనే చోట 'లడయోర భేదః' అనే నియమం ప్రకారం జలగతులనే అర్థాంతరంకూడా మీనాదులు జల గతులేదా !

పైరీతిగా శ్లేషార్థం కలిగిన భిన్నభిన్న పదాలను కాకుండా ఒకే శ్లిష్ట పదాన్ని పునఃపునః ప్రయోగించి శ్లేషము ఎంత చమత్కారంగా నిబంధించినాడో చూడండి

“సారంగంబు హసించు మేచ కచాంచచ్చాకిచకన్యంబునన్
 సారింగంబు హసించు నీక్షణరుచా సౌభాగ్యభాగ్యంబునన్
 సారంగంబు హసించు గంధనీరద స్వారస్య విష్ణుర్జులన్
 సారంగంబు హసించు యాహిమం జంద్రాస్య సాంద్రస్థితిన్

(I-224)

తుమ్రేద, లేడి, వానికోకిల, ఏనుగు అనే నానార్థాలు. అ సారం గమనే ఒకేపదాన్ని ఆవృత్తంచేస్తూ ప్రమంగా భద్రాదేవి కురులు, ఇండ్లు, కంఠస్వరం, నడక వర్ణింపబడ్డాయి

ఒక పద్యంలో వాడబడ్డ శ్రిష్టపదాలన్నీ ప్రవృత్తార్థాన్ని బోధించటంతోపాటు అప్రకృతమైన విషయానికి సంబంధించిన ఆయా అంశాలనుగూడా తెలియజేయటం పెద్దన శ్లేష ప్రయోగంలోని ఒక లక్షణం ఈ కింది పద్యాలు పరిశీలించండి

“గతి మత్తేభము నాన చంపక మొగింగై శృంబు చందంబు సం
గత వా యింబులు మత్తకోకిలలు దృక్పాండిర్యమయ్యురపల
ద్యుతి మోమంబురుహంబు దేహరుచి విద్యున్మాలిగా మానినీ
తతవృత్తస్థితులెన్నఁగాఁదరమె ఓద్యాగ్జానికై నందగున్

(I-225)

పైపద్యంలో భద్రాదేవి నడక మొదలైన వాటికి ఉపమానంగా చెప్పబడిన మత్తేభం, చంపకం, కందం మొదలైనవి ఛంగస్సుకు సంబంధించిన మత్తేభాది వృత్తాలను కూడా స్ఫురింప జేస్తున్నాయి. ఇట్టివే మరికొన్ని ఉదాహృతులు

“కుంభకుచ మీనలోచన గోనితంబ

యజ్జిధామాన్య హరిమధ్య యశి శిరోజ

చాపసుభూయుగళ నక్రజంఘ యతుల

కన్య సరసక్రియల రాశిగాదె జగతి” (I-228)

ఈ పద్యంలో కుంభం, మీనం, వృషభం (గో), కర్కటకం (అజ్జ), సింహం (హరి) వృశ్చికం (అశి) ధనుస్సు (చాప) మకరం (నక్ర) తుల, కన్య, మిథునం (సరస) మేషం (క్రియ) అనే జ్యోతిష్యాస్త్రీయమైన రాకులు ధ్వనితము లౌతున్నవి

“లక్షణముల శుభరోహిణి

యక్షిణస్వాతి భూతి హస్తాంబుజధి

లక్షితచిత్త సదుత్తర

నక్షత్రపు మొలకగాదె నాతివిభాప్తిన్” (I-227)

ఈ పద్యంలో ధ్వన్యమానమౌతున్న రోహిణి, స్వాతి, హస్త, చిత్త, ఉత్తర అనే నక్షత్రపరమైన అర్థం 'భద్ర సజ్జతపు మొలక' అనే భావానికి ఎంతో పోషకంగా ఉన్నది

“ఆ మధ్యాకృతి యధఃము
నా మాయావాది రీతి యట మధ్యముగా
భామామణి మోమా
రామానుజ మండల స్ఫురణఃసరారెన్” (II-210)

మధ్యాకృతి = (మధు + ఆకృతి = తేనెవంటిది, మాయావాది రీతి = శూన్యం, రామానుజ మండలం = (రామా + అనుజుడు = లక్ష్మిదేవి సోదరుడు - చంద్రుడు) చంద్రమండలం, భద్రాదేవి అదరాన్ని, మధ్యాన్ని మోమును వర్ణించే ఈ మూడు పదాలచే క్రమంగా త్రిమతాచార్యులైన మధ్యాచార్యులు, శంకరాచార్యులు (మాయావాద స్థాపకుడు), రామానుజాచార్యులు పేర్కొనబడినారు

“పద్మద్వళ, నీలకచ, మహాపద్మపదన
శంఖగళ, కుందరదన, కచ్చపపదాగ్ర
వరమకరజంఘ తెందనీ నీరి ముకుంద
యట సవస్సూర్తి నిధిలాభమందినటుల” (I-228)

ఈ పద్యంలో భక్తి నేత్రాదులకు ఉపమానంగా చెప్పబడిన పద్మం, నీలం, మహాపద్మం, శంఖం, కుందం, కచ్చపం, మకరం అనే పదాలు, వర, ముకుంద శబ్దాలు శ్లేషవల్ల కుజేరుని వనిధులైన పద్మం, మహాపద్మం మొదలైన వాటిని తెలుపుతూ ప్రకృతార్థానికి ఎంతో స్ఫూర్తినిస్తున్నాయి కింది పద్యంలో పెద్దన శ్లేషనెం, మహాహంగా కూర్చున్నాడో చూడండి

“ముఖవైఖికి మోడె మొదలనే శశిరేఖ
యధఃంపు రుచికి లోనయ్యె సుధయు
నాసకు సరిరాక నలిగెడిలోత్తమ
లోచనద్యుతులకు లోగ హరిణి

హాసలీల ప్రమించె నభినవ కాముది
యనదయ్యెగుచవృద్ధి కద్రకయును
ఊరుద్వయ స్ఫూర్తికొదిగి గంభ చలించె
నట గోరునకుఁబోలదయ్యెదార

యౌ తనుకాంఠికినిదక్కువయ్యె హేమ
చిత్రరేఖలఁగొదవయ్యెఁ జిత్రరేఖ
యెనొకట నాకమునకేగి యీ శుభాంగి
యంగ మలెన్న గప్పరలందు కా" (II-128)

భద్రాదేవికి దీక్షైన సాందర్భవతు లెవ్వరైనా స్వర్గంలో ఉన్నారా చూద్దామనే కోరికతో చిలుక స్వర్గానికి పోయిందట స్వర్గస్థులెవ్వరూ భద్రాదేవి సాందర్భానికి సాటిరాలేకపోయినాంట ఈ విషయాన్ని చిలుక శ్రీకృష్ణునికి తెలిపే సందర్భంలోనిది ఈ పద్యం శశిరేఖ, సుధ, తిలోత్తమ, హండి, మొదలైన అవ్వరసలంతా ఆయా అవయవాల సాందర్భం విషయంలో భద్రాదేవికి సరిరాలేక ఓడిపోయినాని చెప్పటం ప్రకృతాంశం శశిరేఖ, సుధ, తిలోత్తమ, హండి, కాముది, అద్రిక, లంభ, తార, హేమ, చిత్రరేఖ— ఈ అవ్వరసల పేర్లలోని శ్లేషవల్ల మంగా చంద్రరేఖ, అమృతం, నువ్వు పువ్వు, అడలేడి, వెన్నెల, పర్వతం, అంటి, నక్షత్రం, బంగారం చిత్రమైన రేఖ అనే అర్థాలు కూడ స్ఫురస్తున్నాయి అందువల్ల శశిరేఖ = చంద్రుని రేఖ భద్ర ముఖవైఖరికి ఓడిపోవటం, అమృతం అధరరుచికి సరి రాలపోవటం నువ్వు పువ్వు నానకు ఓడిపోవటం మొదలైన అంగమైన భావాలు ఏప్పటి ప్రకృతార్థాన్ని ఎంతగానో సముద్దీప్తం చేస్తున్నాయి

ఆయా సందర్భాలలో ప్రయుక్తమైన శ్లేషలో కాస్త్ర విషయాలను ఎంతో సముచితంగానూ, మనోహరంగానూ నిబంధించటం కనిపిస్తుంది ఇది పెద్దనకు వెన్నతో పెట్టిన విద్య ఈ కింది పద్యాన్ని మరిశీలించండి

“కందర్పరసమునఁ గలికి కూపుము పాచ్చె
నవ్వమూర్తిహితాప్తి సందరమ్మ
చంద్రోదయమటన్న సతీఁగారిక యెసంగె
మార్తాండయోగాళ మనుపరమ్మ

నవమాలినీ వనంబమున శాంతిలదింతి

మధుసూదననియుక్తి మనుపరమ్మ

శీతప్రభంజన స్థితి లతాంగి చలించె

వాత భంజినిగూర్చు వలవరమ్మ

సతియు భావ భవాతంబ శంకఁబూని

న్నేహగతిఁగాంచ నెవ్వారిచేతనోపు

నచ్యుతానంత గోవింద యని రిలించి

చేరి భవరోగవైద్యు భజింపరమ్మ'' (III-95)

శ్రీమృష్ణుని గిరిహంతో బాధపడుతున్న భద్రాదేవి తాపాన్ని పోగొట్టటానికై ఆమె చెల్లి తైలు ప్రతికారాన్ని చెప్పకునే సందర్భంలోనిది ఈ పద్యం. ఇందులోని కందర్పరస మొదలైన శబ్దాలు ఆయుర్వేదంలో ప్రయుక్తమయ్యే బాషధాల పేర్లను తెలియజేస్తున్నవి.

1 కందర్పరసం = మకరధ్వజం,

2 చంద్రోదయం = పూర్ణ చంద్రోదయం

3 మాలినీవసంతం = మాలినీవసం*

4 శీతప్రభంజనం = శీత భంజనం

5 అష్టమూర్తిహితాప్తి = గంధం సం*

6 మూర్తాండయోగం = సూర్యావర్తియోగం

7 మధుసూదనం = వైష్ణవీసం

8 వాతభంజిని = వాతవిధ్వంసి

పై రీతిగా ఆయుర్వేదాబాల పేర్లు ధ్వనింపటమే కాక ఆయా బాషధాలవల్ల కలిగే కారాలను దూంచేసే ఇది రాష్ట్రధాని కూడా పేర్కొంటుంది విశేషం. పై వాటిలో కొన్ని బాషధాలు వేడిని కలిగించేవి మరికొన్ని తైత్వాన్ని కలిగించేవి ఇక్కడ మరో విశేషం కూడా ఉంది అది ఆయా బాషధాలకూ, వాటికి విరుద్ధమైన బాషధాలకూ ఉన్న వైరుధ్యాన్ని సూచించే పదాలను కూడా ఆ బాషధనామాలలో చేర్చటం.

*అష్టమూర్తి = శివుడు, శివునికి హిత = పార్వతి, పార్వతీదేవి రజస్వీ గంధకం

కందర్ప - అష్టమూర్తి, చంద్ర - మార్తాండ

వసంత - మధుసూదన, శీతప్రభంజన - వాతభంజిని

‘బాహుట గ్రంథాను భావధుర్యు’ (ముకుంద విలాసం I-238) అని పెద్దన తన ఆయుర్వేద శాస్త్రాభినివేశాన్ని గురించి చెప్పుకున్న విశేషణం ఎంత సార్థకమో పై పద్యం నిరూపిస్తుంది

ఇట్టి చమత్కారాలు గల పద్యాలు పెద్దన కవిత్వంలో కొల్లెలు స్థాలీపులాకంగా కొన్నింటిని మాత్రమే ఉదాహరించినాను

పద్యంలోని పూర్వార్థాన్నే యథావిధంగానో, ఏ కొద్దిపాటి మార్పుతోనో శ్లేషఘటితంగా పునరుక్తంచేసి ఉత్తరార్థంగా చెప్పటం ముకుంద విలాసంలో చాలా చోట్ల కనిపిస్తుంది ఈ పద్ధతికి మార్గదర్శకుడు నన్నెచోడు డనవచ్చు కొన్ని ఉదాహృతులు

“నాకవుల వాక్కులుండఁగ

నాకవుల మధూచితోత్తులభినుతి గనియెం

గాకవుల వాక్కులుండఁగ

నాకవుల మధూచితోత్తు లభినుతి గనవే (ము వి I-19)

“తిరుమలరాయల భామిని

మరు నమ్మన సిరుల వెలయు మంగాంబ దగున్

తిరుమలరాయల భామిని

మరునమ్మన సిరులవెలయు మంగాంబ దగున్” (ము వి I-88)

“శ్యామాకుల్ పురుషప్రజంబు సుమనోవ్యాప్తిన్ ఫలశ్రీలచే
వామోదింపఁగ నమ్మనోపని విభుండై మాధవుం డొప్పె నొ
శ్యామాకుల్ పురుషప్రజంబు సుమనోవ్యాప్తిన్ ఫలశ్రీలచే
వామోదింపఁగ నమ్మనోపని విభుండై మాధవుం డొప్పెదే”

(ము చి I-238)

ఇట్టివే I-272, III-24, III-47, III-123, III-237 సంఖ్యలు గల
పద్యాలు

అశు, మధుర, చిత్ర, విస్తరరూప చతుర్విధ కవితల్లో పెద్దన ఉద్దండుడని
“పరచతుర్విధ కవిత్య ప్రవీణు” — అన్న ముకుంద విలాసావతారికలోని
వాక్యంవల్ల తెలుస్తుంది పెద్దన ముకుంద విలాసంలో చూపిన చిత్ర కవితా
విన్యాసాలు అనేకం. ద్వ్యక్షరి, త్ర్యక్షరి, చలకట్టు, గుడులు, కొమ్ములు,
అక్షర గుడితం, ఓష్ఠ్యం, నిరోష్ఠ్యం, పాదభ్రమకం, పద్యభ్రమకం, పాదగోళనం,
గర్భకవిత్యం, బంధకవిత్యం మొదలైనవి చిత్రకవితా భేదాలు పెద్దన
ఈ కింది చిత్రకవితా భేదాలను ముకుందవిలాసంలో ప్రయోగించినాడు

అక్షరద్వయ కందం

“మిమ్మేమేమా రేమా

మమ్మోము మఱేమి మర్మమా మమ్మారా

ముమ్మారు కమారామా

రమ్మర మరమేర మేటి రామ మురారీ !” (III-318)

“కోకిల కలకల లీలల

కేకుల కేకల కులాళి కిలకిలల కళా

కాకలికేళాకూకుల

లోకాకులు కేళికళిక లోలాకులై” (I-250)

సోష్ఠ్య కందం

“భూమావామాభవ్య

ప్రేమాను భవా భవాప్త పృథుభావి భవా

భౌమాభిగుప్త భామా

స్త్రీమ వివాహోపభావ్య సుమనోభావ్యా !” (ము వి III-313)

ఈ పద్యంలో ఓష్ఠ్య వర్ణాలతోపాటు నిరోష్ఠ్యాలైన వ, భ, గ, స, హ
అనే వర్ణాలు కూడా చోటు చేసుకున్నాయి. 4నుకనే కవి దీన్ని సోష్ఠ్య కందం
అని పేర్కొన్నాడు ఓష్ఠ్య వర్ణాలే అధిష్టంగా ఉన్న పద్యం సోష్ఠ్యం

నిరోష్ఠ్య ద్వివిధ కందం

“కృష్ణా జయ సంరక్షిత

కృష్ణా జయ జలధరచయకృతఘన సశ్రీ

కృష్ణా జయనత హృన్నగ

కృష్ణా జయనల హరి హరి ధృతగిరి శాస్త్రి” (ము ప III-313)

పై పద్యంలో నిరోష్ఠ్యాలే కాం మరో ఓందిపద్యం కూడా గర్భితంగా చెప్పబడటం రెండో చిత్రం గర్భిత కందం ఈ విధంగా ఉన్నది

“జయ సంరక్షిత కృష్ణా

జయ జలధరచయకృతఘన సశ్రీకృష్ణా

జయనత హృన్నగ కృష్ణా

జయ నలహరి హరి ధృతగిరి శాస్త్రి” (ము ప III-312)

నిరోష్ఠ్య సోష్ఠ్యకందం

“రామా రావణముఖ్యని

రామా నిర్మలగుణాభిరామా శ్రీసు

తామా కంపితభార్గవ

రామా కమలాభిజన్మరామా రామా!” (ము ని III-314)

ముందు నిరోష్ఠ్యం, పరువాత ఒక ఓష్ఠ్యపద్యం - ఈ ప్రమంలో నిరోష్ఠ్య ఓష్ఠ్యపద్యాల సమ్మేళనంతో ఈ పద్యం రచింపబడింది. ద్వితీయపాదంలోని గు, సు వర్ణాలలో అచ్చుల ఓష్ఠ్యత్వాన్ని గ్రహించవలసి ఉంటుంది

అపంచవర్గీయము ప్రివిదగ్రస్తం

“సరసావంశీ సుర వా

సురవారాశంసి శౌర్య కూరా శిరిహా

శరహాసి హరి స్వరియా

స్వరి యావహాలీల యాస్త్రిహాససాసా” (ము ప III-315)

ఈ పద్యంలో పంచవర్గాల గాలు కాని కేవలం అంతఃస్థాపిత పక్షాలు మాత్రమే ప్రయోగింపబడ్డాయి ముక్తపదగ్రస్తత కూడా జోడింపబడింది అపంచ వర్గీయంగా 'శేషతైలేశలిల' కావ్యాన్నే రచించినవాడు పెద్దన

శుద్ధపంచవర్గీయం

“పద్మా భవదచ్చుందా
పద్మానందానుగత కృపాస్మిందపది
ఏద్యైవ బింబకుందా
పద్మజ ముఖ కందధూతబంధ ముకుందా” (ము వి. III-316)

ఇందులో కేవల పంచపర్గాడురాలకే కాని అంతఃస్థాపిత పక్షాలకు ప్రయోగం లేదు

అచలజిహ్వాః

“అభోగ మహీభాగ మ
హాభాగ మహామహా మహాభోగ మహా
మా భామా వహ బహు మహి
మా భామా ఏహవిభావ మఘసముభావా”
(ము వి III-317)

పై పద్యంలో ప్రయోగింపబడ్డ ఆ, భ, గ, మ, హ, ఐ, ఘ, ఖ అనే పక్షాలను ఉచ్చరించేప్పుడు జిహ్వాదలదు

పాదభ్రమందం

“మారి సమరామ సరమా
సారావస రసపిభాగి సరిసవరానా
హరియరిధారి యరిహరి
భారత జయదవరధీరి దయజురిభా” (ము వి III-310)

పై పద్యంలోని ప్రతిపాదాన్ని ఎలోమంగా తిప్పి చదివినా అదే పద్య పాద మౌనుంది

పై చిత్రకవితావిన్యాసాలుగల పద్యాలను అర్థం చేసుకొని ఆనందించాలంటే మేధకు వదును చాలా అవసరం

గర్భ కవిత్యమూ, బంధకవిత్యమూ చిత్రకవితకు చెందిన శాఖలే వీటిలో పాఠకులకు రసానుభూతిని కలిగించే గుణం అంతగా ఉండదనే చెప్పవచ్చు కాని కవి పాండిత్య ప్రకర్షను నిరూపించు కోవటానికి ఉపయోగపడతాయి ఒక్కొక్కప్పుడు బంధకవిత సాహిత్యంలోని కొన్ని నిగూఢాంశాలను బహిర్గతం చేయటానికి సహకరిస్తుంది పెద్దన ముకుంద విలాసంలో గర్భ కవితాన్ని, బంధ కవితాన్ని నిబంధించి తన చిత్రకవితా రచనా ప్రీతిని చాటుకున్నాడు

ముకుంద విలాసంలో గర్భిత పద్యాలు మూడు రచింప బడ్డాయి

1 సమద భాస్వద్దనుజ	III-806
2 శ్రీరంజితాకార	III-809
3 కృష్ణా జయ	III-811

పైవాటిలో రెండవ పద్యమైన 'శ్రీరంజితాకార' అనే పద్యంలో ద్వీపద, చౌపది, లాలి, శోభన, మంగళహారతి, సువ్వాల, ధవళాది వివిధ భేదాలు గర్భితమై ఉన్నాయి

పెద్దన ముకుంద విలాసంలో రచించిన బంధచిత్రత గలిగిన పద్యాలు ఏడు వాటిని దిగువ పేర్కొంటాను

1 చం అతివిమలా	I-291.. శేషబంధం
2 కం శ్రీశా గరుడాంచత్	I-294 కైలబంధం
3 పంచ వరాదరా సురా	I-295 పుష్పగుచ్ఛబంధం
4 శా సత్యోపేతసుకేళి	II-279, చక్రబంధం
5 కం దారవతను	II-280, ఛత్రబంధం
6 సుగం శ్రీరమారసా	II-281 గోమూత్రికాబంధం
7 మావాస సవా	III-319 సర్వతోభద్రబంధం

శేషబంధ పద్యంలో గర్భ చిత్రత కూడా ఉన్నది ప్రాచీన కవితలో పెద్దన తప్ప కైలబంధాన్ని వ్రాసిన ఎవరూ కానరాదు సుబ్రహ్మణ్య విజయ

మనే విద్యత్కర్ణామృతంలో తైలబంధం ఉన్నట్లుగా ప్రబంధ రాజ వేంకటేశ్వర విజయ విలాస పీఠిక (పుట. 34) వల్ల తెలుస్తుంది

సంగీత కళానిధియైన రామరాజ భూషణుని వసు చరిత్ర ప్రభావం పెద్దన సోమయాజి ముకుంద విలాసంపైన ఎంతగానో ఉన్నది అయితద్దంగా సంగీత శైలిలో రచించబడిన “ఒక చాయ వనపాయ, వీపారు పొదరిండ్ల” - మొదలైన వసుచరిత్ర పద్యాలను పోలిన పద్యాలు ముకుంద విలాసంలో ఎన్నో ఉన్నాయి ఒక్క ఉదాహరణం

“సురసాల నమశీల సురసాల తరుజాతి

సురసాల వావాల పరిసరంబు

మలయాగ తటభాగ నిలయాగమా భోగ

వలయాగత సదాగతి లసితంబు

వనితాజన సమాజ జనితాజర మనోజ

జనతాజయ విరాజ దనునయంబు

సురతాంత నునితాంత పరితాంత సదుదంత

భరితాంత రసవాంత వరచయంబు

గహన సహచరి సహచరావహిత మహిత

వికచ రుచికుల విచికిల సకల వకుళ

విసు మధురస మధురస దసమ కుసుమ

సముదయము పొల్చె మధుమాససముదయంబు” (ము వి I-238)

తన చిత్తమున (I-162), చమరీనికరవాల (I-270), ఈ దారిఁ బోరాడు (I-276) మొదలైన ముకుందవిలాస పద్యాలు అయితద్దమైన సంగీతశైలిలో రచించబడినవే

ముకుంద విలాసంలో పెద్దన సోమయాజి చూపిన శబ్దాలంకార విలాసం అతివేలం “ఈతని గ్రంథములో నున్నన్ని శబ్దాలంకారములు మఱి యే గ్రంథములోను లేవు” - అని వీరేశలింగంగారు తమ 3 వుల చరిత్రలో తెలిపినారు ఈ వి చూపిన శబ్దాలంకార వైచిత్రికి కొన్నింటిని మాత్రం ఉదాహరిస్తాను

అనుప్రాస —	1 అశ్వాసం	22, 59, 160, 162, 166, 167, 174, 217, 230, 236, 240, 250, 273, 275, 276
	2 అశ్వాసం	45, 127, 173, 193
	3 అశ్వాసం	10, 49, 50, 131, 171, 178, 181, 189, 191, 289
యమకం —	1 అశ్వాసం	147, 153, 169, 203, 216, 251
	2 అశ్వాసం	87, 158, 192, 163, 229
	3 అశ్వాసం	48, 288, 304
ముక్తపదగ్రస్తం —	1 అశ్వాసం	5, 59, 105, 140 సంఖ్యలు గల పద్యాలు

పూర్వకపుట అనుకరణలు

ఉక్తి చమత్కృతీ, కావ చమత్కృతీ కలిగిన ప్రసిద్ధ సంస్కృత శ్లోకాల నెన్నింటినో తెలుగు కవులు సందర్భానుగుణంగా అనువదించుకొని తమ కావ్యాలలో చొప్పించుకోవటం అసాధారణమేమీ కాదు శ్రీనాథుడు కాశీ ఖండంలో వింధ్యపర్వత గర్వ నిర్వాహణ సందర్భంలో చేసిన మయూరుని సూర్య కతక శ్లోకానువాదాలు మొదలైనవి ఇందుకు నిదర్శనం కాదాదం పెద్దన కూడా కొన్ని ప్రసిద్ధ సంస్కృత శ్లోకాలను అనువదించి సందర్భోచితంగా ముకుంద విలాసంలో చేర్చినాడు ఈ అనువాద పద్యాలన్నీ చిలుం సంగీత సాహిత్యాలలో పనిగొన్న వాండిత్యాన్ని శ్రీకృష్ణునికి వివరించే సందర్భంలో నిబంధించబడి ఎంతో సందర్భోచిత్య శోభితాలుగా ఉన్నాయి మూల శ్లోకాలను, పెద్దన సోమయాజి అనువాదపద్యాలను చూడండి

- (1) “సంగీతమథి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్యయమ్
ఏకమాపామధుర మన్యదాలోచనామృతమ్”

“సరసస్ఫూర్త సరస్వతీయువతికిన్ సంగీత సాహిత్యముల్
పంపణ్ణి యుగంబునాఁ బఱుగు విద్వద్బాలు నృద్ధక్రియా
కరిసంపజ్ఞనకంబులం దొకటి ద్రాక్షాగుచ్చ మాధుర్య వై
భి వేటొక్కటి నారికేళ ఫలపా వ్యాప్తి పౌఖ్యం బిడున్”

(ము స II-246)

- (ii) శిశుర్వేత్తి పశుర్వేత్తి వేత్తి గానరసం ఫణి
సాహిత్యరసమాధుర్యం శం' రో వేత్తి వా నవా

“శిశువులకుం బశువులకున్
వశమై సొక్కించు గానవైఖి మధురా
తిశయము సాహిత్య రుచిన్
భృశగతి స్వజ్ఞుడైన నెఱుంగంగలడే!” (ము వి II-247)

- (iii) వైవ వ్యాకరణజ్ఞమేతి పితరం సప్రభావరం తార్కికం
దూరాత్ సంకుచితైవ గచ్ఛతి పునశ్చండాలవచ్ఛాందసాత్
మీమాంసానిపుణం నపుంసమితి జ్ఞాత్వా నిరస్తాదరా
కావ్యాలంకరణజ్ఞమేత్య కవి తాకాంతా వృణోతే స్వయమ్
X(విశ్వగుణాదర్శనంపుపు)

పితరన్ వ్యాకరణజ్ఞః దండ్రీ యనుచుం దర్శజ్ఞునిన్ ప్రభావం
చును మీమాంసకుని న్నపుంసకుడటంచున్ వీడి దూంబునం
గని యన్పృశ్యుమి బోలె ఛాందసుని వేడ్కం గావ్యలిలారస
జ్ఞ నిజేచ్ఛం గవితావధూమణి వంచున్ భావగర్భంబునన్
(ము వి II-250)

వై విధంగా సంస్కృత కవుల ప్రభావమే కాక తెలుగు కవుల ప్రభావం కూడా కాచాదం పెద్దనవై ఉన్నది పూర్వ తెలుగు కవుల రచనల్లోని పద్యాల అనుకరణలు, పోలికలు ఉన్న ముకుంద విలాసం పద్యాలను దిగువ ఉదాహరిస్తున్నాను

- 1 తన భవ్యధామంబు తన భవ్యధామంబు (వ చ II-57)
తన మానసస్థితి తన మానసస్థితి (ము వి I-71)
- 2 మెఱుంగొప్పు నెఱిగొప్పు నెఱగన్న (వ చ III-89)
ఈ చిత్తమునఁ గ్రొత్త ననలెత్త (ము వి I-162)
- 3 ఈ టాలఁబోరాదు పేరాళము జవాది (వ చ II-57)
ఈ దాఁబోరాదు కేదారకోదార (ము వి I-278)

- 4 ఒక చాయ సనపాయ విక గేయ (వ చ II-7)
 సురసాల సమశీల సురసాల తరుజాల (ము వి II-286)
- 5 మందారముకంద మాధుర్యమున (అం మ భా VII-150)
 మందార కుందారవిందా (ము వి II-160)
- 6 వచ్చినవాడు ఫల్గుణుడవశ్యము (మ భా IV-4-284)
 వచ్చినవాడు మాధవుడవశ్యము (ము వి III-210)
- 7 అటఁజని కాంచె భూమిసురుఁడంబర (మ చ II-3)
 అటఁజని కాంచె గృష్టుఁడు సంఖోంతర (ము వి I-287)

తెలుగుకావ్యాలలో భద్రాపరిణయవృత్తాంతం

పోతన భాగవతంలో ఒకే ఒక పద్యంలోనూ, చిన్నన్న అష్టమహిషీ కల్యాణంలో అతి క్లుప్తంగానూ భద్రాపరిణయ వృత్తాంతం చెప్పబడింది. రెడ్డివల్లె ముద్దుమరాజు కూడా ఒక అష్ట మహిషీ కల్యాణాన్ని రచించినట్లు 'ఉదాహరణ పద్యము' అనే సంకలన గ్రంథంవల్ల తెలుస్తుంది¹. ఈ కావ్యం అలబ్ధం. రెండు పద్యాలు మాత్రమే దొరికినవి.

భద్రాదేవీ పరిణయ వృత్తాంతం ప్రబంధరీతిలో సంతరింపబడిన తెలుగు కృతులు మూడు మాత్రమే కానవస్తున్నాయి. ఒకటి పెద్దన ముకుందవిలాసం. రెండవది కాళ్లకూరి గౌరీనాథకవి పూర్వశిష్యుడో రచించిన భద్రాపరిణయం. ఇందులో గ్రంథకర్త పేరుకానీ, కృతిభర్త పేరుకానీ, లేవని ఆచార్య దొణప్పగారు తెలుపుతున్నారు². మూడవది ఆధునికుడైన అల్లమరాజు సుబ్రహ్మణ్యకవి రచించిన భద్రాపరిణయం. కాగా భద్రాపరిణయం ఇతి వృత్తంగా రచితమైన ప్రబంధాలలో ముకుంద విలాసం మొట్ట మొదటిది. కాణాదం పెద్దన ఈ విషయాన్ని తన ముకుంద విలాసం అవతారికలో కృతిపతిముఖంగా స్పష్టపరచినాడు.

“పురుషోత్తమాష్ట మహిషీ

పరిణయములలోన మున్ను భద్రాదేవీ

1. ప్ర ర 77 పుట

2. అం. సం పా 421 పుట

పరిణయ మెవ్వరు తెనుగున

గరచించుట వినము పూర్వ విబుధులలోన్ (I-27)

సుబ్రహ్మణ్యకవి భద్రాపరిణయం

సుబ్రహ్మణ్య కవి పందొమ్మిదో శతాబ్ది ఉత్తరార్ధానికి చెందిన కవి ముకుందవిలాస కర్తవలె చిత్ర కవితా నిర్మాణంలో దిట్ట శేషధర్మ కావ్యంలో చతురగర్భ నిరోష్ఠ్యావృత్త సరసబంధయమక కవితా విలాసుడననీ, శ్రీకృష్ణ కల్యాణంలో ఉభయభాషా కవితవ్వ విలసితుడననీ చెప్పుకున్నాడు ఎందువల్లనో కాని ఈయన తన భద్రా పరిణయంలో ముకుంద విలాసాన్ని మక్కికి మక్కిగా అనుసరించినాడు “నాస్త్యచారః ఓవిః” అని ఊమేంద్రుడు చెప్పిన ప్రకారం అనంతర కవులు పూర్వపుల కావ్యాల్లోని మనోహర భావాలను తమ కావ్యాలలో అనుడక్కడా సకృత్తుగా చొప్పించటం న్యాయమే కాని కావ్యమంతా అదే రీతిగా పూర్వకావ్యాల్లోని భావాలను గ్రహించి రచనచేయటం భావ్యం కాదు. సుబ్రహ్మణ్య కవి పెక్కు రీతులుగా ముకుంద విలాసాన్ని అనుకరించినాడు కొన్నిచోట్ల పద్యాలను యథాతథంగానూ, కొన్నిచోట్ల పద్యాలలోని ఒకటి రెండు పదాల మార్పుతోను గ్రహించినాడు మరికొన్నిచోట్ల అనేక పద్యభావాలను యథాతథంగా గ్రహించినాడు కొన్ని ఉదాహృతులు

1) పద్యాలను ఏమాత్రం మార్పుచేయక గ్రహించటం

“అ కుమారుని సంకర్షణాఖ్యుజేసి
యా రమాంశను గన్న కుమారికకును
భద్ర గుణలక్షణములు సూపట్టుకతన
భద్రయను నామమొనగె భూపాలమౌళి

(ము వి II, 61, భ ప II-80)

11) ఒకటి రెండు పదాలను మాత్రం మార్చి పద్యాన్ని గ్రహించటం

“కుంభకున మీనలోచన గోనితంబ
యజ్ఞధామావ్యహారిమధ్య యశిశిరోజు
చాపసుభ్రూయగళ నక్రజంఘ యతుల
కన్య నరనక్రియల రాశిగాదె జగతి” (ము వి I-226)

వై పద్యంలోని 'జగతి' అనే పదాన్ని 'లలప' అని మార్చి అదే పద్యాన్ని భద్రాపరిణయకర్త వాడుకున్నాడు. (II 112)

ఈ విధంగానే ముకుంద విలాసంలోని కాంచి ప్రజాంగినా (II-6) ఈ రీతి నీతి (I-160) గతి మత్తేభము (I-225) ఇది యెయ్యదియో (II-7) అటలః జాటల (II-87) మొదలైన పద్యాలు కొద్ది శబ్దాల మార్పుతో సుబ్రహ్మణ్య కవి భద్రాపరిణయంలో చోటు చేసుకున్నాయి (భ ప I-128, II-118, II-7, II-41 మొ॥)

iii) భావాన్ని గ్రహించటం
ద్వారకలోని వైశ్యుల వర్ణనం

“మున్నిజ పూర్వులాకులలముల్ దినియుండఁగ నొక్కదిక్కుగా
నెన్నిక కొన్ని తానె ఘటియించి యవిన్నవన్ ఘటించనై
యున్నఁగుజేరుఁజేరుకొనరూర నవాధికలాభ సిద్ధి మా
ద్యన్నిధిమద్విహారులు జెహారులు ముత్తరముందెరుఁబుగన్”
(ము వి. I-120)

“మును దగ పూర్వులాకులలముల్ దిని కాలము వుచ్చుచుండి మై
కొని యొక దిక్కునన్ నవఁగొన్ని నిధుల్ నమకూర్చుకొంచు ని
ట్లొరు కుజేరఁజేరుకొనకుందురు జేరులు పట్టణంబునం
దనిశనవాధికార్థ నిధులంచితదానఁలా కళానిధుల్” (భ ప I-108)

ముకుంద విలాసంలోని ఉల్పలమాల భద్రాపరిణయంలో చంపకమాలగా అవతరించింది ఈ రీతిగా ముకుంద విలాసంలోని పద్యాల భావాను గ్రహించి సుబ్రహ్మణ్య కవి చెప్పిన పద్యాలనన్నింటిని పూర్తిగా పేర్కొంటే పెద్ద గ్రంథమే జాతుంది కొన్నింటిని మాత్రం పద్యాగ్రంథ భాగాలను మాత్రమే నిర్దేశిస్తూ ఉదాహరిస్తాను

ముకుందవిలాసం

క్రతిపదక్రమలీల I-118
ధారారీతి సమీర I-128

భద్రాపరిణయం

నగపున శేషునిన్ I-108
ఒదనెడునాత్మ I-111

తారు నరన్న	I-124	అలిపమణి	I-112
వనుచేవ చిరభాగ్య	I-135	దేవకివనుచేవ	I-117
అపరాంతి వన్నె	I-136	నకంపు వన్నె	I-118
నిరికి ఎరుండు	I-139	చెలుపు మన్నుభున్	I-119
ఒకయేటఁ జిక్కె	I-219	ఉండ నేత్రము	II-107
భువన జాతంబు	II-105	చలమున మోము	II-108
అడ్డమేర్పడ విజయు	II-114	వళి యడ్డురేఖ	II-94

నర్వవిధాలా సపర్థుడైన సుబ్రహ్మణ్యకవి ఈ విధంగా కాణాడం పెద్దన ముకుంద విలాసాన్ని కాపీ చేయటంలోని చిదంబర రహస్య మేమిటా తెలియదు

చనా విషయంలో ఈ విధంగా సుబ్రహ్మణ్యకవి అనేక రీతులుగా అనుకరించినా కథానిగయంలో మాత్రం దిగువపేర్కొన్న మార్పులు చేసినాడు

I శ్రీకృష్ణుడు మొదట ఇంద్రప్రస్థపురానికి వెళ్లి ఆ తరువాత రైవశక ఏర్పాటానికి వెళ్లినట్లుగా ముకుందవిలాసంలో వర్ణింపబడింది భద్రాహణయంలో ఇది వ్యత్యస్తంగా చెప్పబడింది

II శ్రీకృష్ణునికి భద్రాదేవి ఉడింతాన్ని వివరించి వాద్దరిమధ్యా చిలుక దౌత్యాన్ని నెరవేసట్లుగా ముకుందవిలాసంలో ఉన్నది భద్రాహణయంలో చిలుక యోగినిగా మార్చబడింది తిక్కణ్ణంతువు దౌత్యాన్ని నెరవేటం అనుచింతిమని భావించి సుబ్రహ్మణ్యకవి ఈ మార్పు చేసి ఉండవచ్చు

III ముకుందవిలాసంలోని భాండవ పన వృత్తాంతం, మయుని వృత్తాంతం మొదలైన అవాంఛిత కథలు భద్రాహణయంలో వదలి వేయ బడినవి సుబ్రహ్మణ్య కవి కథను చాలా సంగ్రహించినాడు

IV భద్రాదేవి శ్రీకృష్ణుని తండ్రియైన వసుదేవుని తోబుట్టువు (ఘృత కీర్తి - సాత్వతి) కూతురు కనుక భద్రా శ్రీకృష్ణులిద్దరూ మేనత్త మేనమామ బిడ్డలు ఇంట్లో సమీప బాంధవ్యం ఉన్నా భద్రా శ్రీకృష్ణుల కివిషయం తెలిసినట్లుగా సుబ్రహ్మణ్యకవి పేర్కొనక పోవటం వింతగానే ఉంది అంతే కాక శ్రీకృష్ణుడొక రాజకుమారుడని భద్ర తెలుసుకున్నట్లు, అట్లే భద్ర

నొక రాజకుమార్తెగా శ్రీకృష్ణుడు పిని ఉన్నట్లు చెప్పబడింది కాని ముకుంద
విలాసంలో భద్రా శ్రీకృష్ణులు సుభద్రామలవలె, శశిరేఖాభిమన్యులవలె
సగంధం పూర్వం చయం ఉన్నవాళ్లే అని సూచించబడింది

భాషాచ్చందోవిశేషాలు

ముకుందవిలాసంలోని భాషాచ్చంద స్థులకు సంబంధించిన విశేషాలను
కొన్నింటిని దిగువ పేర్కొంటాను

క్వాద్ధకేకారసంధి	మఱచైన (II.72)
అసాధు శబ్దాలు	శాగ్రం (II.144)
వైరి సమాసాలు	(బహునాళ్లకు III.28), బహువేలు (II.74)
కువర్ణంసరింగా ఉన్నప్పుడు	
నగాగమభావం	శ్రీమంతు కెక్కెజేయుము (III.78)
వ్యావహారిక ప్రయోగాలు	ఐతే (III.26) ఐనా (II.242)
నుంచి (II.242), తిరిగి (II.207), మఱిమఱి (II.82)	
పాడేటి (II.67) పెంచెటిగాని (II.68) రానించినా (II.72)	
ఇటీవల (III.5)	
అన్యదేశ్యాలు	(లాగి) నాగ (II.140)
సంతక్రియలు	శతశాయించు (III.198) తక్కిన
ప్రకాశించు అని అర్థం, వాచించెద (III.14) పచించెద అని అర్థం	
‘కొని’కి బదులుగా ‘ ’	తోడు ఎమ్ము (II.6-)
“శను ద్రుపప్రకృతికంగా	
వాడటం	లేకన్ (II.202)

ర - అ ప్రాస

అప్పకవి ర-అ అ ప్రాసను ప్రాసవైరమని నివేదించినాడు కాణాదం
పెద్దన దిగువ ఉదాహరించిన అనేక పద్యాలలో ఆ ప్రాసను ధారాళంగా
వాడినాడు

సిరికి పరుడు	I-189
హరికరపాద	I-155

ఈరీతి నితి	I-180
ఁ రుణ సహాయ	I-178
వెలి తె గ్గు	I-244
మురభంజ	II-78
సరియె ఁద	II-82
తరుణి లావణ్యాంబుధ	II-171
వారసరమేష్టి	II-242
హరిపైఁ బంచాయుధములు	II-272
హరి యిప్పుడే	III-8
తెలువ తళుక్కునన్	III-22
పిఱుగుండిసె	II-118
మఱి జానువు	II-119
శారీ మా	III-90
మెఱుగునమ	III-160
అరయుము	III-193
ఁరము సెప్పిన	III-204
మఱియగు	III-222
తెలువంగని	III-257
అఱుగుఁజెలుల	III-260

ద్విత్వాది ప్రాసలు

శ్రావ్యులొకమై ద్విత్విప్రాసాదుల సన్నింటనో పెద్దన సోమయాజి ముకుందవిలాసంతో ప్రయోగించినాడు. అప్పకవీయాదుల్లోని లక్ష్యాలను బట్టి ఈ ప్రాసలు నాలుగు పాదాల్లోనూ ఉండవలెనని తెలుస్తుంది కాని రెండు, మూడు పాదాల్లో మాత్రమే ఉన్నా ఎద్యానికి శ్రావ్యత పలుగు తుంది. పెద్దన సోమయాజి ఈ ప్రాసలను ఎన్నిరీతులుగా, ఎంత బహుళంగా ప్రయోగించి పద్యాలలో శ్రావ్యత సాధించినాడో కింది ఉదాహరణలవల్ల తెలుస్తుంది.

ద్వి ప్రా ప

I నాటుగు పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 19, 37, 54, 82, 92, 117, 146, 150, 153, 167,
169 174, 207, 232, 284
- 2 ఆశ్వాసం 9, 30, 87, 120, 127, 147, 151, 176, 186, 191,
192, 220, 221, 236, 287
- 3 ఆశ్వాసం 13, 52 55, 57, 59, 65, 92, 126, 150, 175,
211, 212, 238, 243, 288

II 1, 2, 3 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 260, 261
- 3 ఆశ్వాసం 34, 208, 267

III 1, 2 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 116, 151, 160, 168, 193, 211, 213, 227, 230,
259, 264
- 2 ఆశ్వాసం 36 54, 70, 94, 104, 107, 173, 206, 245, 248,
260, 276
- 3 ఆశ్వాసం 11, 33, 36, 41, 46, 94, 128, 162, 170, 204,
217, 224, 229, 236, 241, 242, 246, 248, 266,
272, 273

IV 2, 3, 4 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 15, 156, 275,
- 2 ఆశ్వాసం 73, 125, 142, 203

V 2, 3 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 42, 258, 267
- 2 ఆశ్వాసం 101, 184, 255
- 3 ఆశ్వాసం 102, 145, 226

VI 1, 3 పాదాల్లో

- 2 ఆశ్వాసం 81, 124, 140, 247
- 3 ఆశ్వాసం 83, 110, 159, 182

VII 1, 4 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 14, 65, 278
- 2 ఆశ్వాసం 170, 209, 240, 252
- 3 ఆశ్వాసం 93, 146

VIII 1, 2, 4 పాదాల్లో

- 2 ఆశ్వాసం 80, 202

IX 1, 3, 4 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 85, 278
- 3 ఆశ్వాసం 184

X 2, 4 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 9, 119, 196
- 2 ఆశ్వాసం 122, 124, 246, 269
- 3 ఆశ్వాసం 158, 192

XI 3, 4 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 8, 69, 83, 130, 132, 145, 170, 185, 187, 204, 218, 252, 259, 262, 274
- 2 ఆశ్వాసం 36, 110, 130, 200, 208, 280
- 3 ఆశ్వాసం 35, 45, 78, 94, 135, 136, 143, 216, 225, 247, 271, 272, 273, 284, 298

త్రి ప్రా స

నాలుగు పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 51, 203, 251, 286
- 2 ఆశ్వాసం 32, 35, 52, 163, 204
- 3 ఆశ్వాసం 50, 51, 80, 81, 84, 90, 252, 284

1, 2, 3 పాదాల్లో

- 1 ఆశ్వాసం 165
- 3 ఆశ్వాసం 17

- 1, 2 పాదాల్లో
1 ఆశ్వాసం	103, 125, 170, 181, 204, 261
2 ఆశ్వాసం.	58, 163, 173, 177, 207, 268
3 ఆశ్వాసం	7, 21, 25, 48, 140, 258
- 1, 3, 4 పాదాల్లో
3 ఆశ్వాసం	240
- 2, 3, 4 పాదాల్లో
1 ఆశ్వాసం	146
2 ఆశ్వాసం	8
3 ఆశ్వాసం	258
- 2, 3 పాదాల్లో
1 ఆశ్వాసం	25, 278
- 3, 4 పాదాల్లో
1 ఆశ్వాసం	103
2 ఆశ్వాసం	49, 54
3 ఆశ్వాసం	18, 244, 248

చతుష్పాద

నాలుగు పాదాల్లో

1 ఆశ్వాసం	27, 109
2 ఆశ్వాసం	35
3 ఆశ్వాసం	116
- 1, 2, 3 పాదాల్లో
1 ఆశ్వాసం	51
2 ఆశ్వాసం	182
- 1, 2 పాదాల్లో
1 ఆశ్వాసం	84, 147
2 ఆశ్వాసం	37, 49
3 ఆశ్వాసం	122, 235, 257

2, 3 పాదాల్లో	
1 ఆశ్వాసం	28
2, 4 పాదాల్లో	
3 ఆశ్వాసం	47
3, 4 పాదాల్లో	
2 ఆశ్వాసం	37
3 ఆశ్వాసం	122, 180, 261

పంచప్రాస

నాలుగు పాదాల్లో	I-38, II-156, 164
1, 2 ,,	II-31, III-244
3, 4 ,,	I-222, II-31

షట్ప్రాస

నాలుగు పాదాల్లో	I-222, II-234
-----------------	---------------

సప్తప్రాస

నాలుగు పాదాల్లో	I-2
1 ,,	I-222

అర్థాలంకారపుటన

ముకుందలిలాస కర్తకు శబ్దాలంకారాలపై ఎంత మక్కువో వైన వివరింపబడింది అట్లని పెద్దన సోమయాజి అర్థ సౌందర్యా పాదకాలైని అర్థాలంకారాలను పరిహరించలేదు ఉపమ ఉత్పేద రూపకం, సమాసోక్తి, శ్లేశ దృష్టాంతం, అర్థాంతం వాగ్దానం మొదలైన అర్థాలంకారాలను ఘనోహర రీతిలో ప్రయోగించి శాబ్దిక సౌందర్యోపాటు అర్థిక సౌందర్యాన్ని కూడా ఘటించినాడు అయీ సందర్భాలలో పాఠకులు దీనిని గుర్తించవచ్చు

ఉపసంహారం

ముకుందలిలాసం మొదటిసారి క్రీ శ 1875 (శా శ 1797) లో గద్వాలలోని 'సాహిత్య విద్యా ముకుర'మనే సొం ముద్రణాలయంలో గద్వాల ప్రభువు రామభూపాల రాయలవారిచే ముద్రింపబడింది ఆ తరువాత

మళ్ళీ ఈ ప్రబంధం ముద్రణకు నోచుకోలేదు. పూర్వ ముద్రణ ప్రతులు కూడా ప్రస్తుతం ఎంతో గాలిచే కాని దొరకవు ఎక్కడో ఒక ప్రతి దొరికినా “సంవృత వీవ శోభితే” అన్నట్లుగా దాన్ని భద్రంగా రక్షించుకోవాలన్న అభిప్రాయమే కలుగుతుంది కాని చదువుకోవాలన్న కుతూహలం ఎదుగు అంతేకాక ముద్రణ దోషాలు వగైరా ప్రస్తుత ముద్రణలో ఈ దోషాలన్నీ చరించబడినవి.

ఒక కాతాద్ధి క్రిరం ముద్రింపబడి ప్రస్తుతం అందుబాటులో లేని ఈ ప్రబంధాన్ని ముద్రించటానికి తలపెట్టిన ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడెమీని సాహితీప్రియులు అభినందించాలి.

ప్రంథ సంపాదన సందర్భంలో నాకు సహకరించిన ఆచార్య పుల్లెల శ్రీరామంగుండు, డా॥ జి. ధర్మారావు, శ్రీ ఎల్. రెడ్డి, శ్రీ నల్లనారాయణ గారితో గా కృతజ్ఞతలు.

ముందు విలీన ప్రంథ పరిష్కరణకు, పీరిచా రచనకు అవకాశం కల్పించిన ఆంధ్ర సాహిత్య అకాడెమీ కార్యదర్శి పిల్లగొని ముఖ్యంగా తదధ్యక్షులైన శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావుగారి, కార్యదర్శులైన డా॥ ఇరెంటి రిష్టమూర్తిగారికి నా హృదయ కృతజ్ఞతాభివందనలు.

“ఇద్దరు బోడు నన్నకవి యెట్టిన, తింకని సోమయాజి చా
మద్దగు వాకిన్ ముగ్గురి కొక్కడె దీటు నల్లనాని మా
పెద్దన చారి తోడుతను బేరు వహించిన శ్రీ కణాదముం
బెద్దన సోమయాజి విను పెద్దన బోల్పు కవిత్వసంపదన్”

హైదరాబాదు
28-5-1985

ఆర్ శ్రీహరి

శ్రీరస్తు
 శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః
 శ్రీమతే శ్రీ భూచెన్నకేశవాయ నమః

ముకుందవిలాసము

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీ మేర్ గూర్పు భరింపుమీ సకల ధాత్రీరాజ్యము ప్నీవ యం
 చామోదాప్తి నొసంగు లీల వలనౌ హస్తంబునం దెల్పు నా
 శ్రీమత్కేశవ శౌరి సాంద్ర కరుణాశ్రీ రంజిలన్ సద్గుణ
 స్తోమం దిర్మలరాయ సోమనృపతిన్ సుశ్రీయుతుం జేయుతన్. ౧

ఉ. శ్రీలలనాంశజన్మపరిశీలను నీలసునంద గోపక
 స్థానిసుతన్ వరించు తఱి సంగతమంగళ ఘోషచాతురీ
 లీల ఘడించు లీల మురశీశ్రుతి వర్తిలు కృష్ణమూర్తి గో
 పాబుఁడు భక్తపాలుఁడు కృపాకుఁడు సోమనృపాలు నేలుతన్. ౨

౯. శ్రీ మాంగల్యవటినివాసత నురఃశ్రీ దెల్పు శేషాచల
 గ్రామ గ్రామణినా నెసంగి త్రిజగత్కల్యాణ సంధాతయౌ
 శ్రీషద్వైంకటనేత బ్రోచు కుభదృష్టిన్ ముష్టిపల్ల్యన్యయున్
 సోమన్ రాజలరాము నూర్జితకళాస్తోమన్ జయస్థేమునిన్. ౩

సీ. ఏ నాతి యాకాశ భూనాథ సుతయౌటఁ
 దెలుపు నంచిత మధ్యదేశ కలన
 నే రామ ధరణి కుమారియౌ టెఱిగించు
 పృథు విదంబ నితంబ బింబ గరిమ

ముకుందవిలాసము

నే నీలవేణి కళానిధి సోదరి

యౌటఁ జాటు మనోహరాస్య లీల

నే యింతి శేషశైలేశ వాసిని యౌటఁ

జూపు రోమాళి వక్షోజ పాళి

నట్టి శ్రీశానుషంగ దయాంతరంగ

లాలితాపాంగ శ్రీ యలమేలు మంగ

యమ్మహాలక్ష్మి నుకుమారుఁ డని యనేక

భాగ్యము లొసంగు సోమభూపాలమణికి.

౪

సీ॥ దనుజభేదనధురంధరమౌ శరమును

శరమును వహియింపఁజాలు గరియు

గరిమేతలకు నాథగరిమ గాంచు గుణంబు

గుణముపై వసయింపఁగూర్చు రథము

రథవరాధాగమై రంజిల్లు విల్లును

విల్లునిలుగనుండు పీఠభటులు

భటకులజ్యేష్ఠుఁడై ప్రబలు సారథియును

సారథి ముఖవచస్తతులు హరులు

హరుల రక్కసిదాచిన యిరవుపొదియు

పొదినిఁ జొరఁజాటు చక్రవిస్ఫురణలెసఁగఁ

ద్రిపురవిజయంబు గైకొన్న దేవమౌళి

సోమవిభు శాశ్వతైశ్వర్యధాముఁ జేయు.

౫

మ॥ హరికిన్ సోదరియౌటఁ దద్గుణమునన్ శ్యామాకృతింబొల్చి యీ

శ్వరు భూమామణియౌటఁ దద్గుణమునంచన్మందహాసంబునం

దరయందొల్చి గజాస్యమాతయగుటన్ యానంబునందెల్పు నా

గిరిసంజాత యొనంగుఁగాత జయలక్ష్మిన్ సోమభూజానికిన్.

౬

మ॥ హరిచాభీకమలంబునందు నిజవక్త్రాశ్రితుస్వానవి
స్తరతంగలుటఁ దత్సువర్ణరుచితోఁ దానున్ సువర్ణాకృతిన్
నెరయందాల్చి సువాణి వాణి సలివేణిం బ్రేమ రంజించు వా
గ్వరుఁడిచ్చున్ సుచిరాయురున్నతులు వేడ్కన్ సోమభూభర్తకున్ ॥

ఉ॥ విశ్వసుతశ్రుతిస్తవ నవీన సుధారస ధారలట్ల యో
శాశ్వత పూరుషార్థముల సజ్జనవత్సలయై వసించి యా
త్యేశ్వరు దేవతావృషభు నెప్పడుఁ బాయని కామధేను వా
గీశ్వరి సోమభూవరున కిష్టపదార్థ సమృద్ధి గూర్చుతన్ ॥

చ॥ నిజభజనాభియోజనవిసీత సుధీజన సూక్త సత్కృతి
ప్రజముల మాధురీగుణ మవశ్యము నిల్పునిరీక్ష నిశ్చసా
రజలధిమధ్యవాసతను రంజిలు బాహదళాంచితున్ మహా
గజముఖ భక్తిమత్సుముఖ గణ్యగణప్రముఖున్ భజించెదన్. ॥

కం॥ అల భోగ సుకీర్తి బలో
జ్జ్వల యోగనిరూఢి సుప్రసక్తులు హరి భ
క్తులు వరముక్తులు ముక్తృతి
వెలయింతు రనంతగరుడ విశ్వకేసుల్. ॥

మ॥ సవితృం డాదిగురుండుగాఁ జదివి తత్సాహిత్య విఖ్యాతికై
కవితామాధురి నాటకాకృతికృతిం గల్పించి రామాయణం
బవనిన్ వాగమృతంబు నించిన శుభస్వాంతున్ హసూషంతు స
త్కృవితాంతున్ సుతియింతు మామకకవిత్వప్రౌఢి సాహ్యార్థమై. ॥

కం॥ వరధర్మయుక్తి నరిదర
కర జగదానందకముల కంపిత వికృత
స్మర పంచాయుధ గుణముల
హరి పంచాయుధగణముల నభినుతి సేతున్. ॥

కం॥ శ్రీకలితరామకృష్ణ

శ్లోక పతాకాయమాన శుభవాగమృత

స్వీకృతవిలాసులను వా

ల్మీకి వ్యాసుల సుతింతు మేదురభక్తిన్.

౧౩

కం॥ వివరింతు సుతుల నతుల

వ్యవహారం జోరు సుకృతి వైభవభూతిన్

భవభూతిన్ శివభద్రుం

గవిరద్రున్ హేళిదాసు కాళిదాసున్.

౧౪

ఉ॥ సన్నయభట్టు భీమన ననంతు నధర్వణుఁ దిక్కహోత్రి నె

ఱ్ఱన్నను సోము భాస్కరుని నయ్యలు నైషధకావ్య కర్తఁ బో

తన్ననుఁ బిన్నపీరుని చినన్నను సూరప రామభద్రుఁ బె

ద్దన్ననుఁ దిమ్మనార్యు గరుడాంకుని మూర్తి సుకీర్తి నెంచెదన్.

౧౫

కం॥ ఎల్లిప్పడు సేవించెద

సుల్లంబున వేదశాస్త్రయోగాన్నితులన్

బిల్దే వంశాంచితులన్

మల్లేశ్వరదీక్షితులను మద్గురు వరులన్

౧౬

కం॥ ఉర్వర వీరస్యసింహ

ఖర్వ కృపాలబ్ధ సరస కవితాలహరీ

ధూర్వహు మద్యగీనీధవు

ధూర్వసీ నాగాయ్య సుగుణధుర్య సుతింతున్.

౧౭

వ॥ అదియునుంగాక

౧౮

కం॥ కాకవుల వాక్కులుండఁగ

నాకవుల మహాచిత్తోక్తు లభినుతి గనియెం

గాకవుల వాక్కులుండఁగ

నాకవుల మధూదితోత్తు లభినుతి గనవే.

౧౯

ప॥ అని యిష్టదేవతానమస్కృతియును, సుకవిజన పురస్కృతియునుఁ,
గుకవిప్రకారాంతర పరిష్కృతియునుగావించి యే నొక్క ప్రబం
ధంబు రమారమణ పరిణయ ప్రసంగ సంగత శృంగార చమ
త్కార రసానుబంధముగా నొనరింపఁబూనియున్న సమ
యంబున.

౨౦

సీ॥ భుజశౌర్యదీప్తు లుప్పొంగి నెల్గెడిలీల

మౌళిసీమను హేమమకుట మమర

మనివికి కవిబుధమణులు వీనులఁజేరు

సరణి నొంటిలు పచ్చలు సెలంగ

తను సోముఁడని తార లనుసరించిన మాడ్కి

రమణీయ తారహారములు దనర

తము వెచ్చపెట్టికుండ మణిసువర్ణాద్రు

లడిగెడునన కేలఁ గడెములలర

మంజు మంజీర మణిపుంజరంజనా ప్తి

లలిత చరణారుణిమతోడఁ గలసిమెలఁగ

దివ్య భూషాంబరములతోఁ దేజరిల్లు

పాలితనృపాళి సోమభూపాలయౌళి

౨౧

ప॥ వెండియుం దారాచల తారాబల హీరోపల హీరోజ్వల రాకాభిప లోకా
భిప వరనందన హరిచందన బృందారక మందారక కుండ శరత్కుండ
మరుత్సింధుర దరసుందరతర ప్రభాచుభావ కీర్తిసుధారేప దీపితదిశా
ప్రదేశి ప్రసారుండును, హరిచరణ సంజాత సురవాహిని సహోదరీ
భూత మహాన్వయ విశిష్టముష్టివల్లి వంశాలంకారుండును, నిజ సంప్ర

దాయ పారంపరీ కల్పితాగ్రహార సమూహ మహిత మహీసుర మహా
 విభవ రక్షణ విచక్షణుండును, స్వకీయ సోమపౌత్రతా సార్థికృత
 చక్రవర్తి లక్షణుండును, శ్రీమత్కేశవస్వామి చరణకమల యుగళ
 భక్తి నిష్ఠాగరిష్ఠుండును, షోడశమహాదాన చతుష్పద్ధి విద్యాపటిష్ఠుండును,
 తేజాదిరాయ రాజవేశ్యా భుజంగ సంగ్రామ ధనంజయాదిగర్భేశ్వరాది
 బిరుద సార్థసమర్థన ధూర్వహ సాహసాంకుండును, తిరుమలరాయ
 మహేశ్వరార్ధాంగ లక్ష్మీవిడంబ మంగాంబా గర్భసుధార్థవ పూర్ణిమా
 శళాంకుండును, శ్రీమద్విజయలక్ష్మీ సహాయుండును నగు సోమ
 భూపాలరాయుండు నొక్క శుభవాసరంబున సుధర్మా సమాన సభాంత
 రంబునం జింతామణివంత రాణించు మాణిక్య సింహాసనంబున సద్యాసీ
 నుండగుచు హీరతనుత్రాణహారంబుల నైరావతోచ్చైశ్శృవంబుల ననుక
 రించు కరితురంగంబులెసంగం గార్యచాతుర్య సువర్వమంత్రులగు
 మంత్రులును, విద్యావిశేష ప్రసిద్ధకవి బుధులగు కవిబుధులును, నారద
 సదృశ గానచద్యులగు గాయక వద్యులును, నాసత్య గణహృద్యులగు
 వైద్యులును, నప్పరస్సమానతావశ్యలగు వేశ్యలును నాదిగాఁగల
 పరివారంబు పరివేష్టింప సకలవైభవ సాంద్రుండగు దేవేంద్రుని
 సొంపున సంపదల నింపొందుచు.

౨౨

సీ॥ నను నందవరపురాన్వయ పయోనిధి చంద్రుఁ

గాణాదవంశ విఖ్యాతి సాంద్రు

నాశ్వలాయనసూత్రు నాత్రేయముని గోత్రు

సకల విద్యుత్కవిప్రకర మిత్రుఁ

బ్రౌధలక్ష్మీపతి పండిత సోదరు్య

బాహుట గ్రంథానుభావధుర్య

వేదశాస్త్ర పురాణ వివిధ మర్మదురీణ

ఫర చతుర్విధ కవిత్య ప్రవీణు

భోజదంపూ ప్రబంధార్థ తోధనాను
బంధగీర్వాణ టీకా నిబంధనాది
పేశల వచో రచనదర్శ్యః బెద్దనాద్యః
గాంచి దయమించి పలికె సగౌరవముగ.

౨౩

గీ॥ కాదివర్ణంబు లిరువదియైదు విడిచి
చేసితి వపంచ వర్గీయ చిత్రకృతిని
'శేషైతే శేషీలా'భ్యుచే నెసంగ
యాది మితవర్ణ నియతి శక్యంబె జగతి.

౨౪

ఉ॥ శ్రీరమణీయతన్ సుకపురీనగరీ సగరీయదేశ భూ
భారధురీణుఁడౌ బహిరిరామన్యపాలు సభాంతరంబునన్
మారమణాంకితంబుగను మత్స్యపురాణ మొనర్చఁబూనవే
సారసుధాప్రసార విలసత్కృతి సాంద్ర వచశ్చమత్కృతిన్

౨౫

కం॥ మీ తాతయు మీ తండ్రియు
మీ తమ్ముఁడు మీరు మఱియు మీ కలజులు వి
భ్యాత ప్రబంధరచనా
ప్రీతచరిత్రులు కణాదపెద్దన సుకపీ :

౨౬

కం॥ కృతిముఖమున సరసాలం
కృతిముఖమునఁ బేరుఁగాంచు నిల సుతవన సం
తతిముఖములగుట వాణి
కృతముఖమణి మాకు నొక్క కృతి హితవందన్.

౨౭

కం॥ పురుషోత్తమాష్ట మహిషీ
పరిణయములలోన మున్ను భద్రదాదేవీ
పరిణయ మెవ్వరు తెనుఁగున
విరచించుట వినము పూర్వవిబుధులలోనన్.

౨౮

కం॥ కావున మీరది తెనుగున

కోవిదు లొననగ శ్రీముకుందవిలాసా

భ్యావిధిజేయుదు కేశవ

దేవున కంకితముగాగ ధీరవతంసా !

౨౯

కం॥ అని బహుమతి నొనరించిన

విని బహుమతి నేను సోమవిభు ననుమతిచే

ననుమతిమంతులు మేలన

ఘనకృతి రచియింతుఁ జతురకవితాపిహృతిన్.

౩౦

కం॥ శ్రీకలితాంకుడు సోమ

ఙ్మాకాంతుఁడు దోడుగాగ సరసయగు కృతి

శ్రీకి నధిపతినిఁ జేసితి

శ్రీకేశవపతిని సుగుణసింధుడ నగుచున్.

౩౧

శ్రీ॥ ఇందు సకలహితము నిచ్చు మున్ విష్ణుచి
త్రియతుల్యమౌ మదీయకవిత
యుదుట చేవ దొలువ నులిఁ బోలు నశిమోము
మృదువు గాదె విరుల మీద వ్రాలి.

౩౨

శ్రీ॥ కం॥ కుందవిలాసము తావి ము

కుందవిలాసము సదా ముకుందవిలాసం

బిందు విలాసమును సుధా

బిందువిలాసము హసించు పేశలపజితిన్.

౩౩

ప॥ అని నిశ్చయానుసంధానంబున మదీయ ప్రబంధ సంధాయకుండగు
సోమభూపాలరాయవతంసుని వంశాభ్యుదయం బభివర్ణించెద.

౩౪

కం॥ శ్రీదామోదరపాద

ప్రౌఢుర్భావమున సురభరంగిణి తనకున్

సోదరిగా మేదినిఁ దగు

నాదిని నేవంశ మట్టి యన్యాయసరణిన్

౩౫

కం॥ శ్రీ ముష్టిపల్లినామ

గ్రామప్రాముఖ్య నాడగొడు కులమునం

బ్రేమను మాధవసేవా

శ్రీమంతుఁడు వెలసెఁ బెద్దనృపవరుఁ డవనిన్.

౩౬

ఉ॥ పెద్దనఁగా నెసంగి నృపబృందములోపల ముష్టిపల్లి మా
పెద్దన బొల్చు వామనుని పెద్దన గల్గిని బల్మిఁ గ్రీడికిం
బెద్దనవాడిచే నకులుపెద్దన పొడి సమీరసూతికిం
బెద్దన సత్కృపన్ గదుని పెద్దన నద్దిర యిద్ధరాస్థలిన్

౩౭

గీ॥ అట్టి ముష్టిపల్లి యా పెద్దనృపుఁడు పూ

డూరినాడ గొడువీరభునుని

తనయ బక్కమాంబికనుఁ బెండ్లియాడె న

వీరవిభుని నెన్న నేరి వశము.

౩౮

సీ॥ తన శివావిర్భూతి దక్షభూసురమహా

ధ్వరముఖ్య కార్యవర్ధన మొనర్పఁ

దన మహాభ్యుదయ మెంతయు దంతిముఖ మహా

సేనాది సహజ ప్రసిద్ధి నెరవఁ

దనదు భద్రానువర్తనము ధర్మనిరూఢి

నఖిల విలాసయోగాప్రిఁ బెనుపఁ

దన శౌర్యవర్జాద యనివార్యచర్య సూ

ర్యాదితేజోభేద మావహింపఁ

దన బలస్ఫూర్తి సకలభూత ప్రపంచ

భైరవారూఢి ప్రతిరోధిబలము నణవ

సాధుగణములు గణుతింప జగతి నలరె
వీరవిభుఁ డన దేశాయి వీరవిభుఁడు.

౩౯

క॥ వీరప్రభునకుఁ దిమ్మాం
వారత్నమునందుఁ బొడమె బిక్కాంబ సుధా
సారగుణాధార మహా
దార యగుచు వెలసెఁ బెద్దధరణీపు నతియై

౪౦

సీ॥ తన కీర్తిపుత్రి దిగ్విజయముగలకు శుద్ధ
ధర్మపద్ధతి కుపాధ్యాయి గాఁగఁ
దన శాసనవిసీతి యనుశాసనమురీతి
జనధీసమున్నతి ననునయింపఁ
దనదు వాగ్వైఖరి తనరు వాగ్వైఖరి
సకలవాక్యములకు జననిగాఁగఁ
దనదు సంతానంబు ననఘసంతాన మ
టటల శుభాభ్యుదయములఁ బెనుప

నలరు బుధకల్పవల్లి యథులకుఁ దల్లి
శిష్టకాంతాజనమతల్లి ముష్టిపల్లి
యన్వయము పెద్దవిభుని యర్థాంగలష్మి
దిక్కలిత సద్గుణకదంబ బిక్కమాంబ

౪౧

ఉ॥ కందనవోలు ముఖ్యముగఁ గల్గిన సీమల నాడగొడు కీ
ర్తిందగి తుంగభద్రకు ను కృష్ణకు మధ్యమసీమ రాజ్యల
ష్మిందగి ముష్టిపల్లి కులసింహుఁడు పెద్దనభూవరండు బే
రందె నిరూడి వీరఘనునల్లుడు వైరిమృగాశి బిల్లుడై.

౪౨

గీ॥ పాకనాటి మేటి పరిపాటి కులకోటి
నేటి తండు పెద్ద నృపకీర్తి

గనియెఁ బెద్ద సోమపును సిరిగాహ్వయు
నాత్మజులను బక్కమాంబయందు

౪౩

సీ॥ ఆసురక్తి నుదయించినపుడ ప్రభావాప్తిఁ
గువలయపాలనప్రవణ మించి
మఱి నిజకృష్ణాంక మండలంబు వెలుంగ
నుదయాద్రి మొదలుగా నొగి గ్రహించి
తుంగభద్రోన్నతి దొడరి రా కందన
వోలి మిన్నగు దేశమేలబడిగ
కరకాండ విస్ఫూర్తి గల యవనాడల
బలములఁ గడు భీతిఁ బాటనణచి

తనరి విష్ణుపదాసక్తి దనకు నదియ
సత్పథముగాఁగఁ బ్రహ్లాదసరణి వెలసి
దిక్కులందెల్లఁ గీర్తి చంద్రికలు నించి
సోముఁ డలరారె శుభకళాస్తోముఁ డగుచు.

౪౪

సీ॥ పంకజోదరపాదభక్తిఁ బ్రహ్లాదుడె
శౌరికిరననున నారదుండె
హరిసువ్రతముల రుక్మాంగదాధీశుడె
కృష్ణాభిరతి నంబరీషవిభుడె
విష్ణుగుణస్ఫూర్తి వినఁ బరీక్షితుడె
నచ్యుతధ్యానచర్యను శుకుండె
మాధవబంధు సంపద ధర్మసూతియె
గరుడధ్వజాసక్తి నరుడెకాక
యతఁడు నృపమాత్రుడె దిగ్గయప్రభూత
భూరికేశవ సామాజ్య పుణ్యగణ్య

విలసదిభవాణి విభవాది వివిధభాగ్య
దీవిభుం దొప్పుఁ బెదసోమ భూవిభుండు.

౪౫

సీ॥ అమలిన దానధారామృత యుక్తిచే
భాగీరథీరీతిఁ బరిధవించి
యవనశోణిత పూరితాసి సంజ్ఞాశణ
నల సరస్వతిరీతి నతిశయించి
యరివధూదీ కజ్జలాశ్రు మిశ్రితలీల
యమునానదీరీతి నధిగమించి
యాత్మదేశంబున నలరెఁ గృష్ణానది
త్రివిధవర్ణముల సుస్థితి వహించి
యహహ పెదసోమ భూపాలుఁ డాహవముల
యవనుల జయించి భువనవిభాగిఁ గాంచి
యార్యజనములఁ బ్రోచి తద్వాస్త్రీ నెఱప
నతని దేశ మార్యావర్త మగుటఁజేసి.

౪౬

మ॥ గురు భూమీసుర మౌళికిం దన మహాగోత్రైక సామ్రాజ్యమిం
పరయన్ భార్గవుఁ డిచ్చినట్లు పెదసోమాధీశుఁ డౌరా యనన్
గురుభూమీసురమౌళికిం దన మహాగోత్రైక సామ్రాజ్యమిం
పరయన్ దానమొనర్చె నిట్టి నృపుఁ డాహా కల్గఁగా నేర్పునే.

౪౭

వ॥ వెండియం దత్సేమ భూమండలాఖండలుండు హరిచరణ పరతంత్ర
చద్యుండును, హరిపదాయత్ర సామ్రాజ్య ధుర్యుండును, హరిగృహ
సమ్మార్జన కరదీపికారోపణ వ్యజనాతపత్ర పల్యంకితా వహనాది
త్రైంకర్యాలంకృత హర్ష పులకాంకుర సకలాంగుండును, నిరంతర
క్రియమాణ మహాధ్వర దీక్షాదక్ష కమలాక్ష కరుణాకటాక్ష వీక్షణ
కల్పిత దక్షిణాది ఫలోత్కృష్ట మృష్టాన్నసత్ర సంతుష్ట విశిష్టజన
బహు సహస్రాశీర్వాదాపాదిత మహాభ్యుదయండును, శరచ్చిశిర

పూర్ణిమా మహోత్సవ సముత్సాహ దిగంత విశ్రాంత విశ్రాజన ప్రీతా
సేతు కాశీతల పర్యంత భూతలాగత విద్యుత్కవిగాయకాద్యర్థి సంతా
నుండును, చండతరదండయాత్రా సముద్ధండ మండలాగ్ర ఖండితా
నేక భండనాగత యవన మహీనాథ సేనామండలుండును నగుచుం
బేరయ్యె నయ్యెడ

౪౮

గీ॥ ఆట్టి పెదసోమభూషాని హర్షమూని
ప్రబలు గద్వాల యను మహారాజధాని
నతిశయించి ప్రతిష్ఠించి యందు మించి
ప్రేమఁ బూడూరి కేశవస్వామి నిలిపె.

౪౯

శా॥ సద్వైర్యోపల రమ్య హర్మ్య పటలీ సంక్రిడనసక్త భా
స్వద్వామా కచబంధ బంధుర సుమస్సగ్గంధ సంబంధ సం
పద్వాంధాగత కల్పపుష్ప మధులిట్పూళీ సముద్వేలతన్
గద్వాలాఖ్య పురంబు భాసిలు రమాకాంతా వరావాసమై

౫౦

క॥ ఆ పురమున నత్యున్నత
గోపురమున సాలయాప గురుతర ధరణి
సూపురమున నధిపతియై
ప్రాప్త రమావిభుఁడు కేశవస్వామి దగున్.

౫౧

సీ॥ శ్రీ ధాతుణి సతుల్ జెలఁగి పత్నులు గాఁగ
బరమేష్ఠి దగు మంత్రివరుఁడు గాఁగ
బ్రహ్మాండ భాండవర్గములు రాష్ట్రంబుగా
జత మహాదేవుండు సఖుఁడు గాఁగ
గాంచన శైలాదికంబు కోశంబుగా
వై కుందదుర్గ మావాసముగను
పరఁగ నింద్రాది దిక్పతులు బలంబుగా
బంచభూతములు ప్రకృతులుగను

సకలరాజ్యాంగములఁ బ్రోచు చక్రధరుఁడు
రక్షకుండును దేవుండు రాజునగుచు
నచటి సోమాన్వయుల దాస్యమాదరించి
చేరి గద్వాల కేశవశౌరి వెలయు

౨౨

కం॥ ఆ దేవుఁడు చేదోడున్
వాదోడుగ ముప్పివల్లి వరపెద సోమ
జ్మైదయితుఁడు వర్ధిలెన్
మేదిని సామ్రాజ్యజయ సమృద్ధి నెలంగన్.

౨౩

కం॥ సిరిగాధిపుఁడిల వెలసెన్
సిరిగా పెదసోమ నృపతిసింహు ననుజుఁడై
సరిగారే నృపు లతనికి
సరిగాపులఁజేసెఁ దనకు యవనాధిపులన్,

౨౪

గీ॥ అందుఁ బెదసోమభూమికుఁ డమ్మమాంబఁ
బేర్చి లింగాంబ రామాంబఁ బెఁడ్లియాడె
నందు లింగాంబ సకలగుణావలంబ
కలిమి జగదంబ యన బేరుకలిమి నలరె

౨౫

సీ॥ సంపూర్ణ సంవత్సరంపరావిస్ఫూర్తి
నిందిరాసుందరి నెఱుంగఁజెసె
నిరతాన్నదాన మానిత సుతవిఖ్యాతి
నిల నన్నపూర్ణాంబ నెఱుంగఁజేసె
నమలిన బహువిధ వ్యవహార చాతురి
నెనఁగు సరస్వతి నెఱుంగఁజేసెఁ
బ్రాజ్యసామ్రాజ్య వైభవ శుభావిర్భూతి
నిండ్రచంద్రానన నెఱుంగఁజేసెఁ

దనదు కోనేట నమ్మతఫేలన మొనర్చు
హరికిఁ గలకాబ్ది సుఖకేళి నెఱుంగఁజేసె
లీలఁ బెదసోమవిభుభార్య లింగమాంబ
తనకు లింగాంబపేరు సార్థంబుగాఁగ.

౫౬

గీ॥ అట్టి పెదసోమన్యపతి లింగాంబవలనఁ
బ్రేమఁ దిరుమలరాయలు రామరాయ
లను సుతులఁ గాంచె భూమిజయందు రాముఁ
డలరఁ గుశలవులను గాంచు ననువు మీఱ.

౫౭

కం॥ అందగ్రజుండు జగతి ను
తిం దగియెను సోమన్యపుని తిరుమలరాయం
డిందుధర కుంద శర శర
దిందుదరస్ఫూర్తి కీర్తి హితవిభవుఁ డనన్.

౫౮

సీ॥ సత్యభాషా హరిశ్చంద్రుండు చంద్రుండు
సుకళాప్రహూర్తిని సుగుణవర్తి
మతి వివేకసనత్కుమారుండు మారుండు
రూపవిస్ఫూర్తిని రుచిరమూర్తి
తతవై భవాప్తి సుత్రాముండు రాముండు
గురుభక్తియుక్తిని సరసకీర్తి
భవ్యప్రభాచిత్రభానుండు భానుండు
పరతమోపహృతినిఁ బరుషహేతి

యతఁడు దగు కేశవప్రభావానుభూత
భూతలాధీశతాజాత సృణ్మజాత
గణ్య సౌభాగ్య సంతాన కౌశలాభి
రామకుభపాళి తిరుమలరాయమౌళి.

౫౯

సీ॥ అరిదరకర విశేషాదూధిని వహించి

ద్విజరాజ పక్షనుస్థితినిఁ గాంచి

యూర్జితాహీనగోత్రోన్నతి వర్తించి

జనులకు నభయహస్తము ఘటించి

యమల భాస్వత్సత్ప్రియాలోకత గ్రహించి

విజయ సాంగత్యంబు విస్తరించి

యనఘ మంగాభ్యాప్రియభ్యాతి రాజించి

శ్రీనివాస సమాఖ్యచేత మించి

రమణ నీతఁడె తిరుమలరాయశౌరి

యశఁగ నుతిమీఱి వెలసె దయావిహారి

ముష్టిపల్ల కలోద్ధారి ముఖ్యకారి

రమ్యగుణవారి తిరుమలరాయశౌరి

౬౦

గీ॥ అట్టి తిరుమలరాయేంద్రుననుజుఁడైన

రామరాయఁ డుపేంద్రుని రహి నెసంగి

విక్రమస్ఫూర్తి స్వాధీన చక్రఁడగుచు

నతని సామ్రాజ్యరక్షణం బాచరించె

౬౧

సీ॥ కన నయోధ్యాంకమౌ దనపురి దగియంత

మహితనయోద్యోగ మహిమ నంది

దృతిపహజప్రియాదృతిఁ జేరి యావన

వరయు క్తి దక్షిణాధ్వమన నరిగి

ఖరముఖావృత్తి నా ఖలులు నాజినడంగ

హరిముఖ్యసైన్య ప్రయత్నమునను

పరవాహినీశాఙ్గి బంపి వచ్చి యనేక

ముఖమహోద్ధతి మాన్చి ముదము మించి

యవనిఁ బాలించె రామరాజ్యంబు గాఁగఁ
దన చరిత్ర రామాయణాదరత నెనఁగ
నసమధర్మాప్తిచే నగ్రజాన్వయావ
నాయతి విహరి దగు రామరాయశౌరి.

౬౨

౬॥ శ్రీమహనీయ ముష్టిపలిశేఖర రాజలరాముడైన యా
సోముని రామరాయన్యపసోముని భోగము సత్యమున్ దృఢ
స్థేమము సత్త్వమున్ విజయశీలతయున్ హనియించు నందనా
రాముని. రామునిం బరశురాముని రాము సుమాభిరామునిన్.

౬౩

వ॥ ఆందు

౬౪

౭॥ శ్రీ తిరుమలరాయనికిన్
భ్యాతిగ లక్ష్మణంబ మంగమాంబయు ననఁగాఁ
జేతఃప్రియసతు లొలసిరి
శ్రీ తరుణియు భూతరుణియు శ్రీహరికి బలెన్.

౬౫

౮॥ తిరుమలరాయల భామిని
మరు నమ్మన సిరుల వెలయు మంగాంబ దగున్
తిరుమలరాయల భామిని
మరునమ్మన సిరుల వెలయు మంగాంబ యనన్.

౬౬

సీ॥ తిరుమలరాయ భూవరుని సుందరి యౌట
ధర నహీనాచలస్థిరతఁ దనరి
భావింప లక్ష్మీసపత్నినా వెలయుట
సుస్థిరాంశసముదృఃస్థితిఁ దగి
వరుసతో సోమభూవరుతల్లి దానౌట
లసదనసూయా ప్తి వెంనెనంగి
ప్రణుతపాతిప్రత్య గుణపాత్రిత యౌటఁ
దులసీసహజలిల నువరించి

యౌర చెలువందె రమణ శ్చమాధిపాల
గర్భవాశి రత్నవైశ్వినిఁ గనుట
సుగుణనికురుంబ యన మించి శుభవిడంబ
మంజుల యశోవలంబ శ్రీమంగమాంబ

౬౭

చ॥ రమణ సుఖప్రభూతి నల రంగకళానిధితోడఁ బుట్టి యీ
శ్చమఁ గమలాకరస్థితినిఁగాంచి తనఁత ననంతగోత్ర సౌ
ఖ్యమునను శ్రీయనాఁ దనరె సర్మిలిఁ దిర్మలరాయశౌరి గూ
ర్మిమహిషి మంగమాంబ యురరీకృత సంపదపద్మ పాణియై

౬౮

క॥ తిరుమలరాయ మహివరుఁ
దరయన్ మంగాంబయందు ననురూపముగా
సరసిరుహంబకాంచిత
స్మరసదృశం బిన్నసోమశనవరుఁ గనియెన్.

౬౯

మ॥ హరికిన్ జాంబవతీసతీమణికి మున్నా సొంబుఁడై పుట్టి శం
కరఁడీ తిర్మలరాయ శౌరికిని మంగనామక శ్రీకి నేఁ
దరయన్ సోమసమాఖ్యఁ గల్గె ననఘర్థావృత్తి గాదేని యీ
శ్వరతావాప్తియు రాజశేఖరత సర్వజ్ఞత్వమున్ గల్గునే.

౭౦

పంచరత్నాలు

సీ॥ తనమానసస్థితి తనమానసస్థితి
భాతి శౌర్యాశ్రయప్రతిభఁ గాంచఁ
దన సమాఖ్యారూఢితన సమాఖ్యారూఢి
యటుల సోమస్ఫూర్తి నతిశయించఁ
దనదు నాహవలీల తనదు నాహవలీల
నానావసీపకానంద మూన్పుఁ
దనదు జన్మాయతి తనదు జన్మాయతి
రీతి శాంతనవప్రతీతి నించ

సమరు కరిగిరి కిరిహరి కమరభరణ
కరణలముతా విధాయి దోకలితరరణి
వహన మహనీయతా కృతావార్య శౌర్య
పటువిజయశాలి సోమభూపాలమౌళి

౭౧

సీ॥ మతిసీతి నల బృహస్పతి సమంబౌనె కా
యభిలవిద్య లెఱుంగ నతనిసమమె
హరిభక్తి నారదుడన సమంబౌనె కా
యసమగాన రసాప్తి నతని సమమె
శౌర్యచర్యను ధనంజయు సమబౌనె కా
యాకారరేఖచే నతనిసమమె
గురునిష్ఠ రాఘవేశ్వరు సమంబౌనె కా
యతుల ప్రభుత్వాప్తి నతనిసమమె
కాక యితరుల సమమెన్నఁగఁడరంబె
యతులితాంధ్రక్షమా మండలాంతరాళ
హృద్యగద్వాల పట్టణ శ్రీవిభాసి
పుణ్యవిహృతికిఁ జిససోమ భూమిపతికి.

౭౨

సీ॥ తన రథ్యహయచయంబును బట్టెనని భక్తి
ననురక్తి నా హరిహయముఁ బట్టి
తన కీర్తి వెలయించెననుచు నా హరికిర్తి
వెలయించుగితిఁ జుట్టు పిరులఁ జల్లి
తన శౌర్య మలరించెననుచు నా హంశౌర్య
మవని నించెటిలీల దివిటి బాసి
తనకు రాజ్యం బిచ్చెనవి యాత్మసామ్రాజ్య
రమకెల్ల నా హరి రాజుఁజేసి

నరుడు నరుడయి గద్వాల తిరుమలేంద్రు
 సోమభూవరుఁ డనఁ బొల్చి ప్రేమ నిల్చి
 హరికిఁ బరిచర్య లొనరింప హరియు మెచ్చి
 యతని నరపతిఁ గావించె నతిశయముగ

౭౩

సీ॥ సుకపుల కొకకొక్కరి కొనంగె నే ఘనుం
 డలరి వేనూటపదార్థ గాఁగ
 బహుభుక్య సత్రముల్ బరగించె నే దాత
 ద్విజుల కర్థము పదివేలుగాఁగ
 మాఘకార్తిక పూర్ణిమల నిచ్చె నేరాజు
 విప్రకోటికి బహువేలుగాఁగ
 నొగిఁ గేశవస్వామి కొనరించె నే మేటి
 లలితభూషాదులు లక్షగాఁగ

నతఁడు సామాన్యుడే యనేకాగ్రహార
 భూసురాశీర్వాచస్సార భూరిహారి
 తాయురారోగ్య భోగభాగ్యాత్మజాది
 బహువిభవపాళి సోమభూపాలమౌళి.

౭౪

సీ॥ దయ బర్హ లీలచేఁ దనరి విద్వన్మండ
 లమునకుఁ జంద్రహారము లొసంగె
 క్రుతి హితస్థితి సుదృక్తతికి రసికతాప్తి
 మణికుండలాది భూషణము లిడియె
 మతి మెచ్చి వరదుడై హితపండితాళికి
 భూరికాంచీయుక్తి బొసఁగఁజేసె
 సవరించెఁ దగునభిజ్ఞత సత్కృతి స్ఫూర్తి
 కవిగాయకుల కలంకారపుష్టి

హిత వౌనర్చిన రాజునకేనిఁ దమిని
వసువులును తారహారాదు లొసఁగఁజాలు
తత్తదుచితార్థ సందానతాదురీణ
బహుగుణవిహారి సోమభూపాలశారి

208

మ॥ ఘటియించెం గటిసూత్రముల్ కటకముల్ కంటిలు నొంటిబ్బటి
చ్చటలున్ హేమపటాశిక్తిర్తి మహిళా సందాన విస్ఫూర్తి కొ
క్కట నానాకవిపండితాశుల కిలన్ గద్యాల సోమేంద్రుఁ డ
క్కట తత్త్విర్తివధూటి కెంతయొసఁగంగా నెంచినాడో కదా !

209

చ॥ తిరుమలరాయ సోమనరదేవ శిఖామణిరీతి భావసు
స్థిరత విభూషణాంబర విశేషధరాదుల భక్త్యభోజ్యముల్
పెరదొర లియ్యలేరెకడ పేర్చినకండొకనాఁడె యింత యీ
వరిది యొసంగెనా యనకనందున మెచ్చినఁజాలు నెంతయున్.

210

చ॥ వరకరుణాభిరామత నవార్య కళావిభవాను భావతన్
గురుతరశౌర్య ధుర్యత నకుంఠితభాగ్య సమగ్ర సంగతిం
దిరుమలరాయ సోమనరదేవ శిఖామణు లీడువత్తురొ
తిరుమలరాయ సోమనరదేవ శిఖామణికిం గ్రమంబునన్.

211

ఉ॥ దాత దయావిశిష్టుఁడు స్వతంత్రుఁడు శాంతుఁ డనేక భాగ్య సం
ధాత యొకప్పుడున్ వెగటు చట్టని నిండుమనంబువాఁడు వా
క్పాతురి నీతియుం గలుగు జాణ భళి హితగోష్ఠినుండు రా
జేతటి ముష్టిపల్లి ధరణింద్రుఁడు సోముఁడె యెంచి చూచినన్

212

సీ॥ ఆదివిష్ణునకు శ్రీమేడినుల్ దగుమాడ్కి
ననురక్తి భక్తిచే నతిశయించి

శౌరికి రుక్మిణీ సత్యాంగనల లీల
 సత్కులాభ్యున్నతి సంతసించి
 రాజీవశరునకు రతిరుక్మవత్సలప్ర
 యనురూపవైఖరి ఘనత గాంచి
 శశకిని రోహిణీస్వాతీ సతుః రీతి
 సుప్రభావాపి విస్ఫూర్తి వించి
 పూర్ణభాగ్యక్షమాశీల భోగరూప
 ధనవిభాగుణరత్న సంతతులఁ దనరి
 సోమవిభునకు భామినుల్ ప్రేమ వెలసి
 రీ మహిని వెంకమాంబయు రామమాంబ

౮౦

ఉ॥ దక్షత భర్త సోముఁడని తాను సతీస్థితి నొందియున్ దయా
 వీక్షుఁడు పూర్ణజ్యోతిరముఁ డభీశ్వరుఁ డంచు నిజాఖ్య వేంకటా
 ధ్యక్షునిఁ జేసి ప్రాణవిభుఁ డా నలమేలు విధంబు గాంచె నొ
 నీక్షితి వేంకమాంబ హృదయేశ్వరు భవ్యగుణానువర్తనన్.

౮౧

ళా॥ శ్రీరామానుజరీతి నాథహృదయశ్రీ రంజిలం గూర్చుచున్
 భూరామానుజలీల వర్తిలుచు సంపూర్ణక్షమారూఢిచే
 నా రామాంగనవైఖరిన్ జనకవంశానంద సందానతన్
 శ్రీరామాంబ దనర్చు సోమనృపతి ప్రేమాభిరామాకృతిన్.

౮౨

క॥ ఆ మానవతీమణు లిటు
 ప్రేమాయతిచే భజింప శ్రీముష్టిపతీ
 సోమాధిపుఁ డలరె గుణ
 సోమాధికఁడగుచుఁ దనదు శుభసంతతితోన్.

౮౩

క॥ సోమునకునుఁ దిరుమలస్యప
 సోమునకును రామునకును సోమునకొసఁగెన్

భూమీసామ్రాజ్యము హరి
యామేటికి సోమకులనరావన మరుదే.

౮౪

కా॥ భూదారుండును చక్రి పద్మయును నాభూభృత్తునై శౌరి యీ
భూదేవిన్ భరియించి సోమకులల్ బూనించినన్ వారలున్
భూదారత్వము చక్రిపద్మితల వా భూభృత్త్యముం గాంచ లో
భూదారంబును చక్రిపద్మలును నా భూభృత్తులున్ నిల్పవే.

౮౫

వ॥ ఇవ్విధంబున

౮౬

కం॥ ఈ ముష్టిపల్ల సోమ
జ్ఞామండలనాథ విభవ సంరక్షణచే
శ్రీమంతుఁ డగుచు లక్ష్మీ
వామాదృతి కామికేశవస్వామి దగున్

౮౭

సీ॥ సిరిగుఱించినయాలు నరిధరించినకేలు
నరి హరించినవాలు నమరసామి
నుడగునేలినచూలు నడుగుదేలినజాలు
వడగుబోలినమేలు నడచుసామి
వీటనింపగుప్రోలు హటకంబగుళాలు
నాటకంబగుచాలు నడుపుసామి
సగము మ్రోటినవ్రేలు జగము బ్రోచినదీలు
భగముదాచినదాల దగినసామి

వారినిధిఁబారి గిరిదూరి వసుధఁ జేరి
వైరిఁ దెగజీరి ధరగోరి వరకురారి
దారికుముదారి కులుపేరిసిరి నెనరు
మీటి హయచారి కేశవశౌరి వెలయు,

౮౮

సీ॥ సురలువేడఁగ నాలదొరలు గూడ వనాలఁ
 దరులజాడఁ జిరించి తగమెరించి
 సతుల వేలకుమించి యతులలీల వరించి
 సుతులఁ జాలఁగఁగాంచి శుభము మించి
 పలువిధంబుల దానపులవధంబుల మాన
 పుల పదంబులఁ గాడ యిలనుఁ బ్రోచి
 నరునిచేత సుభక్తవరునిచేత విముక్త
 శరునిచేతన యుక్తవరుల నణచి

భారతరణంబునను ధరాభారతరణ
 మావహించి జయోత్సాహ మావహించి
 యా విరించి ముఖార్థనం బాదరించి
 శ్రీ రహించిన కేశవశౌరి వెలయు.

౮౯

సీ॥ కరికిరోర్పిత హేమమటవయః స్నానంబు
 హోతికాంబర భూషణాంచలంబు
 చందనకుసుమోపచారాది రచనంబు
 వివిధమృష్టాన్న నివేదనంబు
 బ్రాహ్మణోత్తమ వేదపరనాది ఘోషంబు
 వారాంగనానాట్య వైభవంబు
 భేరిపటహఘంటికారవాకలనంబు
 పంచమహాద్య పరికరంబు

భోరు కలుగంగఁ జెలగంగ భూరిమహిమ
 ప్రతిదివసవాసరక్షపాపక్షమాస
 వత్సరోత్సవముఖ్యోత్సవముల సిరుల
 మీటి గద్యాలకేశవశౌరి వెలయు.

౯౦

షష్ఠ్యం తా లు

క॥ ఏతాద్వశగుణ జాత

భ్యాతాలంకరణునకునుఁ గరిశరణునకున్

పూతభవాజ్ఞాత భవా

నీత నవాపచితి భుచిత నిజచరణునకున్

౯౦

క॥ శరణాగత రక్షునకున్

శరణాయితే విమలకమల సఖవక్షునకున్

కరుణారస పరిణాహస

దరుణాభ సమీక్షణాంతికాలక్షునకున్ .

౯౧

క॥ హేళినుతాకేశికృతా

జ్ఞానివృతాభరణునకు దయాభరణునకున్

నీలాముఖ బాలాసుఖ

హేలాదిక యోగభోగ హితకరణునకున్

౯౩

క॥ ఆలోలక నీలాలక

జాలాశిక ఫలకరుచివిశాలునకును గ

ద్వాలపురీ శ్రీలహరీ

పాలనరీతి ప్రమోదపరిభేలునకున్

౯౪

క॥ శ్రీమహిళా శ్రీమదిలా

ప్రేమకళాలోలరతికి శ్రీముష్టిపతీ

సోమాధిప సామోద

శేమాదరమతికిఁ జెన్న కేశవపతికిన్ .

౯౫

వ॥ అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా నా సమర్పింపం బూనిన భద్రా పరిణ

యోల్లాసంబగు ముకుందవిలాసంబను మహా ప్రబంధంబునకుఁ గథా

క్రమం బెట్టిదనిన.

౯౬

చ॥ ఆనఘ విదేహదేశ వసుధాధిపుఁడై మిథిలాపురంబునన్
 మనుజునక క్షమాధవుని మాధవునిన్ భజియింపుచుం గనుం
 గొన నిగమాగమా గమశుకుండు శుకుండరుదేహ వేడెఁ బూ
 జన మొనరించి మౌని మహిజాని మురారి వివాహసత్కుఁడల్. ౯౭

చ॥ ఇట్లమ్మహిభుజుండు శుభస్సప్రవశ్నఁబొనరించిన ౯౮

కం॥ ఒకపరి రుక్మిణి మొదలగు
 సకియలకార్గురికి పెండ్లిసవరణ వినఁబొం
 దికపఱచి యవలిసతికథ
 శుకముని యౌ జనకన్యపతిసోమున కనియెన్. ౯౯

ఉ॥ శ్రీరమణీయమై సరసశీతకరోపల సౌధవీధికా
 వారిచరద్వధూమధుర వాక్కులనాకలనాద సంకుల
 న్వైరకుల స్వరభ్రమదళా వివశత్రిదశద్రు కీరమై
 ద్వారవతీపురంబు దనరారు ధదారుచిరావతంసమై. ౧౦౦

మ॥ తనలోనుండు ముకుందుఁ డందు నిలువందానంటునందోన ని
 ల్చిన చండద్యుతి మండలంబొ యన నక్షిణప్రతాపోగ్రమున్
 జనదృక్ప్రకరం బనంతమణియుం జంచత్పభావూర్ణమై
 యనువొందుం బురి రత్నహేమపరణం బ్రభంకషప్రౌఢిమన్ ౧౦౧

కం॥ హరిధర్మాశ్రయము గదా
 కరవాసము సకలనందకము శఙ్ఖనిధి
 స్ఫురితంబగుఁడును దత్పురి
 పరణంబున్ జక్రిరితి వర్తిలుటరుదే ౧౦౨

కం॥ సూత్నముగఁ బరిఘ యొప్పెఁ బ్ర
 యత్నముగా నచటఁ దటయుగాబద్ధ మహా

రత్నాకర ఘనసంపద

రత్నాకరమనః గభీరరచితాంతరమై

౧౦౩

చ॥ అనిమిషకోటి దైత్యవధ మాత్మను మర్వకయుండఁ దెల్పుఁగా
వెనుకొని కోటతంతియల వెంబడిగా డిగివచ్చి నందనం
దనుఁ గనునన్నచోఁ బిదవ దాని సమున్నతిఁ జెప్పనేటికిం
దనర నగర్త వారిధియై దాని గభీరతఁ జెప్పనేటికిన్.

౧౦౪

సీ॥ ఏ వీధిఁ జూచిన శ్రీవిష్ణుకల్యాణ

కల్యాణవైభవాకర్షణములు

నే సీమఁ జూచినఁ బ్రాసాద శృంగార

శృంగారలీలా నిరీక్షణములు

నే వాడఁ జూచిన నావాసకల్పాగ

కల్పాగ సుమరసాఘ్రాణములు

నే నాటఁ జూచిన నానారసాల

సారాలసానిల స్పర్శనములు

ఎందుఁ జూచిన సంతతానందజాత

నంద జాతగుణాస్వాదనములు గలిగి

యౌర సకలేంద్రియప్రీతి నావహించు

కాపురంబున నా ద్వారకాపురంబు

౧౦౫

గీ॥ రాజహంసల సద్విహారములు గలిగి

యశ్వముఖ భావితస్ఫూర్తి నతిశయిల్లి

వివిధ ఘనమార్గములచేత విస్తరిల్లి

యల నగరి సోమసూర్యపీఠులు దనర్చు

౧౦౬

కం॥ ఆ పురి పరిసరసీమలఁ

ప్రాపిత కరినికర ఘంటికా రావములన్

దీపించుట వీధులు ఘృ

టావథనామముల నెసఁగె నాటంగోలెన్

౧౦౭

గీ॥ చంద్రశాలల యున్నతి సంఘటింపు

చంద్రశాలలయున్నతి శౌరినగరి

నింద్రశాలల సంపద లెసఁగు నప్పు

రింద్రశాలల సంపదలింపు సింప.

౧౦౮

కం॥ అందలరు మేరురోహణ

కందరములునాఁ దనర్చు గాంగేయమణి

మందిరములు తత్తద్రుచి

సుందరములునగుచు దము వసుంధరనెన్నన్

౧౦౯

ఉ॥ అందుల హర్మ్యబృందము తమందిలి కుందనపుందశంబులిం

పొందంగఁ జిందిరుందొరయ నొందిన సాంద్రతరంబుగా సుధా

స్యందముఁ జింద నందునను సౌధము లయ్యెను గాకయున్న నా

చందురుకాల లేమిటికి సౌధవిమాఖ్యలుగాంచు నెంచఁగన్. ౧౧౦

ఉ॥ చందురు రేకడంచు నిడఁజాలియు తారలతారహారపుం

జందముగాఁగఁగై కొనియు సౌరములించును మేఘబృందముం

బొందికఁ గొప్పలందురుమఁ బూనియుఁ బొధలు మాన్పనుండురౌ

ముఁదుగ సౌధవీరులను ముగ్ధవధూటులు రాజధానికన్. ౧౧౧

ఉ॥ పూటలఁ బూటల న్నగరిబోటుక లాటలు నేర్చు జాకువా

నాటకకాలలం బొడపునం బొడకట్టెడి కూటవాటముల్

హాటకశైలకూటములటం జని యచ్చట వచ్చు నచ్చరల్

చీటికిమాటి కచ్చెరువుచేఁ గననౌ ననిమేషభావముల్. ౧౧౨

చ॥ ముడిచిన ద్వారబంధముల ముత్తైవుఁజాలు మెఱుంగురంగులుం
గడవలఁ బచ్చరాసిరులు గప్పి పరస్పర బింబితంబులై
ముడిగొను పచ్చతోరణము ముచ్చట ముంగిటిముగ్గునిగ్గులై
గడువడి నిచ్చ మంగళముగాఁ గనుపట్టును పట్టణంబునన్. ౧౧౩

ఉ॥ ముత్తైవు పాలగచ్చునునుపుల్ జిగితెంపుమెఱుంగుటోరులుం
గ్రొత్తగు కప్రపుంజికిలి మ్రుగ్గులు నిగ్గులుదేరు భావపుం
జిత్తుర్రువ్రాతలుం గలికిచెక్కడపున్ మగటాల తావులుం
బుత్తడియిండ్ల తీర్పులును బొందులవిందులొనర్పు నప్పురిన్ ౧౧౪

చ॥ విలసితహర్ష్య వాటికల వేల్పుమిటారులఁ జేరటాండ్రఁగాఁ
బిలిచిన వచ్చి జాలికలు బెట్టిన గుఱ్ఱనబువ్వపున్రుచిన్
వలమచు నందె నిల్వఁగని వారిప్రియుల్ సరిప్రొద్దుగాఁ దమిన్
సొలసి తదాగమం బెదురుచూతురు స్వర్గపుటూరవాకిటన్. ౧౧౫

క॥ అప్పురిఁ గల యుప్పురిగల
నెప్పురులగు మగువలెక్కి నిక్కి తమ నెఱిం
గొప్పులఁ గల కల్పకముల
గొప్పుసుమము లేరికోరి కోయుదు రదనన్. ౧౧౬

ఉ॥ ఆటలు పాటలుం గలుగు నందపుగందపుఁ గూటవాటముల్
కోటలు పేటలుం బసిఁడిగోడలు మేడలు గల్పవిందు రా
బోటుల నీటులం గులుకు చుక్కను చుక్కను నిండుఁ జెల్వపుం
బోటుల మేటులం దగిన పొన్నలు చెన్నలువొందు వీటిలోన్. ౧౧౭

సీ॥ శ్రుతిపదక్రమలీలఁ జూపనేరదటంచు
శేషునిఁ గ్రిందుగాఁ జేయఁగలరు

కావ్యసంపద నించుకయు నెఱుంగడటంచు
 గురు నాదీవికృతిగా నెఱపఁగలరు
 పంచశిరోమణిప్రౌఢిఁ జాలఁడటంచు
 బ్రహ్మను మాటలోఁ బట్టఁగలరు
 కడుప్రభాకరయు క్రిగని యడంగునటంచు
 ద్విజరాజునొకటఁ గుండింపఁగలరు
 సాంగవేదంబు సాహితీ సంగతియును
 తర్కమీమాంసలెల్ల సాంతముగఁ దెలిసి
 వెలయుదురు కల్పతరుపరిమళముఁజేరి
 ఘోషినురలన నప్పిడిభూమినురులు

౧౧౮

ఉ॥ శత్రుబలబిప్రదాచణులు శౌర్యవరప్రభవత్వ భూతికిం
 బాత్రులు దివ్యకల్పలు సమగ్రవహహవ భాగనద్యముల్
 మిత్రశుభోదయాశయ సమీహితనుస్థితిచేఁ బవిత్ర స
 ద్గోత్రులు దూరితాపితయకోటులు బొంతు రిలేంద్రులప్పురిన్. ౧౧౯

ఉ॥ మున్నిజహర్షు లాకులముల్ దినియుండఁగ నొక్కదిక్కుగా
 నెన్నిక కొన్ని తానెఱుఁబియించియ విన్నవతం ఘటించనై
 యున్నఁ గుబేరబేరు కొన రూర నవాధికలాభసిద్ధి మా
 ద్యన్నిధి మద్విహారులు బెహారులు ముత్తరముందిరింబుగన్. ౧౨౦

సీ॥ హరి పదావిరూపి నావహించుటఁజేసి
 హరిపదావిరూపి నావహించి
 హరిధరానాథిచే నతిశయించుటఁజేసి
 హరిధరానాథిచే నతిశయించి
 ప్రద్యుమ్న విస్ఫూర్తి పరిధవిండుటఁ జేసి
 ప్రద్యుమ్న విస్ఫూర్తి పరిధవింది

సఫలతుర్యోదయాంశత గ్రహించుటఁజేసి
సఫలతుర్యోదయాంశత గ్రహించి

అమరసింధువు తోడుగా నలరి మనుట
నమరసింధువు తోడుగా నలరి మనుచుఁ
దనరు వర్ణత్రయప్రీతిఁ గనుచు దాన
సార్థవిఖ్యాతి నచటఁ జతుర్థజాతి.

౧౨౦

మ॥ తగు శృంగంబులఁ జిత్రగైరిక ముఖోత్కర్షణంబులం గుంజర
త్వగతిం బద్ధిరివృత్తి గిండఫలకోద్యద్యైఖిరిన్ మేఘయు
క్తిగణింపంబడి యున్నతోన్నతములె కృష్ణ పభావాప్తిచే
నగముల్ మున్నుగ వృద్ధిగాంచి నగిరిన్ నాగంబులయ్యెంగడన్ ౧౨౧

కా॥ దాలారీతి సమీరపంచకము పాదశ్రేణికం బట్టిగా
నారాచంబులునోడి పార్శ్వముల నంటంగొల్వఁగా నాత్మవే
గారూఢింగమిరేవ దేవమణి మాద్యత్కంఠ భూషాద్యలం
కారంబుల్ బిరుదుల్ ధరించి పురోఁ గన్నట్టు మోట్టాణముల్. ౧౨౨

ఉ॥ దారున రత్నకుట్టిమశతంబు బ దోప తాంగరీతులన్
హరిమణి శిరోగృహములందు ఫలింప విమానలీలలన్
హీరపురాలజారి చనఁచుఁ దనంతట స్యందనస్థితిన్
దీరులుమీఱ నూరఁ దగుఁ దేరులు పేరులు సార్థకంబుగన్. ౧౨౩

కం॥ తోరంబున సారంబున
వీరంబున నోడిపార చేతీతైనా
నూర నటులు సారభటులు
వీరభటులు గలరు వేనవేలకు మీఱన్.

౧౨౪

కం॥ రతి వలచు నచటి పురుషుల

నతనుండే వలచు నచటి యతివల నౌరా

క్షీతినెంతనఁ బురిఁ బురుషుల

చతురవిలాసములు సతుల సౌందర్యంబుల్.

౧౨

గీ॥ కులుకుఁజెక్కులు పసిఁడియాకుల దిసింప

చిన్నికుచములు పోఁకల చెన్నుమీఱ

కలికిలేనవ్వ సుధగూడఁ గన్నె లాట

పాటలను జాటుదురు మేటివీటిసిరుల

౧౩

సీ॥ ఏ రాజవరునేని యీ తారకానఖి

భ్రమియింపఁజేయదే తమి ఘటించి

యే మహామనునేని యీ చంచలాభాంగి

కళలఁ దేలింపదే క్షణములోనె

యే ధనేశకుమారునేని యీ రంభోరు

వొంసి లోఁజేయదే యుత్తరమున

నే పురుషోత్తమునేని యీ పద్మాస్య

మదిఁ గరగింపదే యెద వసించి

యెట్టి చతురాస్యునేని మోహించుకొనదె

మాటలోననె కూడి యీ మధురవాణి

యని తము గణింపఁబోతురు హవభావ

వైభవోన్నతు లయ్యార వారసతులు.

౧౪

మ॥ చెలి యీబంతులు రెండు వట్టువలు మాచేగూర్చు నీవిప్పునా

వెలఁటొందింపుము పొన్నపూవురుచి రీచిన్నించు బంధూకమీ

గలవే యాననటన్ విటాళి దమివేడ్కంగూడఁ గైకొందు రా

జులు మీరల్ వసువీరె యంచు సొలయించున్ బుష్పలాపితతుల్ ౧౫

క॥ చెంగలువతమ్మికొలనులు

చెంగట రాజనపువేలు చెఱుకుందోటల్

బొంగాడు విరులతోటలు

శృంగారమొనర్చు నప్పరిందిలకింపన్.

౧౩౦

ఉ॥ అందుల నందమౌ నువవనాశి సమున్నతి సూనబృందని

వ్యందమరందధార నదనందఁ ఋరందరు వీటితోట నిం

పొందఁగ సాకి వీరకఁ దమయొంటుల నంటులనాటి యెప్పుడున్

నందనునట్ల పెంచుటను నందనసంజ్ఞ ఘటిల్లె దానికిన్

౧౩౧

చ॥ సిరుల గభీరభావముల శీతలతాలలితాశయంబులం

బరమవినిర్మలస్థితుల భవ్యవయస్కుభరూపలీలలన్

వరసుమనస్సమృద్ధి తమవారిల సద్గుణరీతి వెంచుచున్

సరసులచాలు బొల్చునట సారసరాగముభాద్యలంకృతిన్

౧౩౨

సి॥ మల్లికావల్లి మతల్లికా శ్రేణితోఁ

దఱిసి దండాదండిఁ దఱుములాడి

శీతలతరవాహినీతరంగములతో

నెనసి హోరాహోరిఁ బెనఁగులాడి

గురువధూవక్షోజ కుసుమగుచ్ఛములతోఁ

గుమిసి బాహాబాహిఁ గుమ్ములాడి

రసవద్యనాంతరప్రసవ సంఘములతో

వెరసి ముష్టాముష్టి వ్రేటులాడి

కేళికాసారనాశికపాశితోడఁ

టోక నొరసి కచాకచిఁ బీకులాడి

శౌరి చనవరినాసరా సరిఁ జరించు

నందు చందనశైలమందానిలంబు

౧౩౩

క॥ అందుల పీరును వారన

కందలు కులశేఖరులు మహాత్ములు సరసుల్

సుందరకవిముఖులు గో

విందపదారాధనమున వెలసినకతనన్.

౧౩౪

సీ॥ వసుదేవచిరభాగ్యవాసనాసారంబు

దేవకికృత పుణ్యజీవనంబు

సందయశోదాజననసంచితఫలంబు

బలదేవసుకృత సంబంధసీమ

రమ్యబృందావనా రామకేళిపికంబు

కంసాదిఖలతమఃఖరమరీచి

దుక్తిణీముఖవయోరూప సరోహంస

శుకవాక్యమాణిక్యసూత్రసరణి

యానగరమేలు మేలున యానగరము

భూజనమునకు బహుసౌఖ్యభాజనముగ

మదనశతమూర్తి వల్లపీమానవస్తు

చౌర్యవిస్ఫూర్తి యదువంశచక్రవర్తి.

౧౩౫

సీ॥ అపరంజివన్నె చొక్కపు రెక్కపులుగు రా

బలుగురాని వయాళి బిఱపువాఁడు

వనజగేహు మోహవనరాశి బొంగార

సింగారమొలయు మైచెలుపువాఁడు

తెలిదీవి నమ్మతలీలల రీచివాడలో

మేడలో సుఖకేళి మెలఁగువాఁడు

తొలుపల్కుకొనల పొందులు గాంచి గడిదేలు

జడదారు లెన్నఁగా నడరువాఁడు

జాళువాళాలువాఁ డెల్లజగము నేలఁ

జాలువాఁ డంఘ్రిగననైన జాలువాఁడు

నమరవరుల పూజన్మించి యమరుశౌరి

యవని జన్మించి విహరించె యదుకులమున.

౧౩౬

క॥ నళినదళాశుని నిచ్చలు

గొలుచుచు హితబంధురాజగురుభావనలన్

దలఁచుచు భక్తి నొనర్చిరి

యిలలో యాదవుల భాగ్య మేమనవచ్చున్

౧౩౭

ఉ॥ గొల్లమిటారిగబ్బెతల కోర్కెలపంట తదీయమానముల్

గొల్లలుబెట్టు దంటమరుకూరిమి గాంచినమేటి రాధికా

పల్లవపాణిభాగ్యపరిపాకము నందుని ముద్దు నిందిరా

వల్లభుడైన శౌరిచెలువంబు లవంబు గణింప శక్యమే.

౧౩౮

చ॥ సిరికి వరుండు భాగ్యమునఁ జెప్పుచునన్ మరుఁగన్నమేటి దీ

సరణి విరించుకొన్ గురుఁడు శౌంభమునం బురభేది నోటమిం

బుటపినయట్టి జోదు శితభాసుని వియ్యము సత్కాళాప్తి సు

స్థిరకృప శౌరి యే మణి నుతింపఁగ శక్యమై తద్గుణావళుల్.

౧౩౯

సీ॥ అతిరమ్యత నెసంగు హరినీలకాంతులు

హరినీలకాంతుల నతిశయించు

నా మోదగతినించు హరిసమ్ముఖస్థితి
 హరిసమ్ముఖస్థితి నతిశయించు
 నరిమనోద్ధతి మాన్సు హరివేగవిస్ఫూర్తి
 హరివేగవిస్ఫూర్తి నతిశయించు
 నాహవోద్ధతి మించు హరిపరాక్రమలీల
 హరిపరాక్రమలీల నతిశయించు
 నహహ యెంతన హరివచోవిహృతి రీతి
 హరివచోవిహృతుల రీతి నతిశయించు
 హరిప్రభావాప్తి హరిధర్మ సరణియుక్తి
 హరిహరి గణించి చూడనే హరికిఁ గలదు.

౧౪౦

గీ॥ కేశవుండగు నా హృషీకేశుఁ డలరుఁ
 గొనలు నిగుడ గుడాకేశుఁడను నిరూఢి
 కేశినొక నరుమరి గుడాకేశుఁజేయు
 నీకునొందదె తాదృశకౌశలంబు.

౧౪౧

కం॥ హృదయమున మును జనించితి
 నదనన్ ద్విజరాజునయ్యు నది గాదని యం
 దుదయించు చింద్రుఁడో యన
 వదనము దనరారు వికచవనజాక్షునకున్.

౧౪౨

గీ॥ అలర సన్నిత్రతను సుధామాప్తి నెసఁగు
 హరివిలోచనములు కమలానుకృతియు
 కువలయాదృతి గాంచెను నవని నటుల
 యౌటరుదె శ్రీమహిభర్తయగు విభునకు.

౧౪౩

కం॥ వనజము వదనంబగుటను

మునుకొని రదనములు కుందముకుళములగుటన్

నునునగవు జాజులగుటను

కనకసుమము నానయయ్యెఁ గమలాక్షునకున్.

౧౪౪

కం॥ హరి కులుకు తకుకుఁ జెక్కులు

హరిసీలపు దర్పణములె యపుఁ దెలిసెను నం

దరియున్ దరముందోచిన

నరయం దద్రేఖలందు రార్యు లెఱుగమిన్

౧౪౫

కం॥ మధుఁడు నధరముఁ గనుఁగొని

సుధరమ విధురిమము గాంచె పచిరచికడమై

మధురమ యప్పులఁబడి చెడె

మధురిమ సద్వంశరతికి మాతెవ్వరిలన్

౧౪౬

కం॥ కంఠమునకు మధురరవో

త్కంఠమునకు సమముగాక దరగతిచే వై

కుంఠనకుఁ జిక్కె శంఖమ

కుంఠతచేఁజిక్కె రేల కూతల మాడల్.

౧౪౭

ఉ॥ ఆ నెలయందుఁగల్గి పదియాఱుకళల్ మఱిరెండు హెచ్చుగా

నాననసీమఁ గల్గి కళ లా హరికిం బదియెన్నిదందుఁ దా

మాని మఱుంగుగా గుఱుతులుంచె విరించియు లేక రెండుగా

పీనులపేరి తొమ్ముదులు వేడ్క మడించునె పార్వసీమలన్

౧౪౮

మ॥ సరి రాకన్ హరిదానరేఖ కమి తైశ్వర్య ప్రదంబొటచే

సురశాఖల్ సురలోకవాసమున కచ్చో నొక్కటిన్ నిల్చి త

త్కరణాకృతిఃబొల్చె నిల్చి పచతుష్కంబుం దళశ్రీలచే
మణిగాకన్ సుమనఃప్రియస్థితుల నేమంబొప్పనీ జాలునే. ౧౪౯

కం॥ శ్రీకాంత కొలువుకూటమొ
పాకాంతకుభీతి దాఁగు పటునీలగిరి
శ్రీకాంతసానువో నా
శ్రీకాంతు నురఃస్థలంబు సెలఁగు వితతమై ౧౫౦

కం॥ సరసిజయుతమగు నాభీ
సరసియు నందొదవు సూర్యులై వాలములై
తరులును రోమావళియును
నిరవగు నుదరప్రదేశ మిరవగు హరికిన్. ౧౫౧

కం॥ నరహరి రూపముఁ దాలిచి
హరి యాకృతిదొల్చె ముఖము నందట తిరుగా
హరినరరూపము దాలిచి
హరియాకృతిఁ దొల్చె శౌఁద్రై మధ్యమునన్ ౧౫౨

కం॥ కదళీలగద లీలలఁ
బొదలీలలి నూరుకటులు బొదలీ జంఘల్
పదలీలు కిసలయసం
పదలీ యదులోకపతికి భవ్యాకృతికిన్. ౧౫౩

సీ॥ ఇవిగదా దుక్కికై దువ సంకురవతమ్మి
కంటివొల్లెరల బొక్కసములయ్యె
నివిగదా మువ్వేల్పుటిక్కనొ కరెవాక
దరిరేకరంగ పాత్రంబులయ్యె

నివిగదా నాలనెల్ రవర రాజవరాండ్ర

గడుసుగుబ్బలకుఁ గెందొడవులయ్యె

నివిగదా తెలిమాపురపుతు సంతపిసాళి

దొడసజ్జఁ బవళించు నొడయలయ్యె

నివిగదా యంటి తెఱగంటి యింటివింటి

దంటదలనంటి పలిగుంటి గెంటుమింటి

జల్లులకుఁ దల్లులుగ మల్లసిల్లెఁ దొల్లి

యనఁగనగు శౌరి చిన్నారియడుగు లమరు

౧౫౪

చ॥ హరికరపాదశేఖరనభాకులు తారలసప్తవింశతిన్

మఱి యభిజిత్తునున్ కుచిసమన్వితులౌట సురార్యశుక్రకులం

దిరము సమస్థితిన్ గనఁగఁ ద్రింశతియై కనుపట్టె నొగదా

సరియె రమేళనంగముల సంగతిచే ననురక్తి మించుచున్

౧౫౫

ఉ॥ ఆ హరిదేహరోచులకు నా హరినీలము లోడుటం దృణ

గ్రాహాలుగాఁగఁ గాంచి సమరంబులనోడి విరోధులుం దృణ

గ్రాహాలునై గుణగ్రహణకౌశల మందిరి యొగదా గుణ

గ్రాహాలు గారె చిక్కినను కాలగతిం బ్రతిపక్షు లెంతయున్.

౧౫౬

క॥ దానవమానవతీర్థం

దానవ మానవదురోజహారిమకధికా

దానవిధి విహితమే కద

దానవదళనునకు మకరదళనుండగుటన్.

౧౫౭

క॥ రాజుల సమస్తదేశవి

రాజుల నింద్రాదిదిగధిరాజులు నతిసై

రాజుల గెలిచె నతులుగా

రాజుల హరి యావిభుండె రాజులననగన్,

౧౫౮

సీ॥ తను దేవతాభావమునఁ గొల్వ వాంఛించు

భూపాలు ధర్మస్వరూపిఁజేసి

తను నెల్లవేళ మిత్రతఁగూడి వర్తించు

విమలశీలుని సదావిజయుఁజేసి

తను భక్తితోడ వేడిన దీను నైశ్వర్య

మెనయించి ధరణీసురేంద్రుఁజేసి

తను నాత్మమూర్తిగా మనసున నీక్షించు

విజ్ఞాననిధి మహావిదుఁ ఁ జేసి

యాశ్రితశ్రీ సముద్వహనాప్తి నెఱవఁ

గంకణముగట్టి ఖలజిహ్వాగ ప్రళస్త్రీఁ

జెఱుప ధ్వజమెత్తి ద్వారకాపురి వసించి

యేలె జగముల హరిలీల లెన్నఁదరమె,

౧౫౯

కం॥ ఈరీతి నీతివైతే

యారాతిని రీతిగా జనావనభూతిన్

మీటి సుకస్థితి నొకనాఁ

దాదూఢప్రీతిమతి సమాదృతి నెఱయన్

౧౬౦

కం॥ ఇంద్రప్రస్థపురంబున

కింద్రప్రస్థనరనిభుండుపేంద్రుఁడు కరుణా

సాంద్రత నింద్రతనయు ని

స్తంద్రనయున్ విజయుఁజేయఁ దాఁ జనువాంఛన్.

౧౬౧

సీ॥ తన చిత్తమునఁ గ్రొత్తననలెత్త నెనరాత్త
 ధర్మజాదులఁజూడఁ దలఁపుదలఁచి
 తన సొంపుఁదనమింపుగను పెంపునొనరింపు
 గతినంగరాగ శృంగార మెనసి
 తన డాలుననడాలుగొనఁజాలు ననఁజాలు
 లలితభూషాంబరావళులు దొడఁగి
 తన కేల ననుకూలతన క్రేల ఘనలీల
 నరిదరాసిశరాసనాదు లూని

యూరడించినవారల నూఱడించి
 యలవరించిన చెలులదోనలవరించి
 వీటివారాది యుడిగెముల్ వీటివారు
 శూరకులులంటిరాగ నా శూరకులుఁడు.

౧౬౨

మ॥ ప్రమదోద్యద్బలమైన పైన్యమును దారాదూడి నుల్లంఘితా
 క్రమముగాఁబొల్పు బలాహకంబు మఱియన్ రమ్యోర్మికావర్తనం
 క్రమలీలందగు మేఘపుష్పమభిరామస్ఫూర్తిసౌ సూర్యతే
 జము సుగ్రీవమునాఁ దనర్పు హయరాజశ్రీలఁ బెంపొందుచున్. ౧౬౩

కం॥ మాతంబూతగ నాతఱి
 నేతెంచెను సుధకు నేటి కేటికని సురల్
 భీతిల భుజగారాతిని
 కేతనముగఁ దనరు తనదు కేతనము దగన్.

౧౬౪

సీ॥ హీరసారసరాగ పూరితద్యుతితమో
 నుదములౌ చక్రసంపదలు దిడుగ

భూరిమహాచలస్ఫూర్తి నఖిలభార

భరణాధ్యమైన కూబరము దెఱలఁ

దన మణిప్రభలనెంతయు ననంతవిభూతి

మెఱుఁగొప్పగొప్ప చప్పరము దొఱయ

శ్రుతిహిత సంఖ్యాత గతిపదక్రమసిద్ధ

హరులును ఖగవృషభాంక మలర

దారుతారూఢి వివులాప్తి మీఱు సౌరు

దేరు గడిదేరు వడిదేరు తేరుదేర

ననఘవిధి దారకుండు దా ననుపమగతి

నలరెనచటఁ బురారిచా నమ్మురారి

౧౬౫

కం॥ ఈరీతిఁ దేరు జేరి ము

రారాతి సనన్ హృతామరారాతి యజా

తారాతి యూరిదారిన్

భేరులు భోరుకొనె రిపులు భీరులు గాఁగన్

౧౬౬

మ॥ పురముల్ గోపురముల్ సరఁబులు యురఁబుల్ శ్రాంతరంబుల్ వనాం

తరముల్ ఘోషములాత్తఘోషములు గానల్గోనలున్ రత్నసుం

దరముల్ కందరముల్ నడుల్ నిధులు గొండల్ దండలందత్తదా

కరమార్గంబులు దుర్గముల్ గనుచు మార్గశ్రీలలో శౌరియున్. ౧౬౭

కం॥ కానుక లేనిక లాదిగఁ

బూనుక మానక యనేకభూనాథులు రా

వానిఁ గటాక్షింపుచుఁ బ్రభు

వాని కటాక్షిణపథవి నరుగుచుఁ బదవిన్.

౧౬౮

చ॥ యమున సమవ్యపాయమున సప్రభగమోచిత వీచికానికా
యమున విసీలతోయమున నాతతపత్రి కులావళీకులా
యమునఁ దటీసహాయమున నంబునిమజ్జనసిద్ధముక్తుపా
యమున నెసంగుదానిఁ గని యానదిఁ జేరె నురారి యంతటన్. ౧౬౯

కం॥ ఆ కాశిందీపతి దా

నా కాశిందీపయోవిహారస్నాన

స్వీకృతి దానికిఁ బ్రతిభా

శ్రీకృతి నతిశయముగాఁగఁజేసి చని యటన్

౧౭౦

కం॥ ఇంద్రప్రస్థ పురస్థలి

నింద్రప్రస్థతి వసించి శ్రీశుఁ డలరివెం

జంద్రాగతిబలెఁ దన శుభ

సాంద్రాగతిఁబొంగు బంధుజనసింధువులన్

౧౭౧

వ॥ అంత

౧౭౨

సీ॥ తన గౌరవావృత్తిరనురక్తి దగుటచేఁ

గుంతి నార్యాదృతిఁ గొంత నెఱపి

తన వీక్షణముల సంతతికిఁ బాత్రంబొట

ధర్మజు రాజవర్తనలఁ గాంచి

తన గుణభ్యాతికి ననుమోదపరుఁడొట

భీము సదాగతి ప్రేమఁసేసి

తన సహజావృత దనరారి యుండుట

నర్జును సంబంధతా పిఁ గలసి

తనదు నాసత్యగతి నెన్నఁదలపు గనుటఁ

గవల నియమస్థితికిఁ జాల గారవించి

తనదుపేరన గణియింపఁ దనరియుంట

నపుడు కృష్ణుండు ద్రౌపది నాదరించి

౧౭౩

కం॥ హితులఁ బురోహితుల ధరా

పతుల సుతుల నతులగతులఁ బతిదేవతలన్

నతుల గుణవతులఁ దగునం

స్తుతులఁ నతులఁ దేల్చె బహుమతుల బహుమతులన్

౧౭౪

చ॥ సనయ తనంతవారలు వెసం దనువిందను ప్రీతి నిల్పుగా

నెనరునఁ గొన్నినాళ్ళచటనే హరి దా వసియింప నొక్కనాఁ

డనలుఁడు నొక్కచో హరియు నడ్డునుఁడుఁడఁగఁ గాంచి వారలం

దన కమరేంద్రు ఖాండవ వనంబును నాహతివేడు వేడుకన్ ౧౭౫

సీ॥ అసమప్రభావృత్తి నలరి సప్తవ్యాప్తి

వితతమై తగు శిఖావితతితోడ

మూడుమూర్తులు జోడుగూడి వచ్చినలీల

బహువేదిరీతి రూపంబుతోడ

పటుసదాగతిమైత్రిఁ బ్రబలి పంకవనాశి

బొరినేర్పు నిజతపఃస్ఫురణతోడ

నటఁ బూర్వమెన్న రెండవదేవుఁడో యనఁ

బొలుపుమీఱు మహావిభూతితోడ

నర్వరముల విహారయోగ్యప్రసిద్ధి

యాజకులకెల్ల ముఖ్యపూజ్యత వహించి

సృక్సువవ్యజనాదులు చే గ్రహించి
వెలయు కుచిమూర్తి కుచిమూర్తి విప్రుడగుచు.

౧౭౬

కం॥ ఆ కృష్ణులఁ బ్రార్థించి ని
జాకాంక్షిత మెఱుంగఁజేయ నా సుశ్లోకుల్
లోకనుత జాతవేద
స్వీకృతవాంఛాప్రదాన సిద్ధాశయులై.

౧౭౭

చ॥ కరుణ నహేయమూన్ప హరి గాండివి భాండవ మప్పురందరుం
దురమున లెక్కఁగాఁగొనక దుర్జయుడై హుతభోక్తకాహుతిం
బలుపఁగ నవ్వనిన్మయుఁడు పావకదాహము నోర్వకెంతయే
భరమున వేడఁబోచె మయుఁ బార్థుఁడు శౌరి యనజ్జనంతటన్.

౧౭౮

కం॥ నియతి ధనంజయుఁడు ధనం
జయునకుఁ దగునస్తువొసఁగి జనహృతదహనా
మయుఁడగు మయుఁ డన్నరునకు
మయసభ యనుపేరి దివ్యమయసభ నిచ్చెన్.

౧౭౯

కం॥ అంతఁ దనంత మురాంతకుఁ
డంతకసుతుఁడనుప ననుపమైశ్వర్యముతో
నెంతయు నిజనగరికిఁ జన
నంతట నమ్మయుఁడు చింతితాంతరుడగుచున్.

౧౮౦

కం॥ నరుఁడుండనేమి వైశ్వా
నరుఁడుండఁగనేమి మీద ననుఁ బ్రోచుటకా
హరికరుణాపరిణాహ
స్ఫురణాదరణాప్తి గాదె సూచకమనుచున్.

౧౮౧

ఉ॥ చేరి మయుండు వేఱెయొక చిత్రసభన్ హరికిచ్చుబుద్ధిచే
 ద్వారకకేగి యందు దనుజాంతకు నొక్క సభాంతరంబునం
 దారయఁజొచ్చి యచ్చట మహాద్భుతసూత్రవిహారి శౌరి మా
 యారచితప్రభావమున నాత్మగిమాగమదుర్గమస్థితిన్ ౧౮౨

సీ॥ ఒకయొరఁ గాసారనికరారచనఁ గాన
 కూరక చని వాని వారి దడియు
 నొకజాడ నతిగూఢనికటగాఢాగ్ర భి
 త్రికద్వారమని దూరుమొకము గాడ
 నొకచెంతఁ దెలివించటికి వింత యని కొంతఁ
 జొచ్చి చీకటి హెచ్చ తీర్చునుండు
 నొకచోట బహుకవాటకవాటమని చాట
 గమకించి తెరు వెఱుంగక భ్రమించు

నొకటఁ గనిపించు జనమంచు నొగిఁ జలించు
 నంచుఁ బాంచాలికలఁగాంచు ననుసరించు
 తన సభ నొరుండు భ్రమియించు దారిదిరుగు
 హరిసభను విభ్రమముగవ్వి యసురశిల్పి

౧౮౩

వః ఇవ్విధంబున నివ్వెఱుం జరింపుచు మఱియును

౧౮౪

చ॥ వెడలుతెఱుంగెఱుంగ కతివిస్మయమునీ భయమంది సిగ్గు పెం
 పడర మయుండు విశ్వమయుఁ డచ్యుతుఁ డవిభ్రమామయ బ్రహ్మయుం
 గడవఁగలేడు మాదృశులకా కనఁజోలుట యంచు నెంతయేఁ
 దడవుచుఁ దాను దేదంచు తత్సభమాటయ వీడి యంతటన్. ౧౮౫

కం॥ ఒకదిన మా సభలోఁ దన

కొకయేఁదై తనర వనరుహోదరుఁ గరుణ

మకరాలయు హరి నయ్యహి

మకరాలయనెన్న నతని మన్నన గలుగన్.

౧౮౬

కం॥ ఆ దివ్యసభాంతరమున

శ్రీదయితునిఁగాంచి దనుజశిల్పి యనల్ప

మోదరమ నిట్టులను దా

మోదరునకు వినుతినంభ్రమోదయమతియై.

౧౮౭

కం॥ నేనేమి యొసఁగఁదలచిన

నానాచిత్రతఁ గనుంగొనఁగ నవియెల్లన్

నీనగరిఁ గలిగియున్నవి

దాన న్నేనొసఁగు చేది దానవభేదీ !

౧౮౮

కం॥ పావకశిఖ ననుఁ బ్రోచితి

తావున నే మీకు భక్తిగావించెద నీ

రైవతకాచలసానుత

రావని నొక కేళివని దయారత్నఖనీ.

౧౮౯

గీ॥ అనుచు విజయసఖుని యనుమతి గైకొని

ద్వారకాసమీపధరణియందు

హరికిఁ గేళికైలమగునట్టి రైవత

శిఖరిశిఖరసానుసీమఁ జేరి

౧౯౦

సీ॥ సుమనస్థితి నభీష్టసుఫలపూర్తి నెసంగు

సురసాలపాళి భాసురమునగుచుఁ

గిన్నరప్రముఖవిశ్వోన్నతక్రీడలఁ

బటుశివామోద సాఫల్యమగుచుఁ

గమలాకరపిభూతికలితపయస్సింఘ
 వృతనగాంచితరీతి వితతమగుచు
 నజరతాహేతుభవ్యామృతరసయుక్త
 వస్తుసంగతి దివ్యవసతియగుచు
 శక్రనందన మర్థేకు చైత్రరథము
 వరుణు ఋతుమంతమును దేవ వనచయంబు
 సమముగ నొనర్చె రైవతశైలసీమ
 నంచితారామమొక్కటి హరికి మయుఁడు

౧౯౦

సీ॥ రతిమనోహరకేశిరచనానుకూలమై
 దట్టంపుఁదమి నింపు దంపతులకు
 సకలేంద్రియానందసంధానహేతువై
 యపుడ తాపముఁబాపు నధ్వగులకు
 బహుదివ్యపరిపక్వఫలపుష్పసులభమై
 వలయుకోర్కెలు గూర్చు వాంఛకులకుఁ
 జిత్రరమ్యనికుంజసీమాభిరామమై
 లీల ముచ్చటించుచు భేదకులకుఁ

గనకకమలము రత్నసైకతము రజత
 కైరవము దివ్యహంసమై కనినమాత్రఁ
 దృప్తినొసఁగు నా సుధాసరోదేశమును
 నందమొనరించు జనమున కవ్వనంబు.

౧౯౧

కం॥ చలువయు వేడిమి తపముం

దెలివియు దలఁచినచె కలుగు దివ్యతరులతా

వశిమహిమ వెలుగుచుం గన

నలరుం దద్దనము సుఖవహనజీవనమై.

౧౯౩

కం॥ ఆ వనరాజోదరమున

కా వనజోదరుడు దక్క నన్యులు జేరం

గా వెజుతురు భయగతులై

దేవవిరతులై న వాసుదేవుని యాజ్ఞన్

౧౯౪

వ॥ ఇట్లతివిస్మయంబుగా మయుండయ్యుపవనంబు నిర్మించి
చనుటయు.

౧౯౫

ఉ॥ అంత బలారి ఖండవవనావనదక్షుడు గాక నాకలో

కాంతరసీమజేరి మునుపవ్వననిర్మితివేళ గాంచి తా

నెంతయు విశ్వకర్మ శిఖి కివ్వనజాక్షుఁ డిచ్చుఁ గా

లాంతరమైన నించుఁ దనకప్పడె చెప్పట లోదలించుచున్.

౧౯౬

కం॥ అపరాధినైతి హరికే

నపరాధమబుద్ధి నకట యని సురపతి నా

కుపకారి శౌరి యతనికిఁ

గృప రా సుపహార మిచ్చి హెచ్చెద ననుచున్

౧౯౭

కం॥ తనకుఁగల దివ్యవస్తువు

లనేకములు వింతవంత లగునవి భువిలోఁ

గనుఁగొన నెయ్యెడ లేనివి

గొని యనిమిషభర్త నరసఖనిఁ గనుఁగొనఁగన్.

౧౯౮

గీ॥ ద్వారకప్రవేశ మొనరించి తత్పురంబు

నందు నింటింటఁ దాఁ దెచ్చినట్టి వస్తు

(4)

చయములన్నియుఁ గాంచి విస్మయముఁ బెంచి

శౌరిశుద్ధాంత మటుఁ జేరి శైలవైరి.

౧౯౯

కం॥ హరినగరివస్తువితతికి

నరయ సహస్రాంశమైన యాత్మార్థంబుల్

సరిగామి నగరియు మది

నురగాధిపశయనుమహిమ కోహి యనుచున్

౨౦౦

ఉ॥ అన్నియు మాని దేవపతి యచ్యుతుఁగాంచి తదంఘ్రిపాళికిన్

నెన్నుదురాన మ్రొక్కి హరి ! నేనపరాధిని భాండవంబు మీ

రున్నరుఁడున్ హుతాశనున కాహతి గూర్చగ దర్పమాని నేఁ

బన్నిన దుష్టచేష్ట నగు పాపముఁబాపు కృపాపయోనిధి !

౨౦౧

గీ॥ అనుచు విన్నప మొనరించి యనుసరించి

సన్నుతించినఁ జాలఁ బ్రసన్నుఁడగుచు

నముచిదమనున కనియె నా నందనూతి

నముచితస్మదూక్తిమాధురి సాధురీతి.

౨౦౨

కం॥ సోదరుఁడవు భయభక్తిర

సోదరుఁడవు సీవటంచు నురుకరుణ విలా

సోదరుఁడగుచునుఁ దామర

సోదరుఁ డవ్వజ్జి హర్షయుతుఁజేసి తగన్.

౨౦౩

కం॥ నీ కోరిక నే నెఱుగుదుఁ

బాకారిక కొదవయే యుపాయనములకున్

నాకమునఁగల పదార్థ ము

నేకము గలదిచట నివియు నీయవి గావే !

౨౦౪

ప॥ అనిన నింద్రుండు పేంద్రునకుఁ బునఃప్రణామం బాచరించి స్వామీ !
నే మీకు సభక్తికంబుగా యథోచితోపచారం బొనరించెద ననుగ్రహిం
పవే యని యిట్లనియె. ౨౦౫

కం॥ మయవిరచితవనమున వి
స్మయకరములుగాఁగ దివ్యమయములగు లతా
చయముల నునిచెదనని ఫణి
శయనుని వేడుకొని యతని సమ్మతి నంతన్. ౨౦౬

కం॥ నందనవనమునఁగల హరి
చందనముఖనిఖిలవస్తుసమితి యశోదా
నందను శ్రీదారామము
నం దనరిచి నగరి కపుడ నగరిపుఁ డరిగెన్. ౨౦౭

ప॥ అంత నవ్వనాంతరంబు దొంటికంటె నాహ్లాదప్రదం బగుటయు ౨౦౮

గీ॥ అది మొదలుగాఁ దనంత మురాంతకుండు
ప్రియవధూటయ వెంటరా రెంట మూట
వచ్చిపోవుచు నయ్యుపవనమునందు
నుచితకేళి నుఖింపుచు నుండునంత ౨౦౯

గీ॥ అప్పుడొకనాఁడు వసుదేవుఁ డాత్మభగిని
యైన క్రుతకీర్తి సాత్వతి నరయుటకునుఁ
గేకయుని పట్టణంబున కేకతమునఁ
బ్రయత్నమారుని గడునిఁ బంపిన నతండు. ౨౧౦

కం॥ ఆ యూరం గాంచనమణి
కేయూరాంచితుని దృష్టకేతుని జనతా

గేయునిఁ గై కేయుని కుభ

కాయుని గుణమణినికాయుఁ గనుఁగొని యంతన్.

౨౦౦

మ॥ తమ మేనత్తను న త్తణిన్ విమలచిత్తన్ సొత్వతిం గేకయౌ

త్తమభూభృత్తమమత్తకాశిని నుదాత్తం జూచి తా వచ్చి వే

గమ రత్నాంగడుఁ డగ్గదుం డచటి వేడ్కల్ దండ్రకింజెప్పి య

క్కమలాక్షుం గని యేకతంబ తగు యోగశ్శేషముల్ సెప్పుచున్ ౨౦౧

కం॥ ఆ కైకయపురమునఁ గల

లోకైకవిలాసవతులలో నృపతనయా

లోకములోపలఁ దనయా

లోకమునకు నతివిచిత్రలోలత దోపన్

౨౦౨

గీ॥ భద్రనాగగమన భద్రనాగమన

మేనయత్తతనయ భూనతనయ

కేకయేంద్రకన్నె కే కన్నియలు సాటి

కోటివారు భువనకోటివారు.

౨౦౩

పంచదామరము — వినంగనంగ భద్రకు న్నవీనమైన మేని రీ

వి నంగనం గణింపలేరు వేఱుగాఁగ మాటుదే

వినంగ రంగదుజ్జలాప్తివీడు జేతురేమొ తె

ల్వి నంగరంగవై భవాప్తి విద్వదాశి దా వినన్. ౨౦౪

కం॥ అమ్మమ్మ తావి యమ్మరు

నమ్మమ్మగఁజాలు మోవి యమ్మధురసపా

కమ్మ వెడలుకురీవి ఁది

కమ్మ కురుల సిరులు లేటికమ్మ గణింపన్.

౨౦౫

గీ॥ మిన్నుచెన్నుఁ దన్ను నన్నువసతికాను

మించుమించు మించు మెలఁతమేను

తూపుకూపుఁబాపు నేపునఁ జెలిచూపు

మావిమోవిరీవి మగువమోవి.

౨౧౭

కం॥ ఆమ్ముఁ కుం జెలిచూపు చ

యమ్ములకుం జలిమివాడి యందమ్ములకుం

దమ్ములకుం దమ్ములకుం

దమ్ములకదరదపదములు తరుణీమణికిన్.

౨౧౮

కం॥ ఒకయేటఁ జిక్కె మీనము

నొకనెలఁదేఁ జిక్కెఁ బద్మమొకపగటింటన్

వికలతఁ జిక్కెం గుముదము

సకి నయనసమంబులగునె జడగతు లెపుడున్.

౨౧౯

కం॥ పలుకులు నీలుకల నేలుం

గలకలమను నవ్వుమోముకళ లద్దంపుం

దకుకుల నేలుం గపురపు

పలుకుల నేలుం గపొలఫలకము లహహా :

౨౨౦

చ॥ కలికికి పొంబనింబెసరి గాయలు వ్రేళ్ళు విటారిగుబ్బలా

చెలువగు నిమ్మపండ్లు రుచిఁజిక్కెడు వాతెర దొండపండు మె

చ్చుల చుటుకంబుదంబు నునుసొంపుల మామిడిపండు పల్కులా

యలరెడి తేనెపండ్లగుట నంగము కల్పకవల్లి గావలెన్.

౨౨౧

కం॥ దాని సొగసునడకలు నల

దానిసొగసు నడకకడక తక్కువ సేయున్

దానిజిగిఁ జూపు సిరిగం

దాని జిగింజూపు జిలకు తళకుం గలిమిన్.

౨౨౨

కం॥ చతురాస్యపంచభూతా

యతస్సప్టిన్ మేలుజూడ నాద్యంతము లా

సతి కటిమధ్యములే కద

సతత మనంతానుభావ సంగతిఁ గనుటన్.

౨౨౩

కా॥ సారంగంబు హసించు మేచకకచాంచచ్చాకచక్కంబునన్

సారంగంబు హసించు నీక్షణరుచాసౌభాగ్యభాగ్యంబునన్

సారంగంబు హసించుఁ గంఠఃపదస్వారస్యవిస్ఫూర్తులన్

సారంగంబు హసించు యానగరిమం జంద్రాస్య సాంద్రస్థితిన్. ౨౨౪

మ॥ గతి మత్రేభము నాస చంపకమొగిం గై శ్యంబు కందంబు సం

గతవాక్యంబులు మత్తకోకిలలు దృక్పాండిత్య మయ్యుత్పల

ద్యుతి మో మంబురహంబు దేహదచి విద్యున్మాలిగా మానినీ

తతవృత్తస్థితు లెన్నఁగాఁ దరమె తద్వాగ్జానితైనం దగన్ ౨౨౫

గీ॥ కుంభకచ మీనశోచన గోనితంబ

యద్బధామాస్య హరిమధ్య యశిరోజ

చాపసుభ్రూయుగళ నక్రజంఘ యతుల

కన్య సరస్క్రియలరాశి గాదె జగతి.

౨౨౬

కం॥ లక్షణముల శుభరోహిణి

యక్షీణస్వాతిభూతి హస్తాంబుజ దీ

లక్షితచిత్ర సదుత్తర

నక్షత్రపుమౌలక గాదె నాతి విభాప్తిన్

౨౨౭

వ॥ మఱియును

౨౨౮

చ॥ అశిరువికౌష్ఠః గౌష్ఠ శశియందుర మందిరమోము మోము చం
చలసమమేను మేను లకచమ్ములలీలకుచమ్ములింపు సౌం
పలరెడుమోవి మోవిగడునన్నువ మిన్నువ గౌనుగౌను నా
వెలఁదికయారె యారెదగు వేమఱు నా మరుచేతిహేతిగన్. ౨౨౯

కం॥ రతనాలదొంతి వింతగు

రతినాయకదంతి కడునెఱాకుందనవుం

బ్రతిమే కద కాంతి భళి

యతివలమేల్పుంతి యింతి యభిర్జింపన్

౨౩౦

వ॥ కావున

౨౩౧

కం॥ మేనత్త కన్నె మించున

మేనత్తగఱాలువన్నె మీకది చెలియై

మేనత్తం గాఁజాలిన

మేనత్తంగాని వానిమేకొను గెలువన్

౨౩౨

గీ॥ పద్మద్వళ నీలకచ మహాపద్మవదన

శంఖగళ కుందరదన కచ్చపపదాగ్ర

వరమకరజంఘ జెందనీసిరి ముకుంద

యట నవస్ఫూర్తి నిధిలాభ మందినటల.

౨౩౩

గీ॥ వసుధ శృంగారసారప్రవాహసరణి

నతను తుంగాయతశ్రీల నధిగమించి

వెలయునది భద్ర యా కృష్ణవేణిఁ గలయఁ

గలుగు నీకు విలాససాగరత శౌరి,

౨౩౪

కం॥ అని చూపి చూపి చెప్పిన

యనుజుని పచనములు విని గదాగ్రజుఁ డా జ
వ్వని నెప్పుడు జూడఁగలుగునొ
యని యుష్విశ్రువారుచుండె నా సమయమునన్

౨౩౫

సీ॥ సురసాలసమశీల సురసాల తడుజాల

సురసాలవావాలపరిసరంబు

మలయాగతటభాగనిలయాగమాభోగ

వలయాగతసదాగతిలసితంబు

వనితాజనసమాజునితాజరమనోజ

జనతాజయవిరాజదనునయంబు

సురతాంత సునితాంత పరితాంత సదుదంత

భరితాంతరసకాంతవరచయంబు

గహనసహవర సహచరావహిత మహిత

ఓకచదుచికుల విచికల సకలవక్తుళ

విసరమధురస మధురసదసమకుసుమ

సముదయము బొల్చె మధుమాససముదయంబు.

౨౩౬

సీ॥ వరపర్వవిస్ఫూర్తి వనరాసు లుప్పొంగె

దగువిధిఁ జుండుఁ డుత్కర్ష మించె

ధర్మాశఁ గనె జగత్పాణిధారూఢి

యతనువై భవలీల లతిశయించె

సుమనస్సమాహముల్ సొంపుచే నింపారె

జగతి సాఫల్యంబు సంగ్రహించె

శుకముఖద్విజరాజనూక్తులు విలసిల్లె

సాగనస్థితి హంసచయము లమరె

యోగవితతికి నానంద ముదయమందె

వేడ్క దనుజాతి హరణప్రవృత్తి యనుచు

సకలజగములు గణుతింప సరసరీతి

భూరిగతిఁ బొల్పు మాధవాభ్యుదయమహిమ

౨౩౭

కా॥ శ్యామాకుల్ పురుషవ్రజంబు సుమనోవ్యాప్తిన్ ఫలశ్రీలచే

నామోదింపఁగ నన్ముహూవనివిభుండై మాధవుండొప్పె నొ

శ్యామాకుల్ పురుషవ్రజంబు సుమనోవ్యాప్తిన్ ఫలశ్రీలచే

నామోదింపఁగ నన్ముహూవని విభుండై మాధవుండొప్పడే !

౨౩౮

కం॥ పేరు వహించి వసంతుడు

సౌరభ్యము గాంచఁ దత్ప్రసవసంతతియున్

సౌరభ్యము గాంచెను భక్తి

యారయ సత్పురుషకులము లట్టివె కావే !

౨౩౯

సీ॥ కలరవంబుల రకంబులఁ బికంబులు గేరె

రమణఁ గీరములు బేరములు బారె

పొదలు పూఁబొదలు సంపదల సొంపలరారె

జాతభీతిని జాతిరీతిదారె

పొలుపొంద సుమబృందముల మరందము లూరెఁ

దద్బిందువుల మిళిందములు సేరె

మరుపేతి విరహిమర్మములు బిమ్మర దూఱె

శమనదిగ్వాతపోతములు వాఱె

రవి రవళిదేరె పథికదై ర్యములు జాఱెఁ

దాప మేపారె జనము శీతలము గోరె

సుమరజము గూరె వనవిహారములు మీఱె

మాఱె శిశిరంబు బెంపారె మధుదినంబు,

౨౪౦

ఉ॥ చందనశైలసానువుల సందులఁ జల్లని మల్లికాలతా
మందిరసీమలన్ రతిసుమాళములం బయికొన్న దేవతా
మందమరాళగామినుల మైవలపుంజెమటల్ హరింపఁగాఁ
బొందుగ వీచు వీవనలఁ బొల్చి చరించె నమీర మత్తణిన్. ౨౪౦

కం॥ హెచ్చిన కూర్మి వసంతుఁడు
నెచ్చెలియై రా బిరాన నెమ్మి నకీబుల్
హెచ్చరికఁ దెలుప మదనుఁడు
వచ్చెం జయమంద విరహవచ్చయమందన్ ౨౪౧

కం॥ మాకంద మాకరందర
సాకరసీకరపరంపరామోదపరీ
పాకఃశోన్మదమధుకర
పాకము లమ్మరుని నల్ల బజయనఁ దిరిగెన్. ౨౪౨

కం॥ నెఱిఁజెక్కొనలు మొనలగ
సరదళికులకములు నాయనపు ముచ్చకులుగా
శరముల సరులగు విరులన్
మరుతూజములనఁగఁ దనరె మధుదినవనముల్ ౨౪౩

కం॥ ఆ వనములఁ గీరావళి
యావళితగటన్ భ్రమించునందం బలరెం
గావా తిరిగెడు మారుని
మావా లన నపుడు వికటమండలగతులన్ ౨౪౪

కం॥ ఆ విరులు గళ్ళెములుగాఁ
బావనవలనంబు గమనభావముగాఁ బ
త్త్రావళి పల్కాణములుగ
మాపు లమరె నపుడు మరుని మాపులలీలన్. ౨౪౫

సీ॥ పద్మిను లాసవరిపూర్తిచే మించి

మధుపాశిశిక్తై మలయుచుండ
మనతరుల్ విటవసంగతులఁ జాల నెసంగి
పరలతాతనుయుక్తిఁ బరిధివిల్లి
బహునుమనస్తతుల్ పల్లవావళిఁ గూడి
గడకై నకొమ్మలఁ గలసిమెలఁగఁ
గూత పంచమవృత్తి గొని వనప్రియరాజి
గణికాప్తి పత్రభంగము లొనర్పఁ

గృతరజ్జీవాప్తి మంచి వారినిఁ గలంచి
జాతిహీనతఁ బెంచి క.జాతి నించి
యతిశయించి తపఃస్ఫూర్తి నపహరించి
మధువిభుం డాత్మవిభవై కమహిమఁ దెలిపె.

—౨౪౭

సీ॥ నిండ చల్వలుదేలు పండ వెన్నెలనీరు

చందాంతురుడతీరు నంపుదించె
గలయ మెల్లనఁ బాటు మలయానిలము సౌరు
విలయానలముతీరు వెగటునించె
కలకలమ్ములఁజేరు నశితలమ్ముల చేరు
చిలుకుటమ్ములు తీరుగఁక మించె
మిసమిసమ్ములపీటు కిసలయమ్ములమారు
నసిచయమ్ములతీరు నావహించె

సంతతామోదలహరీ నిశాంతమగు వ
సంతము దురంతకల్పాంతసమయమయ్యె
సంత రతికాంతలతికాంత కాంతకుంత
తాంతహృదయాంతరై యున్న కాంతలకును,

—౨౪౮

పారిజాతహరణశ్లేష —

చ॥ ధర మధుహరీలీలగానఁ దా సురసౌలముపై మరుద్వరుం
 డురుసుమనోదళోద్గతుల నూన్పుగఁ గృష్ణశీలీముఖావళుల్
 మెఱసె దీపిం దదీయజవలీల సనంగ నపూర్వవైఖరిం
 బురిగొని వచ్చి తత్తరువుబూన్పె నటం బ్రమదాలయంబునన్. ౨౪౯

అక్షరద్యయ కందము -

క॥ కోకిల కలకలలీలలఁ
 గేకుల కేకలఁగులాశికిలకిలకళా
 కాకలికేళాకూకుల
 లోకాకులు కేళికళితె లోలాకులలై ౨౫౦

క॥ సవములు భూసురులకు నా
 సవములు నళివిసరములకు సరసవసంతో
 త్వవములు జనులకు సతతో
 త్వవములుగా నమరెఁ గుసుమసమయముల మహిన్. ౨౫౧

క॥ ఆ మధుదినమున నొకనాఁ
 దా మధుకులనేత ప్రాతరాఠంభమునన్
 నేమంబు దీర్చి యిష్ట
 స్తోమంబులతో భుజించి సుఖమ న నంతన్. ౨౫౨

సీ॥ పసిఁడితాయెతల సొంపెనఁగ రుక్మిణి బూన్పు
 సిగదండ విరిదండ సొగసుబాట
 ముద్దుమోమునఁజొక్కముగ సత్య మురిగోటఁ
 దీర్చిన కస్తూరితిలక మహరఁ

జనుదోయి పస పంటకొని ఘమ్మరన జాంబ
వతి సవర్చిన వల్లెపాటు మెఱయ
వలఁతిగాఁ గాళింది యలఁదిన పచ్చక
పురపుగందము పేనఁ బరిమళింప

గందవొడి సొంపుగా మిత్రవింద పూయ
గళమున సుదంత హారసంఘములు గూర్చి
రాధ చేదండఁ జూట్టఁ బైరమణులెల్ల
నింపు సవరింప హరి యలంకృతుఁడు నగుచు

౨౫౩

ప॥ మఱియును

౨౫౪

సీ॥ చిన్నారి చెలువంపు చికిలియొంటిల పొం
కము రీతిగా భుజాగ్రముల నెరయఁ
గొఁదమచ్చుకల సిగ్గుగొను ముత్తెములు కంఠ
సరణి బంగరుగుండ్లసరుల దొరయ
నుదయారుణద్యుతు లుప్పొంగ నురమునఁ
గొస్తుభమణిపతకంబు మెఱయ
రాజ్యభారధురంధరంబొ కిరంబున
నమితరత్నాంగుళీయకము లొరయ

రాజకోటిర రత్న పీఠాంత్రామి
కళలు దులకించు పరభయంకరశుభాంక
గండపెండెరచాకచక్రములు జెరయ
ధారుణి మహేంద్రుఁడన మీఱి దానవారి

౨౫౫

గీ॥ చలువ చెలువారు నెలరాల చప్పురాలఁ
గుప్పఁగారాలఁ గ్రొవ్విరుల్ కుసుమశరుని

తగిన కూటంబనాఁ బొల్పు నగరితోట
లోపలిహజారమునఁ గొల్పుఁ జూపె శౌరి

౨౫౬

ప॥ ఆయ్యవసరంబున

౨౫౭

క॥ వనమాలికడకు రైవత

వనపాలురు వచ్చి ప్రీతి వదియించిరి త
ద్యనపాశీసునగాశీ
ఘనకేశిమేశనేచ్చ గలుగఁగ నిటులన్,

౨౫౮

క॥ దైవతవరదైవతగిరి

భావితమయరచితమగుచు భాసిలరుచి నిం
పావనగతి పావనగతి
పావనవృతి నలరు జగతి ప్రాణపదముగాన్

౨౫౯

ఉ॥ అచ్చటి మాధవోద్గమము అచ్చటి హంసగమప్రవర్తనం

బచ్చటి నీలకంఠగతి యచ్చటి పుష్పవదాగమోచ్చయం
బచ్చటి శక్రయక్షవరుణాదక దివ్యతరుల్ వసించుటల్
నిచ్చలు నే వనిం గలవు నీదు మహావనలీల దక్కఁగన్

౨౬౦

క॥ మహితరసంబుల సుమనో

వహితరసంబులనుఁ గాలువలు గనిమలుగా
విహితగతి నెఱపి మాకన్
సహచరములు నయ్యె నచటి సహచరచయముల్.

౨౬౧

క॥ అలివేణులఁ బికివాణులఁ

బులినశ్రోణులఁ బ్రవాళపుటపాణుల న
య్యలరుంటోణుల మాధవ
యలరున్ వసరమ భవత్సమాగమవాంఛన్.

౨౬౨

సీ॥ బహువిహితాభీష్టఫలపాశిఃసీఃజాలి
 యది మధూదయముల ముదమఃజేయ
 సుమనోవిశేషాత్తహిమవారిపూరమై
 యవి వేసవులఁ బ్రేమ నలవరించు
 బలునింపుగల జొంపములు మేడలై కూడ
 నది తొల్కరుల హర్ష మావహించు
 లలితాగ్నిశిఖరయం దలరువేడిమితోడ
 * నది శీతులనుఁ బ్రీతు లతిశయించు

నెరయు నురుకుంజములఁ బగ లిరులొనర్చు
 వెఱయు జ్యోతిర్లతల రేఱఁ దెలివిగూర్చుఁ
 దలఁచుకోర్కె లొసంగు వింతల నెసంగు
 నగమసంతాననంగతి నా వనంబు.

౨౬౩

కం॥ ఈ విధి వివిధవినోద
 శ్రీవిధమున రక్తిగనుటవే నెన్నంగా
 నేవారి వశము మాధవ
 సీవె తగుడువిలఁ దద్వనిశ్రీలఁ గనన్.

౨౬౪

గీ॥ అనుచు వనపాలకులు పల్క నెనరు జిల్కఁ
 తన వనశ్రీల దర్శింప దయ జనింప
 మెచ్చువగఁ గట్టి సారథి దెచ్చినట్టి
 రథముపైఁ జేరి మురవైరి రయము మీఱి.

౨౬౫

కం॥ తన దివ్యచిత్త మెట్టిదో
 యనుగతి నొక వనజనయననయినం బిలువన్
 బనుచక వనజేక్షణుఁ డా
 వనవీక్షణవాంఛ నపుడు వనపాలురతోన్.

౨౬౬

చ॥ అటఁ జని కాంచెఁ గృష్ణుఁడు నభోంతరట త్రటకూటవాదీకా
చటులవనాదీసి ఘటితసౌరనగర్యుపకారికామరీ
పటలపటుత్రమీభ్రమదుపాంత విమానమరుత్సమాజమున్
రటదళిసివలత్సమధరాజము రై వతకాద్దిరాజమున్ ౨౬౭

గీ॥ ఆ నగవిశేషలీల లిట్టరసి ప్రేమ
నా నగవిశేషలీలలనలరు నలిన
నాభు వనపాలకులు సూచి యతులగతుం
నా భువనపాలకునితోడ ననిరి భక్తి. ౨౬౮

క॥ స్వామి ! యీ మీ తేళి
భూమీధర మెన్నఁదరమె భువన స్తవన
శ్రీ మీఱు దై వతంబని
సామోదరసాప్తిఁ దత్ప్రళంసాపరులై. ౨౬౯

సీ॥ చమరీనికరవాల సమరీతిరతిభేల
దమరీగళితవాలసన్నితిలీల
మతికాంతమణికూట తతికాంతి కృతభేట
గతికాంతరుచి ర్ఘాటగగనవాట
మబరీణమనభవ్యశబరీమణితనవ్య
కబరీభరితదివ్యకావ్యభావ్య
మసమాచసురగానరసమానసుసమాన
లసమానతరుమాన రసదళిని
మలముతరశీతకర శిలాఫలకఫలిత
కలితపరిసర శశికరావళితలలిత
తతబిసాశయ నానటర్రటతటాక
జాలజాలపదాళి యీ లైలమౌళి. ౨౭౦

కం॥ అన్నియు నారోహణగతు

అన్నియును గిరీశవసతులన్నియు సురవా

సోన్నతు లిన్నగ శృంగము

అన్నియు మణిరజతకాంచనాద్రులు సుమ్మి

౨౭౬

గీ॥ కలితరుచి నిందురాజితగ్రావసీమ

లందుఁ దగు నీలకంఠ నృత్యంబులమరుఁ

గలితరుచి నిందురాజిత గ్రావసీమ

లందుఁ దగు నీలకంఠనృత్యంబులరుదే.

౨౭౭

కం॥ అంచన నంచ నటించఁగ

నంచితచతురాస్యగతుల నలరుదు నచటం

గాంచనఘనశిల గననగు

కాంచనగర్భునివిధమునఁ గమలజనకా :

౨౭౮

కం॥ చంచత్సహస్ర శిఖరా

భృంచితమగుచున్ సుపర్వవంశావృతమై

కాంచనగు నీ నగంబా

కాంచనగవసతి యనఁగఁ గాంచనవసనా :

౨౭౯

కం॥ హరి యీ గిరులన్నిరులం

దరులం గురులంబమానతరులం దరులన్

హరులన్ హరులంగిరులం

గరులం గల సిరులదొరల గనుమని మణియున్.

౨౮౦

సీ॥ ఈ దారిఁ బోరాదు కేదారకోదార

కాదారతముఁ వేతె చనగవలయు

ముకుందవిలాసము

నీ సాధువులసారెసా సారకాసార

భూసారతటగతుల్ బూనవలయు

నీ వాకలో వీక హేవాకయావాక

నావాకలనలెక్కి పోవవలయు

నీకేరినిటఁజేరి శ్రీకారికోకారి

పాకారిశిలలెల్లఁ బ్రాకవలయు

కేళినగమిది వళితకంగేళినగము

కూటపాళిక యిది రత్నకూటపాళి

యనుచు ననుచదు లెఱిగించిరపుడు హరికిఁ

గేళివనపాళిమార్గాహళి దేలి

౨౭౬

అంత నయ్యాదవేంద్రుఁ డత్యంతవిభవ

సాంద్రుఁడై సురసానిస్తంద్రమైన

నందనవనంబుఁ జేరి యానందపూరి

తముగ నేత్రసహస్రపత్రములఁ గాంచి

౨౭౭

కం॥ హృద్యానవద్యచరణల

సద్యానములొలయఁజొచ్చి చని తనదు విలా

సోద్యానము మనమునఁ గడు

సోద్యానంబొదలి దనుజనూదనుఁడచటన్.

౨౭౮

సీ॥ ఇవి పారిజాతంబులివి వారిజాతంబు

లివి శారజాతంబు లిందువదన

యివి కుంజభాగంబులివి వంజులాగంబు

లివి మంజునాగంబు లిభశరణ్య

యివి మాతులుంగంబులివి జాతిలుంగంబు

లివి జాతిరంగంబు లీశ్వరేశ

యివి గంధసారంబులివి సింధువారంబు

లివి కుండవారంబు లీడితాంగ

యివి విశాలరసాలంబు లీశమిత్ర

యివి సరాగసురాగంబు లింద్రవిభవ

యివి కదంబకదంబంబు లినసమాన

యనుచు వనపాలకులు దెల్పు నరిగి శౌరి.

౨౭౯

కం॥ ఆందోక యిందుమణితట

సందీప్తసుధాంబుసరసి సరసంజలావల్

చిందు నొక ద్రాక్షపందిటి

క్రింద ముకుందుడు వసించి కృతవిశ్రముడై .

౨౮౦

కం॥ ఆ సవఫలభోక్త విభుం

దాసవఫలభోక్తయయ్యో నంత నచటఁ దా

సాసవఫలదుండగు హరి

యాసవఫలదుండయి హితుల కభిహితరీతిన్

౨౮౧

సీ॥ ఆట దేవవల్లభుండరసెఁ గేసరములఁ

బొన్నల విహరించెఁ బురుషవరుడు

తీలకించెఁ దీలకపంక్తులను శ్రీమంతుడు

మన్నించె చాసంతి మాధవుండు

కాంచనవాసమల్ గాంచెఁ గాంచనవాసుఁ

దల కృష్ణమూర్తి శ్యామాళి నెనసెఁ

దనరె గంధవిశేషతరుల ముకుందుండు

సరస గోరంట శ్రీసహచరుండు

సాధుసంతానములలోన స-చరించె
సాధుసంతాన మీరితి సరసభాతి
నా వనంబునఁ గ్రీడించె నాదిత్రిభువ
నావనంబునఁ గ్రీడించు నఖిలభర్త.

౨౦౨

౪॥ ఆమోదాన్వితవల్లవైః గణితాశ్యామాంకముం బ్రస్తుర
ద్దామోద్యద్దళముం బ్రవుద్దకురువిందప్రోక్ష్యలత్పాల జా
లామేయొన్నతమున్ శ్రుతిప్రియదశబ్దాంచద్విజంబున్ వర
శ్రీమంతంబుగ శౌరికవ్వనము వొల్చెన్ బట్టజశ్రీ యనన్.

౨౦౩

౫॥ పూవులరీవులం జెలఁగు పొన్నలగున్నల వెన్నికైన పెన్
మావుల మోవులంగలసి మల్లికలల్లిన గొప్పకప్రపుం
దీవుల రావులం జలువతెమ్మెర గ్రమ్మ రహించు సమ్మద
శ్రీవలమానమానసముచే హరి యవ్వనకేశి నల్పుచున్

౨౦౪

౬॥ పుష్పొడిలావులన్ వలచు పూవులనుం బొదరిండ్లదారులం
గప్పరపుంబిదారులనుఁ గమ్మని క్రొన్ననతేనెసోనలం
జొప్పగు చల్వసోనలను జొచ్చి ముదంబు హృదంబుజంబునం
దుప్పతిలంగఁ జూచె వనజోదరఁ డెంతయు సాదరంబుగన్.

౨౦౫

౭॥ చిలుకల కంఠములను రా

చిలుకల కంఠముల నింపుఁజిలుకు పలుకులం

గలకలరవముల సౌంపగు

గలకలరవములఁ బ్రియంబు గని హరి మఱియున్.

౨౦౬

౮॥ పొదలు దూరఁగ మేనఁ బొదలు పుష్పొడిరంగు

వనవెనంగు నలుంగువనపు గాఁగఁ

దిరుగుచో శిరముపై నొజయు సంపెగగుంపు
 సుకిరంపు శిబికంపు సౌంపు గాఁగ
 విరుల నంటిన నంటు గురుమరందరసంఘ
 కరపంకజమునఁ గంకణము గాఁగఁ
 బరిపక్వమై రాలు ప్రసవంపుగమి చాలు
 బటువులౌ ముత్తేల ప్రాలు గాఁగ

గుత్తులై యున్న కిసలయకుట్టలములు
 రతనములఁ గూర్చి తివియు హారతులు గాఁగ
 నపుడు వనలక్ష్మి నెనయు వీతాంబరుండు
 క్రొత్త పెండ్లి కుమారుని కొమరు దెలిపె.

౨౮౭

కం॥ సప్తదశీమనసార
 వ్యావృతనుండగుమ నలుగు నలఁదినగతిచే
 నావులకుఁ దెలిపె యదుపతి
 సప్తమమహిషీవివాహ సంభ్రమలీలల్.

౨౮౮

వ॥ అంత

౨౮౯

కం॥ ఈలీల నచట బాళిం
 గేళిలసమానలీలఁ గీలించి శర
 న్నాశీకాక్షుండు మఱియు వ
 నాశీపాశీవిలోకనాదృతి నుండెన్.

౨౯౦

కందద్వయగర్భితచంపకమాలికావృత్త శేషబంధచిత్రము

అతివిమలా యనంతసుకరా కమనీయ యశోవిహారక

ల్పితసుమహారరీతిక నవీనమిలజ్జయతావధాని నం

ద్యతరవిభాతమాతత సదాసపవద్వరదామ జాలసం

గతనవనాయ జాతవరగౌరవరక్షిత సోమభూవరా !

౨౯౦

గర్భగత ప్రథమకందము

విమలా యనంతసుకరా

కమనీయయశోవిహార కల్పితసుమహా

సుమహారరీతికనవీ

నమిలజ్జయతావధాని పంద్యతరవిభా !

౨౯౧

ద్వితీయకందము

రవిభాతమాతతనదా

సపవద్వరదామజాల సంగతనవనా

నవనాయజాత వరగౌ

రవరక్షితసోమభూవరా యతివిమలా !

౨౯౨

అశ్వాసపూర్ణ నియతకై లిబంధ చిత్రకందము

శ్రీశా గడుడాంబద్వా

హా ! శివనఖ ! లలితశీలి : యాదృతకేళి

దాశరథి ! కనకరశన ! ద

యాశరధి శ్రీరాంబుజభవ యంచితవిభవా :

౨౯౩

పుష్పగుచ్ఛ బంధచిత్ర పంచదామరవృత్తము

నరాదరా ! సురవనా ! సనాతనా ! ఘనాకృతీ
వరావరా : కరాహృతాభ్రపాదపా ! కృపామతీ
ధరామరాత్మరాజితా ! సదాప్రదా : చిదాదృతీ
స్మరాభిరామ ! రాధికాసమాగమా : రమాపతీ

౨౯౫

గద్యః॥ ఇది శ్రీమదుభయకవితా నిన్నహాయది
సాహితీవిహార కాణాదాన్వయ తిమ్మనార్య
కుమార వినయగుణధుర్య పెద్దనార్య
ప్రణీతంబైన భద్రాపరిణయోల్లా
సంబగు ముకుందవిలాసంబను
మహాప్రబంధంబునందు
ప్రథమా శ్వాసము
సమాప్తము.

ముకుందవిలాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

కం॥ శ్రీమద్విపల్లిసోమ

జ్ఞామండలనాథ హృదయసారసవర్తి

శ్రీమయగద్వాలపుర

క్షేమంకరకీర్తి చెన్నకేశవమూర్తి ।

౧

గీ॥ అవధరింపుము హరికథాశ్రవణవిభవ

లోలుడగునట్టి జనకభూపాయనకును

శ్రీహరిస్తవనామృత శ్రీవిశేష

హితరచనయోగి శుకయోగి యిట్టులనియె.

౨

౩౦॥ ఈ చందంబున నవ్వన

వైచిత్రిం గనుచు యాదవప్రభు వొకచో

లోచనచకోరసమ్మద

సూచనమగు నిందుకాంతసుందరవేదిన్.

౩

చ॥ సుకృతరసోదయాధిగతసుస్థిర దివ్యఫలాతివేలమున్

సుకరమడుక్కిశోరపరిశోభితకేళి సుధాలవాలముం

బ్రజదీతభూరితైలవన భాసితశీలమునై వికాసహా

నొక సురసాలముం గని యదూతముఁ దత్తరురాజకాళికన్.

౪

సీ॥ అపరంజి మెఱుగుటందపు ముఖద్యుతినంచు

జలజరాగచ్ఛాయ నెలపుసేయఁ

గలికి చిన్నారి చొక్కపురెక్కల బెడంగు

మరకతాగచ్ఛాయ నెఱుకసేండు

నాకంఠహృదయ పర్యంత కాంతిచ్చటల్

పుష్కరాగచ్ఛాయపొందుసేయ

నలుదిక్కులీక్షించి నయనమరీచికల్

శక్రనీలచ్ఛాయ చనువుసేయ

దివ్యమణిమయమోయనాఁ దేజరిల్లు

సుందరస్ఫూర్తి గనుగొన్నఁ జూచువార

తొననంగ జగన్మోహనాంగమైన

యొక్క రాచిల్లఁ గనియె దామోదరుండు.

౫

ఉ॥ కాంచి వ్రజాంగనాహృదయ గౌరవచౌర్యదురీజమౌ కటా

క్షాంబలపాళి జాలిఁబడి యా భుకలోకశిఖామణిన్ విమ

ర్శించి యపూర్వవిస్మయవిశేషము చిత్తమునందు సంభ్రమో

దంచితమై పెనంగ హరి దాని విలాసమునెంచి యిట్లనున్.

౬

కం॥ ఇది యెయ్యదియో దీనికి

సదనం బెయ్యదియొ దీని జననస్థలమె

య్యదియో హృదయోత్సవగతి

నిది వింతకు వింత యగుచు నింపు ఘటించెన్.

౭

కం॥ ఎన్నడు రామో పోమో

యిన్నగవనరాజపాళికి కీరంబుం

గన్నారమె మున్నొకచో

విన్నారమె దీనివంటి విహగమునెందున్.

౮

సీ॥ రమణీయ మణిపంజరములతోఁ బొలోమి
 చెలువుఁ డిచ్చిన జాతిచిలుకలైన
 ద్వీపాంతరములలోఁ దెప్పించి జలనిధి
 శ్వరుఁడు దెచ్చిన శుకోత్కరములైనఁ
 గనకాంగదాది శృంగారంబులిడి రాజు
 రాజు పంచిన కీరరాజియైన
 మును విశ్వకర్మరీవిని వినిర్మించిన
 పురముచక్కెరతిండిపులుగులైన

మణియుఁ దగురాజులెందఱే మత్రియార్థ
 మెలమి నొసఁగిన కలికిరాచిలుకలైన
 సీ శుకముతోడ సరియొనె యాశుకలిత
 లలితవాదాలలీలావిలాసములను.

౯

క॥ భారతి చేగల శుకమో

యా రతిచేగల శుకంబొ యన్యమునకుఁ దా
 నీ రుచి యీ శుచి యాయుచి
 తారచితవచోవిచిత్రితాకృతి గలదే ?

౧౦

వ॥ అదియునుంగాక

౧౧

సీ॥ వైకుంఠనగరోపవన నికుంజములలో

వేడ్క సల్పుచునుండు విహగమొక్కొ
 సత్యలోకోద్భావ సంతానపంక్తిలోఁ
 గ్రీడ సేయుచునుండు కీరమొక్కొ
 కైలాసకైల సంగత వృక్షవాటిలో
 నిలిచి వినోదిండు చిలుక యొక్కొ

పాలావారాళిలోపలి తెల్లదీవిలో

సతతమామోదించు పతగమొక్కొ-

లేక భూలోకమునకల్ల లేఖాళి

విడిచి వచ్చి మదారామవిటవీసీమఁ

గానఁబడినట్టి యమరకుకంబొ కాక

మనుజుఖగమాత్రమున కిట్టి మహిమ గలదె !

౧౨

ఉ॥ మారుని మోటకంబగుట మాదికిఁ గూర్చి ఖలీనవై ఖరిం

జేరు శుకొన్నతిం దగుట బెంపుగఁ గాంచి సదాగమాంత స

త్కారము పక్షమర్ల హరిత త్వము నందుట రామసంస్కృతిం

దారిచి కీర మీ సుముఖతాస్థితి మాకనురక్తిఁదెల్పెడిన్

౧౩

గీ॥ ఆనుచుఁ బ్రీతి వొడమ నా విహంగమున్న

చిన్ని మావిగుములు సేర నరిగి

వెసఁ దడీయవదన విగళిత ఫలరసం

బాని సొక్క యిట్లు లనియెఁ జక్రి.

౧౪

౧౦॥ ఈ చిలుక ఫలముఖంబున

నూచింపఁబోలు మనకు శోభనఫలరా

ఖాచరణమునని కరళా

ఖాచతురిమఁ బూని వానిఁ గైకొనువాఁడై

౧౫

సీ॥ ఘనదివ్యమంగళాంగము గానఁబడకుండఁ

బొదల మాటు నొకింత యొదిగి యొదిగి

చరణాంబుజయుగంబు చప్పుడు గాకుండఁ

బొంచి పొంచి యొకింత పోయి పోయి

యోరగా ఘటపీఠిఁ జాటు బంగరుకాటి
వలెవాటుగ నొకింత వైచి వైచి
యివురు లద్దము గాఁగ నింతంతటికి డాయ
సారె శ్రీహస్తంబు సాచి చాచి

కన్నుసన్నుల నందఱు గడల నుంచి
మానముద్ర వహించి యందైనఁ దొలఁగఁ
దివురునో యని దానిపై దృష్టిఁ బూన్చి
ప్రమదమునఁ గేరి కీరంబుఁ బట్టె శౌరి.

౧౬

కం॥ అదియును హరిఁ గనవచ్చిన
యది గావున జాతిదేష్ట కట్టిటు తెక్కల్
విదిలింపుచుఁ గొంత తడవు
బెదరినయట్టుండి నిలిచి ప్రీతాంతరమై.

౧౭

సీ॥ కరకల్పకాశానుగత సుఖానుభవంబు
నెంతయేఁ జింతించుఁ గొంతతడవు
సొగసువీసాశివాల్లాపుఁదేనియసోనఁ
గ్రోలి యువ్వికులూరుఁ గొంతదడవు
చిలుకు తీయనిపల్కుచీని చక్కెరలాని
గ్రుక్కగ్రుక్కకు సొక్కుఁ గొంతతడవు
వదనచంద్రామృతాస్వాద ప్రసాదంబు
గూర్చి నివ్వెఱ నుండుఁ గొంతతడవు
కాంతదేహ ప్రభానంత గాహనమునఁ
గోర్కె లీదేరఁ గ్రీడించుఁ గొంతతడవు
దివ్యకీరంబు హరిగుణాధీనమగుచు
నాంతర నితాంత సంతృప్తి సంతసంత.

౧౮

ఉ॥ ఆ జలజాతసంభవునకైనఁ గనుంగొనఁగాని యమ్మహా
తేజుని మూర్తి గాంచియుఁ దదీయసమాదృతి నంది తత్కరాం
భోజమునన్ వనించె హరి పూర్వదయారస దృష్టిఁజూడఁగా
రాజకుంబు తత్కృతపురాతన భాగ్యమహత్త్వ మెట్టిదో : ౧౯

వ॥ అంత నక్కిరపురందరంబు గోవిందకరారవిందంబునం జెంది సనంద
నాదులకు నందరాని పరమానందంబునుం బొంది తదీయ స్వరూప
దర్శనదివ్య సుఖావేశంబునం బరవశంబగు నెమ్మనంబు నెట్టికేలకుం
గ్రమ్మఱ మేఱిలించి యమ్మహానుభావునకు నిజానుభావంబుఁ దెలుపం
దలచి యతండు వెఱఁగంద నమృతస్యందంబుగా శ్రవణభూషణంబు
లగు మనుజుభాషణంబుల నిట్లనియె. ౨౦

సీ॥ సనకాదియోగీంద్ర జనమనః కంజాత
కలితనిత్యధ్యాన కారణములు
కలశాబ్ధికన్యకా కమనీయకుచకుంభ
కుంకుమపంకారుణాంకితములు
బ్రహ్మాండ్రముఖ్యగీర్వాణ కోటికిరీట
లలితరత్న ప్రభాలాంభితములు
సముద్రగ్రకై వల్య సౌధాంతరాళవి
న్యాససౌఖ్యవిశేష భాసురములు
దివ్యలక్షణసౌందర్య దీపితములు
నైన భవదీయ శ్రీచరణారవింద
ములనుఁ గనుగొంటిఁ జిరపుణ్య మొలయఁ గంటి
భక్తరక్షణకృతదీక్ష ! పంకజాక్ష ! ౨౧

వ॥ అని మఱియు నక్కిరోత్తమంబు మదీయవృత్తాంతంబు విన నవధరింపు
మని యిట్లనియె. ౨౨

సీ॥ అవునరావృత్తి నిత్యానంద కందమై
 చను సితద్వీపంబు జననసీమ
 యశ్రాంత సత్యవ్రతాశ్రమస్థానమా
 మేరుశృంగంబు విహరభూమి
 సుకృతిగమ్యము విరించికులాంగనాపాణి
 పంకజాతవరంబు టెంకిపట్టు
 చిరజరామరణవర్జితమైన మందార
 ఫలరసామృతధార పారణంబు
 పంకజాక్షపితామహ శంకరాల
 యాదికంబులు గమనయోగ్యస్థలములు
 సహచరులు దివ్యమౌనులు సహజగోష్ఠి
 హరికథావళి మాకు శోక్తైకనాథ ।

౨౩

కం॥ ఏకదినంబు చతుర్దశ
 లోకంబులు దిరిగి సత్యలోకము జేరం
 బ్రాహ్మదు నాలోకింపని
 లోకంబులు లేవు నాకు లోకాధీశ ।

౨౪

సీ॥ ఒకవేళ నుర్విపై నుండి చివ్వునఁ బ్రాకి
 తారకాలోకంబుఁ జేరఁ జనుదు
 నొకవేళ వాయుమార్గోపా త్తవృత్తి నై
 సూర్యచంద్రులజాడఁ జొచ్చి పోదు
 నొకవేళఁ గాలచక్రోపరిస్థలినుండి
 చక్రవాళముఁ జుట్టి సంపరింతు
 నొకవేళ నవలీల నుదయశైల శిఖాగ్ర
 ముననుండి యస్త్రాగమున వసించు

నొక్కవేళల బ్రహ్మాదియొగ్గమైన
దివ్యలోక విశేషప్రదేశముల వి
హారములు సల్పి చయ్యన మేరుశిఖర
వాసినై యుందు నీయాన వాసుదేవ !

౨౫

గీ॥ ఇది మదీయవిధము విదితంబుగా మీకు
విన్నవింపఁగంటి వినుము నాకు
దివ్యబోధలబ్ధి దేవ తావకమైన
మహిమ గొంత యెఱుకమాత్ర గలదు

౨౬

తోటకము - మదయుక్తుల నిమ్మహిమండలమున్
వదలింపఁగ యాదవవంశమునం
దుదయించిన విష్ణుఁడవో కమలా
హృదయేశ్వర శౌరి పరేశ హరీ !
దశావతార కందములు

౨౭

కం॥ తొలిమినుకుల నల దనుకులుఁ
డలుకనుఁ గొన వానిఁ దునిమి యవి సేర్చి విధిన్
వలగొను కృప నల మను నృప
తిలకున కుపదేశ మీవె తిమివై కృష్ణా !

౨౮

కం॥ తామేటి దొరందరువన
దామేటి సుపర్యక్తోటి తద్గిరిభరముం
దామేటి కనుచుఁ బూనవె
దామేటివ యగుచు నూడి దైవకిరీటి :

౨౯

కం॥ నా కార్యాహృతిఁజేయఁగ
నా కార్యాదృతికి జగములన్నియుఁ బ్రీతిన్

సౌకర్యస్ఫూర్తి గనన్

సౌకర్యస్ఫూర్తి గనవె జగతి మురారీ !

30

కం॥ తోకావనమును దితిసుత

పాకావనమును ఘటించి పౌరుషగతిన్

నీకేసరి చిత్రాకృతి

నీకేసరిశౌరి దనుజనికరవిదారీ !

31

కం॥ నాకజనీనై కధునీ

శ్రీకి జనిస్థానమైన శ్రీపదిమది ర

త్నాకరునకుఁ గూకుదముగ

వీరఁ దగంజేయవే త్రివిక్రమమూర్తీ !

32

కం॥ నిజశౌర్యానలరసనా

ప్రజుత్పప్రీద్రుద్ధి నెఱపు వై ఖరి సర్వ

భజియింపవె యాహవముల

ద్విజరాజాకృతిని భృగువతిస్థితి శ్రీకా !

33

కం॥ లోకపులనేర్పు రక్షో

లోకపులందునిమి మనుజులోకపులీలన్

నాకపులఁబ్రోవవే ము

న్నాకపులం గూడి రాఘవాకృతిశార్దూలీ !

34

కం॥ సీరమునను యమునానది

నీరమునను భేదపఱచి నిరతిశయతనూ

సారమున నసితవసనా

కారమునను వెలయు యదునికరకుళలకరా !

35

కం॥ ఆగమ భాగమతంబుల

నాగమతం బొలయ విలసదసురీచేత
సౌగతహరణముఁ బూనవె
సౌగతత నుభరణమునను సర్వేశ హరీ !

౩౬

కం॥ సాదివిహారత నిల హిం

సాదివిహారకులఁ దునుమనలరి గెలుచు నా
సాదివిదారి దిరుగుతర
సాదివిదారివి గదా గదారిదరాంకా !

౩౭

వ॥ కావున

౩౮

సీ॥ శుభమైన విధి నుండు శ్రుతిహితస్థితి వీవ
క్షితిఁ బూను శ్రీకూర్మపతివి వీవ
జగతి వీడేర్చిన సౌకర్యగతి వీవ
యరదైన పురుషసింహంబ వీవ
జలి దైన్యహృతికైన పటుతరాకృతి వీవ
గురుహితంబూన్పు దైర్యరతి వీవ
హరిసూను నేలినయట్టి రాజపు నీవ
యదువంశమునఁ బుట్టినయ్య వీవ

యనఘ సర్వజ్ఞమూర్తియౌ ఘనుఁడ వీవ
పరుషజనహరివగు ఉగ్రపాణి వీవ
నేడు వసుదేవునింట జన్మించినట్టి
కీర్తినిధి వీవ కంసారి కృష్ణ శారి !

౩౯

గీ॥ స్వామి మీ దర్శనంబెట్లు సంఘటింయ
ననుచు వచ్చితి నేఁ జేయునట్టి పూర్వ

(6)

భాగ్యవశమునఁ దనయంతఁ బ్రాప్త మయ్యె
సులభమున నాకు నిదె శుభసూచకంబు

౪౦

క॥ ఏ నొక తిర్యగ్గుంతువు

నైనను నాపయి దయారసామృత దృష్టిం
బూనితి కావున నీ కిదె
దీనావన యొక హితోపదేశ మొనర్తున్

౪౧

గీ॥ అదియు నల్పమైన నధికంబు యైననుఁ

గృహ వహించి చిత్తగింపవలయు
నఖిలలోకభర్తనైన నీకెందున
సువకరింతు భక్తి యొకదె కాక

౪౨

వ॥ అని శుకవతంసంబు దనవచ్చిన ప్రయోజనంబుఁ బ్రశంసించునదియై
కంసభేది క్రిటనియె

౪౩

ఉ॥ శ్రీకృతసన్నివేశము పరీవహాదిక్షుమతీనదీయరా

స్లోకసరోజహారచయశోభన భాగ్యవశంతదేశముం

ప్రభాకటనైజవస్తుగతి భానితసర్వదిశామాళమో

కేశయదేశ మింపెనఁగుఁగీర్తి దదీయధర్మిత్రి నెంతయున్.

౪౪

సీ॥ శ్రీకరంబు రమావశీకరంబు శుభప్ర

జాకరంబనఁగఁ బెంపావహించి

సుందరంబు సువర్ణమండిరంబు శుభాద్రి

కందరంబనఁగఁ బ్రభాతి గాంచి

పావనంబు మహార్థభావనంబు జనాళి

జీవనంబనఁగఁ బసిద్ది మించి

భాసురంబు విశిష్టభూసురంబు హృతాబ్ధి
నీసరంబనంగ వన్నియ ఘటించి

వీక నతిలోకహృత పాకవిభవ పాక

నైకన్యపలోకసుశ్రీకసౌకరీక

శాకలితనాక సమసంపదాకరంబు

కైకయపురంబు దనరు భోగైకవరము.

౪౫

కం॥ ఆ కైకయపురిఁ బుణ్య

శ్లోకయుతుఁడు సకలసుజనలోకనుతుఁడు సు

శ్రీకలితుఁడగుచు సుమతిం

గేకయపతి యలరు దృష్టకేతుఁ డనంగన్

౪౬

గీ॥ ఆదృతేషుమాధుర్యమై యా నదియును

నతికుభప్రశ్నగణితమై యా పురంబు

నభిహితకుభాంకభావ్యుఁడై యా విభుండు

నలరె నన్యధనామవిఖ్యాతి జగతి

౪౭

గీ॥ ఆ నరేంద్రుఁడు దనకు సంతానమునకు

సాధనముగా రమానమారాధనంబు

సేయుచుండునేవేళ నజేయుఁ డాతఁ

దీగతి ఘటించుచు విశేషహితమనీషా !

౪౮

కం॥ పద్మనిలయ నిజదేతః

పద్మనిలయ గాఁగఁ దలఁచి పద్మనయనుతో

సద్మమునం దొక కాంచన

పద్మమునం జేసి యునిచి భక్తిస్ఫూర్తిన్

౪౯

కం॥ లక్ష్మీహృదయాదికముల

లక్ష్మీధవహృదయపుటితలలిత జపార్చల్

లక్ష్మీసతికినిఁ ద్రిజగ
లక్ష్మీవసతికి నొనర్చు లక్షణములచేన్.

౫౦

సీ॥ హరివత్సరతికి ధ్యానావాహనంబులు
పీఠంబు పేమాబ్జపీఠగతకుఁ
బాద్యార్ఘ్యములు తీర్థపాదుని దేనికి
స్నానంబు క్షీరాబ్ధి సంభవకును
అంబరంబాద్య విద్యాదంబరకు దివ్య
మంగళాకారకు మండనములు
గంధధూపములు సుగంధికి సురిభికి
దీపంబు విజ్ఞానదీపకళకు

నఖిలభోక్త్రీకి మృష్టాన్న మాచమనము
నమృతకరకునుఁ డాంబూరి మా సుందర్ల
గమనకుళకు నీరాజనములు దైన్య
తిమిరహృతికిఁ బ్రద్యుక్త మంత్రనుమము లొసఁగి

౫౧

సంస్కృతవిభక్తికందము

కమలాయై నిలయిక్విత
కమలాయై కరగృహీతకమలాయై తే
విమలాయై చ నమో నత
విమలాయై సవిభవేనవిభవే యనుచున్

౫౨

కం॥ అ జననికి రాజు నిటులఁ
బూజనములు సోపదారములు విప్రయుగి
భోజనములు తత్కరుడా
భాజనములు గాఁగ నిడు సభాజన మెన్నన్

౫౩

కం॥ ఈ రీతి నాతఁడా హరి

నారీతిలకంబు గూర్చి నయభక్తిసుధా

ధారాధనార్పణముల స

దారాధనఁ జేయ మెచ్చి యంతఁ దనంతన్.

౫౪

గీ॥ ఒక శుభదినంబునందు నా సుకృతనిధికి

జలజవాసిని కరుణ సాక్షాత్కరించి

యొక కుమారుని నద్గణయుతు నిజాంశ

సుదితయగునట్టి యొక కూతు నొసఁగి చనిన.

౫౫

కం॥ శ్రీవిభునిదేవి దయ వసు

దేవునిసోదరి నృపాలదేవి దగియె గ

ర్భావేశవశత శశిగ

ర్భావేశత నెనఁగు నుదయయగు దిశ యనఁగన్.

౫౬

ప॥ అంత

౫౭

కం॥ శ్రుతకీర్తిపేరఁ దగు వి

శ్రుతకీర్తి తదీయమహిషి శుభలగ్నమునన్

వితతనయు నొక్క తనయున్

గుతనువిలాసయుత నొక్క సుతనుం గనియెన్.

౫౮

గీ॥ అపుడు ద్విరాజకృతశుభమైన వసతి

భూరిమతి బొల్చె గురుకవిబుధులరీతి

తోన లోకేంద్రహిత సముత్తంగగతులు

దారిద్రె ననుగ్రహస్థితి తదుదయమున

౫౯

కం॥ సుముఖత శుభవీక్షణతం

గమలకుముద విహితగతివికాసము లెనఁగన్

రమణి కవుడు కనుతారక
లమరెం గోరుగతి సంపదన్ గతి సంభన్.

౬౦

గీ॥ ఆ కుమారుని సంతర్దనాఖ్యఁ జేసి
యా రమాంశను గన్న కుమారికను
భద్రగుణలక్షణములు సూపట్టుకతన
భద్ర యను నామమొసఁగె భూపాలమౌళి.

౬౧

వ॥ అయ్యోడ నియ్యోడకు మదీయాగమనవిధంబు వివరించెద నవధ
రింపుము

౬౨

ఉ॥ ఆ సమయంబునందొక శుభావసరంబున వాణి వై నతే
యాసనురాణి యున్నయెడ కంచినచో నను నా సరోరుహ
ధ్యానినిఁ జూచి కీరమ ! మదంశనుఁ గేకయరాజపుత్రియై
భాసురగాత్రి యొక్కతె విధానిలు నానతి యున్నధాత్రికిన్.

౬౩

వ॥ సీవునుంజని యక్కిరవాణిం దత్తత్కాలోపదేశంబులం బ్రవీణం
గావిందుమనిన మహాప్రసాదంబుని తదీయప్రాసాదంబు గదలి మదీయ
స్వామినియగు కమలభవభామిని యనుజ్ఞఁ బడసి యెడసేయక నాక
లోకనితాశంబుగ కేకయనగరనివేశంబుఁ బ్రవేశించి సుమనస్సమాదర
ణీయ గుణారాముఁడగు నా రాజలలాము నొక్క విప్రవర ముఖంబునం
గనిపింపకొని తత్సంతానంబుగ నక్కుమారి కావతంసంబునకు నుచిత
ప్రశంస లొనరింపుచుంటి నయ్యవసరంబున

౬౪

కం॥ కానక కన్న కుమారిక
గానం బై నా రమాంశఁ గనినకతన న
మ్మానిని తలిదండ్రులు దయఁ
బూని దినము వింతవింత ప్రోది యొనర్పన్

౬౫

శా॥ జోలర్ వాడుదు నేను సొంపు గన నించుంబోజికిన్ దోలికాం
దోళక్రిడ ఘటెంతు వింతలను బ్రొద్దుల్ బుత్తు నాడింతుఁ గేర్
గేలంబూఁ యొకింత చిన్నినడకం గీలింతు నత్తత నాఁ
జాలంజేయుదు ముద్దుమాటల సుధాస్యందంబుగా జాలికన్. ౬౬

సీ॥ శ్రుతక్రిస్తుత గాన సుదతులు బాడేటి
తనమీది పాటలు వినఁగడంగు
దృష్టకేతుని కుమారికి గాన దృక్పాళి
కేళికావృతుల నీషింపఁదొడంగు
భద్రాఖ్యాయగుఁ గాన బాలికాతతితోడ
సహముగా మందయానములు నెఱపు
నిందిరాంశజ గాన యందంద సుకృతభే
లనులఁ గటాక్షించి చనఁదలంచు
నయపదోన్నతిఁ గేకయాన్వయజ గాన
సర్వముఖ్యాప్రగణవిశేషప్రసక్తి
సెలఁగ బహువచనస్ఫూర్తిఁ బలుకఁ దివురు
ప్రథమశైశవవేళ నబ్బాల కృష్ణ : ౬౭

గీ॥ నాటఁ బెంచెటిదాని నేహుటఁ బెంచి
తల్లిదండ్రులు పోషింపఁ దత్కుమారి
యఖిలజనమున కానంద మావహిల్లఁ
బ్రీతి నల్లారుముద్దుగాఁ బెరుగుచుండ. ౬౮

కం॥ ఒనపరి మొలకై తతుకై
పసిమొగ్గె నిగ్గు బొడమి బటువై యటపై
రససౌరభములు గిననగు
కుసుమమువలెఁ దోచె నపుడు కోమలి కృష్ణా : ౬౯

చ॥ ఒనరుముఖంబునన్ శశిసహౌదరభావము దెల్పుఁ బాణులన్
 వనరుహలక్ష్మిఁ దెల్పుఁ జెలువంపు వచోరచనన్ సుధానువ
 ర్తన జననంబుఁ దెల్పుఁ గని తద్రమణీమణి యిందిరాంశ జే
 యని మది నిశ్చయించితి సుమా కుసుమాయుధజన్మకారణా 20

వ॥ అంత నయ్యంతి ప్రతిదినప్రవర్ధమానయై 20

✓ సీ॥ తిలకించి తల్లి దండ్రుల సేమి సూచనో
 తలయైత్తి చూడదన్యుల నెవరిని
 భ్రాతతోనైన మేరకు మేరయే కాని
 లాలించినా పెక్కు పేలదెప్పుడు
 బంధులఁగన్న మున్నడఁ బ్రియోక్తియ కాని
 తమకైన కలిమి గర్వమనలేదు
 చెలి తోడరాకున్న నిలిచి పిల్చుటె కాని
 మఱవైనఁ బల్లంతమాట యనదు

నవ్వు నాతోడనైన మందస్మితంబె
 కాని ప్రహసించు రేవేళనైనఁ గాన
 నాటప్రాయంబునఁడె యయ్యంబుజాషీ
 తద్గుణంబులు వర్ణింపఁ దరమె కృష్ణ ! 21

కం॥ ఈ లీల సకలగుణముల
 పాలికయగు నా తృతీయవరదినశశివిం
 బాళిక బాలిక కేళిం
 బాళికలిమి తెదుగఁదగిన ప్రాయం బనుచున్. 22

గీ॥ ఏను తిర్యక్కులీన విద్యానిరూఢ
 నగుట శుద్ధాంతమున కేగ నర్హమనుచు

సకలవిద్యలఁ బ్రౌఢగాఁ జలుపు మనుచు

నప్పడఁతితండ్రి తనయ నా కప్పగింప.

౭౪

శా॥ తూదా తప్పక యుండ నేర్పితిని హిందోళాదిరాగావళి

వై చిత్రంబును నాట్యకౌశలముఁ గావ్యప్రౌఢియున్ నాటక

ప్రాచుర్యంబు నలంకృతిప్రతిభ శబ్దజ్ఞానముం దర్శవి

ద్యాచాతుర్యము సత్కవిత్వరచనాధారంధరీరేఖయున్.

౭౫

కం॥ ఈ విధిని వయోవిద్యా

భావంబులు రా విలాసభావంబులు సఁ

భావింపఁగ భావంబున

భావజకళ యనఁదనరెప్ప భామిని యంతన్

౭౬

సీ॥ ఇనుఁడు వచ్చునటన్న మునుమున్న కుముదంబు

గా నుండు కమదోయి కమలమయ్యెఁ

బ్రాజనాథస్సర్ప యన గ్రహింపని వీను

లాగుజుత్రుతిహితశ్రీ గణించె

సత్ప్రియుండని యన్న చట్టుకావలె నుండు

కలికిడెందము చంద్రకాంతమయ్యె

వరజాతి యన్న నివ్వెఱు లజ్జఁగను భావ

మట సుమనస్సూర్తి నతిశయించెఁ

బురుషసంగతి యన్నను పొన్నలరయుఁ

గన్నె పున్నాగయోగంబు గాఁగఁ దెలిసె

తై శవముఁ బాసి సుమశరావేశ మెనయు

మధ్యభావంబునను వధూమణి రమేశ .

౭౭

కం॥ మురభంజన హృదయం

తరరంజన యగుచుఁ జిన్నదనముననే చూ

పలుకు పరిపరివిధముగ

నరుదొనరించంగఁ గంటి నా కలకంఠిన్.

2౮

కం॥ సోగమెఱుంగు కనుంగవ

రాగలవంబులకుఁ బెంపు రాగల సొంపుం

బాఁగు గల మోవి బంగారుఁ

దీఁగె మిటారించు మేను తెఱవకుఁ బొల్పున్.

౩౯

కం॥ మధురసము పీఱు పలుకుల

మధురిమమును రుచిలవంబు మధుకరములకున్

మధుకరమిడు చికురములన్

మధురాధరయందె కలదు మధుమదమథనా :

౮౦

కం॥ చిరురాకు జిగిపరాకుం

దెగడుఁ గడున్ మృదువులైన తిన్ననిపదముల్

మగజాల నగు సరాలన్

నగుఁబోతగబొల్పు నఖరనఖరమ చెలికిన్.

౮౧

కం॥ సరియెకద పిఱుఁగుబలుపునఁ

దరుజినడక మందమగుట తరువాత మఱి

మఱి విఱ్ఱిపిఱు కుచకచ

భరమునఁ జెలి దాళియుంట ప్రౌఢిమమె కదా :

౮౨

గీ॥ 'అతివ మున్ను నాశిక్షచే నా శ్షణమున

నతనుశాస్త్రానుభావాప్తి నధిగమించె

నిపుడు నిజభావదీక్షచే నీక్షణమున

నతనుశాస్త్రానుభావాప్తి నతిశయించె

౮౩

ప॥ అయ్యోడ

౮౪

సీ॥ కటితటుల్ గమనసంఘటిత చక్రములుగాఁ

దగు నూరుయుగశంఖు నౌగలు గాఁగ

లలితబాహులు ప్రవాళ స్తంభయుగముగాఁ

గంఠంబు విజయశంఖంబు గాఁగఁ

గలికిపాలిండ్లు చొక్కపుగుండుగిండ్లు గాఁ

బసిడిమైసిరి పట్టుపఱపుగాఁగ

నేత్రమీనములు పన్నెలఁజెక్కియములుగా

నెఱిగొప్పు నీలిచప్పరము గాఁగఁ

బ్రవచనకుకాశ్యములు ప్రేమపాశములును

కాటుక గుణంబు బొమ్మవిల్లు కళకుచూపు

తూపుగా నాత్మరథముగా నేపుఁజూపు

చెలువతనువున రథికుఁడై వెలసె మరుఁడు

౮౫

క॥ ఈరీతినిఁ దారుణ్య

శ్రీరమ్యతఁ జెట్టుగట్టి శృంగారఫల

స్వారస్యములం గనుపడె

నా రామ మదీయదృష్టి కామసి యగుచున్

౮౬

క॥ ఆటలఁ బాటల సౌగసుం

దేటల రూపవిభవమునఁ ద్రిభువనములలో

బోటులలోపల సిదెలి

బోటులు లేరనుచుఁ దోచెఁ బురుషవరేణ్య !

౮౭

ప॥ అదియునుంక

౮౮

సీ॥ నలుపెక్కి దట్టమై నెంకొను చికురముల్
 పీఠఁ గ్రొమ్ముడి కందరాకమున్న
 యమ్మతంబుఁ జిల్కెడు నధరభాగమునకు
 రాగవైఖరి కొంత రాకమున్న
 కుదు రేరుపడి పాడుకొను కుడాంకూరముల్
 పోఁకలతో దీటురాకమున్న
 దినదినమొకట వర్ధిలు నితంబమునకు
 ప్రేకదనం బింత రాకమున్న

చూపులందునుఁ జారువచోనిదూడిఁ
 బ్రౌఢభావ మొకించుక రాకమున్న
 చెలువచెలువంబు వచియింప నలవికాదు
 నేఁడు వచియింప శక్యమౌనే ముకుంద !

౨౯

కం॥ ఐనను నా వేర్చినగతి
 మానిని తగువృత్తరూపమహిమ వచింతుం
 గాన విన నవధరింపుము
 నేనిట్లా యువతిమైత్రి నెఱపఁగనంతన్.

౯౦

సీ॥ నెఱిమీఱు నధరళోఱిమ ముక్కున నత్తు చొ
 క్కపుముతైముల కెంపుకళ లొసంగె
 నింపారు నయనపొండిమ తళుక్కునిచెక్కు
 వ్రాత కస్తురికప్పురంబుఁ దెలిపె
 బ్రమయు ముంగురుల సీలిమకుంకుమపురావి
 రేకకస్తురిచుక్కరేక నెఱపె
 రుచులీను కరతలారుణిమకేళిఁద్రిప్పు
 తెలిదమ్మి కెందమ్మి చెలువొసంగె

నౌర తనకాంతతనుకాంతి యా స్వకాంతి
కాంతరనికాంతముల హాటకాంతరముల
నెంతయే జేయు సిరికిది వింతయేమి
యనగ నింతికిఁ బ్రాయంపుటంద మొదవె

౯౦

ప॥ అంత

౯౧

సీ॥ నవనవస్యందసుందర మందహాసంబు
నయనపాండితుతోడ నవ్వలాడఁ
బ్రకటమనోహరభ్రుకుటి కౌటిల్యంబు
నికటకటాక్షముల్ నేర్చుకొనఁగ
నరుణతారుచిమైత్రి నధరబింబమునకుఁ
గరపల్లవము వీటికల నొసంగ
నేకాశ్రయములాట నాకటితటి సాటి
కుచవాటియును వృద్ధికోటి గాఁగ

ముంగురులరంగు చెలిమి మీఠంగ రంగ
దళిసమాపాంగ వీక్షాంగకళ లెసంగ
సంగనామణి కలరెఁ బూర్ణాధికార
యౌవనశ్రీవిహార మయ్యవసరమున.

౯౩

కం॥ ఆ కలికి సకలతనురే

భాకలన వచింపలేరెకా శేషుడు వా
శ్రీకియును శక్తులా లల
నాకచబంధము గభీరనాభి సుతింపన్

౯౪

చం॥ అమృతరసంబులో మిసిమి యాఱని మీఁగడఁ దీసి దానిలో
సమముగ జాతువామెఱుంగు సన్నరవల్ సమకూర్చి వెన్నెలం

గమిచి మెఱుంగునన్ మెదిచి కాంచనసూనపరాగపాశిఁజి
త్రమముగ మేళవింది యొనరింపఁగఁబోలు విధాత యా ననతిన్ ౯౫

చ॥ సుమముల కేము వోవుటలు చుల్కన యంచుఁ ద్విరేఫముల్ నగా
గ్రముల వ్రతస్థితిం గనుటఁ గాంతశిరోరుహ పంక్తియై ద్విరే
ఫములగుచున్ సుమాశ్రయవిభం గనె నౌ ఘనశేఖరాదృతిం
దము భజియింపరాఁడె మను దాము భజించినవారలందఱున్. ౯౬

క॥ అడుగుల మీఱిన నిడువుం
బిడొజుమణిమీఱునిగ్గు ప్రియసఖి సౌగసున్
వెడనందిటఁ గ్రిక్కిఁజీసెడు
కడు తఱుచుంగురుల పిరులు గలుగుం జెలికిన్. ౯౭

మ॥ అనువై నెన్నుదురొంటుగా పదునొకందై కన్నొమల్ జంటగా
ఘనతం బోల్పఁగ రెండు తొమ్ముదులునై కర్ణద్వయం బొప్పగా
గనపూర్ణస్థితి బర్హలీఁ నెసఁగంగా నింతయుంగూడ దా
దినసంఖ్యం దిలకింప నిండునెలగా దీపించు మోమింతికిన్ ౯౮

క॥ అల విదియనాటి చంద్రుఁడు
నెలఁత నుదుటి కెనయె వారుజీసంగతిచేఁ
దలఁచినమాత్రనె దాకొ
మ్ములు వెళ్ళినవాడె మిన్నుముట్టిన హెచ్చే ! ౯౯

గీ॥ విదియచందరుఁ డతికృతాస్పదతనుండు
చవితిచంద్రుఁడు గడుదోషసంగతాత్ముఁ
డప్తపీశశి శ్రుతికయోగ్యవృత్తి
చెలియ ఫాలంబునకు దీటు సేయుచెట్టు. ౧౦౦

ఉ॥ పంకభవాప్తిమోద్భైరవమిపద్మములున్ మణియున్ సదారుణా
తంకమునంది కుండెఁ గుముదస్థితి సుత్పలముల్ గడున్విసా
రాంకములై సభంగగతి నవ్వలఁ జిక్కఁగసాగె మీనముల్
సాంకవగంధినేత్రముల సామ్యము నొందఁగలేమి వేమఱున్. ౧౦౦

గీ॥ బెళుకుఁదళుకులు గలుగుట బేడిసలగు
నినునిఁ గన వికసించుట వనజములగు
రెంటి సరసమార్గస్థితిఁ గంటదగుట
నతివ రాజీవలోచన యనుట మేలు ౧౦౧

గీ॥ విధి లిఖించి నవద్వయద్విపభర్త
యీ లలనభర్త యసి బాల ఫాలసీమ
నందుకై కరులూన్పె మర్మాప్తిననఁగ
శ్రవణనవరేఖ లిరుదెసఁనువిద కలరు ౧౦౨

చ॥ తిలకుసుమంబు మంగళగిరిన్ శుభగంధములందు నాసచేఁ
జీలుకలకొల్కి నాస యయి చెందె నచేక నుగింధ యుక్తిఁ బై
మలినతయుం దొలంగి యసమాస సువర్ణసచ్చుద్ధి గాంచె ని
చ్చిలు శుభావాసనాన్నిటుం సంగతి సౌఖ్య మొసంగునే కదా : ౧౦౩

గీ॥ భువనజాతంబు గెలిచి యా యువిదమోహ
తన కెనగ వచ్చె వీడని కినిసి రెండు
భాగములఁ జేయ భీతిఁ దత్పార్శ్వములనుఁ
గొలుచు నెలతున్న లనఁగఁ జెక్కులు సెలంగు. ౧౦౪

సీ॥ అమృత మీదందమా యట రుచి సరివచ్చుఁ
గాని కాంతిని సరిగాక నిలిచెఁ
బగడ మీదందమా ప్రతిభచే సరివచ్చుఁ
గాని యారుచి సరిగాక నిలిచెఁ

గెంపు వీడందమా సొంపుచే సరివచ్చుఁ

గాని మెత్తన సరిగాక నిలిచె

బింబ మీడందమా డంబున సరివచ్చుఁ

గాని బుద్ధిని సరిగాక నిలిచె

ప్రసక్తిచను బ్రాక్షగడుపులు సెక్కుతేనె

చక్కెరయు ఖండమగుగంట్ల జిక్కు చెఱకు

నగునె తగుదీటు జిగిబిగిసొగసు మృదువు

మధురమునైన యా చాన యధరమునకు

౧౦౬

కం॥ మానిని వాతెరలతపై

నానిన పరిపక్వబింబమని శుకములు రా

నేను మదీయకురోత్తుల

చానికిఁ దెలియంగఁ జెప్పి వారీతు హరీ :

౧౦౭

కం॥ రదనంబులు ముత్తైపుఁ జ

క్కఁదనంబులతోడఁ జేయుఁ గదనమ్ములొగిన్

సుధనైనంగేరు విధుం

తుదవేణి మృదూక్తి సరణిఁదుద వేమాఱున్

౧౦౮

చ॥ ప్రయతి నగాగ్రవాసతఁ దపఃస్థితి మీటి రసాలసత్ఫలం

బయగతి నా లతాంగి చుఱుకాకృతియై సుముఖాప్తి నంతటం

బ్రియకరయోగ్యవృత్తిఁ దలపింపుచు ముచ్చట లిచ్చె నెచ్చటం

బ్రియకరయోగ్యవృత్తిఁ దలపింపవె సత్సహకారసంపదల్. ౧౦౯

చ॥ ఆరయఁ బసిండికట్లు మొదలౌ బిరుదుల్ ఘటియించి దోయ్యగో

పరితలరమ్యపీరి నిడి భవ్యసుగంధములందలంద నౌ

మరు విజయాంశంఖమగు మానినికంఠము గాకయున్నచో

సురవకళల్ సువృత్తతయు శోభనరేఖలు గలియుండునే. ౧౧౦

కం॥ ఆ రామ విలాసకర

శ్రీరమ్యభాంగి మది హరిప్రియమగు నం
చారసి విధి పూన్చిన త
తార్కుసుమమంజరులు గదా భుజులతికల్

౧౧౧

సీ॥ ఘనవయఃస్ఫురణంబు గలిగియుండుటఁజేసి

జక్కవకవ కొంత సాదీవచ్చుఁ
బ్రియపుణ్యఫలలీలఁ బెంపు మీఱుటఁజేసి
* జంబీరములు కొంత నవతు వచ్చు
నతివ వక్షఃస్థితి నందమొందుటఁజేసి
వీణకాయలు కొంత నీడవచ్చుఁ
గంచకావరణసంగతులు గాంచుట జేసి

ద్రాక్షగుత్తులు కొంత ప్రతివచ్చుఁ

గాక వృత్తిస్థితిని సరిగావు సిరుల
నెఱసి ప్రక్కల నొరసి క్రిక్కిరిసి గిరుల
దొరసి మొగమునకెగసి సొంపరసి మెఱసి
తగిన మృగనేత్ర వక్షోజయుగమునకును

౧౧౨

కం॥ తరుణీతనురుచి పటముగ

హరిసీలపుకేతుయడ్చి నారుగ నాభీ
సరణి నిదె మరుఁడు లేకే
కరణినటం దుదఁగ దగు మకరలేఖనముల్

౧౧౩

గీ॥ అడ్డమేర్పడ వళియు రోమాళినిడఁపుఁ

బడగరేఖాయుగళి హంసపాది వ్రాసె
లేని నడుమునకొక శంకగా నజాండు
జనము లెందున్నదో యని సంశయింప.

౧౧౪

కం॥ చంచలచల కాంచని
కాంచీసంచన్నమంటికాశబ్దగుణ
ప్రాంచితమై చంచలదృశ
కాంచీదేశంబు దగియె గగవంబనఁగన్ ౧౧౫

కం॥ తనకన్న వెనుక వచ్చిన
వనితాకుచయుగము చక్రవైఖరి గాంచన్
విన నెన్నికగా నరిఖా
వనతనితఁబమును² క్రవైఖరిఁ గాంచెన్. ౧౧౬

కం॥ సరి రాక నడకు తరి గిరి
తరుణీసాయుజ్యకాంక్షఁ దపమొనరింపన్
శిరము కటిఁ గలసెఁ గలసెం
గరమూరున గమనముననె గమనము గలసెన్. ౧౧౭

కం॥ విఱుఁదుందీవి జనించిన
యరఁటులుబో యూరుయుగళ మటఁ దన్ముకుళ
స్ఫురణంగనుఁబో జంఘలు
వరవర్ణినికిన్ సువర్ణవరవర్ణినికిన్. ౧౧౮

కం॥ మఱి జానువులడుగులుగా
మరు నమ్ములపొదులు సుమ్ము మగువకుఁ బిక్కల్
చరణములాయోగంబున
నరయన్నాశీకసమత నందునె కాకన్ ౧౧౯

కం॥ తమ్ముల లేఁజివురులమొ
తమ్ములఁ జెలి నయనపాణితలములు దరమం
దమ్ములవేడఁ బదాబ్జా
తమ్ములు రాగరమగలవె తమలోఁ గొనియెన్. ౧౨౦

కం॥ చెలి నఖములు సితతారా

వళిసఖములు గాకయున్న వానింబలెనే

యిలఁ బుష్కరపదసంగతి

కలనన్ సత్కాంతి నొందఁగారణమేమో !

౧౨౦

కం॥ ఈ మాడ్కి వెలయు లేమన్

వేమాలులు గొలిచి యామె విభవ మజహరి

శ్రీమణులకుఁ దెలుపఁజనుదు

వేమలు నావేళ నొక్క వింత వినఁగదే !

౧౨౧

సీ॥ ముఖవైఖరికి మోడె మొదలనే శశిరేఖ

యధరంపురుచికి లోనయ్యె సుధయు

నాసకు నరిరాక నలిగెఁదిలోత్రమ

లోచనద్యతులకు లోగె హరిణి

హాసలీల భ్రమించె నభినవకౌముద

యసదయ్యెఁ గుచవృద్ధి కద్రకయును

హిరుద్వయస్ఫూర్తి కొదిగి రంభ చలించె

నట గోరునకుఁ బోలదయ్యెఁ దార

యౌర తనుకాంతికినిఁ దక్కువయ్యె హేమ

చిత్రరేఖలఁ గొదవయ్యెఁ జిత్రరేఖ

యేనొకట నాకమునకేగి యీ శుభాంగి

యంగరమలెన్న నప్పరలందు శౌరి !

౧౨౨

కం॥ చిన్నారి చూడ్కి వేలుపుఁ

గన్నెల సొబగు నగు భోగికన్నెల నవ్వున్

మున్నూరు తీరులిలఁగల

కన్నెల సరిబోల్చి సిగ్గుగాదే కృష్ణా !

౧౨౪

ఉ॥ బేడిసమీలు ముద్దుకనుబెక్కులు చెక్కుల తక్కులద్దపు
స్నిడల నేలు గుబ్బగవనిగ్గు లనంగుని గుండు బంగారున్
మేడలఁబోలు నీ చెలువ మేడినిఁ గల్గిన చిన్నికన్నెరా
చేడెల మేలుబాల సుతిసేయఁగ నా తరమా రమాధవా !

౧౨౫

సీ॥ కృష్ణప్రభావాప్తి కేశవేశంబున

విధువిలాసము ముఖావేశముననుఁ

గమలోదరవికాసకలన నేత్రంబుల

మధుజిత్ర మధరబింబంబునందు

శంఖసుకరలీల సరసకంఠంబున

రుచిరాఞ్చుతస్పూర్తి ౩ చసమృద్ధి

హరిభావసంపద యవలగ్నసీమనుఁ

గనదనంతారూఢి కటితటమునఁ

గాంచనాంకుకసౌభాగ్యగరిమ నెల్లి

నతులతను కాంతిఁ దెలిపె నీ యతివగాన

రూఢి నీ పేరునకు పమరూపముగము

దొరయి నెది నకలాంగవైఖరి మురారి

౧౨౬

కం॥ ఈ యందంబీ చందం

బేయందునుఁ గానఁ గాన నీ యిందుముఖిన్

నీయందఁ జెందఁజేకొను

శ్రీయందనరాదు దీని చెలువము శ్రీశా !

౧౨౭

ప॥ అదియునుంగాక

౧౨౮

చ॥ గళమున శంఖరేఖయు ముఖంబునఁ గన్నులఁ జేతులం బద
స్థలములఁ బద్మరేఖలును చాటుకుచంబులఁ జక్రరేఖలుం
గలుగుట చిత్రవైఖరి దగఁగఁ గనుంగొని యో శుభాంగ యో
సులలితగాత్రి కెట్టి సరసుందిగునో విభుఁడంచు నెంచుదున్ ౧౨౯

మ॥ వినుమో మాధవ తన్నుఁ చానెఱుఁగఁకావిర్భూత సంపూర్ణయో
వనగర్వోన్నతి గన్న మత్ప్రియసఖిన్ భద్రన్నిరీక్షించ నే
ననువందన్ ధరఁ గల్గు పట్టణమిలందం దున్నిలోకింపుచున్
వినువీధిం దగునట్టి సుందరవరాన్వేషార్థినై వచ్చుచున్ ౧౩౦

క॥ ఎల్లెడఁ బేర్కొను నగరమ
తల్లులలోఁ గలుగు రాజతనయులలోనం
దెల్ల సరిలేమి మదిఁ జిం
తిల్లుచు నొకచో రహస్యదేశము గాఁగన్ ౧౩౧

క॥ ఆకడ నేనొక యుద్ధా
నాకరమున నూహసేయునటఁ గనకసుమ
శ్రీకాంతాలోకమునా
శ్రీకాంతాలోక మెఱుకజేసిన దానన్ ౧౩౨

క॥ శ్రీరమణి మదంశః యని
యా రమణిన్ మున్ను చెప్పినది మదిఁ దోవన్
మీరున్నకతన నే నీ
ద్వారకమార్గంబు బట్టి వచ్చి రమేశా ! ౧౩౩

క॥ ఈ రై వతకాద్రిపయిం
జేరి మిముం గంటఁ గార్యసిద్ధియుఁ గనఁజే

కూరెను మీవలన బుధా

ధార : సుధాధారవంటి దయ నేఁ గంటిన్.

౧౩౪

కం॥ మీ రేఖాసౌఖ్యాగ్యము

మీరేకాసురలకైన మేదిని లేదే

మీరేకాని మఱెవ్వరు

మా రాకాబ్జముఖి తుల్యమారాకొమరుల్

౧౩౫

పం॥ దేహ : యింతయుం జెప్పవలసి చెప్పితింగాని యింక నొక్క విన్న

పంబు గల దవధరింపుము

౧౩౬

కం॥ జనకుఁడు భువిఁగల ప్రాయపు

జనపతులం బటములందు సవరిచి యనుగం

దనయకద కనుప నితరము

గననొల్లదు నీ పటంబె కాని మురారీ ।

౧౩౭

చం॥ విను మొకవిత తండ్రికద వేడుక వందిజనంబులెల్ల రా

జనుతు లొగర్చఁగా విన నసహ్యపడున్ భవదీయసన్నతుల్

వినినఁ గను న్వికాసరమ వేమఱు నా కమలాక్షి యక్షిరం

జనత ముఖాబ్జమెప్పుఁ గుచచక్రములుబ్బు నినాన్వితస్థితిన్.

౧౩౮

గీ॥ ఏను ప్రొద్దుపోక కెల్లరాజతనూజ

కథలు కృతులొనర్చి గానసరజిఁ

బాడుచుండు నన్నుఁ బ్రార్థించు హరివర

త్రంబె పాడుమనుచు నంబజాక్షి.

౧౩౯

కం॥ మీ చిత్రపటముతో సరి

'దోచఁగ నద్దమిడి చూడఁదోచె' దన తనూ

వైచిత్రీమీకు సరిగాఁ

జూచుకొనెడి దారిభువనసుందరి శౌరీ ;

౧౪౦

వ॥ ఇష్టిధంబున

౧౪౧

క॥ యుక్తులనన్నిట మీ యను

రక్తియొ లేటపడఁ జూచి రాజాననకున్

భక్తియొ మీపైఁ దమి నా

సక్తియొ యని నేను మది విచారంబొదవన్

౧౪౨

క॥ ఆ సూక్ష్మము దెలియుటకై

యా సతి మదిఁ గ్రుచ్చి క్రుచ్చి యడిగి రహస్యా

వాసంబున మీయందుల

నానఁ గలుగుమాట గొంత యరసితి నీకా ;

౧౪౩

సీ॥ ఉస్సని మదిలోన నుడుకుతాపాగ్నిచే

నొకకొంత వేడినిట్టార్చుఁ బుచ్చు

నెలకొన్న కూర్మి మున్నీరబ్బి పొంగారు

బెలుపున సాత్త్వికస్వేద మూన్పు

మీ గుణామృతరుచిమీది చింతనఁజేసి

యఖిలపదార్థంబు లరుచిఁబూను

విరహంబుపేరిటి వేడురు పైకొన్న

నొకట నుండినచోట నుండకుండు

హృదయగోప్యార్థ మొకరి యధీనమైన

దైలుపుచ్చక లోఁగొన్న జాలి మాలి

జాగ్రతయ కాని నిద్దుర జాలియుండు

మిమ్ముఁ జింతించునప్పు డమ్మెలఁత శౌరి

౧౪౪

చ॥ వీలించిన నేమి వల్కడటబేర్చితటాన మిటారిక త్తియల్
 నిలిచినఁ గూర్మిఁ జిల్క- దగజేయమజీమయ భూషణాదులం
 దలచిన బ్రీతిఁ గుల్కడట దాన సదా నలినాక్షి మీపయిన్
 వలచినప్రేమ దొల్క- మరువంచనకిల్క- మరుల్గొనన్ హరీ ' ౧౪౫

సీ॥ పనివారిపై నల్లి పజ్జ గొజ్జగిసీట
 మజ్జనంబాడదు మంజువర్య
 తను వంటవలదని తత్తజ్జనులఁ బంచి
 గుజ్జనల్ గూర్చదు కుంభిగమన
 తగుననగాదని తలిరుబోలు లొసంగు
 సుమముల నందదు శుభలతాంగి
 యొకిరీతి కినుకచే నకులపై ముడిబెట్టి
 బొమ్మలాడించ దంబోజనయన
 నిచ్చ చలువలు గోరదు నెఱివిరాళి
 నిచ్చ చలువలు గోరు నమ్మచ్చెకంటి
 సాపరాధీవగతినెంచ జగతి చెలుల
 నీ పరాధీనయగునట్టి నెలఁత దేవ.

౧౪౬

క॥ పాటలు నేర్పదు తేటల
 కాటలు గూర్పదట రాజహంసకు నలుగుం
 బోటలఁ దేర్పదు పలుకుం
 దేటలఁ జేర్ప దల శుకతతిన్ సతి సామి :

౧౪౭

వ॥ మఱియును

౧౪౮

సీ॥ చెలువైన కీచకమ్ముల రవమ్ములు పిన్న
 మురళీస్వన మటంచు మోహముంచుఁ

దీగెయెమ్మల నెమ్మిసోగ లిందుకఁ గన్న
 మోళిపింఛ మటంచు మమతఁ జెంచు
 సరసులఁ గమ్ము తమ్మిరజమ్ము తెరలున్న
 స్వర్ణాంబర మటంచు సంభ్రమించుఁ
 బలువిత చిఱుతమొగలు చాలుకొనియున్న
 వనమాలిక లటంచు వలపు నేంచు

మిమ్ము వినియుంట మీ స్వరూపమై యనుచుఁ
 గదియఁజనుఁ గానిచో వేతె కప్పిపుచ్చుఁ
 దలఁచుఁ దపియించుఁ జెలులతోఁ దాను నేను
 వనవిహారం జొనర్చుచో వనిత కృష్ణ !

౧౪౯

గీ॥ ఎవ్వరెఱుఁగనికతన నీ యిందువదన
 తెన్నడును లేని యీ తావమేలఁ గలిగె
 ననుచుఁ జింతింప నా కాంతలటకుమున్న
 కొమ్మ విధమంత నే నెఱుంగుదునె కాన :

౧౫౦

క॥ ఏమమ్మా మేమిట లే
 మమ్మా చెప్పరానిదీమర్కమనే
 నేమమ్మా పెఱవారల
 మేమమ్మా మాకుఁ జెప్పవే మాయమ్మా !

౧౫౧

క॥ తగదమ్మా యిది యొక విం
 త గదమ్మా నీవిటుండఁ దగనివిధమునన్
 మృగరాజమధ్య నినుఁ గని
 నగరా నగరాంతరమున నగరాజకుచల్.

౧౫౨

వ॥ అని యేకాంతంబునం బుజ్జగించినం జంపలాక్షి నిలువరించలేక
 నాకుం దన వాంఛితంబు వదియించునదియై యిట్టినియె

౧౫౩

సీ॥ సురమణీహితలీ॥ సురమణీహితలీ॥

వలఁపురీవిసి మోవి దెలుపుననుచు

ఘనః శాంతియంబు ఘనకశాంతియంబు

తనుభాతి ననుభూతి ననువు ననుచు

భావభవస్ఫూర్తి భావభవస్ఫూర్తి

సౌంపుననింపునఁ జెంపు ననుచు

సౌగసుఁజూపున యాప్తి సౌగసుఁజూపునయాప్తి

చెలువున నజపున మెలపుననుచుఁ

దమ్మిగుణ మోము మోము నదకులు నకులు

ననఁగ హాసంబు మీసంబుఁ జెనుచు ననుచు

మధురిపువిలాసములు సుధామధురిమముగ

విందు వేనెంచు వీనులవిందుగఁగ

౧౫౪

గీ॥ ద్వారవతినుండి మా తలిదండ్రీ కడకు

వచ్చువారలవలన శ్రీవరుని చెలువుఁ

విన్నతనముననే నేను విన్నకతన

నాటియున్నది మదిలోన నాటనుండి.

౧౫౫

చం॥ పలికినఁ జాలు పీనులకుఁ బండువుగాఁగఁ గటాక్షలేశముల్

చిలికినఁజాలువానిదమిఁ జిప్పిలుఁ గూరిమిలోన నించుకం

దొలికినఁజాలు సౌఖ్యరసతోయధిఁ దేలుదు నంచు నెంచు నా

కలికి నిజాలుగా మఱియుఁ గామిని స్వామి నినున్ గణించుచున్. ౧౫౬

కం॥ నా కలలో వచ్చినగతి

నాకన్నులఁ గట్టినటుల నాటిన మదిలో

నాకుఁ బ్రియుం డతఁడే నుని

శ్రీకృష్ణనియందు నాదు చిత్తము నిలిచెన్.

౧౫౭

సీ॥ ఎ దివ్యతరమూర్తి నీషింప వాంఛాప్తి
 చూడి, సాఫల్యంపు సౌంపు నింపు
 నే దయాంబుధి గుణామృతకణాంశము గ్రోల
 నెలమి పీనులు నిత్యత్వప్తి నెసఁగు
 నే మను సరసతత్త్వతి నందఁజాలిస
 స్థిరమహాతాపశాంతిని మడించు
 నే దేవవర్షకల్పి నెనయు పుణ్యముగన్నఁ
 జీరవైభవస్ఫూర్తిఁ జెందఁ దనరు

నే పురుషవర్యు తనుయోగ మించుకేనిఁ
 దలఁపఁ బురుషాంతర భ్రాంతిఁ గలుగనియ
 దట్టి శౌరిదివ్యలీల నా యంతరంగ
 పరమభేలనమునకు నాస్పదము గాదె

౧౪౮

గీ॥ అనుచుఁ జెప్పి కీరమా యారమాధీశుఁ
 జేరి పిన్నపంబు సేయు మనియె
 మఱియు స్వామితోడ నెఱిఁ దన మాటగా
 నామె యన్న మాట లవియు వినుము.

౧౪౯

సీ॥ మందారకుందారవిందారత మిళింద
 బృందంబు సనునె కోరెందపొదకు
 నా మానసామాన సీమానటదనూన
 మానసౌకము వోనె వానపడకు
 సహకారసహకార బహువారసుఖవార
 కీరంబు గనునె దుత్తారవిహృతి
 నూతనద్యోతజీమాతనీతజలతి
 చాతకిం జేగునే నూతికడకు

దేవ తావకసౌందర్యదివ్యమంగ
 కాంగశృంగారసార సుధాంబురాశి
 నలముకొనియున్న నాదు చేతోంబుజాత
 మిచ్చయించునె మఱి యన్య మిందిరేశ !

౧౬౦

గీ॥ అతనుతాపానలజ్వాల నలము నన్పుఁ
 జేరి శౌరిదయామృత సేచనమున
 నలరఁ జేకొని మీ చరణాంబుజాత
 కింకరీభావ మొసఁగి రక్షింపఁగదవె :

౧౬౧

కం॥ అని మీతో నను మని యో
 వనజాతోదర స్వక్తియవాక్యముగ మఱిం
 దన చేతోగతి వలపుల్
 గన నాతో నిట్టులనియెఁ గామిని ప్రేమన్

౧౬౨

కం॥ రమ్మనుమా తనకే భా
 రమ్మనుమా మరుఁడు చెడుగరమ్మనుమా దూ
 ర మ్మనుమానింపక పా
 రమ్మనుమా విరహ మాదరమ్మున శౌరిన్

౧౬౩

కం॥ మ్రొక్కితి ననుమా చక్రికిఁ
 దక్కితి ననుమా తలంచి తన గుణములకున్
 సొక్కితి ననుమా వలపులఁ
 జిక్కితి ననుమా యటంచుఁజెప్పె నిన్వనుమా

౧౬౪

కం॥ నీ పదములె వినఁదలఁచున్
 నీపదమున నుండఁదలఁచు నెలఁతగల తమిన్

సీ పదములె కనఁదలచున్

సీ పదపద్యముల యాన నీరజనయనా !

౧౬౫

వ॥ కావున

౧౬౬

క॥ శ్రీకల్యాణోత్సవమున

మాకుఁ బ్రమోదం బిగుర్ప మాధవ ప్రీతిం

గైకొనుమా లతకూనన్

నీకా ప్రాయంపుటామనిం గ్రీడ దగున్

౧౬౭

క॥ ఆ హరిణాక్షికి విద్యల్

సాహిత్యము గలుగఁ దెలుపఁ జాలనయితి నే

నోహరి నేటికి నద్య

స్సాహిత్యము గలుగ నీదు సంగతివలనన్

౧౬౮

గీ॥ నేను సాంగళాస్రనిపుణగాఁ జేసియు

బాలమౌగ్య ముడుపఁజాలనైతి

సీ వనంగళాస్రనియతిని రతి నైనఁ

జేరి శారి ప్రౌఢఁ జేయగలవు

౧౬౯

చ॥ లలితముఖెందువుం గుచవిలాసనగం బధరామృతఽబునుం

గళికుభళంఖమున్ విహితకై శ్యవయోదము నాభిసంప్రభమం

బలరుఁ బిఱుందుదీవియుఁ గరాంఘ్రిమహాంబుజమైన కామిసీ

కలితవయస్సుధాంబునిధిఁ గల్గి విహారమొనర్చుగా హరీ : ౧౭౦

క॥ తరుణీలావణ్యాంబుధి

వఱులు పళిపీచిరోమవల్లిపణిపై

మఱి సీవు పవ్యళించిన

హరి తొల్లిది భోగికాయి వొదువు సుమ్మి !

౧౭౧

సీ॥ ఆ గుణవతినిఁ జేనందఁగూర్చితివేని
 నీ రమ్యగుణమణుల్ బేరుగాంచు
 నా రామ మదిఁ బ్రేమ నలవరించితివేని
 నీ యశోంతికలు నెఱయఁగఱగు
 నా హంసగమనఁ గ్రీడార్థఁ జేసితివేని
 నీ మానసము రసోన్నిధిమగును
 నా రమాంశజ నొంది యతిశయించితివేని
 నీ మహాభాగ్యంబు నింపు నింపుఁ

గాన సంపూర్ణసౌందర్యమానితార్థ
 మదన సామ్రాజ్యసర్వస్వమహిమ యనఁగ
 నందమగు నిఁ దుముఖిఁ బెండ్లి యాడితేని
 నీవు భద్రదాస్వితుఁడ వాదు శ్రీవరేణ్య !

౧౭౨

క॥ రమ్మా మా నగరికిఁ గై
 కొమ్మా మా చిన్ని ముద్దుగుమ్మను రతియే
 సుమ్మా రూపమ్మున లే
 లెమ్మా వేగమ్మ యువశిలీలామదనా !

౧౭౩

సీ॥ పలుమాలు చలముదేఁ బడఁతి నేలకయన్పఁ
 బలుమాలు చలముదే బడలు సుమ్ము
 సతి నిందుకళలంటి రతులఁ దేల్చకయన్న
 జత నిందుకళలంటి జడియు సుమ్ము
 కొమ్మపై నఱలేని కూర్మి నిల్చకయన్నఁ
 గమ్మ పయ్యరనాని కందు సుమ్ము
 మధురాధర మొసంగి హగువఁ బ్రోవకయన్న
 మధురాధరచితా ప్తి మనలు సుమ్ము

చెలువ బహుళపుఁదమి శాంతిఁజేయకున్న
విరహబహుళపుఁదమిఁ జిక్కి వెఱచు సుమ్ము
మీరు రాకున్నఁ చావంబు మీఱు సుమ్ము
రమ్ము నకి కూరిమి దిరమ్ము సుమ్ము శౌరి

౧౭౪

ప॥ అదియునుంగాక యింక నొక్క విశేషంబు వివరించెద.

౧౭౫

క॥ నీ విందఱిఁ బెండ్లాడితి

రివిం దగ నవియుఁ బెట్టిరేవలె విసుమ

గోవింద యందునందన్

నేవిందున్ ముందుఁ దగునె నీ పేరునగన్

౧౭౬

ఉ॥ బంధువులొప్పి చైద్యునకు బాలిక నీయగఁబిల్వకేగియున్
బంధువులఁ దోలి రుక్మిణిని బైటనె తెచ్చితి మ్రుచ్చిలించి యో
బంధురశీల నీ మొదలివార్య గదా యది యవ్వవాహ మ
బ్బాంధవసమ్మతంబె తగుపాడియె దేవర ! వారెఱుంగరే :

౧౭౭

క॥ ముందా శమంతకమణి

సిందాహృతికొఱకు నరుగ నీ వొ-గుహలో

నందా భల్లక మొసఁగదె

వందారుని గతినింజాంబవతి నది సమమే.

౧౭౮

ఉ॥ ఆ జననా ర్తమానమణి నంపిన మీపయి లేనిమాట దా

నోజ ఘటింఁ తంచు నొకయూరనె మిమ్ము భజించియుండ స

త్రాజితుఁ డిచ్చె సత్య సుదరస్థితి వేఱొక రా జొసంగెనో

రాజులఁ గెల్చి తెచ్చితివొ రాజనుతా యిది యెంతఁ సెప్పమా.

౧౭౯

క॥ కాళిందిత్రోవఁ జను నొక

బాలిక నాప్రొద్దు బట్టి భవనోచితగా

నేలితి వెలుగుదు నాగతిఁ

గాకిందిని మీరు పెండ్లివిచుటలున్.

౧౮౦

క॥ సోదరసమ్మతగా కని

వేదితయగునట్టి మిత్రవిందను మును రా

జాదేవి మీ పితృవ్యస

గాదిలిసుత నియ్యకొనుట గౌరవమేమి :

౧౮౧

చ॥ వృషములఁ గాచు గోపతతి వీనిఁ గట్టుట యెంతనాక తా

వృషములఁ గట్టు మంచనియె వెట్టి నృపాగ్రాణి నగ్నజీర్తు నా

వృషములఁ గూడఁగట్టినను ఏత్రుతి నీకును నెంత యయ్యెఁ ద

న్మిత్రత సుదంతఁ గైకొనితి మెచ్చులు దెచ్చెనె రాజకోటిలోన్. ౧౮౨

ఉ॥ వారక నేనొకొక్కతఱి వచ్చి వనాశిధరం జరింపుచున్

వారల రూపశీలగుణవైఖరులెల్ల నెఱుంగుదున్ గదా

వారలు సామికిన్ వలచువారలు వారల నెన్ననేల న

వ్వారిజలోచనాచయ వివాహములున్ విదితంబులే కదా ! ౧౮౩

ఉ॥ బంధువిరోధమీదు వనపాశిమృగాశితోఁగొల్పువారితో

బంధుత గాదు త్రోవఁ జను భామినిఁ దెచ్చుట లేదు దేహసం

బంధులప్రీతి వోదు పనిమాలినయుంకుప రాదు మఁచిదొ

బాంధవ మో యదూ త్రమ ! కృపామతి మా నతిఁ బెండ్లియాడినన్ ౧౮౪

గీ॥ ఆయ్య ! నీ వెంత దేవుఁడవైనఁగాని

చెలువ నిలువెడు ధనముఁ బోసిననుఁగాని

వనిత మీ యూరి కంపించువారు గారు

వారి యూరనె పెండ్లాడవలయు మీరు.

౧౮౫

క॥ భూవరవైరములాదిగ

నా వరపర్జినులఁ బరిణయంబుల నయ్యెన్

దేవరవారికిఁ దెలియఁగ

శ్రీవర ! మావారివిధముఁ జెప్పెద వినుమీ !

౧౮౬

సీ॥ వెలలేని మీ గుణంబులు ననంతావృత్తి

వేనోళ్ళఁ గొనియాడు వెలఁదితండ్రి

దలఁచు మిమ్మున్న నిర్మలహర్షపాకా ప్తి

మీ మేనయత్త యా మెలఁతతల్లి

శివయుక్తి మీ నూక్తి శిరసావహించుఁ దా

నతిభక్తిఁ బద్యాన్యయగ్రజన్ముఁ

దెవుడు దేవునిఁగాఁ నెంతు రాత్మల మిమ్ముఁ

బ్రహ్మదంబుతో దేవిబంధుజనులు

సేరి మీ సేమమేమైనఁ జెప్పఁ బ్రేమ

వారి కన్నులు గప్పు నవ్వారిజాషీ

గాన మీకు మా వనితపైఁ గరుణ యున్న

సూలభమగు వెంటనే వివాహకలన దేవ !

౧౮౭

గీ॥ ఇంతయును విన్నవించితే నింతమీఁద

వారి భాగ్యంబు దేవరవారి చిత్త

మెక్కువలు దెల్పు మీకు నేనెంత సుమ్ము

సర్వలోకైకభావజ్ఞఁ సార్వభౌమ !

౧౮౮

కం॥ ఆనుచు సుధామధురోక్తుల

వినిచినఁ జపలాంగి రూపవిభవం బెల్లన్

విని వివరుఁ డగుచు యదుపతి

తనలోపల వలపుసొలపుఁ దలకొని కూర్మిన్.

౧౮౯

సీ॥ అంతఁ దచ్చిరసూక్తికాంతాభిరుచిగురు

శ్రవణంబుననుఁ జాల సంప్రథమించి

యా యర్థమెల్ల నాద్యంతంబు నేకాగ్ర
మననంబు గాఁగ నెమ్మది ఘటించి

యా భావనావృత్తి నంతయు నిశ్చయ
ధ్యానంబునకుఁగూడ నధిగమించి

యా స్వరూపస్ఫూర్తి నటమీద భావైక
దర్శనంబునకు నందఁగఁదలంచి

యావిధంబున శుకబోధితానురూప
వస్తువాంఛాప్రిచే నన్యవాంఛ లేడలి
యటఁ దదీయసాక్షాత్కృతి నలవరింప
నతనుబోధైకరతి నుండె నయ్యతుండు

౧౯౦

కం॥ హరి మానసమున నీగతి
పరమాణువలగ్నఁ దలఁచి భావభవకళా
పరమానందము నందుచుఁ
గరమాసురసికము శుకముఁ గని యిట్లనియెన్.

౧౯౧

కం॥ శుకమా వదనసదృశ కిం
శుకమా హితబోధతులితశుకమా గరుదం
శుకమా తనురుచిరత్నాం
శుకమా మామకమనోజ్ఞ సూర్యాంశుకమా !

౧౯౨

చ॥ సరసతమక్రమారచనఁ జాటితి విట్లు లతాంగిరీతి నీ
విరచితసూక్తి వీనులకు విందు లొనర్చెనుఁ జిత్తమందునం
బరవశమయ్యె నన్నెటుల బాలికఁ గూర్చెదవో విచారసుం
దరగుణసారమా ! మృదుసుధాసమగీరమ ! ముద్దుకిరమా !

౧౯౩

సీ॥ మాధవైకాశ్రయమహిమఁ గైకొని వన
ప్రియసహవాసాప్తిఁ జెంపుఁగనుటఁ

గమలాంబకాధీనకలనఁ దత్సన్నిధి
 వెలయు నెక్కుదులీల వేడ్కఁ గనుట
 హరిపేరు వహించి యారీతి నవనిత
 విభ్యాతిఁ గాంచినవిధముఁ గనుట
 విష్ణుపదావృత్తి విహరింపుచును సాధు
 సుముఖరక్తి నెసంగు శుభముఁ గనుట

సతత మారామదామసంగతినిఁ గనుట
 సతత మా రామ నామసంస్మృతినిఁ గనుట
 నెలమి మా కావ్యతరులలో నెన్ననైతి
 వీవు మిక్కిలి శుకసంతతీంద్ర ! విందె !

౧౯౪

కం॥ నీ సత్పథసంచారత
 నీ సకలాగమశిఖార్థసీయఫలవిలా
 సాసక్తి నీకె తగునో
 భూసురలోకాభిముఖ్యముగ శుకముఖ్యా !

౧౯౫

చం॥ చిలుకలు లేవె ! యీవిధి విశ్రుతుచిందగియున్నె యుండెఁబో
 చెలువుగ మర్త్యబాషలు వచించునె కొన్ని వచించెఁబో మితో
 క్తుల ననుఁగాక యుక్తులనఁదోచునె తోచెనుఁబో నినుంబలెం
 దెలివి నపూర్వవస్తువులఁ దెల్పునె యో శుకలోకశేఖరా !

౧౯౬

కం॥ మును నినుఁ గని వెఱగందెను
 మనసున కత్యద్భుతముగ చుగ్గవ చెలువముం
 గనుఁగొనినయట్ల పనఁగా
 నొనఁగూర్చితి ప్రేయ మొనర్చితో శుకతిలకా !

౧౯౭

కం॥ అని మఱియు మురియుచుం దమిఁ
 బెనిచిన వచనముల శౌరి ప్రేయ మంగనపైఁ

గనఁ బల్కిన విని చిల్కయుఁ
గనికర మింతిపయి నిలిచెఁగా హరి కనుచున్. ౧౯౮

కం॥ టెక్కల నందున నిమిడిచి
తక్కువగాకుండ నెలఁత తనువిభవంబు
మ్మక్క యన వ్రాసి తెచ్చిన
యక్కాంచన చిత్రపటము హరికిం జూపెన్. ౧౯౯

ఉ॥ చూచిటుచూపినం బటము సుందరిరూపము మున్ను కిరవా
క్వాచితమౌటకన్నఁ గడుసోద్య మొనర్ప మదిన్ గదాగ్రజుం
దాచని కూర్మి నిట్టులను నా చెలియందము గాంచి వెల్లిగా
లోచనసమ్మదాశ్రవులు లోలహృదంతరుఁడై తనంతటన్. ౨౦౦

కం॥ ఔరా : యీ రాజానన
సౌరా సౌరాంగనలకు సౌరుచ్యంబుం
గూరుచుఁ దనుఁ గొల్పుటకై
చేరిన తనుకాంతి నొసఁగి చేరువనుంటన్. ౨౦౧

కం॥ నెలకున్ వెన్నెలకున్ గి
న్నెలకున్ దిన్నెలకు సొగసునెలవులు దిద్దన్
నెలఁత నగుమొగము నగవుం
గులుకునురోజుములుఁ గడియుఁ గుడిలతలేకన్. ౨౦౨

కం॥ ఈసరి కౌనునకే సరి
కేసరి నెమ్మొము కల్మికిం గల్వల సా
మే సరి మేసరిగకు మిం
దే సరి దేససిజమురుచే సరి సిరులన్. ౨౦౩

ఉ॥ భంబు గదే నఖవజ మిభంబు గదే గమనోన్నతుల్ ద్వితే
భంబు గదే కచాళి కరభంబు గదే తొడ బాగు హేమకుం
భంబు గదే కుచదవ్యయి నభంబు గదే యల కౌము దర్పణా
భంబు గదే ముఖం బతికుభంబు గదే తగురీతి నాతికిన్. ౨౦౪

కం॥ మృగశుదము మదముఁ గదుమున్
నిగనిగమను కురుల సిరులు నెలఁత కయారే
తొగలగమిమగని జిగిబిగి
నగనగు నగమొగము సొగసు నగకుచకె తగున్. ౨౦౫

కం॥ తమ్ముల యదరమ్ముల రుచి
రమ్ముల నగు మగువమేని రమ నిమిషములోఁ
గ్రొమ్మించుఁ జూపుబంగరు
నన్ మించున్ పీఠిఁ బెట్టి యట్టిట్టవినన్. ౨౦౬

కం॥ తామరసంబులు గాఁగల
తామరసము లింతి నయనతౌల్యము గనునే
తామసపుదరినఁ దిరిగెడి
సోమని మోమునకుఁబోల్చుచోఁ జేరువయే. ౨౦౭

కం॥ జవరాలి నెఱుల సిరివా
సపురలో నిగ్గదేఱు సౌరలోకా
సువయోమణి చనుఁగవ జ
క్కవయో బంగారుకుండకవయో తెలియన్. ౨౦౮

కం॥ ఆనన మిల రాజే లే
వేనలి ఘనవిభవలీల వీనులు శ్రీలే
మేను పసిడిలో మేలే
మానిని భాగ్యంబు శక్యమా నుతికాలే. ౨౦౯

కం॥ ఆ మధ్వాకృతి యధరము

నా మాయావాదిరీతి యట మద్విముగా

భామామణి మో మా శ్రీ

రామానుజమండలస్ఫురణఁ దనరా రెన్

౨౦౦

సీ॥ కమలంబు చెలిమోమునమము గాఁ జని ప్రీత

వారిమధ్యమరీతి వాడఁదొడఁగె

భ్రమరముల్ దొయ్యలి భ్రమరకంబుల లీలఁ

గనఁ బోయి కాంతతఁ గనక తిరిగె

చెలఁది వాక్యామృతవృష్టి నోడియు వచ్చి

యల కోకిల కుచద్వయాప్తి జడిసె

సతి నితంబమునకు సరిగాక విపుల దాఁ

బ్రకృతి నాదివెకారపటిమ నిలిచె

కొమ్మ కెమ్మోవి దీటుఁ గైకొను నియక్తి

రక్తికై ద్రాక్ష మును రూపయక్తిఁ గనియుఁ

గజకు నలుపెక్కు సీరసకలన నందెఁ

గాన నిబ్బోటికిని సొది గలరె జగతి.

౨౦౧

కం॥ ఏ వగలఁ జిక్కెఁ గుముదం

బే విధిఁ జూనెఁ దమిఁ బద్మమిట జడగతి మీ

నావళి యేటికి లోఁబడె

సీ వనిత వితోచనముల కెన దామగునే

౨౦౨

కం॥ దీని కుచాలింగనసం

ధానతసుఖమంది దీని తనుశృంగార

శ్రీ వెల్లఁ గొల్లలాడని

యీ నా దుర్గంబు లేల యీ ధనమేలా ।

౨౦౩

కం॥ అని యా వనజేశ్వరుడా
వనజేశ్వరు యావవిభవవైఖరులెల్లం
దన కనురూపం బనుచుం
దనరుచుఁ దలయుచుఁ జూచుఁ దలచున్ వలచున్. ౨౦౪

కం॥ తిలకించి యటుల బాలిక
నల కాంచనవననలసితుఁ డప్పుడు చంచ
త్తులకాంచితుడై తమి ని
మ్ములఁ గాంచి శుకంబుతోడ ముదమున ననియెన్. ౨౦౫

కం॥ ఒకటిగ మాకు లతాంగిన్
సకళాదృతి గూర్చి ప్రోవఁ జాలితివేనిన్
సుకృతఫల మబ్బు సీకును
శుకవిప్రవరా రసోక్తి సుకవిప్రవరా ! ౨౦౬

కం॥ భావపుఁజిత్తరు బొమ్మకు
జీవకళల్ గూర్చి దీని చెల్వము గనఁగా
భావించు నిపుడయైనా
నా వనజాననకుఁ దుల్య మానో కాదో : ౨౦౭

కం॥ ఈ వనితామణిఁ గూటిచి
జీవము సుఖగతి నొనర్చు చెప్పెడిదేమీ
సీవే హరివై యుండెద
వావల నా రాజ్యవిభవ మంతయు నిత్రున్. ౨౦౮

గీ॥ అనిన శుకవతంస మా యదూత్తంసున
కిట్టు లనియె వినయ మినుమడింప
నింతఁ జేప్పవలెనె యింతిపైఁ బలుమాటు
మారుజనక మిగుల మమత జనక. ౨౦౯

కం॥ మా కన్నియకుం గూరిమి
 సీకన్నన్ మున్న కలదు సీవార్తల మే
 లూకొన్నదాడ సమ్మతి
 గైకొన్నదొ లేదొ సుదతిఁ గనఁ జనవలయున్. ౨౦౦

కం॥ చెలి నాతోఁ గూరుచుమని
 లలి నాతోఁ జెప్పి చెప్పి లంచం బియ్య
 న్నలె నాదేవకి సూతీ !
 లలనాసుమహేతి నాతి లాఁతియె చెపుమా : ౨౦౧

కం॥ చంచత్కువలయముఖ భో
 గాంచదసమసాధనంబులన్నియు మిమ్ముం
 గాంచినపు డున్నవే కద
 పంచాయుధజనక మీ కృపయె చాలునికన్. ౨౦౨

వ॥ అదియునుంగాక ౨౦౩

గీ॥ అకలుషపువస్తు విచ్చెద వంటివేని
 నీకుఁ గామార్థదౌత్యంబు నెఱవినాఁడ
 సరికి సరిజేయుచే చాలు శౌరి ! నాకు
 నీవు మోక్షాదౌత్యంబు నెఱవవయ్య. ౨౦౪

కం॥ ఏ పరమేశ్వరదృతి
 నా పరమేశ్వరియును గోరు నది గని ముక్తి
 వ్యాపారమె కోరెద మది
 మా పక్షుల ధర్మ మిది సుమా పరమాత్మా ! ౨౦౫

గీ॥ అనుచు నయము నయము వినయంబు నెనరు
 దోపఁ బల్కి భక్తితోడ మ్రొక్కి

చేరియున్నఁ జూచి శౌరిహాసరుఁజూచి
తాననమున శుకము నాదరించి

౨౨౬

గీ॥ అంత నారామసందర్శనాభిలాషఁ
దిరుగు శౌరి మనంబునం దిరవు పారి
తనరు ఘనతాపభరమునఁ దన వురమున
కరిగె నా రామ సందర్శనాభిలాష

౨౨౭

గీ॥ అటులఁ జనుచు రమ్మటండఁ దన్నుఁ బ్రియంబు
నానతీయ మాట నానతీయ
హర్షలహరితోడ హరితోడ ద్వారక
కేఁగునపుడు చిలుక హితవుఁ జిలుక

౨౨౮

కం॥ యాదవులన్ హరికెదురై
యా దవులన్ వచ్చువారి నారయుచు విలా
సాదరణమ్ముల వారి ప్ర
సాదరమం జనుచు శౌరిసౌరుం గనచున్.

౨౨౯

కం॥ ఈ యాదరణం బీ గుణ
మీ యాదృతమందహాసన మీ విలసనమున్
మాయాదవహృతి కరుఁడగు
మా యాదవపతికిఁ దగు సుమా యని మఱియున్

౨౩౦

సీ॥ ఎల్లలోకనికాయ మేలువాఁ డజుఁ గన్న
మేలువాఁ డడభవు సామేలువాఁడు
మేని దువ్వలువ క్రొమ్మించువాఁ డమరుల
మించువాఁ డసురబొమ్మించువాఁడు

నం తమ్మిసూడుదోడలువాఁ డహినొంపు
 డాలువా డసితంపు డాలువాఁడు
 నిజభక్తకోటి మన్నింపువాఁ డల ప్రేమ
 నింపువాఁ డట్టిలోనింపువాఁడు

నామదారివి దారిగదారిధారి
 యదుకులోద్ధారిదారిదయావిహారి
 సీరిసహచారి యయ్యె సీరిమురారిఁ
 జేరి యీ శౌరి నెన్న నెవ్వారి వశము.

౨౩౦

మ॥ పదముల్ జంఘలు జాను లూరులు కటిభాగంబు మధ్యంబు నా
 భి దర్శకుక్షి యురగంబు హస్తభుజముల్ వీపున్ గళం బోవ్తముల్
 వదనం బులు నాన చెంపలు శ్రుతుల్ ఫలంబును న్మౌళి సొం
 పొదవన్ సుక్రమలీలఁ జెన్నగుఁ గదే యూహింప నీ శౌరికిన్. ౨౩౧

మ॥ అసమానశ్రుతికల్పశాఖికిఁ జిగుళ్లెగా పదాంబు ల
 య్యసదౌ శానుబెడంగు సింగములు న్నడ్డాడించు మించునభుజో
 ల్లసనం బుభితరంగరేఖ శశి నుల్లఘించు మోముం గటా
 క్షసుధాసేచనముల్ విలోచనము లాకర్ణాంతముల్ సామికిన్. ౨౩౨

ఉ॥ చేరలఁ గొల్వవచ్చు దయ చిప్పిలు గొప్పకు గొప్పకన్నులున్
 మూరలఁ గొల్వవచ్చుఁ గడు ముచ్చటలిచ్చు వెడందవక్షమున్
 బారలఁ గొల్వవచ్చుఁ గచపాళి భళి హరికిన్ సమీపపున్
 మేరలఁ గొల్వవచ్చు నిఁక మేలితఁ డీగతిఁ బ్రీతిఁజేసినన్ ౨౩౩

క॥ రసికాగ్రేసరుఁడౌరా
 రస నీ వసుదేవసుతుఁడు రమణీయగుణో
 ల్లసితుఁ డితని రూపము దా
 న సదృశ మాయజ్ఞసదృశ కనురూప మగున్

౨౩౪

కం॥ అని యాగతి నుతియింపుచుఁ

జని యా కీరంబు శౌరి సాంగత్యంబుం,

గని యా వనరాశితటాం

తనియామకుశస్థలాఖ్య ధరణీసరణిన్

౨౩౬

ఉ॥ ద్వారక ద్వారకాంతయదుదారక శౌరికటాక్షనీతబృం

దారక ఘోరకల్మషవిదారక భూరికళాంక భూమిబృం

దారక సారకీర్తిమహిదారకవైరి కుటన్నబోరుభూ

దారకఁ జేరి కాంచె సముదారకకీరకలేంద్ర మంతటన్

౨౩౭

ఉ॥ హీరసుధానులేపములు నింద్రమణీరుచిధూపముల్ ప్రవా

ళారుణధాతువల్లికిలు నంచితమౌక్తికరంగవల్లిక

ల్గారుడరత్నతోరణ కలాపము లంబుజరాగదీపముల్

దారిచి భూరిచిత్రమగు ద్వారవతీపురిఁ గీర మేగుచున్.

౨౩౮

సీ॥ ఇది వసుదేవునిల్లెదుట ముక్తాబద్ధ

మిది యుద్ధపుం డుండు హేమధామ

మిది బలు నీలయేంద్ర మింద్రసీలవిశాల

మిది సాత్యకివిహారహీరగేహ

మిదియ ప్రద్యుమ్నఁడున్నది విడూరాగార

మిది గదు మరకతాదృతనివేశ

మిదియు నక్రూరుని యిందుకాంతనిశాంత

మిది యాదపుల చిత్రసదనవీధి

గిరుల నడుమనుఁ దగు మేరుగిరియ పోలి

మహితమణి హేమదీపుల మహి వెలుంగు

నది మురాంతకు దివ్యకుద్ధాంత మనుచుఁ

బొరులు వచ్చింపఁ గనచు నక్కిర మచట.

౨౩౯

కం॥ పలువితలు గల చెంతలు

బలుకాంతులు మణినిశాంతఫలకాంతలన

తక్కు శైతయ్యఁ దొలకం బురి

చెలువంతయ్యఁ జూచెఁ జిలుక చిత్రత చిలుకన్.

౨౪౦

కం॥ ఈ రీతిం ద్వారవతిం

గీరవతంసంబు దిరిగి కీలితకద్రూ

జారిధ్వజారమగు దను

జారిహజారంబుఁ జేరి యచ్చటనచటన్.

౨౪౧

చ॥ హరపరమేష్ఠి వాసవముఖామరలోకములందునుంచి

హరిఁ గొలువంగ వచ్చి మును పచ్చటనచ్చటఁ దన్వె టుంగు వా

రెఱిఁగి సఖః శుకాగ్రణి యదెన్నడు రా వెటు వచ్చితన్న నీ

హరినిఁ గనంగ వచ్చితి నటంచుఁ బ్రియోక్తి నెఱుంగఁ జెప్పచున్ ౨౪౨

ప॥ అప్పుడా సుర్జపవర్ణసీయంబగు దివ్యవిహంగరాజంబు విష్యక్సేనాఖి

పాలితంబును, విరాజితానంతభోగవిభవంబును, విజయ ముఖ్యవిశిష్ట

జనాధిపతి ద్వారనివహంబును, సనందనాది సుకృతి సందోహ విహ

రంబును, నతిలోకప్రకాశంబునునై వై కంఠప్రదేశంబు ననుకరింపనగు

నగధరు నగరుఁ జొచ్చి పొచ్చిన నిజామోదంబున నా దేవు సదయ

ప్రసాదంబున ననిరోధగతిం దదీయావరోధనివేశంబుఁ బ్రవేశించి

యంత.

౨౪౩

ఉ॥ అచ్చట భోజకన్య మొదలౌ హరిపట్టపురాండ్ర నార్వరం

బొచ్చెము లేని కూర్మి నొక పొండికగా మఱుమాట బెట్టిరా

వచ్చినవార్తఁ జెప్పి కనవచ్చితి మిమ్మని చేరి వారు లో

నచ్చెరువంది తన్నుఁ గన నందఱు నన్నిట మెచ్చఁజేయుచున్. ౨౪౪

కం॥ ఆ హరిణాఘ్నలకును మఱి

యా హరికినిఁ దనకుఁ గల్గు నతిశయవిద్యా

సాహిత్యము గానకళా

సాహిత్యము దెలుపఁదలచి చని శుక మనియెన్.

౨౪౫

మ॥ సరసస్ఫూర్తి సరస్వతీయువతికిన్ సంగీతసాహిత్యముల్

వరవక్షోజయుగంబు నాఁబఱగు విద్యద్బాలవృద్ధిక్రియా

కరసంపజ్ఞనకంబు లందొకటి ద్రాక్షగుచ్చమాధుర్యవై

ఖరి వేఱొక్కటి నారికేళఫలపాకవ్యాప్తిసౌఖ్యం బిడున్.

౨౪౬

కం॥ శిశువులకుం బశువులకున్

వశమై సౌక్తిండు గానవై ఖరి మఘరా

తిశయము సాహిత్యరుచిన్

భృశగతి సర్వజ్ఞుడైన నెఱుంగంగలఁడే :

౨౪౭

మ॥ సరసాలంకృతిబోధ సేకఱుఁ గళాదాతుర్యముల్ దోచు వా

కర్మరసజ్ఞత్వము గల్గు భావగతి నాహ్లాదం బిడుం జిత్రవై

ఖరి కావ్యంబు తొనర్చు నేర్పు గలుగుం గల్పించు రాజప్రియం

బిరవై దుర్వ్యసనం బడంచు భువి సాహిత్యంబు సామాన్యమే. ౨౪౮

కం॥ ఆ సాహిత్యశ్రీకిన్

భాసురకవితావిలాసపాండిత్యము ను

ల్లానింప సువర్ణమునకు

నా సౌరభ మెనసినట్టులగు నని మఱియున్.

౨౪౯

ఉ॥ తనరన్ వ్యాకరణజ్ఞుఁ దండ్రి యనుచుం దర్కజ్ఞునిం బ్రాతయం

చును మీమాంసకుని న్నవ్వుంసకుఁ డటంచున్విడి దూరంబునం

గని యస్పృశ్యనిఁజోలె ఛాందసుని వేడ్కం గావ్యలీలారస
జ్ఞు నిజేచ్ఛం గవిలామధూమణి వరించున్ భావగర్భంబునన్. ౨౫౦

వ॥ కావున ౨౫౧

చ॥ పలుకులరీతి యర్థములభంగి రసంబుల పెంపు భావపుం
జెలువము లాశయంపురుచి శీతలవైఖరి ప్రౌఢమార్గమున్
లలితచమత్కృతుల్ దగు నలంకృతులుంగని సత్కవీంద్రులన్
మెలఁకువఁ గాంచి భూవరులు మెచ్చిన విద్యలు విద్యాలౌ గదా! ౨౫౨

క॥ అని తన కవిత్వాచారురి
వనజాక్షుని భార్యలై న వనజాక్షులపై
వినుతప్రబంధరీతుల
నొనరింపుచు మణియు గీతయోగ్యస్ఫూర్తిన్. ౨౫౩

సీ॥ శ్రీరాగరంజన శ్రీరమ్యతరరీతి
యారలానేకముఖారిలీల
సారంగిపోషణ స్వారస్య విభవంబు
పున్నాగశయ్యా సమున్నతియును
నమృతసంగతి మోహనారూఢవైఖరి
నిఖిలనాటకసూత్ర నిరతిరచన
నియతిలోకాంభోజిసీవరాశిస్థితి
భూపాల సరసానుభూతిచలన

లాదిగాఁ దాళ సద్గతిప్రాణపదము
గాఁగ ననురాగగతి మిత్రగరిమ దనర
వరకవిత మీఱ కీర మా పురుషమౌళి
మీఁద బహుపదపాళి నమ్మెయి రచించి.

కం॥ అంగనలకు హరినిఁ దన

సంగీతము వినఁగఁజేసి చాన లిడు మణి

సంగతభూషలు గొని ది

వ్యాంగద మచ్యుతుఁ డొసంగి యంప్రి ఘడింపన్.

౨౫౫

గీ॥ దానిఁ గైకొని యంత సౌందర్యదర్శ

మేర్పడఁగ శౌరి పట్టపుటింతు లొక్క

మాటనెఱమున నెవ్వారు దీటు మాకు

సుందరత నన్న వారి కా శుకము వలికె.

౨౫౬

కం॥ కలుగుదు రొకతటి తమకొ

తలఁ జక్కనివారు తాడుదన్నెడివారిం

దలఁదన్నువారు లేరే

వలదీ గర్వంబు లెంతవారలకైనన్

౨౫౭

గీ॥ అనుచు నర్పిక్కిగాఁ బల్క నా శుకోక్తి

వారు విస్మయపడియుండ పీరికన్న

కన్య లావణ్య మెక్కుడొగా యటంచు

హరియు సన్నకు సన్నలో నెఱిగె నంత

౨౫౮

వ॥ మఱియు నత్తటి నా కీరసత్తమంబు తమ మత్తకాళినిం దలంచి

పురిషోత్తమపదాయత్తంబగు చిత్తంబు మెత్తమెత్తన మఱిలించి

యందరిచేత ననుజ్ఞాతంబై యా నందనందను నభినందింపుచుంజనియె

నవ్విధంబున

౨౫౯

ఉ॥ కీరము శౌరి వీడుకొని కేకయరాట్పురమార్గచారమై

దురము బోవ దాని వెను దూకొనుచూడ్కులు నెట్టికేలకుం

జేరగఁదీసి యయ్యమరసేవితుఁ డయ్యెడఁ గాంత లెంతయేఁ
జీరఁగ భోజనాదికము సేసి యొకానొకరీతి నంతబన్ ౨౬౦

సీ॥ సతి నితంబము నెంచి చక్రంబు మఱచెఁబో
గళ మెన్నికొనుచు శంఖమును మఱచెఁ
గలికి నూగారెంచి ఖడ్గంబు మఱచెఁబో
బొమ లెన్నికొనుచు శార్ఙ్గమును మఱచె
నతివ వాక్కుధనెంచి యశనంబు మఱచెఁబో
ప్రభ నెన్నికొనుచుఁ బైపటము మఱచె
భామ మధ్యంబెంచి భావంబు మఱచెఁబో
నెఱులెన్నికొనుచు దేహరమ మఱచెఁ

బడఁతి ముఖమెంచి రాజసంపదలు మఱచెఁ
దరుణి సురలాప్తినెంచి భూస్థిరత మఱచె
మఱచె నారామ మదిఁజేఱి మఱియు నన్ని
హరియుఁ గిరార్పితోపదేశాభిరతిని. ౨౬౧

కం॥ శుకబోధితార్థమననే
చ్చకు హరి సనఁడయ్యె నొక్కసతి గృహమునకున్
శుకబోధితార్థమననే
చ్చకుడగు నతఁ డిచ్చఁ జనునె సతిగృహములకున్. ౨౬౨

సీ॥ సుందరీద్యుతి రుక్మసోదరమై మించ
బోజకన్యాసక్తిఁ బానఁడయ్యె
సతి హాసరమ ఋషజాలాప్తి నిరసింప
జాంబవతీప్రీతి సలుపఁడయ్యె
నతివ గుణాశి సత్యైచిత్యగతి పాచ్చఁ
దంచి సాత్రాజితిఁ దలఁచఁడయ్యె

నాతి నడక హంసజాతివృత్తిని మీఱఁ
 బ్రేమ కాళిందపైఁ బెనుచఁడయ్యె
 సఖిముఖస్ఫూర్తి కరవిందసహజరేఖ
 కడమగుట మిత్రవింద లెక్కగొనఁడయ్యె
 వనిత మాట సుదంత యెంతనుటఁజేసి
 నాగ్నజితిఁ జొదడయ్యె నా నందసుతుఁడు.

౨౬౩

ప॥ మఱియాను

౨౬౪

సీ, తలఁచిన వస్తువుల్ గలిగియుఁ జెలిమొవి
 ఖండవక్కెరలకే కోరుచుండు
 సఖిలదుర్గములు చేనందియుఁ గామినీ
 స్తనదుర్గములకె యత్నంబు దలఁచుఁ
 దఱుచైన నిలుపుటద్దములు గాంచియు నింతి
 చెక్కుటద్దముల నీక్షింపఁగోరు
 బహుమూలధనము సంపద విష్ణువీఁగియు
 నతివ నీవీప్రాప్తి కాసఁజేయు

నప్పరలకన్నఁ గడు నుందరాంగులెంద
 రేనిఁ గల్గియు నువిదతో నెనయఁ దివురు
 చెలియ శృంగార మెంతయో తెలియరాదు
 కంతుజనకుఁడు మదినిరా బ్రాంతిజెందు.

౨౬౫

క॥ ఈ లీలం బాలికపై

బాళికలిమి నంది నందబాలకుఁ డంశన్
 చాలాయము వలరాయని
 చాలాయము సోకి రై ర్యవప్రపం బగలన్.

౨౬౬

సీ॥ పాలవారాశిలోఁ దేలియుండిన మేటి
 ప్రేమాంబురాశిలోఁ బేర్చి లేచు
 చెరలాడి వచ్చు కార్పిచ్చు మ్రింగిన దంట
 విరహాగ్నివెచ్చన వెచ్చనూర్చు
 మాయాంధకారంబు మాయఁజేసిన భర్త
 కామాంధకారమగ్నత వహించు
 దఱుచైన భవపరితాప మార్చిన ప్రోడ
 మదనతాపంబున మది గడించు

బ్రక్కతిబోధంబు నెల్లవారల కొసంగుఁ
 దాపనగుడుండు బోధంబు దక్కనుండు
 నచ్చుతుండు కైకయీ వియోగాప్రి గనుట
 నకట సతిఁబాయు టభవునకైనఁ దరమె

౨౬౭

కం॥ ఒక హరి నిలిచెన్ మోమున
 నొక హరి మధ్యమున నొదిగె నొక హరి వాదా
 నిఁరగతి నరిగె ననగా
 నిక నీ హరి చిక్కుఁటదె యీ చెలిచూడ్కిన్

౨౬౮

కం॥ మనఃజాల సంవత్సరమొక
 దినముగ లీలలు ఘటించు దేవాగ్రణికిన్
 వనితాధరసుధ నానమి
 దిన మొక యేడయ్యె మఱచె దేవత్వంబున్

౨౬౯

కం॥ హరిణాక్షి నెంచు మధ్యము
 హరియంపుఁ దలంచు మఱియు నానన మెంచున్

హరియంచుఁ గాని తన్నున్
హరియంచుఁ దలంచ దయ్యె హరి యించుకయున్. ౨౭౦

కం॥ జనని నొక సవతిఁ గూఱుచు
పనిగా నితఁ డనుచు మరుఁడు పగవేఁబోలెన్
జనకుఁడనక నిగుడించెన్
వనజోదరు మదిని గాడ వాడిశరంబుల్. ౨౭౧

కం॥ హరిపైఁ బంచాయుధములు
మరుఁ డురువడిఁ బఱప నమయమహిమముగొలఁదీ
హరిపంచాయుధములలో
గుఱిగా నొకరైన మాఱుకొనలేవయ్యెన్ ౨౭౨

ప॥ అయ్యెడ ౨౭౩

కం॥ చెలిఁ దలఁచుఁ దలఁచి యేవిధిఁ
గలుగునొ తల్లాభ మనుచుఁ గడుఁ దర్కించుం
జిల్లకదె భారంబని ని
శృలపడు హరి మఱియు భోగసంగతులెంచున్. ౨౭౪

గీ॥ ఇటులఁ బటులక్ష్యమెద దాని నెన్నఁదేని
తమ గృహములన్న మదివైనఁ దలఁచకున్న
వెన్నుని విహారములు గాంచి వెలఁదు లెంచి
తలఁచి రిట్లని మదిలోనఁ దమకమూన. ౨౭౫

ఉ॥ ఎక్కడనుండి వచ్చెనొ కదే యల కీరము మేటిదాయ మా
కక్కడ కన్నుసన్నలు రహస్యములున్ హరితోడఁజేసెఁ దా

నిక్కువ మెన్నిపోకడలు నేర్చినదా పలువన్నెలాడి మా
చక్కని సామి కెయ్యదియొ జాలిఘడించె గదే మనంబునన్. ౨౭౬

క॥ నే మున్నీసడిఁ దెలిసితిఁ
జామరొ : మనతోడ నెక్క సక్కములాడెం
గా మాయలకుక మప్పుడు
దామోదరుఁడల్ల నవ్వి దానింజూచెన్ ౨౭౭

క॥ టౌవొనని యొకరికొకరు
మానిను లిటు దలఁచి తమదు మరసులఁ దార్కా
జై నం గని సిగ్గులు న
చో నాథు , శుభము లఁయుచుం దగి రెలమిన్ ౨౭౮

చక్రబంధ చిత్రశార్దూలవృత్తము

సశ్యోపేతసుకేళి సోత్కరిశమీ సంవిష్టచార్య ప్రదీ
నిత్యోదంచిత శర్మమందిరి సుపాణీనుత్యభా కష్టమా
నత్యానాథ నవన్యభూతిరశలజ్ఞా తీర్థ రీతీఖని
నీత్యులాస విధానికల్ప నమకధీపశ్య మాభామిని ౨౭౯

చక్రబంధ చిత్రకందము

దారవతనువథ జయజయ
సారశమ సమగ్రమహిమ శరహాసరసా
సారసహారసుకరభా
భారకసురసాయ జయజ భవనుతవరదా ! ౨౮౦

గోమూత్రికాబంధచిత్రసుగంధివృత్తము

శ్రీరమారసాత్యగత్య సేవ్యభావ్యలక్షణా
సారదీప్త సారసాప్త సారసారి పిక్షణా
ధీరవారసుత్య సత్య దివ్యభవ్యరక్షణా
వైరదృప్త నీరగుప్త వారణారిశిక్షణా.

౨౦౦

ఇది శ్రీమదుభయకవితా నిస్సహాయసాహితీవిహార
కాణాదాన్వయ తిమ్మనార్య క్షమార వినయ
గుణధుర్య పెద్ద నాశ్యప్రణీతంబైన
భద్రాపరిణయోల్లాసంబగు
ము కుంద విలాసంబను
మహాప్రబంధంబునందు
ద్వి తీ యా శ్వా స ము
సమాప్తము

ముకుందవిలాసము

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీకరకృష్ణాతుగా

శ్రీకరకృత రంగవల్లి చిత్రాంగజదే

శాకరసోమాధిపల

శ్రీకరసునహాయ చెన్నకేశవరాయా !

౧

గీ॥ అవధరింపుము హరికథాశ్రవణవిభవ

లోలుఁ డగునట్టి జనకభూపాలునకును

శ్రీహరిస్తవనామృత శ్రీవిశేష

హితరచనయోగి శుకయోగి యిట్టులనియె

౨

కం॥ ఈ రీతి శౌరిదయ గని

కీరము భెదరతఁ గాంచి కేశయనగరిం

జేరఁ జని చెంగట శృం

గారవనిన్ విశ్రమించి గళితశ్రమమై

౩

కం॥ అంతఁ దన కెదురుజను శుక

కాంతులనఁ గ భవనమణులఁ గాంతులెనయఁగా

నంతంత ఖగము నగరా

భృంతరమున నరుగునప్పు డయ్యెయెడలన్

౪

కం॥ చిలుకా : చెలికాడ యిటి

వలని నుఁ గనమెన్నఁడనుచుఁ బలికెడు తన నె

చె్చెలుల కొకానొకరీతిం

దెలుపుచుఁ దనరాకఁ జని మణిసౌధమునన్.

౫

సీ॥ పంపు రెట్టింపఁ నిల్వఁగరాని సౌక్కుచే

నరమోడుఁగనుదోయి నమరుదానిఁ

గమలాక్షుఁ డెదుట సాక్షాత్కరించినదైన

నులికిపాటున లేచి యొడుగుదాని

నాథుఁ డిచ్చటికి నెన్నడు వచ్చునో యను

చింతచేఁ జెక్కు చేఁ జేర్చుదానిఁ

బ్రయసఖుల్ బలిమిఁ బ్రార్థించి పిల్చినఁగాని

యొక్కమాటునుఁ బల్కకుండుదానిఁ

గీర మేటికి రాదొకో యా రమేశుఁ

గాంచినదొ లేదొ యనుచు నూహించుదానిఁ

జేరి హరి చిత్రఫలక మీక్షించుదాని

ననుఁగుఁజెలి భద్రఁ గనియె విహంగ మటుల.

౬

కం॥ ప్రియమునఁ గని రయమునఁ జని

శయమున నది వ్రాలుటయును సంతసిలి మృగీ

నయన వరానయనభ్రమ

నయనప్రమదాశ్రవులఁ గనన్ శుక మంతన్.

౭

కం॥ హరి యిపుడే రాలే దనఁ

బరపశయై మణియు నిన్నుఁ బరిణయమగునో

తరుణి ! యీలో ననగాఁ

దెఱపి గనియెఁ జెలియవలపుఁ దెలియ వశంబే

౮

ప॥ అంత నా శుకశకుంతలం బా కాంతం గొంతఁ బ్రణాంతం గావిండు
సంతరంగంబున.

౯

క॥ కొమ్మా కొమ్మని కమ్మని
కొమ్మవిచిగుళ్ళఁ బొదిగికొని హరిసతికై
యిమ్మనిన పారిజాతను
మమ్ముల హార మ్మొసఁగి మానినితోడన్

౧౦

క॥ నీ చెలువు డిచ్చె నీ కన
నాచెలి యా విరులసరము నామోదకళా
గోచరముగ నశించయరుచి
సూచనలోచనమరీచిఁ జూచి శుభరుచిన్.

౧౧

వనరుహలోకభావము వీకుఁ గలదని
యొకకొంతఁ గన్నుల నొత్తి యొత్తి
శంఖసుకరకాంతి సవరిండు నీకని
వేడ్కతో గళవీరి వ్రేసి వ్రేసి
ఘనసుమనోమాలికా ముఖ్యగతి వీకుఁ
గలదని భుజవల్లిఁ గమిచి కమిచి
యచ్యుతస్థితి వీకు నామోదరతి గల్గు
నని యురోజములపై నునిచి యునిచి

కౌస్తుభస్ఫూర్తియును నీకుఁ గలదటంచుఁ
దన విభుస పేరుగా దానిఁ దలఁచి తలఁచి
పడఁతి పతి వంపినట్టి యా పారిజాత
హారమును శౌరిఁ గనునట్ల యరసి యరసి.

౧౨

క॥ ఆహా రమేళుఁ దంపిన
యా హారంబిదియు సంతతానందిత హా

- వ్యాహారము గనుఁగొన నమ్మ
తాహారముఁ బోసి తృప్తి నందివె ననుచున్ ౧౩
- కం॥ ఆ చెలువంబున నది గని
యా చెలువ ప్రేయంబునంద నది గని వనితా :
నే చనినవార్త విను మిదె
వాచించెదనునుఁగ గీరపర మిట్టనియెన్ ౧౪
- కం॥ నిను వీడ్కొని యటఁ జనిచని
జనపదములు మునిపదములు సరముల్ పురముల్
ఘననిగమములగమములున్
మునుఁ గనుచుఁ బ్రభాసతీర్థపుంబ్రాంతమునన్. ౧౫
- కం॥ వారినిధిన్ భూరినిధిన్
హారివిధిన్ విశ్వకర్మ యలరింఁగన వి
స్తారవతిన్ సారవతిన్
ద్వారవతిం గంటిఁ గని తదంతికసీమన్ ౧౬
- కం॥ పారావతవారాహత
పారేవతగళిత సారభారవదననిన్
శ్రీరై వతకాచలశృం
గారవనిన్ మత్పురాధికతనుకృతమునన్. ౧౭
- కం॥ ముద మొదవఁ బొదలు నొక పూఁ
బొద మొదలంగదలి మ్రొక్కఁబోయిన దేవుం
డెదురైనరీతి దోచిన
యదుకులపవిషేతిఁ గంటి నసురారాతిన్ ౧౮
- సీ॥ చిలుతప్రాయమువాఁడు చిలునవ్వువెన్నెలల్
మొలకలెత్తెడి ముద్దుమోమువాఁడు

వలపుఁ జిల్కెడువాడు చెలువమౌ నప్పుతంపుఁ
 దావి కిమ్మైన కెమ్మొవివాడు
 కలికికన్నులవాడు మలఁతి తీర్చినశీవి
 గననైన తొమ్ముపొంకమ్మువాడు
 మరుని మీఱినవాడు మరకతమ్ములకన్న
 మిసమిసల్గను మేనిమెఱుగువాడు

సొంపుగలవాడు చల్లనిచూడ్కివాడు
 నెనరుగలవాడు నేర్పులఁ దనరువాడు
 మేలుగలవాడు ముఱ్ఱగ మేలువాడు
 మాధవుండు సమాశ్రితోమాధవుండు

౧౯

కం॥ అతని గుణంబులు నేనా
 స్తుతి జేయగ నురగపతియు సురపతియు నహ
 ర్పతియునుఁ దగరన నియమ
 వ్రతులై వర్ణించి కాంచి వ్రాసి గణింపన్.

౨౦

కం॥ పలుకులు గమ్మవి కపురపుఁ
 బలుకులు మానసము సుగుణపరికరహంసా
 వళిమానసంబు నయనము
 లలరుఁ గృపానయనములు మురారికి నకియ !

౨౧

చం॥ తెఱవ ! తరుక్కునన్నెఱుగుదేఱెడు చెక్కలు చక్కనైన పే
 రురము గనం బదాఱుకళ బుట్టిపడందగు మోము వట్టువల్
 దిరిగి చొకాటపున్సొగను దెల్పెడి బాహపు లింద్రదనీలపున్
 వెరవులఁ గేరడించు నెఱవెండ్రుక లయ్యదుభ ర్తకే తగున్

౨౨

గీ॥ అదుగులు పంకిజాతముల కాజ్ఞలిడంజను గౌనటంటిమా
 పిడికిటఁ జుట్టనొను కడుపెద్ద యురంబు మరుండు కొల్కుకై
 పడయఁగవచ్చు ముచ్చటగు పాణియుగమ్ము విలోచనమ్ములా
 బుడిబుడి నేగి పీనులకు బుద్ధులు సెప్ప సుమీ మురారికిన్ ॥ ౨౩

గీ॥ వాని కన్నులు సౌగసుమేల్బానుటఁ గని
 వాని కన్నులు సౌగసుమేల్ బూనుదు రిల
 వాని చెలువంపుదొరరివి వరుసనాభ
 వాని చెలువంపుదొరరివినైన మలఁచు.

కం॥ సల్లపనంబును హాసల
 సల్లపనము దోఁప నాప్తజనములమీదం
 జల్లగఁ గరుణామృత మెదఁ
 జల్లగల కటాక్షలహరి సహజము హరికిన్. ॥ ౨౪

కం॥ నుదురైతే రాజారే
 నదురైతేరాజు భువననాథుం దారే
 యదురాజున కెవరైనా
 యెదురా యరవిందనయన ! యెందుననైనన్ ॥ ౨౫

గీ॥ అక్క వై దర్శియును భల్లుకాత్మజయును
 నిఘ్నప్రైత్రియు మణి తాపనియునుఁ గోస
 లాత్మజయు నాగ్నజితి యట హరివధూటు
 లతని కొకరైన సరి రా రొకండునైన ॥ ౨౬

కం॥ ఆ బంగరయ్యతో ని
 నోపై బాలామణిరొ కూర్చ నొగి భూషణమౌ

గాఁబోలది యట్లుండెఁ గ
దా బహునాశ్శకుఁ దదీయదర్శన మొదవన్ ౨౮

కం॥ నేనే హరిఁ గనఁబోయెడి
లోనే ననుఁ బట్టెదలఁప లోనైతో నా
శ్రీనేతకు నినుఁ దెలిపితి
నే నేర్చినరీతి నాతి నెనరుప్పొంగన్ ౨౯

కం॥ అందున నీయందున నో
కుందరదన కూర్మిచే ముకుందుఁడు మదన
స్పందితగుణసంధితశర
బృందమహావర్ష చలితహృదయాంబుజుఁడై ౩౦

సీ॥ కలికి చల్లవిచూడ్కిఁ గన నెన్నఁదొడవునో
మరుశరంబులరూపు మాటుపఱప
నిభయాన మోమెన్న డీక్షింపఁగల్గనో
రిక్కరాయని పెంపు ధిక్కరింప
నాతి మృదూత్తులెన్నడు వినఁగల్గనో
శుకపికంబుల నోటిరకము మాన్ప
నతివ నెమ్మే నెన్న డలఁ ముకో గల్గనో
సంపఁగి విడిశయ్య జలుపనీయ
నువిద నెన్నడు కాఁతు వియోగజలధి
నెన్నడు తరింతు సుఖియింతు నెన్నటికను
మగువ ! నీమీది బాళిదే నగు విరాళి
చాలఁ దమిఁ దూలి వనమాలి జాలిమాలి. ౩౧

గీ॥ అనుచుఁ దమిఁజెందు యదువంశవనధిచంద్రు
దెందము గలంకపడకుండఁ బొందుపఱుప

నిందువదననే తెత్తు నే నిందు ననఁగ
ననియె దయమించి తగునట్లు నినుగుఱించి

౩౨

కం॥ మీ వారిజముఖి యనుమతి
మీవారిం దెలిసి వారి మేలుపఱచి పై
నే వచ్చు నెలవు దెలుపుము
నీవే సుమ్మనియెఁ బొమ్మనియె రమ్మనియెన్.

౩౩

కం॥ ఓఁ న్నియ! వేయేటికి
నీకన్నన్ వఁపు హెచ్చు నీమీదట నా
లోకోన్మ తచరి తునకట
నాకన్గపయాన హంసనాయకయానా :

౩౪

కం॥ అని శుశిలకము నెప్పిన
విని చెప్పగరాని విరహవేదన వనితా
జనతామణి తనుజనితా
తనుతాపదురాపరాగ తన్మయమతియై.

౩౫

కం॥ ఎన్నడు హరి రాగఁడిట
తెన్న డతని నెనయఁగలుగు నీగతి చిలుకా !
యెన్నిటిఁ బ్రభువుల మాటలు
సన్నిధినేకాక పిదప సత్యముఁ గునే

౩౬

గీ॥ అనుచుఁ గలఁగదాఱు హరిజూడనేకోరు
చెలుల కవలఁజేరు చలువ గోరు
పరవశంబులారు పలుమాఱు తనచంద
మారుదూరుజేయు మారుఁ దూఱు

౩౭

గీ॥ ఆశుగమ్ముల దాడికి నట రతీశు
నాశుగమ్ములవాడికి నలఁతనొంది

యాశుగతి చైత్రవిధులకు నలికి కలికి
యాశుగతి చైత్రవిధులకు నాకరముగ

30

కం॥ ఆయెడ నీగతిఁ గాయజ

తోయజశరహతి లతాంగి దూలుచు హరిపైఁ
బాయనిమతి దాయని ధృతి
హోయని మితిలేని కూర్మియర్మిలి బెట్టన్.

31

సీ॥ చిలుక చెప్పిననైనఁ జెలుపుండు రాదాయె
నే దాయఁగలనె ప్రాజ్ఞేశుకడకు
నినుఁ డిట్లు రానిచో దిన మొక్కయేఁదాయె
నేఁదాయెడకుఁ బోవనేర్తు రెవరు
పద్మినీరిపుండు ప్రభంకునతోదాయెఁ
దోదాయె వారికెంతో వనంతుఁ
డిట మారునకు నాదు హృదయంబు వీదాయె
వీఁ దాయములెఱుంగు విరహాంధుఁ

గాన నేనెట్లు నోర్వఁగాఁగా దటంచు
నా హరిఁ దలంచు నూహించుఁ దా హసించు
సాహసించు వసించు లో జాలిమాలి
నటుల యా భద్ర నిర్విద్ర యగుచునుండ.

32

మ॥ భవదంశోద్భవభద్రపద్మముఖి నీ పద్మాక్షిఁ బద్మాక్షుండున్
భవదుద్యద్ధయచే వరించు నిక నన్ భవోక్తిమిత్రత్వవై
భవతం బద్మకు వార్ధిసంభవకుఁ జెప్పంబోయె నాఁబద్మఖాం
దవుఁ డంతం జనె వార్ధివెంతకుఁ బ్రచేతస్సంగతిన్నూర్చిచేన్

33

చ॥ సమయభిషగ్వరుం డపరతైలవుకుప్పె దినేంద్రుడన్ రసేం
ద్రము నిడి పైఁ దదూర్ధ్వకరతామ్రశలాక ఘటించి వహ్నియో

గము నొనరింప సిందురముగాఁ బయికిం బ్రసరించె నాఁ గరం
బమరెను సాంధ్యరాగము సభోంతరదంతురితాంకుభాగమై . ౪౨

చ॥ ద్యుమణి వడంగ విచ్చు చరమోదధి బైల్పుడ వచ్చు బాడబో
ద్గమితశిఖానికాయ మనకాంతి యనం దనరారె సంధ్య త
త్సముదితధూమజాల మనఁజాలె నిరుల్ రవి దుంక లేచు తో
యముననుఁ జింపు బిందువులయట్లు నభంబున భంబు లేర్పడెన్ ౪౩

చ॥ దిన మను గ్రీష్మమేగ జగతి న్నిశ నాఁగ మనాగమంబు దా
ర్కొన్నఁ గొనసాంధ్యరాగపుమెఱుంగు మెఱుంగుగ మబ్బు వాబ్బుగాఁ
దనరఁ దదంబుదాంతరగతస్ఫుటమౌక్తికముల్ గ్రహించి య
య్యనిమిషరాశి రాశినిడి రా దివినాఁ దనరారె దారల్ ౪౪

కం॥ మణియును దినపురుషుఁడు రే
విరిబోడింగూడముడికి విడుదురముసిగల్
దొరయ నిరుల్ నెరియుచునం
దొరయ విరుల్పొరెఁ దారకోత్కర మలరెన్ . ౪౫

కం॥ తారకములు గగనద్రుమ
సారకునుమ సముదయ ప్రసారకములుగాఁ
దోరముగాఁ దచ్చాయా
కారముగాఁ దనరె నంధారము ధర్మజిన్ . ౪౬

కం॥ జనుఁ డపరాశం జనఁ గని
పని యేమని ముడిచెఁ గన్నెపద్మిని యట న
య్యినుఁ డపరాశం జనఁ గని
పని యేమని ముడుచకున్నె పద్మిని యెచటన్ ౪౭

కం॥ దీపములు ప్రమితభావో
దీపములు దనరెచ్చ వసువుదే నినునకుఁగా

దేవల నల భువననిధిం

గేవులఁజను నర్థ తరణికిరణము లనఁగన్.

౪౮

చం॥ కలువలవిందు పొల్కడలికందు సుధారుచిచిందు కామికిన్
వలపులమందు బుట్టినను వారిధికన్యకు ముందు ణొమ్మునం
గలిగినకందు తెల్లజిగి గట్టినబొందు కరాశికందుగా
చలువలపొందు ముందొదవెఁ జందురుఁ డందు సురేంద్రదిక్కుగన్ ౪౯

కం॥ తుంగంబన సుధ దివియు సు

రంగంబన హృద్గతాభరంగంబన సా

రంగంబన శశమన శశి

యంగంబున నంక మెనఁగె నసితాంకంబై

౫౦

కం॥ చదలీ కదళీదళముగ

బొదలీశశశశిగ దాని బ్రోదిసలుపు సం

పదిలీను తండులమరీ

చదళీగతతారకాంకసంగతు లలరెన్.

౫౧

కం॥ బిరుసుందెలి పువ్వులనన్

సరసం దారకలు నెఱిసెఁ జంద్రజ్యోతిం

దొరసెం జం దజ్యోతియు

వరుసం దివి దివిజులుత్సవము సల్పిరనన్

౫౨

చ॥ మఱియును

౫౩

సీ॥ విరహా పై వచ్చు మరుఁడు వట్టించిన

జయసమున్నతసితచ్ఛత్రమనఁగఁ

బ్రియుఁడబ్బ నుబ్బిన వియవాపగాపయః

కల్లోలభవఘేనఖండమనఁగ

వెన్నెలయనుపేరి వెలిగుడారంబుపై

నిలిపిన వజ్రాల కలశమనఁగ

రేమానిసీమణి సీమంతసీమపైఁ

జూపట్టు ముత్తేలచక్క యనఁగ

నంచితకళంక సంచరచ్ఛందరీక

తారకాకారతైరవోత్కరపరీత

గగనకాసారపుండరీకంబనంగ

సాంద్రదుచితోడ నడురేయిఁ జంద్రుఁ డమరె.

౫౪

క్రొన్నెల జాడఁబుట్టి తెలిక్రొన్ననకాంతుల తోడఁదొట్టి రే

వెన్నెలగూడపెట్టి జలువన్నెలరాలసరాల జాలురా

జిన్నెలఁజూడ ముట్టియల జిమ్మనజీకడజూడ మొట్టియా

వెన్నెలలాడ మెట్టినటు విన్నలమెన్ మునుమన్నిలాస్థలిన్

౫౫

దివియను సురగవి నమృతాం

శువసుంబొదుగుననుఁ బిడుక సొరిది నజాండం

బవుకుండ నిండు నవవిధ

సవిధపయఃపూర మనఁగఁ జంద్రికలలరెన్

౫౬

క్రొన్నెలప్రుచ్చు జగంబుల

వన్నెల హరియింప నింపువగదెలిమచ్చుం

జిన్నెల నించిన సంచున

వెన్నెల రోదోంతరాశపీథుల నొలసెన్

౫౭

౪॥ వెండియు నిజాధరసుధాదానవిధానాదుల సుమనోధనుఃకేళినారాధింప
 నధీనులగు మనోధవులచేత వివిధవిధంబులం బ్రసాదితలగు స్వాధీన
 పతికల ధమ్మిల్లమల్లికామాలికా ధావళ్యధాళధళ్యంబు ననుసంధింపు
 నిశాసమయంబులగుట నిజేశసమాగమాళల నావాసాదులకు విలాసంబు
 లొసంగు వాసకనజ్జికల సాలంకృతవిశదళయ్యావినరంబు ననుస
 రింపుచు సంకేతనిశాంతంబులకుఁ గాంతులురామిం జింతింపం దెల్లనగు
 విరహోత్కంఠితల కపోలకాంతులతో మంతనంబొనర్చుచుఁ బతుల
 నవమఱింబొమ్మని పదరి పిదపం బరిత వ్రలగు కలహంతరితలను
 పవరించు నుచితోపచార చందనాడులరుచిం గోపరింపుచు సంకేత
 కుంజంబులకుంజని నాథవంచితలై న్నభిచేతలగు విప్రలబ్ధిలంగని
 లతాలతాంగులు నవ్వు నవ్వుగతి నివ్వటిల్లు పువ్వులతోఁ జివ్వసేయుచుఁ
 బ్రాజేకులు దేశాంతర వాసులుగా సూనశరసంత వ్రలగు బ్రోషితభర్తృ
 కల శరీరంబులకుఁ దాపశమనకరంబులగు బిసాదికంబులసిరులఁ
 గరంబొలయుచుఁ బరాంగనాపదాలక్త సక్తంబులగు వక్త్రంబులతోడం
 బుజుతెంచు పతులంబ్రతీషించి ఖండితగతుల ఖండితసతులొడుండగంబు
 వారలకుందెఱియఁజూపు హీరముకుర నికరంబు ననుకరింపుచు నభీ
 సూచితలై యధీకుల నభిసరణంబునలుపు శ్వేతాభిసారికల వసన
 భూషణాదివేషంబులఁ బోషణంబు గావింపుచు నఖండంబుగా
 నొందొండ మెండుకొను పండువెన్నెల లజాండభాండంబునఁ బాండుర
 తరంబులై ప్రసరించె నయ్యవసరంబున

౫౮

అవ్వారిజారితోడుత

నవ్వారిజశరుడు పవనుఁ డవ్వల జైత్రుం

డవ్వారిగఁ దమిరేపఁగ

నవ్వారిజవదన తాళ కటఁగని నగుటన్.

౫౯

తనకును సమ్ముఖగతి నగు

చనవున హరికిని మనోనుసారి యగునటం

చనియునుఁ గువలయజాంధవుఁ

డనియును మృగనయన యా మృగాఁశునకసియెన్ఁ

౬౦

తెలుపవే యిట నాదు వలతేని చెఱునుండు

చంద మా యాశుతోఁ జందమామ

చక్రిదోడుకరమ్ము సహింపఁగారాదు

మందమాతుతధాటి చందమామ

మరుఁడు సాపత్న్యంబు నెఱిపి నా మానాథు

పొందు మానఁగఁజాల చందమామ

విరహంబునిధి గ్రాగ వెన్నెలల్ జమరింప

నందమా యిది నీకుఁ జందమామ

యమృతవారాశిగర్భంబునందుఁ జొడమి

రమణఁ దగు నిన్ను భక్తిఁ బున్నమల నోచు

నా చకోరేక్షణల నేఁతువంట గుణము

మందమా నీకు హిమధామ చందమామ

౬౧

ప॥ అని యిట్లు చంద్రాదులం బ్రార్థింపుచుం బరితపించు చంచలాక్షి

నీక్షించి ప్రിയవయస్య లయ్యెడ.

౬౨

సీ॥ అంతరంగికుండ వీవని నమ్మియుండితే

దర్శక ! నీకింత దాడి తగునె

మును మోమెఱుంగుదీవని నమ్మియుండితే

సోమ ! నీకింత హెచ్చుటలు దగునె

ప్రాణబంధుండ వీవని నమ్మియుండితే

పవన : నీకింత తీవ్రంబు దగునె

అనురాగతరుడ వీవని నమ్మియుండితే

చైత్ర : నీకింత పక్షంబు దగునె

రతిసమాంగి చకోరాక్షి రంజితాంజ

నాభజేణి పిక్విణి యైనయట్టి

యిట్టి సుకుమారిఁ బోచక యేచఁదగునె

మీ రనుచుఁ జేరి నెచ్చెఁ ల్ పేరువాటి

౬౩

కం॥ మారా : యిది మేరా తగ

వేరాజనయిత్రి నేచనిల నుదయఁబొ

మా రామామణిగు సుమా

మారామామణి సుమాత్రు మాజనకు మిఁకన్.

౬౪

కం॥ మారుండ : నీకు నెవరు

న్మారుండరె నీదు మే మామ యొకండే

వీరుండె హరఁడు హరియును

వీరుండరె మిమ్ము నడుప వెన మది నణవన్

౬౫

కం॥ ఇంచుక యాశుగమునకే

కొంచుచుఁ జిని చలతనందు కుసుమాంగివయిం

బంచాశుగములు బఱుతురె

పంచాశుగభీతిఁ జెందఁ బంచాశుగముల్.

౬౬

గీ॥ అకట నీ మేనమామ గ్రహంబ యగుట

నగు నొకట నేచుట రహిత ! యతనిఁ బోలి

నిధనగతి మారకుడవౌట నీకుఁ దగ్గునె
తండ్రిఁ బోలి రక్షించుట దగునుఁగాక.

౬౭

కం॥ సితిగకుఁడు హరించినయెడఁ

బతి వేడ్కొని సతియ నిన్ను బ్రతికించినదో
సతులనె వేధించెద పీ
జతకుఁ గృష్ణుఁడవు కావె శంఖరవైరీ !

త/౬౮

కం॥ శీతి మును హతునిగఁ జేసియు

బ్రతుకంగఁజేసె నేలఁ బతుపతిసతికై
రతివర ! కృతాము నిన్నున్
సతివతులు నీకులగుట సహజము జగతిన్.

౬౯

చం॥ మలినతనంది నీ గుణము మాలల పాలగు నీ విజాతియౌ

బలమును నెక్కు డయ్యడవిపాలగు నీదగు గంట్లదర్మమా
పెలుచకొనామెదల్ సెడియుఁ బిప్పికఁబాలగు నీ జయాంకమా.
పలువల పాలుగాడె యిటు పాంథులబాధ యొనర్చ దర్పకా !

౭౦

సీ॥ ఇది చక్రకటితటి యిట రాకు మకరాంక !

భీతిదంబగు నీదు బిరుదురీతి
కిది చంద్రబింబాస్య యిట రాకు నలినాస్త్రి ;
సంకోచమొడవి నీ శరమువోవ
నిది చంపకనునాస యిట రాకు మధుపమౌ
రీతిక ! నీగుణముల వీరక నెడఁగ
నిది సాంకవామోద యిట రాకు శుకవాహ
యహహ ! నీ యెక్కుడుమహిమ దఱుఁగఁ

గంటి వింటి వజీర ముక్కంటివింటి
వంటి సిరులగు నీ మచ్చెకంటి సిరులు

దంటకుచక్కలములు నటువంటివగుట

నంటరాకుము నీ జన్మమాట మార :

20

కం॥ అని పలుమాటన్ మారుం

గని దూరి యదూరగతినిఁ గనినటు లనియెన్

వనజారిఁ జీరి యొక సకి

యనివారణ వారణాభయన ప్రయానన్.

21

కం॥ సోమా ! సితగుణసీమా

మా మానినియందు సహజమహనీయదయా

శ్రీమంతు కెక్కఁజేయుము

శ్రీమంతుఁడ వొచు వృద్ధిఁజెందెడు మొదలన్.

22

చం॥ ఆకట చతుర్థభూతగతినందినవాఁడు ప్రభంజనుండు ద

ర్మకుండల శంఖరాంతకుఁడు పైనిమధుం దొక హీనజాతి వీ

రికి సరి పాంథవేధ యొనరింతురె యొ ద్విజరాజ ! నీవు ని

ల్లక యటుగా సరేకద కళంకయుతాత్ముల నమ్మవచ్చునే.

23

ఉ॥ ఆ గహనాంతరభ్రమణ మందుట సుత్రునిసక్తిఁ జెందుటన్

యోగము భూతభర్త కడనొందుటమై పటయుక్తిఁ బొందుటన్

హా గణియింపఁగా గ్రహమవొట విజంబగుట నిజాట నీ

వేగతి పాంథవేధ మడియింపకనుందువె యొంటిఁ జిక్కినన్.

24

కం॥ కప్పింత దోప బూడిది

గప్పిన నిప్పుగతి నీవు గనుపడి పైపై

నొప్పుచుఁ దపింపఁజేతువు

చొప్పెఱుంగక పథికజనులు సొచ్చిన నట్లా !

25

కం॥ చొచ్చి పెడత్రంతలను లో

ముచ్చిలి మానార్థతతుల ముదితలఁ గొనుచో
నచ్చందురుఁ డందురె నిను
ముచ్చుందురుగాక లోకములు రాత్రిచరా !

౭౭

కం॥ సహజన్యగ్రోధాంకము

మహి నుగ్రభవావతంసమహిమయుఁ గను నీ
రహితాలకంశగతి యని
యహహో నిను హరి హరింపఁదా ! కుముదహితా !

౭౮

కం॥ అని హిమకరు నని సమయము

ననుగతిఁ బితృపతినివాస మందుచు మఱియుం
దను నొక భూతంబనుటనుఁ
గని పథికుల సోకు నాశుగమునకు ననియెన్.

౭౯

కం॥ అనిలా ! భవదీయస్థితి

నని లాభంబేమి యేచకంబరమధ్యం
జని లాభమైనఁ జూడుము
ఘనలోభము గలుగుచోటఁ గరుణలు గలవే

౮౦

ఉ॥ కాలసమాకృతిం గనియెఁ గాముఁడు సోముఁడు నా మధుండునుం
గాలసమాకృతిం గనిరి కానఁ బ్రభంజనః నీవు తద్గతిం
గాలసమాకృతిన్ లయము గైకొనఁ దద్విశఁ జేరితో సతి
కాలసమాన మంచిది కఁ గాంత ననంతుఁడు ప్రోచు నెంతయున్. ౮౧

ఉ॥ పూని ప్రవేతునిన్ మఱియుఁ బుణ్యజనేశ్వరుజోడు గూడుటల్
మానియమానుయుక్తి నసమాననిశాటకృశాను సంగతిన్

మానకనూని మానినుల మానము నొంచితివౌర దక్షిణా

కానిల : మందపృథ్వులకు నక్కట భూరివిచారమున్నదే ! ౮౨

ఉ॥ హత్తుక ధూర్జుడౌ మదనుఁ డంచునుఁ బైఁగనకాఖ్యఁ జెందును
నృత్తుఁ డటంచుఁ బర్యయత మాతులుఁ డౌటను వచ్చెఁ జంద్రుఁడీ
విత్తణి రాక భీమగతి నేటికి మారుత ! ధర్మరాడ్డిశా
వృత్తినిఁ దండ్రుదౌ వరుస నెంచుక మామనటంచు వచ్చితో. ౮౩

కం॥ అని చరదనిలుం దూఱుచు
ననుచురుఁడై శంఖరారి కానవకరుఁడై
వనచరుఁడై కాననపత
దనుచరుఁడైనట్టి మధుస కనియె నయమునన్. ౮౪

గీ॥ ఘనతరుల దాసి సుమనోవికాసివగుచు
సురభిచరితంబు గైకొని సరసగతిని
నురుతరస్ఫూర్తిలోనందు నో వసంత :
వనవిహృతి పాంథవేధ నీ కనఘ ! తగునె. ౮౫

ఉ॥ ఈ వనలక్ష్మి నీవెనయ నిందుఁడు నీకలవిందుఁడయ్యెనో
నీవలనం జనించుటను నీకగుమారుఁడు మారుఁడయ్యెనో
భావన ధర్మపద్ధతిని పాంథపుఁ డయ్యెనో మారుతంబు లే
కివిధి వీరి మైత్రి గ్రహియింతె విచారివి నీవు మాధవా : ౮౬

కం॥ కూడి ప్రద్యుమ్నుతోడఁ దద్గుణము గనియు
గంధవహయుక్తిఁ జావల్యకలన గనియు
రాజసహితత వికృతివేర్పడితి మధుఁడ
యల రజోవ్యాప్తి తగువారివైనఁ జెలుచు. ౮౭

గీ॥ పల్లవస్థితి ననురాగపరత నెసఁగి
కడులతాంగుల తునుమసాంగత్యమెనసి
మధుసమాఖ్యలోనగు జాతివిధుర సీవు
మాననేర్తువె మానిసీమానహృతిని

౮౮

కం॥ మధుకరవృత్తిచే సుమతతి
మధు వొనరింపుచును మణియు మదనుననుగవౌ
మధుఁడవు పురుషశ్రేష్ఠుల
మధురోష్ఠుల మది గరంచు మతి నీకరుదే !

౮౯

క్య॥ శారికమా ! కలహంసకి
శోరకమా ! పికమ ; కిసలచోరకమా యో
కిరకమా ! భ్రమరకమా
మీఱక మా పకియ తరమె మీరకమానన్.

౯౦

కం॥ అని చైత్రాదుల నధ్వగ
జనజైత్రుల దూఱ వారు సన్నిధి గనున
ట్లనురాగగతినిఁ దోచిన
ఘనరాగనిమగ్న యగుచుఁ గామిని యంతన్.

౯౧

కం॥ కీరమ్మునకున్ గూయిడు
శారమ్మునకుం బికోక్తిసారమ్మునకుం
గ్రూరమ్ముగు మరుని శరా
సారమ్మున కలికి కలికి నైరణలేమిన్.

౯౨

కం॥ వెన్నెలచిచ్చున మారుని
క్రొన్ననగచ్చున విరాళిగొని వెలవెలనై

కన్నియ పరవశగా న
య్యన్నులు తన్నారీఁ జేరి యాదరణమునన్

౯౩

కం॥ ఈ మానినిలో మానని

యా మానసజ్ఞార్తి మాన నేమాడ్కి శమం
బే మందునఁ బొందింతుము
నే మందఱ మని విచారనిహితాశయలై.

౯౪

సీ॥ కందర్పరసమునఁ గలికి కూష్మము హెచ్చె
నష్టమూర్తిహితాప్తి నందరమ్మ
చంద్రోదయమటన్న సతికిఁ గాఁక యెసంగె
మార్తాండయోగాశ మనుపరమ్మ
నవమాలినీవసంతమున శాంతిల దింతి
మధుసూదననియుక్తి మనుపరమ్మ
శీతప్రభంజనస్థితి లతాంగి చలించె
వాతభంజినిఁ గూర్పవలవరమ్మ

సతియు భావభవాతంకశంకఁ బూన
స్నేహగతిఁ గాఁచ నెవ్వారిచేత నోపు
నచ్యుతానంత గోవింద యని తలంచి
చేరి భవరోగవైద్యు భజింపరమ్మ.

౯౫

వ॥ మణియును

౯౬

చ॥ మదవతికిన్ మధుస్థితి హిమద్యుతిభంగియు మోహదంబెకా
మదనుని బీజ మట్టిదయ మాటికి వీటికి గంధవాహవ్య
ద్దిదగి మత్తిభ్రమవ్యభనుఁ దెల్పు విషంబుగ నాభిగన్నెరల్
మొదలగువానిఁ బూన్చుటలు మోసమ యీ తిలసూననాసకున్.

౯౭

ప॥ అని తలంచి యంత

౯౮

చ॥ చివురు లరంటి జంటిపొరచిప్పలు పుప్పొడి తెప్పలెన్నఁ బొ
న్నవిడులు కై వలంబు సుమనః స్తబకంబులు పద్మనాళముల్
నవశశిఖండపాళి నలినంబును గల్వలు చల్వ లీయ న
య్యువిదకు నంగసంగతుల యోగ్యగతిన్ ఘటియించి రంగనల్. ౯౯

గీ॥ అటుల ననుఁగుకాంత కనుచారికలు గొంత
శీతలములు గూర్చి సేదఁదేర్చి
యపచరింపఁ దేలి యొకదారి మరుబారి
నందు నిందువదన కనిరి సఖులు.

౧౦౦

సీ॥ మకరకేతనుఁడన్న మదిఁ బెట్టినేటికే
మకరభేదనుఁడుండ మధురవాణి
క్షణదాచరుఁడటన్నఁ గడులం కేటికే
క్షణదాటహరుఁడుండ జలదవేణి
చటులానిలమటన్నఁ జలియింపనేటికే
చక్రినామకుఁడుండ జలజపాణి
మధుసమయంబున్న మఱి బ్రాంతి యేటికే
యల మధుద్విష్ణుఁడుండ నలరుబోణి

సుకరశుకపిక శారికానికరముఖి
హాయసములన్న వ్యర్థప్రయాస మేల
పతగనాథాంకుఁడుండ లోఁబడకయున్నె
విభునిఁ బ్రార్థింపు మిందిరావిభుని శుభుని.

౧౦౧

ఉ॥ ఆ హరికిం గుమారుఁడగు నంగన మారుఁడు చంద్రుఁడందమా
యా హరి చిత్తవృత్తిదగు నా హరి ప్రాణహితంబు మారుతం

బాహరికిన్ వసంతుడు శుభాంగవిభూతి నెసంగువాడు నేఁ

దాహరి ప్రేమ గల్గి భయమందఁగనేటికి నిన్ను బోఁటికిన్. ౧౦౨

క॥ అని చెలులాడు ప్రయోక్తులఁ

దనడు ప్రయోక్తులును దోపఁ దరుణి ముదితగా

మన శుక మినసుకరాగతిఁ

గని వచ్చు నటంచు మఱియుఁ గామినులనుచోన్. ౧౦౩

చ॥ తెలతెలవారవచ్చె శశితేకువలేకువగాంచి తారకల్

వెలవెలఁబార విచ్చెఁ దగుపీక్షలఁ బుష్పలు వృక్షశాఖలం

బిలపిలఁజేరఁజొచ్చె రవిబింకము పొంకము నంకురింపఁగాఁ

గలకలఱూర మెచ్చె జిగికమ్ములు తమ్ముల కిచ్చె నత్తఱిన్. ౧౦౪

ప॥ అంత

౧౦౫

సీ॥ ఉభయదిక్కాంతాముఖోదారకర్పూర

కాశ్మీరతిలకపంకంబు లనఁగ

తైలద్వయాసాను సంకీర్ణపున్నాగ

కంకేళిసుమగుచ్ఛకంబు లనఁగ

సుత్తుంగనగశృంగయుగళిమిశ్చచ్చిలా

ధాతుగైరికవశత్కాంతులనఁగ

సమయాధికారిపార్శ్వద్వంద్వసందీప్త

ధవళారుణాతపత్త్రంబు లనఁగ

నాథసమ్ముఖులగు వరుణాని శచియుఁ

గీలుగంటుల వజ్రాల కెంపుఱాలఁ

బేర్చి తార్చిన రేకడవిశ్వలనఁగ

నస్తగిరిఁ జంద్రుఁ డుదయాద్రి నర్ముఁ డలరె. ౧౦౬

క॥ గగనాబ్ధి నడఁగు ఋగ్గల

పగిది నుడల్ నడరె దిశలు ప్రతిభాదశలం

దగియెఁ బ్రసరించె శిశిరా
శుగములు కోకముల కెసఁగె నుభపాకంబుల్.

౧౦౭

సీ॥ నిడుదకన్నుల నింపు నిద్రమంపులు మీఱఁ
బలుగెఱు మోపుల పచ్చిదేఱు
వీడినతురుముల విరిసరంబులు జాఱు
మేతావిచెమట క్రొమ్మిసిమి యాఱు
దడఁబడునడల తత్తరము బిత్తరమూఱు
నెదలపైఁ గదలి పయ్యెదలు జాఱు
సురతంపుచిన్నెల సొంపులు వెలిపాఱు
మోముల బడలికల్ ముద్దుగాఱు

నప్పు డెవ్వరు సూతురో యను రయమునఁ
బట్టి నీరొల్కు చేగిండ్లుబడక యిండ్లు
వెడలివచ్చు విలాసినిపితతి చూడ
మచ్చటలోనరె రసికసమూహములకు.

౧౦౮

ప॥ అంత

౧౦౯

క॥ ఆవేశకు సకు లా రా

జీవాక్షి యొకింతఁ దెలిపెఁజెందిన మనకీ
దేవుఁ డినుండే హరి యని
భావించిరి మఱియు భద్రభావము గనుచున్

౧౧౦

సీ॥ చెలి ననంగుఁడు దనవలెఁ జేయఁదలఁచెనో
యంతంతఁ గృశమయ్యె నంగలతిక
సతి నీతాంతుఁడు నిజస్థితి జేయఁదలఁచెనో
ప్రబలె బంగరుమేనఁ బాండిమంబు

ఆనిలుఁ డంగనఁ దనయటు జేయఁదలఁచెనో
 తెరువనక కెందేనిఁ దిరుగఁగోరు
 మధు వాత్సవృత్తి భామనుఁ జేయఁదలఁచెనో
 మదిలోన నేవేళ మఱపు హెచ్చె

వనవిహగరాజి సకిఁ దమవలెను జేయఁ
 దలచెనో వనవాంఛ లోఁదలఁచు ననుచుఁ
 గేళివనకేళి వలయుఁగాఁబోలు ననుచు
 వనిత నెచ్చెలు లమ్మ రమ్మనుచుఁ బ్రీతి

౧౧౧

చ॥ జిలుగుపయంట నంటి వలఁజిక్కిన జక్కవదంటనా విభా
 సిల గుభళించు నున్బసపు సిబ్బపు నిబ్బపు టుబ్బుగబ్బిగు
 బ్బుల పెనుముమ్మరమ్మునకు బాళికిఁ జాలక కౌనిటట్టు బి
 ట్టులికిపడన్ వడంకఁజను నుగ్మలిఁ దోడ్కొనిపోయి రయ్యోడన్. ౧౧౨

వ॥ ఇట్లు చని యవ్వనిత లనితరప్రచారంబగు నవ్వనసంచారంబున
 సతులగుటఁ దమకు వనదేవత లాచరించు నుచితోపచారంబుల గతుల
 నతులలతాప్రతానసీవితానంబులు విసూతన నికేతనంబులునుఁ గుసుమ
 విశేష విశిష్టధరాగతసరాగ పరాగంబులు నూత్నంబులగు రత్న
 ంబళంబులును, యరుత్పరంపరలందరలు కప్పురంపుఁదెరలు
 దెరలును, నుపరితలపరీత ప్రమానసంతానంబు వితానంబును, సమీప
 దీపిత సీపకళికలు దీపకళికలును, పరిసరస్యందిమరందరసప్రసారంబు
 పాద్య సీరంబును, పాటలకుటజకుట్టలావళిత పత్రపుటపాత్రిక
 లారాత్రికలును, పరిపాకపతిత శశిహంతఫల కాంతరఫలనికాయంబు
 లపాయనంబులును, శుకముఖశకుంతకలకలంబు వందిబృందాకలనం
 బుగా నృపథవనంబు ననుకరించుచు నుపవనంబున విహరించు ౧౧౩

సీ॥ మాధవస్థితి యిది మాధవస్థితి యని

కలిసి వర్తిలు నొక్క కలికికొమ్మ

మాకందములు నివి మా కందము లటంచు

గ్రీడించు మఱియొక కీరవాణి

మాధవశృంగిది మాధవశృంగుటంచు

బాడుచు జను నొక్క భ్రమరచికుర

నారంగములు నివి నారంగములటంచు

నాడు వేటొక మయూరాభవేణి

మదను భావమునకు దాపు మరువమిదియు

మదనుభావమునకు దాపు మరువ మనుచు

నొక్క కలకంఠి యాస్వాద మొనరజేయు

జెలులు విహరించుతఱి వనస్థలము జేరి

౧౧౪

మ॥ తమ బింబాధరసామ్య మొందు ననుచున్ ద్రాక్షాఫలచ్ఛాయలం

దమ వజ్రజనమంబులొననుచు సంతం బాటి జంబీరముల్

దమ చలచచ్చులుకాప్తి నందుననుచందాన్ రసాలంబులన్

రమణుల్ గోసిరి లో సహింపని మనోరాగంబు వే కన్పడన్.

౧౧౫

చ॥ సుకరగృహీతకాండమయి సొంపుగఁ బల్లవపాళి కొమ్మకొ

మ్మకి ముడియింపసాగి ధృతిమై నలరందగి యంతటన్ ఫల

ప్రకరము నందుచు జెలువు రంజిల నొక్క రసాలశాఖితై

యొక లతకూన దా సుఖనియుక్తి జివుక్కునఁ బ్రాకె నత్తఱిన్

౧౧౬

కం॥ సతులు విరాసకకారస

వతులు కుసుమతతులు గోసి వనసంగతులం

జతికై శరములు గొనియెడి

రతులో యన వెలసి రతసురమ్యాకృతరై.

౧౧౭

కం॥ భేలనమున సతులు లతాం

దోళనమున నెగయ సురవధూటులతోడన్
హేళనమునఁ దగఁ బదయు
క్పాలనమునఁ గయ్యమునకుఁ గాల్పాచుగతిన్.

౧౧౮

వ॥ అంత

౧౧౯

సీ॥ పదములనంటకు ముదిత యశోకంబుఁ

దిలకించి చూడకు తిలక మతివ
చేరి భాషింపకు చెలి కర్తికారంబు
సింధువారము నిఃశ్యసింద కబల
బాలరసాలంబుఁ గేల నంటగరాకు
వాతిరో సురపొన్న నవ్వఁబోకు
కలికి గంఢాషింపఁగవయకు వకుళంబు
కూర్చకు సందిటఁ గురవకంబు

చారయిది పాటఁబాడకు చంపకమిది
సఖిముఖం బెత్త కీవిట్లు సలిపితేని
తోనవిప్రసూనములొసంగు సూనశరుఁడు
బాణముల జేయునవె నిన్ను బాధసేయు.

౧౨౦

గీ॥ అనుచు నెచ్చెలి కెఱిగించి యటఁ జరించి
శయతతుల నేర్చి పుష్పాపచయ మొనర్చి
చెలువ లొకమంచి చల్లని కొలను గాంచి
యదటి కేతెంచి క్రీడింప నభిలషించి.

౧౨౧

కం॥ సారసముఖభావంబుల

సారసముఖు లపుడు కేళి సలిపిరి తత్కా-
సారమునను లనదమ్మతా
సారమునను సరసతరవిసారమున నొగిన్.

౧౨౨

గీ॥ ఆ భువనకల్పితక్రీడ నజ్జటవవి

కాసములు కేశవేశనంగతులఁ దగియె

నాభువనకల్పితక్రీడ నజ్జటవవి

కాసములు కేశవేశనంగతులఁ దగవె

౧౨౩

కం॥ జలములు గ్రహించి మించిన

జలదములనఁ గొప్ప లవటి చంచలలన వా

రళికఫలకముల నలఁదిన

హరిదీనవదీవు లలరె నా జలకేశిన్

౧౨౪

సీ॥ చికురశైవాలంబు సుకరాక్షిమీనంబు

వదనపాణిపదాంకవారిజంబు

గళశంఖ మధరకోకనదప్రభాస్పూర్తి

రదమౌక్తికము భుజారసికబిసము

స్తనరథాంగము కటిపైకతంబు వశీత

రంగంబు నాభికాశ్రమము రోమ

రాశిక్రమేందీవరము నూరువారిభ

కరము జానువరాటికాతలంబు

ప్రపదకమరంబు గుల్ఫనీవారగర్ప

సురుచిరముగ నలంకారనిరతి నెఱపు

లీల నేకీభవింపుచుఁ గేళి సలిపె

సరసుల నెసంగి పద్మినీసముదయంబు

౧౨౫

కం॥ అంబరవలగ్న లంతట

నంబరములు కటి ఘటించి యట విమలవిభా

దంబరములఁ బులుగడిగిన

శంబరహరు శరములన నెసంగుచు మణియున్

౧౨౬

కం॥ మనమొక దేవునిఁ గొలుతమె

వనితా : యన నా లతాంగి వారలతోడన్

మనకొక దేవుఁడు గలఁడే

మనసిజునకుండె కాక మాన్యుండవినన్.

౧౨౭

కం॥ లాలసమున మృదులాలస

బాలనమీరములు దోడుపడఁ గేళివనిన్

బాలికను నిలిపి వలపుల

మూలమగు రసాలసాలమూలవికర్షిన్.

౧౨౮

సీ॥ హరి యని శౌరి సంప్రార్థింతు మందమా

యది సమీరుసి నామ మతివలార

యల విఘండని శౌరి నర్చింతు మందమా

యది నిశాపతినామ మతివలార

ప్రద్యుమ్నఁడని శౌరిఁ బలుకుద మందమా

యది మన్మథుని నామ మతివలార

మాదవుండని శౌరి మది నెఱతమందమా

యది వసంతుని నామ మతివలార

కౌన ఫణిశాయిసి సెళాటమానమథను

మదనహరసఖు మధువైరి మహి గణించి

యలచిత్రకీర్తిఁ గాంచి సేవించిన త

వీరి మదములు వదలు వేర్వేలు : నుచు

౧౨౯

ఉ॥ శ్రీరమణీయతం దనరి క్షీరపయోనిదిఁ బోని యొక్క కా

సావిలాససీమ సితసైకతమై తెలిదీఁ బోని వి

స్తారసమేతశీతసికతామయవేదిక ద్వికల్ప మం

దారతరుప్రతానసుమనః కమనీయత బొల్బునొక్కచోన్

౧౩౦

కం॥ మణిగణకిరణగుణారుణ

వణిభోగవణా? నెనయు ప్రసవాస్తరణాం

గణమునఁ దృణమృణియుతమగు

శణహరిణమృణాళనాళచత్వరవసతిన్

౧౩౧

కం॥ జోకం గొజ్జగిసీటం

జేకొని పుష్పొడియరుంగు జేసి యచట నా

శ్రీకాంతుని నొక తామర

రేకున లిఖించి కస్తురింజలి చెలియల్

౧౩౨

గీ॥ హరికి దాపల శ్రీదేవి నావహించి

చేరువ లిఖించి వారి కుమారు మారు

సరతిఁ బూజింపఁ గమ్మఁదెమ్మెరలు వీవ

యుద్ధరని క్రొవ్విరులు రాల సకియ లలరి

౧౩౩

కం॥ హరి పువ్వులు రాల్చెఁగదే

పరఁగు శుభంబింకి మనకు బాలిక యనుచో

నరుదెంచి దివ్యకీరము

పరమానందంబుతోడ భద్రకు ననియెన్

౧౩౪

కం॥ నీ కథ సువసువ విని తాఁ

గేక యనాథుండు దృష్టకేతుండు నాతో

నో కాంతా : యితక ము

న్నేకాంతముగాక పలికె నింతి వినంగన్

౧౩౫

కం॥ ప్రాయపుసిరి మన భద్రా

తోయజముఖియందు పిత దోచెను సరిగా

నాయిక కనురూపంబగు

నాయకు నేర్పఱపు కీరనాయక ! యనుచున్

౧౩౬

ప॥ ఆనిన నేనునుం గొంత విమర్శించినట్లుంటి యిట్లుంటి ౧౩౭

మ॥ ధరణీనాయక ! నాయకుండన యదూత్తంసంబె కాకన్యురె
వ్వరు మీరక్కమలాంశఁ గాంచనగునవ్వార్లంటికిం గంటికిం
గర మానందమొసంగుఁ జూడ హరి శృంగారాంగముందుల్య మి
ర్వరకున్నేనునుఁ జూచినాడ హరి మీరుంజూచినారే కదా ! ౧౩౮

క॥ చతురతయు గభీరతయున్
ధృతియు మతియుఁ గులము బలము హితమున్నతమున్
రతిపతిఁ గేరు నొయారము
పతగధ్వజునందెకాక పరులకుఁ గలవే. ౧౩౯

చ॥ అది యటులుండెఁ జూట్టికమా కడ దగ్గర లాఁతిజాగగా
దది వసుదేవుచెల్లెలు గదా శ్రుతకీర్తి భవద్వధూటి యి
మ్మదవతి మేనయత్త వనమాలికిఁ గావున మీర లిర్వరున్
ముదమునఁ గన్న కన్నియను ముఖ్యము శౌరికొసంగ భూవం ! ౧౪౦

క॥ మీకేయరిగలఁదాతఁడు
మీకేయరిబెట్టు చక్రిస్మిత్రత నదియుం
గాక మదిఁ దెలిసి చూచిన
నా కన్నియ కతనియంద యాసక్తి సుమీ ! ౧౪౧

గీ॥ మణియుఁ గోరుచుండు మనభద్రమదిగదా
మాధవునకెనైన మంచిమగని
మణియు గోరుచుండు మనభద్రమదిగదా
మాధవుండ కలుగ మంచిమగఁడు. ౧౪౨

క॥ అన నృపుఁడనియెన్ హరి నే
వనిత వలచు నదియ మనకు వాంఛితమైనన్

వినఁగా నిది స్వపథర్మం

బనఁగాఁ జాదీంత మిల స్వయంవర మనఘా :

౧౪౩

కం॥ అనినన్ మీ జనసియు నే

ననుమోదిల్లితిమి నీకు నాకుభవార్త

వినిపింపవచ్చితన న

వనితయుఁ బ్రీతిల్లి నిజః వాసముఁ జేరెన్.

౧౪౪

ఉ॥ అంతటఁ గేకయశ్చితిశలామరభర్త సువార్తగా జగం

బంతయు సంతసిల్లఁగ నిజాత్మజుకైన స్వయంవరోత్సవం

బెంతయుఁ జాట స్వర్గధర జీశకుమార సఖాంతరాళిం

ప్రాంతజనాళిఁ బంచ చతురఁతపరీతధరిత్రి సంతటన్

౧౪౫

చ॥ పురము నలంకరించి తగు భూషణముల్ వసనంబులు డఁగా

నిరవులా నన్నపానముల కిష్టపదార్థము లెంతయే సుగం

ధరసము నాగవాసములు ద్రవ్య మశేకము వాద్యభేదముల్

దిరములుగా నొకొక్క విడిదిం బలి ఖానిదె వచ్చువారికిన్.

౧౪౬

చం॥ పఱపుగఁ దోచు నొక్కపురబాహ్యతలోపవనాంతరంబునం

దిరుదెస జాలువాఱ పనులెంతయు వింతలుగా వెడల్పునై

కుఱువలుగాక సొంపులొనఁగూడఁగ మంచెలు ఖాన్చె రాజు త

త్పరత స్వయంవరోచిత నృపాలకుమారులు కొల్వు గూడఁగన్.

౧౪౭

వ॥ ఇట్లనేకవిధంబులం గేకయేంద్రుండు నిజనందనోచిత

స్వయంవర మహోత్సవం జొనరించుచుం దత్సమయంబున

౧౪౮

కం॥ ఆ రీతి వార్త లనిచిన

నా రాజసుతాస్వయంవరార్థము సకల

ఞ్జారమణకుమారకు లటఁ

జేరిరి కడు వింతవింతశృంగారములన్.

౧౪౯

కం॥ బంధులు ప్రియబంధులు నయ

సంధులు బహుగుణరత్నచయ సింధులు సం

బంధులగు దేశదేశపు

సంధులఁ గల రాజసుతులు సనదేహిగన్.

౧౫౦

గీ॥ లేమ కుంతిచెల్లెలి తనూజయౌటను

వావిగనియుఁ గేకయావనీశు

వరుస దగునటంచు సిరిమదంబున

యుక్తి వచ్చె నా సుయోధనుండు.

౧౫౧

వ॥ తదనంతరంబున

౧౫౨

చం॥ హరిఁ గనుఁగొన్నకన్యకయు నన్యులఁగోర దవశ్యమా స్వయం

వరమున కమ్మురారియును వచ్చును మేనమఱందలీ సుధా

ధర తన కౌనఁబంచుఁ దమ తల్లికిఁ జెల్లెలిబిడ్డయైన సో

దరిపిభవఁబుఁ జూడఁజనెఁ దమ్ములతోడత ధర్మనూతియున్.

౧౫౩

ఉ॥ వచ్చినాజులందు బలవంతుఁడు రూపరి కౌరవేశ్వరుం

డిచ్చ వరించు నానృపతిసే చెలి యంచు మనంబునందుఁ బె

న్ముచ్చటఁ దల్లి చెల్లెలితనూజ వివాహకుభంబుఁ జూడగా

వచ్చిరి దంతవక్త్రుఁడు నవార్కగతిన్ శిఖపాలుఁ డెంతయున్.

౧౫౪

కం॥ అందధికులు కురుపతియు ము

కుందుం డిందొకరి సకియ గోరు ననుమదిన్

విందానువిందు లరిగిరి

విందగు మాతృవ్యసేయి విభవముఁ జూడన్.

౧౫౫

ఉ॥ ధీరుల సుగ్రసేవసదేవుల మారపుఁడాదియౌ యను
 ష్టాఽమజాగ్రగణ్యులను మత్ప్రియబంధులఁ దోడితెమ్మనం
 గీరము సేరి ద్వార తిఁ గేకయుపంపు నెఱుంగఁజేసినన్
 శౌరియు వృష్టిభోజయదు సంతతిరాజుల కేర్పరించినన్. ౧౫౬

క॥ హరి కా సతిపై మతిగల
 వెర వెఱుఁగుట బంధుమిత్రవిధములను స్వయం
 వరజేచ్చ దక్కి వచ్చిరి
 హరితోడం.గొలిచి యాదవాదిసర్వేచ్ఛల్. ౧౫౭

క॥ అపు దాగతి విపులాకృతి
 నృపు లాదృతి నేఁగుదేఱ నెదురుకొని కృత
 స్వపురావృతిగాఁ గేకయ
 విపులాపతి వారి నునిచి వేర్వెఱునంతన్. ౧౫౮

క॥ మంచెలపై నృపనందన
 పంచాస్త్రులనుంచి మఱియు బంధుజనుల క
 య్యంచుల సుచ్చస్థలులీ
 షింప నియోగించి దృష్టకేతుఁడు ప్రీతిన్ ౪/ ౧౫౯

క॥ మెఱుఁగునకు మెఱుఁగుబెట్టిన
 సీరితనయం గ్రొత్త క్రొత్త శృంగారములం
 బరగించి కేకయేంద్రుఁడు
 కరుణారస మొలుకఁ జీలుకఁ గని యిట్లనియెన్. ౧౬౦

చ॥ అతిసుకృతోఽతస్థలమునందు శుకద్విజుజన్మ మంది భా
 రతికడ వృద్ధిఁబొంది మఱి బ్రహ్మకడం గళలెల్లఁ జెంది య
 చ్యుతుకృపఁ బేరునొంది సుగుణోన్నతిగన్న వివేకి పిపు మ
 త్సుతకు హితుండవౌట శుభసూచితభాగ్యముగా ఖగ్రజీ : ౧౬౧

కం॥ కావున మా వనజానన

కీ వనధిపరీతిభూతలేశకుమార

శ్రీవిభవనామరూప

ప్రావీణ్యము లేర్పరింపు పతగకులేంద్రా !

౧౬౨

గీ॥ అని నృపతి వల్క రాచిల్క నెనరుఁ జిల్క-

మోముపై నవ్వు దొలఁక సమ్మోదపులక

తీలకితాంగంబుతోఁ జాల ధీవిశాల

ఫణితి సతిఁ గాంచి యిట్లనుఁ బ్రౌఢి మించి

౧౬౩

కం॥ పురుషోత్తముఁడై సముఁడై

సరసుండై మరునిగురుఁడె సరి చెలువమునన్

ధర నీ విభుఁడనఁగాఁ దగి

గుఱియగు మఠచివరు నేఱుకొమ్మా కొమ్మా :

౧౬౪

కం॥ ఒకమాఱు రెండుమాఱులు

సకయ ! కలయవెదకి నీకు సరివచ్చిన శూ

రకుమారకుమెద నిడు మని

శుక మొసఁగెం బారిజాతనుమహారంబున్.

౧౬౫

కం॥ ఆది మును హరి తనకొసఁగిన

యది గావున ముదిత ముదితయయ్యెను శుకమా

సుదతిని రథమున నిడుకొని

నదియత నృపసుతులఁజేరఁ జనుటయు సంతన్.

౧౬౬

కం॥ భద్రగతి నృపులు గాంచిరి

భద్రన్ మృదుగమనవిజితభద్రం దనుహ

రిద్రన్ హరిలక్ష్మితమ్మ

స్మృద్రం బరిహార్థగుణసముద్ర ననిద్రన్

౧౬౭

వ॥ ఇట్లు కనుంగొని తమ మనంబుల

౧౬౮

క॥ నక్షత్రపుడునుకో తను

సాక్షాన్మోహినియొ మరుని సామ్రాజ్యకళా

నిశేపమొ లేక మనో

విశేపమొ కాక యిట్టి వెలదుక గలదే !

౧౬౯

క॥ అనుచున్ రాసుతు లా సతిఁ

గనుచుం, దమిఁ బెనుచు కోరికల వివశములౌ

మనసుల నొకరీతి భృతిన్

మనుచుచు నిట్లుండి రంత మది ముద మొదవన్.

౧౭౦

సీ॥ వలపైనదానిఁ గల్వలఱేని వలఱేని

కులమానిసుల నవ్వు చెలువుదానిఁ

గుడురై నదాని నిగ్గులపెంపుగల తెంపు

బలుసొంపుగల మోవికలిమిదాని

నొఱపైనదానిఁ దొల్కరిమించు సరిమించు

సిరిసంచుగను మేవిమెఱుగుదాని

సొగసైనదాని మెచ్చులఁ దొల్కుఁ నెలతక్కు

గళఁజిల్కు నగుమోముతేలివిదాని

మొలకనవ్వులదానిఁ జెన్నొలయు గబ్బి

గుబ్బిపాలిండ్లగవ నీటు గులుకుదాని

రూపయౌవనములతీవుఁ జూపుదానిఁ

గేకయకుమారి భద్ర నీక్షించె శౌరి.

౧౭౧

క॥ శుకము వచించుటకన్నన్

సుకరంబగు చిత్రపటముఁ జూచుటకన్నన్

శుకవాణిఁ గాంచి కనకాం

శుకుఁ డెంతయు నెమ్మనంబు సోద్యము నొందన్.

౧౭౨

చం॥ మలయుబ్రహ్మదమూరి పలుమాటిటు గూరిమిమోముదారియీ

కలికికి వారిజారియనుకారి కుచప్రకటారి ప్రాయపుం

గలిమి కొటారిచేకద జగాజిగిపైడిపెటారి మారు చే

నలరుకటారి యంచ శకటారి నుతించు మిటారి మిందుగన్

౧౭౩

కం॥ అవురా యనుఁ గ్రొమ్మెఱుగుల

నవురా యను మేనితకుకు నవురా తొవరా

నవురా యను ముఖరుచి వా

నవురాయను నెఱుల సిరుల సవరణ సతికిన్.

౧౭౪

కం॥ చిలుకో పరువపుమరువపు

మొలకో మరుచేతిపూవుములికో మెఱుగుం

దళకో జీవపుఁజిత్తరు

పలకో యీ కలికిఁ డెలియఁబలుకం దరమే ;

౧౭౫

కం॥ చికురములా హరిసింపు

నికరము లా యింపుసొంపు నింపు ముఖరమా

ముకురమ రదనాంకుకమా

శుక మాసింపనగు ఫలము సుమ్మి చెలికిన్

౧౭౬

గీ॥ ఈ సునాన జిగింబై డిజేసునాన

యీసురాగ కుచోన్నతియేస్తురాగ

మీసుమాలిని నఖపాళియాసుమాలి

యీసువాసిని మోమిందుబో సువాసి

౧౭౭

కం॥ గిండ్లొ నంపఁగి పూవుల

చెండ్లొ మరుచేతి పుట్టచెండ్లొ వలపొ

నిండ్లొ పసినిమ్మజగా

పండ్లొ తెలియంగ బాల పాలిండ్లు భళి !

౧౭౮

చం॥ పగలొగిఁగాంచి తావికలభావము గైకొనఁ గైరవంబు రా

జగతిని హెచ్చఁబూని జలజాతము గుండె విశేషమైన లీ

లఁ గనఁగఁబూని మీన మవలం జనె నీ సతి నేత్రసన్నిధిం

దగునె సుదృక్పమాప్తి గుఱుదంబునుఁ బంకజమున్ విసారమున్ ౧౭౯

కం॥ సుదతీరుచిరాధరమా

సుధతీరు సుమా శుభాంగశుకరతఁ గను నా

మదనాగమనంపద యీ

మదనాగమనోజ్జయనమై సిరి దలపన్

౧౮౦

గీ॥ ఇందునందుఁగందు పొందమ్మి విరియందు

ముందుముందు రజము ముకురమందుఁ

జెండు కసటుమందమందమేమందమీ

మందగమన మోమునందు సమము.

౧౮౧

ఉ॥ కొనున కొ నభంబు సరి కావిజగావిలసిల్లు మోవికిం

పానఁగఁ బానకంబు సమమానన మా ననవిల్లుమేనమా

మేననమేననంగనకమేననమీనన కన్గవందగున్

వేనలి వేనలిన్ విరులవేయుసువే యువతీమతల్లికిన్.

౧౮౨

నీ॥ దొరసెఁటో యీ చాన గురుకుచద్యయమాన

రైవతకాద్రి దర్శనఫలంబు

నెనసెఁటో యీ రామ తమలత నంటఁగా

నారామలతలఁ జేనంటుఫలము

శలరెఁటో యీ బాల యధరంపురుచిఁ గ్రోల

సహకారఫలరసాస్వాదఫలము

కలిగెఁటో యీ కల్కి పలుకులాకర్ణింపఁ

జిలుకతో గోష్ఠిఁజేసిన ఫలంబు

తనరెఁటో దీని పరిణయోత్సవ మొనర్చుఁ

దరుతతి కొనర్చు పరిణయోత్సవఫలంబు

మంచి శుభసూచకములు వలించకున్నె

యంచజేతనంచు వర్ణించి శౌరి.

౧౮౩

కం॥ చిలుక కొరులు నేర్పిన పలు

కలిరి వినం బ్రీయమొనర్చునట యీ చెలి కా

చిలుకే నేర్పినదట యీ

పలుకులు వినఁ బ్రీయము గాదె పలుమఱు జగతిన్

౧౮౪

కం॥ అని మాధవుఁ డీవిధమునఁ

దన బావమునన్ గణించి తరుణిం గరుణిం

చినరీపిం గను వావిం

దన దేవిం గాఁగనెంచెఁ దగ నాలోనన్.

౧౮౫

ప॥ అంతఁ దనంత శుకశకుంతంబు విదితవృత్తాంతంబయ్యునుం గొంత

వాగ్విनోదంబు సలిపెదంగదా యని యీ రాజతనూజుకు నా రాజ

తనూజుల యనురూపరూపనామవిభవంబులు వేఱువేఱు నేఱుపలుపం

దలంచి యుత్సాహంబుతో నిట్టనియె.

౧౮౬

సీ॥ కాశకరూశకరూశరాజులు వీర

లాశాంతవిభ్యాతి నలరువారు

మాశవమాగధమత్స్యరాజులు వీర

లాదిమాభ్యుదయంబు నమరువారు

తృతీయాశ్వాసము

చోళనేపాళబంగాళరాజులు వీరు
 పృథులశేఖరరూఢిఁ బెనుచువారు
 గాంధారగజపతి గౌళరాజులు వీర
 లసమాగ్రగస్పూర్తి నెనఁగువారు

శూరసేనసురాష్ట్రసువీరసుఖల
 సుప్రసిద్ధప్రభావయశోవిభూతి
 సుముఖత నెనఁగు రాజులు సుమ్ము వీరు
 వీరిఁ గనుగొనుమా శరన్నీరజాక్షి !

౧౮౭

కం॥ కరహాటులు మరహాటులు
 మెఱయఁగఁ గాంభోజభోజమిత్రసుమిత్రుల్
 మఱి కొంకణదెంకణులన
 వరుసం జంట దగునిరులవారిం గంచే !

౧౮౮

కం॥ ప్రతివిందున్ హృతమాందున్
 ధృతినందున్ నృపతివందున్ దేవప్రస
 ష్టితిపతి నేనాబిందుం
 దతసేనాబృందుఁ గనుము తామరసాక్షి !

౧౮౯

కం॥ మాహిష్మతీపురిపతి
 హైహయఁ డవ్యయసమృద్ధి నలరారు గుణ
 గ్రాహయగున్నీలాఖ్యను
 దాహృతుఁ డీ భూపరమణి నరయుముఁ మణి !

౧౯౦

కం॥ కుల్యన్ శుభగుణగణసా
 కల్యం గృతమద్ర విషయకల్యన్ ధృతనై
 ర్మల్యన్ సురపతితుల్యన్
 శల్యం గను మహితహృదయశల్యం దన్వీ !

౧౯౧

గీ॥ చారుభూరిక్రియాధ్యుఁ బాంచాలుఁ జూడు
నవ్యమాధుర్యశాలిఁ బొంద్రకునిఁ గనుము
సంగతఫలాతివిబుధుఁ గాశింగు సరయు
శివచంద్రుఁ గాశీశు నీక్షించు మబల !

౧౯౨

కం॥ ఆరయుము కమలాంశభవా
పరమగభీరగతి సింధుపతిఁ గురుభూతిన్
మఱియును తరఁగల రాజుల
గరిమలు గను సహజభావకలనన్ లలనా !

౧౯౩

కం॥ కురుక్షలులు భూలిముఖులు
గరిమం గను పీఠ భరతఖండవిభు డీ
గురుమతి యని కురుపతి సో
దరయుతునిగఁజూపి శుకము తరుణికి ననియెన్.

౧౯౪

గీ॥ హస్తీపురభర్త యీతండు నిస్తులమగు
నిస్తులప్రళస్తీ నెసఁగు నో సింహమధ్య
భోగికేతనుఁ డత్యంతభోగి మఱియు
బాగుగాఁ జూడు మీ తేని బద్ధివేణి !

౧౯౫

కం॥ అని పీఠ లాదియగు న
జ్జనపాలురఁ దెలిపి వారి సౌఖ్యాదులు బే
ర్కొననూఱున్న సతిఁ గని
చఁ శుక మవల నొక నృపతినభఁ గని యచటన్

౧౯౬

గీ॥ ఏకశతసంఖ్య గల యదువృష్టిభోజ
మదుదళార్ద్రాదివంశసంభవులఁ జెప్పి

యవల బలకృతవర్మసాత్యకుల నెన్ని
యంతట శుకంబు హరిఁ జూపి యతివ కనియె.

౧౯౭

సీ॥ కలితసుధాంకురేభావాకచక్యంబు
నుదురుగాఁ గొనని నెన్నుదురువాని
శరదరవిందసుందరదళంబులకన్నఁ
దళతళాయించు నేత్రములవానిఁ
గళ లీను హరినీలఫలకమ్ముల హసించు
తళుకెక్కు చెక్కుటద్దములవాని
హరుకొల్వకూటంబుమాడ్కి విస్తృతమై మ
హాన్నతశ్రీఁ బొల్పు సురమువాని

హరకేయూర మంజీరచారుకటక
మకుటకుండలని నిగల్ మెలయువానిఁ
బ్రియగుణసహిష్ట యాదవాన్వయచరిష్టఁ
గృష్ట రోఽష్టఁ గనుము రాకేందువదన !

౧౯౮

కం॥ అనుమం జెప్పియుఁ జెప్పక
మానుషే హరిఁ గనఁదలంచు ముతయు ముదితం
గనఁదలంచు హరియు నిరువురి
నెనరులు నేకీభవించి నెమ్మది పొగలన్

౧౯౯

కం॥ ఇరువురు నిరువురి చూడ్కులఁ
జూరచురఁ గన రాగళిలఁ జూపు శరములన్
మరుఁ డెంత భావవేదియొ
హరిహరి యెద గాఢనేసె హరినిం దరుణిన్.

౨౦౦

ప॥ అంత

౨౦౧

గీ॥ మహి విరాజరాజమధ్యంబునను హేమ
 దీప్తవాసు వాసుదేవుఁ గాఁగ
 నెఱిగె నంత నంతరితగాఁగ విస్ఫూర్తి
 హితభక్తైక కైకయేంద్రతనయ

౨౦౨

కం॥ మునుఁ గోర్కిగన్న చూడ్కులు
 కనుఁజూడ్కులకన్న హృద్వికాసము హృదయం
 బునకన్న మన్న భావము
 జని శౌఢిం గలయఁదిపురు సతి కవ్వేశన్

౨౦౩

కం॥ కీరము సెప్పిన మాటలు
 శ్రీరమఁబుం జూచు తనదు చిత్తముతేటల్
 మాఱాకులెత్త నత్తఱి
 మారాకుల యగుచు మగువ మదిలో ననియెన్.

౨౦౪

సీ॥ ఇతని యాకృతికెల్ల నెనగాక చంద్రుండు
 నెమ్మొము తీరుగా నిలువఁబోలు
 నితని లోచనముల కెనగాక పద్మముల్
 పదములరేఖరై యొడుగఁబోలు
 నితని దానప్రాధి కెనగాక కల్పశా
 ఖలు కరంబుఁ రీతి మెలఁగఁబోలు
 నితని రై ర్యంబున కెనగాక హేమాద్రి
 దరి తా నురఃస్ఫూర్తిఁ దనరఁబోలు
 వార ! శృంగారరసములో సొద దీసి
 నేర్చున నొనర్పఁబోలు వీనేత ధాత
 లేక యేతాదృశవిలాసలీల గమనె
 దానవారాతి మానినీసూనహేతి

౨౦౫

ప॥ అదియునుంగాక

౨౦౬

సీ॥ ఈ రమేళు సురంబు గోరాడవలవదె

జటువుపాల్గిడ్డ నిబ్బరము మాన్పు

నీ విభానిధికిఁ గెమ్మొచ్చి విందొవరింప

వలవదే మదిలోని వాంఛ మాన్పు

నీ మనోహరుని మో మీక్షింపవలవదే

తివురుకన్నుల తరితీపు మాన్పు

నీ శుభాకారు మే నెనయఁగావలవదే

మనలు ప్రాయంపుముమ్మరము మాన్పు

రతులఁ దేలఁగవలదె యీ చతురచర్యఁ

గలసి చొక్కుచుఁ జొక్కించి కళల మించి

మనసుకన్నును దనియఁగా ననుచుఁ దలఁచు

వనిత హరిమీదఁ గడలేని వలపుఁ బూని.

౨౦౭

కం॥ వినమో కనమో గుణబల

ధనమోదాన్వితుల నృపతితనయుల వనితా

జనమోహనకర్తఁడగు నీ

వనజోదరుఁ బోలఁగలరె వారెవ్వారన్.

౨౦౮

ఉ॥ కన్నులు పద్మపత్రరుచి గాంచు భళిః నగుమోము చందమా

పున్నమ చందమామ పొరపొచ్చెము లెంచు భుజంబులా సిరుల్

చెన్నగు కల్పశాఖల హసించు భుజాంతరమా రమాభవుం

డున్న హజారపుంజెలువు నొచ్చెములుంచుఁ గదమ్మ శౌరికిన్. ౨౦౯

ఉ॥ వచ్చినవాఁడు మాధవుఁ డవశ్యము నేనొనరించు భాగ్యముల్

హెచ్చుగదమ్మ కోరుకొని యీ విభుకొగిటిలోన నిచ్చనే

నిచ్చకు వచ్చినట్టు సుఖించగఁ గల్గెఁ గదమ్మ మున్న నే
నిచ్చినదాన నా హృదయ మిచ్చక మానక దానవారికిన్ ౨౦౦

కం॥ అవురా హరి నన్నేలిన
దవురా సౌఖ్యముల షోకటఁ దక్కువ లేకం
జివురాకుకటారిదొర
న్నవురా వివరింప శౌరి నవురా యనుచున్. ౨౦౧

కం॥ ఇటు లా కుటీలాలక యట
నిటలాంబకమిత్రు వికచసీరజనేత్రుం
బటులాలసమటనావళ
చటులాశయ యగుచు వినుతి సలుపుచు మఱియున్. ౨౦౨

చ॥ మును హరిఁ గాంచి సిగ్గునను మో మరవాంచి భ్రమించి తేర్కొనం
దన కుచమధ్యహారమణిదర్పజసీమ రమేశురూపముం
గని తనివారగా నితఁడకా విభుఁడంచుఁ దలంచునంతలోఁ
జని చెలు లామె కోరుకొనునైగఁ గనుంగొని తేరు డించినన్. ౨౦౩

చ॥ ఓసపటి గబ్బిగుబ్బిగవయ్యబ్బునఁ గౌ నసియాడఁ గ్రొమ్ముడిం
దుసికి విఱుందుపై సరులు తుంపెసలాడ బిరాన సిగ్గుతో
ముసిముసినవ్వు మోముపయి ముచ్చటలాడ రవంద్రెమోతతో
గునగుసలాడ నంచగమి గూడఁ జనెం జెలి శౌరిమ్రోలకున్ ౨౦౪

వ॥ ఇట్లు చని ౨౦౫

కం॥ మిసమిసమను సిరు లెసఁగెడి
కిసలయవినరము హసించుకేలన్ సకి య

కం॥ మఱియును శస్త్రాస్త్రగదా
 శరముఖబహుసాధనములఁ జక్రిధరుం డి
 ట్టురువడిఁ బొదివిన భ్రుకుటి
 స్ఫురణ నొకించుక నరోషపూర్తి వతండున్. ౨౨౨

కం॥ తన రథమున వంతర్దన
 జనపతి సారథి నొనర్చి సాహాయ్యముగా
 నని యదుకేకయు లడరిన
 వనజాక్షుఁడు వారివారి వారించి వెసన్. ౨౨౩

కం॥ ఆ యదుపతి మీరెచటికిఁ
 బోయెదరని కదిసి తద్రీపువ్రాతంబుం
 జేయమ్ములఁ గాయంబుల
 గాయమ్ము లొనర్చెఁ జెదరగా నుమ్మలికన్. ౨౨౪

కం॥ హరి యారీతి నొనర్చిన
 కర మరుదుగ వారి వివిధఘనబల మెల్లన్
 మరుదాశ్రయు హరిఁ దాకెను
 హరిదావృతినంత నాతఁ డతిరయ మొలయన్. ౨౨౫

కం॥ రోపమ్మునఁ జాపమ్మున
 రోప మ్మొనఁగూర్చి వాని రూపఱచి రణా
 దోపమ్మున హరి వారల
 దాపమ్ములు దునిమి విరథశస్త్రులఁ జేయన్ ౨౨౬

ప॥ ఇట్లు నిస్సాధనులైన యోధజనులం దలకడచి యురవణించిన భట
 ప్రపంచంబు ఘటిపంచకంబునం బటాపంచలగుటం గాంచి కాంచన

పటుండు పంచజనోత్కటుండగుచుం బాంచజన్యారావంబు గావించె
నయ్యెడ. ౨౨౭

కం॥ వైరులు మఱియుం బురికొని
తారందఱు పొదువఁ దివుర దామోదరునిన్
వీరలతో నేమని యదు
వీరుండొక చిత్రసమరవిరచనబుద్ధిన్. ౨౨౮

కం॥ నోపక పోవకయుండఁగ
జీవకశల్ నిలిపి విగతచేష్టులఁ జేయన్
భావించి యదుల హరియుఁ గృ
పావనధి నిజాయుధములఁ బనిచిన నవియున్ ౨౨౯

సీ॥ చక్ర మందరి కన్నిచక్రంబులై చుట్టి
యున్నచోటఁ జలింపకుండఁ జేయ
శంఖంబు బహుమంత్రశబ్దాళిఁ దనయందఁ
గమించి నిశ్శబ్దంబుగా నొనర్ప
శార్ఙ్గంబు శస్త్రాస్త్రశరధనుర్ముఖముల
జత తనలో నుపసంహరింప
గదగదాముసలముద్గతపరిఘాదులఁ
దనచేతనె తిరోపాతములఁజేయ

నందకము నైంధవధ్వజస్యందనాది
బంధనము లూర్చి సడలింప బవరముననుఁ
జేయునది లేక రిపులు నిశ్చేష్ట నిలువ
నంద టాశ్చర్యపడఁజేసె నచ్యుతుండు, ౨౩౦

కం॥ ఆ వేళల సంతర్దన

భూభుఁ డా హరిశరాసభూరివిలాస

ప్రాపీఞ్యమునకు మెచ్చుచు

భావమరందిపడఁజూచె బావమఱుందిన్.

౨౩౧

కం॥ అంతట హరి సంతర్దనుఁ

దెంతయు వేడుకొన బంధుహిత మరిధరణీ

కాంతుల విడిచె ధరాభర

మంతయుఁ దుదవారికతన నణిచెటివాఁడై.

౨౩౨

వ॥ ఇవ్విధంబున

౨౩౩

నీ॥ విముఖభావంబునఁ గమిచి విదర్బుల

నల విదేహుల విదేహులనొనర్చి

స్తుతిఘడించిన మాగధుల మాగధులఁజేసి

పాండ్యుల దాక్షిణ్యపటిమ గాచి

పేర్చి పొండ్రకులనుఁ బీల్చి పిప్పిరచించి

మత్స్యరాజివిసారమతి గణించి

మొగి నంగవిభులందుఁ దగరమ గ్రహించి

పొదివి కాళింగునిఁ బుచ్చఁజేసి

సహిపుళిందులఁ గాననవరులఁజేసి

రహిఁ గుళింగుల నిజపక్షరతులఁజేసి

భీమయుక్తి నజాతారిధాముఁడగుచు

మాధవుం డటు విజయసంపద వహించె

౨౩౪

కం॥ అంగభవుల తనయుగ్రత

కంగభవుల గారవించి యంతట మఱియున్

కం॥ హరిణవిలోచన లయ్యెడఁ

జరణమ్ముల వినమదమరసముదయమునదౌ

శిరసంటిన నెరపంటకు

శిరసంటిరి ముత్తయముల సేసలు సెలఁగన్.

౨౪౮

కం॥ మజ్జనమాడెను శౌరి న

మజ్జనతాపాపహారి మంగళవిధులన్

లజ్జావతీకరాజ్ఞమి

శజ్జాతిసుగంధగంధిలజలంబులచేన్.

౨౪౯

కం॥ హేమాంబరఁడట నవ్య

శ్చేమాంబరధారి యగుచుఁ జపలాంచితమౌ

శ్యామాంబుదమన భూషా

స్తోమంబుల నలరి పెండ్లి సౌంపలరారెన్

౨౫౦

కం॥ ఆ సమయంబుల సకలవి

లాసమయంబులగు నిత్యలాలిత్యశుభో

ల్లాసంబులఁ గల్యాణా

వాసంబుల భద్ర కై డువలు సవరింపన్.

౨౫౧

సీ॥ సతికిని శిరసంచెఁ జంద్రరేఖాశిక

యోర్తుక సన్నేహయోగకలనఁ

గమలాంశజకుఁ జేసి రమ్యతాభిషేకంబు

హేమకుంభంబుల నిభగమనలు

సరసాంబరస్ఫూర్తి చంచలాఘ లౌసంగి

రెంతయే నీలాభ్రకుంతలకునుఁ

గనకాంగి కంగరాగములు గావించిరి

కాశ్మీరలాజ్ఞాది గంధరచన

లక్షణోన్నతి ఒహవిధాలంకృతులను
నేర్పఱింపిరి శుభసదాకృతికి నుదతి
కాలతాంగి విరులఁ బూన్చి రంచితాశు
లగరుధూపంబు తెనుఁగె నయ్యచలకుచకు.

౨౪౫

కం॥ ఈ రీతి నవదీవా రా
నారీతిలకము నొనర్చిన వధూవరులుఁ
జేరఁగ వివాహవేదిక
వారక శోభనవిశేషవాద్యము లొలసెన్

౨౪౬

కం॥ ఆలోఁ జనవున హరితో
నాలోచనసేసి కిర మాలోలవిసి
లాలోకనానుమతిచే
నాలోకంబునకు మఱియు నరిగి రయమునన్.

కం॥ శౌరికిఁ గేకయరాజకు
మారికిఁ బరిణయ మటంచు మదిరాదెఱుఁగన్
శ్రీరమణీకీరమణిఁ గని
యా రమణి నిజాంశజాత యని ప్రేయమెనఁగన్.

౨౪౮

సీ॥ చిలుకపల్కులు గేశిసేయక శ్రీదేవి
మగనితోఁ జెప్పిన మఱియు హరియు
భార్యమాటంతయు బంగారుగా నెంచి
హేమగర్భునితోడ నెఱుకసేయఁ
దన రాణికి నజుండు వినిపింప నావాణి
యా వాణి నసరక్తి ననుకరింప
హరివిధుల్ గుణయుక్తి హరునకుఁ దెల్ప వా
తఁడు సర్వమంగళాదరణ దెలియ

నంత హరి యిందు నేనుందు నందు మీరు
రమణఁ బరిణయ మొనరించి రమ్మటన్న
నెమ్మనంబునఁ బమ్మిన సమ్మదమున
భవ్యమతి నియ్యకొనెఁ బద్మభవుఁడు భవుఁడు

౨౪౯

గీ॥ వేడ్కఁ దమవెంట నంటి యా విబుధవిబుధ
కాంతులు సకాంతులుగ రాగ ఘనసురాగ
భూరికల్యాణసానులవారి మీటి
శౌరికల్యాణదర్శనేచ్ఛలను జేరి.

౨౫౦

కం॥ వాణీశుండు శచీశుక
పాణీశుం డాదిగాఁగ వచ్చిరి కల గీ
ర్వాణీశురెల్ల మును శ
ర్వాణీశులు నడువ హరివివాహముఁ జూడన్

౨౫౧

కం॥ హరి వారి నెదుర్కొని రాఁ
బరివారముతోడ సంతఁ బరిణయవేళన్
సురవారనటుల నటనలు
మురవారభటుల్ సెలంగె మురవైరికడన్.

౨౫౨

కం॥ హరిహరి ముఖసుర లత్రణి
హరిహరితాక్షీవిలాస మరయు మసీషన్
సిరిమించు సూనవారిం
గురియించిరి దానవారిఁ గురియించి వెనన్.

౨౫౩

చ॥ తనకడ కిట్లు వచ్చిన విధాతను మాధిపతిన్ శచీపతిన్
ఘనతనయస్థితిన్ హితవికాసగతిం దనకన్న నున్నతిం
గని విడుదుల్ ఘటించె యదుకాంతుఁడు నైజవివాహవైఖరుల్
గొనకొన సంతఁ గేకయుఁడు కూకుడవైఖరిఁ జేరి యచ్చటన్. ౨౫౪

సీ॥ మేదిని తెనయైన వేదికఁ గావించి
 దివికి దీచైన పందిలి ఘటించి
 బ్రహ్మాండసమమైన పల్లెరం బొనరించి
 సూర్యచంద్రులవంటి జ్యోతులుంచి
 తెలిదీవిసరిపదస్థలపాత్ర సవరించి
 కనకాద్రితెన పీఠికల నమర్చి
 శరదభ్రమలచాలు దొరయు సుల్లెడ యెత్తి
 • తెరలు మాయకు సాటి తెర యొనర్చి

యాదిలక్ష్మీమహాదేవి హరి కొనంగు
 శ్రీరజలధీంద్రుఁ డనఁబోలి కేకయేంద్రుఁ
 డాత్మనందన హరి కిచ్చునవసరమున
 నఖిలకల్యాణవస్తువు లలవరించె

౨౫౫

కం॥ వరునెదుట దంతకన్యా
 వరణం బొనరించి మంచి వైఖివమనఁగం
 దెర గట్టించిరి హరి మది
 తెఱఁగెట్టిదొ మఱియు మరుఁడు తీవరపెట్టన్

౨౫౬

కం॥ తెఱవం గని తెర యించుక
 తెరవం గని భ్రమయు మెఱుఁగుతెఱఁగో యనుచున్
 మురవారణుండు మదిలోఁ
 దరువాత మనోజూఁడట్లు తరువానంగన్

౨౫౭

కం॥ మనసూనఁ దెలియనైతిన్
 నను సూనశరంబు గూర్చునాఁ డీ వనజా
 నన యంచు నెంచు హరియా
 ననయించున్ విలుతునంగననయించుఁజెలిన్

౨౫౮

కం॥ చెలి శృంగారరసాంబుధి
 నలముచు నోలాడఁదివురు హరి చూడ్కులకుం
 గలశములయ్యెం గుచములు
 పొలుపుగ నాధారగతులు భుజులతలయ్యెన్. ౨౫౯

కం॥ ఆఱుగురిఁ జెలుల నేలితి
 వారొకరీ రీతివారె వారక యనుచున్
 మారుగుడఁ డెంచు నాచెలి
 యాఱుగురియగాఁగ మతి ననంతభూతిన్. ౨౬౦

కం॥ అవ్వీధిఁ దలఁచుచు మాధవుఁ
 డవ్వాంచోర్మీవశాశయనితి సశివౌ
 నవ్వళు లూరులు నెంచుచు
 నువ్విళులూరుచు వసించె నొగి నవ్వేళన్. ౨౬౧

చ॥ కన నపు డాభిముఖ్యగతిఁ గాంతకుచాంతరహరమధ్యవే
 వ్వనమణిదర్పణంబునను శౌరి గనంబడఁ బొల్చె నెంతయేఁ
 దనదు సురఃస్థలిన్ హరియుఁ దామరసాక్షి భరింప దీటుగాఁ
 దనదు సురఃస్థలిం జెలియుఁ దామరసాక్షి భరించెనో యనన్. ౨౬౨

ప॥ అంత నవ్విధంబున నవ్వధూపరులు పరస్పరప్రేమంబులం
 బ్రమోదించునవనరంబున ౨౬౩

కం॥ తరుణమ్ములైన మురహద
 చరణమ్ములు గడిగి పుణ్యజలములఁ గనకా
 భరణమ్ములచేఁ గన్యా
 భరణమ్ము నలంకరించి భవ్యస్వరణన్. ౨౬౪

కం॥ ప్రేమమున దృష్టకేతు
 జ్ఞామండలభర్త హరిసమర్పణబుద్ధిన్
 దామోదరునకుఁ ద్రిజగ
 ద్దామోదరునకు నొసంగె తనయన్ సనయన్ ॥౨౬౪॥

కం॥ మంగళసూత్రము చెలికి త్ర
 మంగళమునఁ గట్టె చతురిమంగలిగి పత
 త్పుంగవకేతనుఁ డజుడుం
 బుంగవకేతనుఁడు వేలుపుంగవ లెన్నన్. ॥౨౬౬॥

కం॥ అంగన లయ్యెడ సొంపొల
 యం గనఁ బాడి రల రఘుకులాధీశ్వరసి
 లాంగన లపూర్వపరిణయ
 మంగళగీతికలు సర్వమంగళతోడన్. ॥౨౬౭॥

ఉ॥ ఆత్రణి భద్రయున్ హరియు నాత్మఁ బరస్పరసమ్మదంబులుం
 బొత్తులొనర్చుచుండ మునుమున్నుగ నొండొరుమీటి దోయిలె
 తెత్తి యిరుంగడం జెలువ లెత్తిన పాత్రల నించినించి వే
 ముతైపుఁబ్రాలు వోసిరి సమ్మన్నతి నొండొగు మౌళిసిమలన్ ॥౨౬౮॥

కం॥ సరసిజరాగములయ్యెన్
 సరసిజముఖి రాగకాంతి సుబంధమునన్
 హరినీలనిచయమయ్యెన్
 హరినీలరుచిప్రసక్తి నమ్మొక్తికమోల్ ॥౨౬౯॥

కం॥ త్రిపదంబులచే గురలగు
 విపదంబుధిఁ దేల్చినట్టి విష్ణునిచే స

ప్రపదంబులు మెట్టించిరి

సుప్రపదంబుగ నటవశిష్టసుదతిం గనియెన్.

౨౭౦

కం॥ నాలుగుదినాలు విప్రజ

నాలు విధానాలు భోజనాలును మేలిన్

ప్రేలిమి గలుగఁగ ముదముల

ప్రేలి మిగుల నవల నాగప్రేలి మెరింపన్.

౨౭౧

కం॥ పైదలిరులోత్తుకరుణులఁ

బైదలి మ్రొక్కింప నాకబలి దీర్చినపై

నైదవదినమున మావలె

నైదువ గమ్మనుచుఁ బలికి రాదిమదేవుల్.

౨౭౨

కం॥ శివీకములు విడిచి కాంచన

శివితారోహణ మొనర్పఁజేసి హోయలుగా

నబలాబలానుజులతో

న బలారిపురంబు మెరవణం బొనరించెన్

౨౭౩

గీ॥ అంతఁ గేకయమహిత ర్త హరి కసంఖ్య

లరణము లొసంగి నేఁ జేయునట్టి పూర్వ

భాగ్య మద్భుతమని శౌరిఁ బ్రణుతిసేసి

యాత్మలో నమస్కార మాచరించె

౨౭౪

గీ॥ ఆపుడు బువ్వంబు లలరించె యలవరించి

ముఖ్యులకును యధోచితములు ఘటించి

తైకయవిభుండు మఱియు లోకైకవిభుల

భూరివిభుల సభక్తిగాఁ బూజ సేసె

౨౭౫

కం॥ హరి భద్రాస్వితుడై నం
 బరమేశవిరించిముఖులు భద్రాస్వితులై
 యరిగిరి గిరివై రియుఁ జనెఁ
 బరివారముతోడ విశదభద్రాస్వితుడై . ౨౭౬

కం॥ ఆ విభుఁడు బంధుకోటికిఁ
 గావించిన విభవమెన్నఁగా శక్యంబే
 యా విద్యత్కవిముఖసం
 భావనలె యన్న శక్యపడక ండంగన్ . ౨౭౭

గీ॥ అంత వసుదేవుఁడాదియౌ యాదవులకు
 విందులును వీడుకొలును వింతవింత
 ప్రేయములును జేసి పనిచెఁ గేకయవిభుండు
 ముదిత శ్రుతకీర్తియును దాను విదితకీర్తి . ౨౭౮

కం॥ హరి మ్రొక్కఁదలఁప నవ్విభు
 కర మ్రొక్కటఁ బట్టి యెత్తి కొగిటనిడి యీ
 ధరఁ ద్రోవ నవతరించిన
 పరమేశుఁడవీవు నీకు భక్తుఁడ సుష్మి ! ౨౭౯

వ॥ అని ప్రేయంబు నెప్పి యితోధికశుభంబులు మీకు సులభంబు లగునని
 వచియించి వేంచేయుండని పంచశరగురుఁబంబి యీ గుణాంబురాశి
 తలవాంచియున్న కూతుం గాంచి మ్రొక్కినం దీవించి ప్రేమరసాతి
 శయంబు హృదయంబున నిమిడించి యూఱడించి శిరంబు మూర్కొని
 మాయమ్మ పోయిరమ్మని పలికెనంతట . ౨౮౦

కం॥ తనకు మఱి మ్రొక్కి నిలిచిన
 తనయ దయం గొగిలించి తల మూర్కొని త

జనని కడు దీనముఖియై

కనుగవ నెనరొలుకఁ బలికె గద్గదగళయై.

౨౮౦

చ॥ కనినది మాత్రమే యొకటిగాదు సుమీ విననాటనుండియున్
నెనరు వహించి పెంచి మతి నేటిపి విద్యలుసెప్పి యెప్పుడున్
నిను నెడఁబాయకున్నయది నీదు ప్రయాణము విన్నవిన్ననై
కని పదమూదకుడు చిలుకంగని చెప్పగదమ్మ కొమ్మరో :

౨౮౨

క॥ ఇటులుందు రమ్మ పొమ్మని

చిటిచిటెచ్చెలులతోడఁ జెప్పఁగదమ్మా

తటుకుననె తోడి తెత్తుము

కుటిలాలక కొడుకు నెత్తుకొని రావమ్మా !

౨౮౩

సీ॥ మేనమామ యటంచు మీఱక మా యన్న

వసుదేవునెడఁ బ్రీతి వదలకమ్మ

మేనత్త యని మందెమేళంబు సేయక

దేవకిమాటలోఁ దిరుగుమమ్మ

మనబావని మేర మానియుండక బుద్ధి

బలదేవునెడ భక్తి మెలఁగుమమ్మ

తోటివారని కొంచెపాటుగాఁ జూడక

సవతులతో మైత్రి నలుపుమమ్మ

శౌరిమేనరికంబని చసపు గనక

విభుని దేవునిఁగాఁగ భావింపుమమ్మ

యుభయవంశంబులకు గుణోద్యుక్తియుక్త

పూర్తిఁదేవమ్మ మాయమ్మ పోయి రమ్మ.

౨౮౪

కం॥ అని బుజ్జగించి వెంటం

దనయు నియోగించి జనని తగనంపించన్

వనజాక్షియు వనజాక్షుఁడు

సని రా ద్వారకకు బంధుజనములతోడన్.

౨౮౫

వ॥ ఇట్లు చని పరిణయోచితాలంకారవతియగు ద్వారవతిం బ్రవేశించి

యందు.

౨౮౬

కం॥ తల్లియుఁ దండ్రీయు మొదలుగఁ

దెల్లముగా గురుజనంబు దీవించంగా

నిల్లాండ్ర నాదరింపుచు

నిల్లాలుం దాను నెనఁగె నీశ్వరుఁ డంతన్

౨౮౭

కం॥ ఆ రాత్రి శోభనంబని

యారాత్రిదినములు మంచివని బుధులనఁగా

నారాత్రివిధంబులుగా

నారాత్రిక లెత్త హరియు నభిహితలీంన్

౨౮౮

కం॥ ఆత్తరువులఁ జిత్తరువులఁ

గ్రాత్తహరువులొయు కేళికూడిగృహములో

నత్తమిన తమిటొత్తమి

చిత్తజగురుఁడొట మదినిఁ జిత్తరువుఁడొదవన్.

౨౮౯

చ॥ చికిలికదాని జీనివని చిత్తరువు త్రడులూడి కెంపుపొం

దికలిడమానికెంపునునుదెట్టుల పట్టెలు పట్టుపట్టెయుం

జెకడపుగోళ్ళమెప్పుజిగి చిప్పిలుచప్పుర మొప్పు శయ్యయుం

దొకట ననంతభోగగతి నొందఁగ నందు ముకుందుఁడనైనడన్ ౨౯౦

పతికి విడెమిచ్చి వత్తుర మ్మతివ యనుచు
 పొలఁతు లా యించుబోజిని బుజ్జగించి
 కొన్నిచిన్నెల వగ గుసగుసలు దెలిపి
 కోరి హరియున్నయెడకుఁ దోడ్కొనుచు నరిగి

౨౯౦

కం॥ ఒక రొకరొకపని నెపముల

సకియ లరుగ రత్నభిత్తిసక్తి నిజకళల్
 సకులె యని యుండు చెలివే

దక్కకుఁ గోర్కులు మీఱి శారి గనుఁగొన నింతిన్

౨౯౧

సీ॥ కలికిమిటారి చిక్కని చొకాటపు గుబ్బ

లెదకు నాటకమున్న నెదకునాట

మగువ విసాళిసోయగవుఁ దీయనిమోవి

రుచులనందకమున్న రుచులనంద

చెలువ మేల్కొలూరు మొలకనవ్వలమోము

ముద్దు జూపకమున్న ముద్దుజూప

వెలఁది చిల్కుటొయారివలపువాల్సాపులు

కలికియ్యక మున్నగలియికియఁ

దమిఁ బెనుచఁ జూచి చెలువుఁ దాతరుణిఁ దిగిచి

క్రుచ్చి కొగిటఁజేర్చ నా కొలఁదులెంచఁ

బరవశంబులఁ దముఁదామె యెఱుఁగరైరి

యొరులెటులఁదెల్ప నవ్వధూవరుల సుఖము.

౨౯౨

కం॥ రమణుఁ డిటు పొన్నుఁ జేర్చిన

మమతన్ భ్రమతం బడంతి మదిముడి సడలం

గ్రమమునఁ దనంత నంతన్

టొమముడి రచికెముడి పొకముడియున్ సడలెన్.

౨౯౩

కం॥ ఆ విభుఁడు గొగిలింపఁగ

మోవెనగఁ గళలునంట ముచ్చటెఱిగెఁబో

నావల సుఖ మింతంతని

భావింపఁగనేరదయ్యె భామిని యంతన్.

౨౯౫

వ॥ ఉవ్వధంబున

౨౯౬

సీ॥ సహజ నిత్యానంద నంధానశశికాంత

కాంతసౌధాంత రంగంబులందు

రమ్యధాతు విచిత్రరైవతాచలశృంగ

శృంగారకేశికా గృహములందు

ఘనతరామోద చందన నందనారామ

రామణీయకకుంజ సీమలందు

రతిరహస్యవిశేషరచనాభిముఖరత్న

రత్నాకరదీప్తపరాజియందుఁ

బ్రహ్మదమోప్పఁ గళాకలాపములు నేర్పి

భ్రమదలిర్ప నవోధనుఁ బ్రౌఢజేసి

భావరసపేటి శౌరి భద్రావధూటి

మదన సామ్రాజ్యవిభవ సంపదలఁ దేల్చె

౨౯౭

కం॥ ఆ భద్రతోడఁ గృష్ణుఁడు

శోభనవిధి నిటుల శశియు శోభయుసుమనో

వైభవము దావినా నవి

నాభావము దెలుప సుఖమునన్ వెలయుతఱిన్.

౨౯౮

కం॥ చనుఁగొనగవ నలుపెక్కెను

గనుఁగొనఁగఁ గపోలపాళికలఁ దెలుపెక్కెన్

మనమునఁ గడు దలపెక్కెను
ఘనమున గురుకువకు గర్భకళ సొలపెక్కెన్. ౨౯౯

క॥ మించుగ వరదుని దయచే
కాంచీదేశంబు వృద్ధిగనె నా పతికిన్
మించుగ వరదుని దయచే
గాంచీదేశంబు వృద్ధిగనుటది యరుదే ! ౩౦౦

వ॥ అంత ౩౦౧

క॥ సూనశరగురుని కృప నా
సూనశరీరిణికి నొక్క శుభలగ్నమునన్
సూనశరుం డితఁడో యన
సూనుఁడు భద్రజయుఁడనఁగ సునయుం డొదవెన్. ౩౦౨

క॥ ఆ నందనుఁ డంతంతట
దై నందినబంధుకల్పితవిధానముచే
నా నందననందనుఁడు గడు
నానందమునంద బుద్ధి నభివృద్ధి గనెన్. ౩౦౩

క॥ భద్రాసోదరుఁ డపుడు సు
భద్రాసోదరుఁడు పసుపఁ బటుగతిఁ బురికిన్
భద్రాద్యనుగతితో బల
భద్రాద్యనుమతినిఁ జనియె బహుమతి నిటులన్. ౩౦౪

వ॥ అప్పు డప్పుత్రోత్సవంబున నప్పురుషోత్తము నప్పరమకీర
సత్తమంబు విచిత్రంబుగా స్తోత్రంబు గావించె నవ్విధంబున, ౩౦౫

వృత్తకందగర్భితసీసము

సమదభాస్వద్దనుజన్మభేదనరణా
 జ్ఞాభామినీపాలనాభవాప్త
 వరదముఖ్యామరపారికాంక్షివినుతి
 ప్రావీణ్యసౌఖ్యప్రదావధాన
 ఘనదయాపాంగయుగాయగాహితహితా
 జ్ఞాతాఖిలామ్నాయనీతివేది
 శరదసీకాశవికాలనీలరుచిగా
 త్రాకేశవాశ్రీవరామురాధి
 యమితవిభవానుభావితశమవిలసిత
 ధీరవర్తిసలలితకీర్తిప్రమహిత
 సకలభువనచయవిమలసవిత్పహృదయ
 విహరివిశ్వమయహరిపవిత్రమూర్తి.

౩౦౬

గర్భమతైభవృత్తము

మదభాస్వద్దనుజన్మభేదనరణాజ్ఞాభామినీపాలనా
 రదముఖ్యామరపారికాంక్షివినుతిప్రావీణ్యసౌఖ్యప్రదా
 సదయాపాంగయుగాయగాహితహితాజ్ఞాతాఖిలామ్నాయసి
 రదసీకాశవికాలనీలరుచిగాత్రాకేశవాశ్రీవరా !

౩౦౭

గర్భకందము

అమితవిభవానుభావిత
 శమవిలసితధీరవర్తిసలలితకీర్తి

ప్రమహితనకలభువనచయ

విమలనవికృహృదయవిహరి విశ్వమయహరీ :

౩౦౮

ద్విపద చౌపదిలాలి శోభాన మంగళహారతి సువ్వాల ధవళాది

వివిధ భేదసీసము

శ్రీరంజితాకార శృంగారపూర వీ

రాఢిసంహార విద్యావిహార

కారుణ్యవిస్తార కాంతిప్రసారసా

రవియోదార కాంతిప్రదార

దీనాద్ధిమందార ధీరప్రకార దా

నావనోద్ధార ధర్మైకహార

మానాధ్యహంపీఠ మాన్యసంచర గా

నామృతాసారగణ్యాధికార

దాడుకాంచనవాస చంచద్విలాస

సారసాంచితహాస శశ్వద్వికాస

వారిదాకృతిభాస భవ్యస్వదాస

సీరిసంగతవాస శ్రీశ్రీనివాస :

౩౦౯

పాదభ్రమకందము

మారసమరామసరమా

సారావనరసవిభావి సరనవరాసా

హారి యరిధారియరిహా

భారతజయదపరధీరపదయజతరథా :

౩౧౦

నిరోష్ఠ్య ద్వివిధకందము

కృష్ణా జయసంరక్షిత
కృష్ణా జయజలధర చయకృతఘనసశ్రీ
కృష్ణా జయనతహృన్నగ
కృష్ణా జయనరహరిహరిధృతగిరిశార్ఙ్గీ :

౩౧౧

ద్వితీయకందము

జయసంరక్షితకృష్ణా
జయజలధరచయకృతఘనసశ్రీ కృష్ణా
జయనతహృన్నగకృష్ణా
జయనరహరి హరిధృతగిరిశార్ఙ్గీ కృష్ణా :

౩౧౨

సోష్ఠ్యకందము

భూమావామాభవ్య
ప్రేమానుభవాభవాప్త పృథుభావిభవా
భౌమాభిగుప్తభామా
స్తోమ వివాహోప్యభావ సుమనోభావ్యా :

౩౧౩

నిరోష్ఠ్యసోష్ఠ్యసంకరము

రామా ! రావణముఖ్యవి
రామా : నిర్మలగుణాభిరామా ! శ్రీసు

రామా కంపితభార్గవ

రామా ! కమలాఖిజన్మరామా ! రామా !

౩౧౪

అపంచ వర్గీయము క్త పదగ్రస్తము

సరసావంశీసురవా

సురవారాశంశితౌర్యభూరా శరహా

శరహారిహరిస్వరయా

స్వరయావహాలీలయాన్యవశహా సరసా !

౩౧౫

శుద్ధపంచవర్గీయము

పద్మాభవదచ్చుందా

పద్మానందానుగతకృపా బృందపద

త్పద్మాత్త బింబకుందా

పద్మజముఖకందధూతబంధ ముకుందా !

౩౧౬

అచలజిహ్వాక

అభోగమహిభాగమ

హాభాగమహామహామహాభోగ మహా

మాభామావహామహామహా

మా భామావహావిభావమమమముఖావా !

౩౧౭

అక్షరద్వయకందము

మిమ్మేమేమారేమా

మమ్మొము మఱేమిమర్మమా మమ్మారా

ముమ్మాఱు రమారామా

రమ్మరమరమేర మీటి రామ మురారీ !

౩౧౮

సర్వతోభద్ర శ్లోకము

రమావాససవామార

మావతారరతావమా

వాతాదసాసాదతావా

సరసాననసారస

౩౧౯

ఈ శ్లోకానకు అర్థసూపముగా మత్తేభవృత్తము

సిరికావాసమధారుణీసహితఁడా శీఘ్రంబ సర్వావతా

రరతాప్రోవు ననన్ మరుద్గ్రసనదర్పహ్నా యనల్వత్వగ

మ్య రహిన్ మీఱనకారవాచ్య సరసాస్యాంభోజ యంచున్ రమా

వర మిమ్మొందితి శ్లోకరూపముగ రేవన్ సర్వతోభద్రలోన్. ౩౨౦

౦॥ మంగళ మంగళకృతికిన్

మంగళ మంగళహరది మంగళనుతికిన్

మంగళ మభంగవిహృతికి

మంగళమీ రంగపతికి మంగళమనుచున్.

౧

కం॥ శోభనమే విష్ణునకున్

శోభనమే భక్తభవనసువరిష్ణునకున్

శోభనమే జిష్ణునకును

శోభనమే కృష్ణునకును శోభనమనుచున్

౩౨౨

కం॥ శ్రీరమణీపతి నీగతి

హరమణీవితతిరీతి నభినవభాతిం

గీరమణి సారమనిమతి

గీరమణీయమగు వినుతిఁ గీర్తించి తగన్.

౩౨౩

కం॥ అంతట సతికి సుతోదయ

సంతోషము గాంచి తుకము సమ్మదమొదవం

గాంతామణి నీవును నీ

కాంతుఁడు సుఖముల మెలంగఁగంటి నటంచున్.

౩౨౪

కం॥ హరి యాజ్ఞ గాంచి భద్రా

వరవర్ణిని గారవించి వనజభవసథాం

తరమునకున్ ద్వారవతీ

పురమునకుం జిలుక వచ్చిపోవుచునుండెన్.

౩౨౫

ఇవ్విధంబున.

౩౨౬

సీ॥ అంభోజభవవచస్సంభావనాలబ్ధ

విగ్రహం డాపద్వినిగ్రహండు

దంభగోరూప విశ్వంభరాభారాప

హారకుం డాశ్రితోద్ధారకుండు

జంభారిశాత్రవాహంభావ సర్వస్వ

భంజనుం డమరై కరంజనుండు

సంభూతకారృణ్య కుంభినీసురభాగ్య
దాయకుం డిందిరానాయకుండు

విహితసితహయరథహయగ్రహణ వహన
సహనమహనీయతా హేతుశమితవిమత
శతశత సమీకపరిహృతక్షితిభరార్థ
కృతనరస్పూర్తి విలసిల్లె గృష్ణమూర్తి

౩౨౭

వ॥ ఇట్లు నిరంతరానంత కల్కాణవిలాసవిభవాను భావుండగు నవ్వాసు
దేవుండు.

౩౨౮

సీ॥ పరిజనమ్ములలీల బలసి దేవతలైన
పనిబూని తనదైన పంపునేయ
ధర్మంబు నాల్గుపాదములందు వర్తిల్లెఁ
బ్రజలెల్లఁ జల్లఁగా బ్రతుకుచుండ
సాత్యకిమొదలైన సకలయాదవకోటి
యభిలంబునను దనయాజ్ఞ నడుప
శిష్టుల రక్షింప దుష్టుల శిక్షింప
విహరింప భూదేవివేడ్క నంద

నలరి భద్రాకృతి నెసంగు నాదిలక్ష్మి
రుక్మిణీముఖ్యుల విధానరూఢిఁ గొలువ
నలువఁగన్నయ్య ద్వారకానగరినుండి
లీల జగములనెల్లఁ బాలింపుయండె.

౩౨౯

క॥ ఈ చక్రపాణిపరిణయ
గోచరభుభకందమగు ముకుందవిలాసం

బాచక్రవాళమహియం

దాచంద్రార్కంబుగాఁగి నభివృద్ధియగున్

౩౩౦

కం॥ అని శుకముని పలికిన విని

వనజాక్షుని భక్తిపారవశ్యమువలనన్

జనకనృపాలకుఁ డలరెన్

మనమున నానందవిభవమగ్నత మెఱయన్.

౩౩౧

మ॥ సమయస్వీకృతపార్థవిద్విరచనా సంధాన సంధానయా

గ్రిమలీలాపరిక్లప్తసేవకసుధీ బృందావబృందావన

క్రమసంపాదిత మౌళిభాగశిఖిరంగద్వాల గద్వాలర

మృమహాపట్టణభేలనాలసదమందామోద దామోదరా !

౩౩౨

కం॥ వారణముఖ నిజయానా

ధోరణతాముఖ్యదాస్య ధూర్వహ సోమ

శ్రౌరమణ ! భరణదత్తా

శ్రీరమణ కృపకటాక్ష శ్రీతజనరతా !

౩౩౩

మంగళమహాశ్రీ

శ్రీధవసదావిబుధశేవధి సుధాధవళశీలవిధిశోభిత యశశ్రీ

సాధువన మాధవసుసాధనగదారి దరసాధిత నిరంతర జయశ్రీ

భూధవసుధీనికర బోధకర సాధుతరభూషితవినిర్మల గుణశ్రీ

మాధవదయావనధి మందరగిరింద్రధర మంజుతర మంగళ

మహాశ్రీ.

౩౩౪

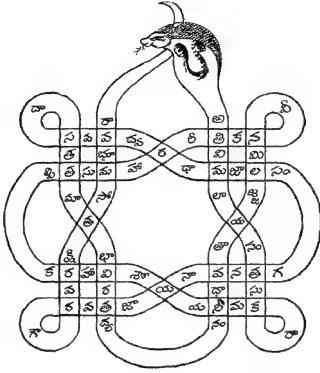
కం॥ వరకేశవ దేవాంకిత

సరణిన్ గద్వాలసోమజనపతి భద్రా
పరిణయ కృతిఁ జేయించెను
స్థిరఁ బెద్దన సుకవిచేత శ్రీశ్రీజేయున్

౩౩౫

ఇది శ్రీమదుభయకవిలా నిస్సహాయసాహితీవిహార
కాణాదాన్వయ తిమ్మనార్య కుమార వినయ
గుణధుర్య పెద్ద నార్యప్రణీతంబైన
భద్రాపరిణయోల్లాసంబగు
ముకుంద విలాసంబను
మహాప్రబంధంబునందు
తృతీయాశ్వాసము
సమాప్తము

శ్రీషబంధము

కందద్వయగర్భిత చంపకమాలిక

అతివిమలా యనంతసుకరా కమనీయ యశోవిహార క
ర్పిత సుమహారరీతిక నవీనమిలజ్జయతావదాని సం
ద్యతరవిభాతమాతత సదాసవవద్వరదామ జాలసం
గత నవనాయజాతవరగౌరవరక్షిత సోమభూవరా !

(1-291)

శ్రీలబంధము

కం॥ శ్రీ గరుడాంచద్వా

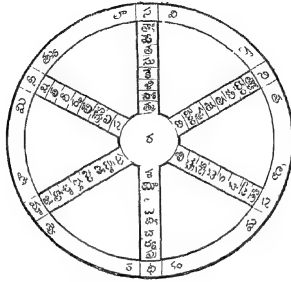
హ శివసఖలలితశీలి యాదృతకేళి

దాశరథి కనకరశన ద

యాశరథి శ్రీరాంబుజభవ యంచితవిభవా !

(1-294)

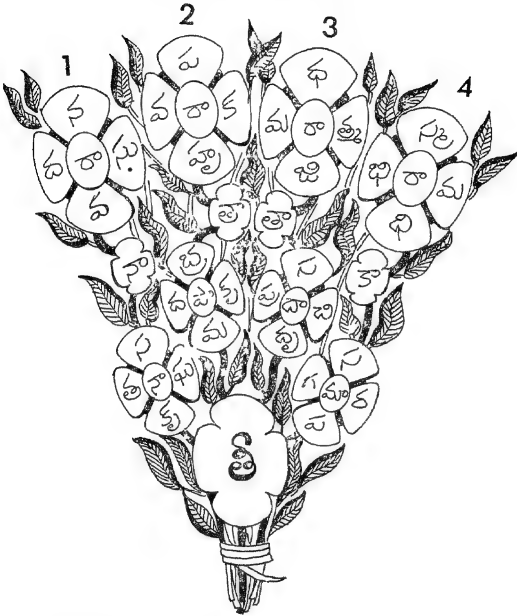
చక్రబంధము

కా॥ సత్యోపేత సుకేళి సోత్కర శమీసంవిద్విచార ప్రదీ
 నిత్యోద్దంచిత శర్మమందిర సుపాణీనుత్యభా కృష్ణమా
 సత్యానాథనవస్వభూతి రసలక్ష్మ్యాత్మీ రీతీఖని
 నీతుల్లాస విధాని తల్పనమకంధీ వశ్యమాభామిని

(2 - 279)

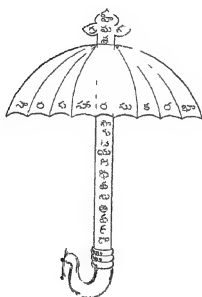
పుష్పగుచ్ఛబంధము

నరాదరా : సురావనా : సనాతనా : మనాకృతీ :
 పరావరా : కరాహృతాభపాదపా : కృపామతీ :
 ధరామరాత్మ రాజితా : సదాప్రదా : చిదాదృతీ :
 స్మరాభిరామ : రాధికానమాగమా : రమాపతీ :

1-205

చత్రబంధము

దారవతనువభ జయజయ

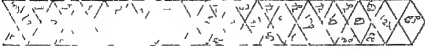
సారశమ సమగ్రమహిమ శరహసరసా

సారసహర నుకరభా

భారక సురసాయ జయజ భవనుతవరదా :

2-280

గోమూత్రికాబంధము

శ్రీరమారసాత్యగత్య సేవ్యభావ్యలక్షణా
సారదీప్త సారసాప్త సారసారి వీక్షణా
ధీరవారసుత్యసత్య దివ్యభావ్య రక్షణా
వైరదృప్త పీరిగుప్త వారణారి రక్షణా.

2-281

సర్వతోభద్రబంధము

ర	మా	బా	స	స	వా	మా	ర
మా	వ	తా	ర	గ	తా	వ	మా
వా	తా	ద	సా	సా	ద	తా	వా
స	ర	సా	స	స	సా	ర	స
స	ర	సా	స	స	సా	ర	స
వా	సా	న	సా	సా	ర	తా	వా
మా	వ	తా	ద	ర	తా	వ	మా
ర	మా	వా	స	స	వా	మా	ర

రమావాససవామర

మావతారరతావమా

వాతాదసాసాదతావా

సరసాస సారస.

8-919

పద్యానుక్రమణిక

అ

అంగనలకు హరిని	2-255	అకట నీ	8-87
అంగనయ్యెడ	8-887	అకలుషపు	2-224
అంగభవుల	8-285	అక్క వైద్యు	8-27
అంచునంచ	1-278	అచ్చట భోజ	2-244
అంతఃకేకయ	2-274	అచ్చట మాధవో	1-280
అంతఃదచ్చిర	2-190	అటఁజని కాంచె	1-267
అంతఃదనంత	1-180	అట దేవవల్లభు	1-282
అంతఃదనకెదురు	8-4	అటులఁజనుచు	2-228
అంతటఁగేకయ	8-145	అటుల ననుఁగు	8-100
అంతట సతికి	8-824	అటుల హరి	8-221
అంతట హరి	8-282	అట్టి తిరుమల	1-31
అంత నయ్యాదవేంద్రు	1-277	అట్టి పెదసోమ	1-57
అంతనారామ	2-227	అట్టి పెదసోమ	1-49
అంత బలారి	1-198	అట్టి ముప్పివల్లి	1-98
అంత వసుదేవు	8-278	అడుగున పీఠిన	2-97
అందగ్రజుండు	2-158	అడుగుల వంక	8-28
అందభీతులు	8-155	అడ్డమేర్పడ	2-114
అందలరు	1-109	అతని గఁజులులు	8-20
అందుఁ బెదసోమ	1-55	అతనుకాచానల	2-161
అందు నీయందు	8-90	అతిరమ్యక	1-140
అందుల సందమో	1-181	అతివ మున్ను	8-83
అందుల వీరును	1-124	అతివిమలా	1-291
అందుల హర్షయి	1-110	అతిసుకృతో	8-161
అందొక యిందు	1-280	అత్తరువుల	8-289
అంబరవలగ్న	8-126	అత్తటి భద్రయున్	8-268
అంభోజభవ	8-827	అది మును హరి	8-166
అకట చతుర్థ	8-74		

అది మొదలుగా	1-209	అనుమన్	2-170
అది యటులుండె	2-140	అనుచు నయమున	2-228
అదియు నల్ప	2-42	అనుచు నర్జునాక్షి	2-55
అదియును హరి	2-17	అనుచు నెచ్చెలి	2-121
అనఘవిదేహ	1-97	అనుచు వన	1-285
అన నృపుడినియెన్	2-142	అనుచు విజయ	1-190
అని చరదనిలు	2-84	అనుచు విన్నవ	1-202
అని చూపిచూపి	1-285	అనుచు సుధా	2-189
అని చెలులాడు	2-108	అనురక్తి	1-44
అని చైత్రాదుల	2-91	అనువై నెన్నుదు	2-88
అని తన కవికా	2-258	అన్నియు నారోహణ	1-271
అనినన్ మీ	2-144	అన్నియు మౌని	1-201
అనిన శుక	2-219	అపరంజి మెలుంగు	2-5
అని నృపతి	2-183	అపరంజి వన్నె	1-188
అని పలుమాటున్	2-72	అపరాధివైతి	1-197
అని బహుమతి	1-80	అపుడాగతి	2-158
అని బుజ్జగించి	2-285	అపుడు స్విజ	2-59
అని ముటియు	2-198	అపుడు బువ్వంబు	2-275
అని మాధవుడీ	2-185	అష్టాదశాదు	1-210
అనిది చక్షోటి	1-104	అప్పురింగల	1-118
అని మీతో	2-162	అమలినదాన	1-48
అని యా వన	2-214	అమితవిభవా	2-808
అని యాగతి	2-288	అమృత మీదందమా	2-108
అనిలా భవదీయ	2-80	అమృతరసంబుతో	2-95
అని వీరలాది	2-198	అమృతమృతాని	1-218
అని కుకశిలకము	2-25	అమృతకంఠెలి	1-218
అని కుకముని	2-821	అయ్య నీవెంత	2-185
అని హిమకరు	2-79	అరయఁబసింది	2-110
అనుచుంగలంగ	2-87	అరయుము	2-188
అనుచుఁజెప్పి	2-159	అరిదరకరి	1-80
అనుచుఁదమి	2-82	అల భోగ	1-10
అనుచుఁబ్రీతి	2-14	అలర సన్నిత	1-148
అనుచుఁజెప్పియు	2-199	అల విదియ	2-99

అలివేణుల	1-282	అవ్వనజారి	2-59
అవధరింపుము	2-2	అవ్వరిఁదలచుచు	8-281
అవధరింపుము	8-2	అనమప్రభా	1-178
అవురా యను	2-174	అసమానక్రుతి	2-288
అవురా హరి	8-211	అశిశుచిహ్వా	1-229

ఆ

అంతరంగికుడ	8-62	ఆ పురమున	1-51
ఆకడ నేనొక	2-132	ఆ పురివరిసర	1-107
ఆ కలి	2-94	ఆ బంగరయ్య	8-28
ఆ కాళిందీపతి	1-170	ఆ భద్రతోడ	8-293
ఆ కుమారుని	2-61	ఆ భువన కల్పిత	8-128
ఆ కృష్ణుల	1-177	ఆ భోగమహి	8-817
ఆ కేకయపురి	2-48	ఆ మధుదినమున	1-252
ఆ కైకయపురి	1-218	ఆ మధ్వాకృతి	2-210
ఆ గమభాగ	2-86	ఆ మానవతీ	1-88
ఆ గృహనాంతర	8-75	ఆ మోచాన్విత	1-283
ఆ గుణనతిని	2-172	ఆ యదువతి	8-224
ఆ తెలువంబున	8-14	ఆ యూరంగాంచన	1-211
ఆ జననికీ	2-58	ఆ యెడ నీగతి	8-89
ఆ జనహర్త	2-179	ఆ రాజీవాకుని	8-238
ఆ జలజాత	2-19	ఆ రాత్రి	8-289
ఆటలఁజాటల	2-87	ఆ రామవిలాస	2-111
ఆటలు పాటలు	1-117	ఆ రీతి వార్త	8-149
ఆదివిష్ణునకు	1-80	ఆ ఋగురి	8-260
ఆ దివ్యసభాంతర	1-187	ఆ లోఁజనవృత్త	8-247
ఆద్యతేకు	2-47	ఆ లోలక నీలాలక	1-84
ఆ దేవుడు	1-58	ఆ వనముల	1-245
ఆ నందమఁడంతట	8-808	ఆ వనరాజోదర	1-194
ఆ నగవిశేష	1-268	ఆ విభుఁడు	8-295
ఆ ననమిల	2-209	ఆ విభుఁడు	8-277
ఆ నరేంద్రుఁడు	2-48	ఆ విరులు	1-248
ఆ నెలయందు	1-148	ఆ నేళకు	8-110

ఆవేశల	2-221	ఆ సూక్ష్మము	2-148
ఆశుగమ్ముల	2-88	ఆ హరికింగుమారు	2-102
ఆ సమయంబున	2-89	ఆ హరిచాక్కి	2-168
ఆ సమయంబుల	2-244	ఆ హరిచాతుల	2-245
ఆనవళల	1-281	ఆ హరిచేహ	1-168
ఆ సాహస్య	2-249	ఆహారమేళు	2-13

ఇ

ఇంచుక	2-86	ఇది చక్రతటి	2-71
ఇతయును	2-188	ఇది వృషధర్మము	2-219
ఇందునందు	2-181	ఇది మదియ	2-26
ఇంద సకల	1-22	ఇది యెయ్యదియో	2-7
ఇంద్రప్రస్థ	1-161	ఇది వసుదేవ	2-289
ఇంద్రప్రస్థ	1-171	ఇంద్రపరాశంజవః	2-47
ఇటులఁబటు	2-275	ఇందువచ్చు	2-77
ఇటులా కుటిలా	2-212	ఇరువురు	2-200
ఇటుబుందరమ్మ	2-288	ఇవిగదా	1-164
ఇతని యాకృతి	2-905	ఇవి పారజాతంబు	1-279

ఈ

ఈ చందంబున	2-2	ఈ రీతివచటి	
ఈ చక్రపాడి	2-280	ఈరీతి సాతఁదా	2-54
ఈ చిలుక వల	2-15	ఈరీతినిఁ దాదాన్య	2-86
ఈదాశఁ బోరాదు	1-276	ఈరీతి నీతి	1-160
ఈ మానిని	2-94	ఈరీతి శారి	2-8
ఈమాడ్కి	2-122	ఈ రైవతకాద్రి	2-184
ఈ ముప్పిపల్లి	1-87	ఈ లిలన్ బాలికవై	2-288
ఈ యందంబీ	2-127	ఈలిల నచట	1-290
ఈ యాదరణంబీ	2-280	ఈలిల సకల	2-78
ఈ రమేళు	2-207	ఈ వనలక్ష్మి	2-84
ఈరీతిచేరు	1-168	ఈ వనితామణి	2-218
ఈరీతిన్ ద్భార	2-241	ఈవిధిని వయో	2-76

ఈవిధి వివిధ	1-264	ఈ సునాన	2-177
ఈ నతి	2-303		

ఉ

ఉభయ దిక్పాంతా	3-108	ఉన్నని మదిలోన	2-144
ఉర్వర వీర	1-17		

ఎ

ఎక్కడినుండి	2-278	ఎల్లి లోక	2-281
ఎన్నడు రాఘో	2-8	ఎల్లెడఁ జేర్కొను	2-181
ఎన్నడు హరి	3-18	ఎవ్వరెఱుంగని	2-150
ఎల్లెప్పుడు	1-16		

ఏ

ఏకదినంబ	2-24	ఏనొక	2-41
ఏకకత	3-197	ఏ పరమేశు	2-225
ఏకాదృశ	1-91	ఏమమా మేమిట	2-151
ఏ దివ్యతర	2-158	ఏరావరునేని	1-123
ఏ నాతి	1-4	ఏవగలఁ జీక్ష్మె	2-212
ఏను తిమ్మిక్కులీన	2-74	ఏవీధిఁజూచిన	1-105
ఏను ప్రొద్దు	2-189		

ఐ

ఐనను నా	2-90		
---------	------	--	--

ఒ

ఒకటిగ మాకు	2-216	ఒకవేళ నుర్విపై	2-25
ఒకదినమా	1-188	ఒక శుభదినంబున	2-55
ఒకపరి	1-99	ఒక హరి	2-288
ఒక మాటు	3-185	ఒనరి ముఖంబునన్	2-70
ఒక యేటఁ జీక్ష్మె	1-219	ఒనవరి గర్భిగుల్పు	3-214
ఒక యారగా	1-183	ఒనవరి మొలఁతై	2-89
ఒక రొక్కవని	3-292		

ఓ

ఓ కన్నియ

3-24

ఔ

ఔనానని యొకరి

2-278

ఔరా యీ రాజానన

2-201

ఉ

కంఠమునకు

1-147

కాంచి ప్రబాంగవా

2-8

కందనవోలు

1-43

కాకపురి వాక్కు

1-19

కందర్పరస

3-25

కాదివద్దంబు

1-24

కటికటుల్

2-85

కానకకన్న

2-85

కదళిలి

1-158

కామకలేనిక

1-168

కనినది మాత్రమే

3-282

కాలసమాదృశిన్

3-81

కననపుదారి

3-282

కావున మా

3-182

కన నయోధ్యాంక

1-82

కాళకరూక

3-187

కన్నులు వదన్

2-209

కాళింది త్రోవ

2-180

కప్పిక దోవ

3-78

కిరము కౌరి

2-280

కమలంబు తెలి

2-211

కిరము సెప్పిన

3-204

కమలాఱ్ఱు

2-52

కిరమ్మువకున్

3-92

కరకల్పకాళా

2-18

కుందవిలాసము

1-183

కరహాటులు

3-188

కుంభకుచ

1-228

కరికిరొప్పిక

1-90

కురుకులు భూరి

3-194

కరుణ నహాయ

1-178

కులుకుఁజెక్కులు

1-127

కకరవంబుల

1-240

కుత్తున్ శుభ

3-121

కలికి

2-221

కుడి ప్రద్యుమ్ను

3-87

కలికి చల్లని

3-81

కృతిముఖమున

1-27

కలికిమీటారి

3-283

కృష్ణప్రభావాప్తి

2-123

కలికరుచి

1-272

కృష్ణా జయ

3-111

కల్పిత సుధాంకు

3-197

కేకయవతి

3-239

కల్లుగుదురొక

2-257

కేకపుండగు

1-141

కలువలి విందు

3-49

కైకయాభర

3-237

కొమ్మా కొమ్మని	3-110	కామవకా	3-182
కోకిల కలకల	1-250	క్రొన్నెల జాడ	3-55
కోకిముప్పన	3-238	క్రొన్నెలముచ్చు	3-67

ఖ

ఖేలనమున	3-118
---------	-------

గ

గగపాల్గినడంగు	3-167	గిండ్ల సెంపగి	3-172
గతి మత్తేభము	1-25	గుర భూమి	1-47
గళమున శంఖ	2-129	గొల్లమిటారి	1-188

ఘ

ఘటియించెంగటి	2-73	ఘనదివ్య	2-16
ఘనతరుల	3-85	ఘనవయః	2-112

చ

చందరు రేకడించు	1-111	చలువయు	1-193
చదలీ కడళి	3-51	చూచిటు	2-200
చనుగొనిగవ	3-2, 9	చొచ్చి పెడ	3-77
చలువ చెలువారు	1-208		

చ

చంచచ్చించల	2-115	చతురతయు	3-139
చంచక్కువలయ	2-222	చతురామ్య	1-223
చంచత్సహస్ర	1-274	చమరినికలవాల	1-270
చందనశైల	1-241	చారుభూరిక్రియా	3-192
చంద్రకాలల	1-108	చిలికదాని	3-290
చక్రమందటికన్ని	3-237	చికురములా	3-176

చిరురత్న చాలంబు	3-125	చివురులరంటి	3-99
చిగురాకుజిగి	2-81	చెంగలువలు	1-180
చిన్నారి చూడ్కి	2-124	చెలిదలంచు	2-274
చిన్నారి చెలువంపు	1-255	చెలి నఖములు	2-121
చిలుక ప్రాయము	3-19	చెలి నవంగుడు	3-111
చిలుకగొరులు	3-184	చెలి నాతో	2-221
చిలుక చెప్పినవైన	3-40	చెలి యీ బంటులు	1-129
చిలుక పల్కులు	3-249	చెలి శృంగార	3-259
చిలుకల కంఠములను	1-288	చెలువైన కిచకమ్మల	2-149
చిలుకలు లేవె	2-193	చేరలఁగొల్పవచ్చు	2-384
చిలుకా చెలికాడ	3-5	చేరి మయుండు	1-182
చిలుకో వరువపు	3-175		

—
జ

జనరారి వెలుల	2-208	జననినొక నవతి	2-271
జోగం గొట్టగి	3-112	జయనందక్షిత	3-812
జోలెల్ వాడుడు	2-88	జలములు గ్రహించి	3-124
		జీలుగు పయంట	3-112

జ

జనకుండు భువి	2-187
--------------	-------

త

శ్రీశ్రీదమ్మ యిది	2-152	తన మానస	1-71
శగు శృంగంబుల	1-122	తన రథమున	3-228
తనకడకీట్లు	3-254	తన రథహాయ	1-78
తనకన్న చెమక	2-118	తనరన్ వ్యాకరణజ్ఞు	2-250
తనకీర్తి పుత్రి	1-41	తనలోమందు	1-101
తనకుఁగల దివ్య	1-198	తన శివాచిర్యూతి	1-89
తనకును సమ్ముఖ	3-80	తను చేవకా	1-159
తనకు మఱి మ్రొక్కి	3-281	తను వింశాధర	3-115
తన గౌరవావృత్తి	1-173	తను మేనత్తను	1-212
తన చిత్తమున	1-182	తమ్ముల యుదర	2-208
తన దివ్యచిత్త	1-288	తమ్ముల లేటిపురుల	2-120

శరశమవృత్తియు	3-220	తిలకించి తల్లి	2-72
తరుణమ్మలై న	3-284	తిలకించి యటుల	2-215
తరుణీతమరుచి	2-113	తిలకుమనుంబు	2-104
తరుణీలావణ్యా	2-171	తుంగులన మధ	3-50
తలంచిన నమ్మపుల్	2-285	తూరా తప్పక	2-75
తల్లియుఁదండ్రయు	2-287	తెలువంగని	3-257
తామరసంబులు	2-207	తెలువ శకుక్కువన్	3-22
తామేటి దొరం	2-29	తెలతెలవాణ	3-104
తారకములు గగన	3-43	తెలువవే యిట	3-81
తిరుమలరాయ	1-67	తొలిమిఘటల	2-28
తిరుమలరాయ	1-89	తోరంబున	1-125
తిరుమలరాయల	1-88	త్రవదంబులచే	3-270
తిరుమలరాయ	1-77		

ద

దమజ్జేదన	1-5	దినమను గ్రీష్మ	3-44
దయ చర్య	1-75	దివియను మర	3-58
దక్షత భర్త	1-81	దీని కుఠానింగన	2-213
దాత దయావిశిష్టుడు	1-79	దీపములు ప్రమిత	3-48
దానవ మానవతీ	1-157	దైవతవర	1-259
దానిఁగై కొని	2-256	దొలుపెఁజొయీ	3-163
దాని సొగమనడకలు	1-222	ద్యుమణి వడంగ	3-43
దాడవతను	2-280	ద్వారక ద్వారకాంత	2-287
తారునఁ త్న	1-124	ద్వారక ప్రవేశ	1-199
దిగ్గన మణి	3-218	ద్వారవతినుండి	2-155

ధ

ధరణీనాయక	3-138	ధారాదీతి నమీర	1-123
ధర మధువారి	1-249	ధీరుల మగ్ర సేవ	3-155

న

నందనవనమున	1-207	నరాదరా	1-259
నక్షత్రపుండుమఱి	3-189	నరుఁడుండనేమి	1-181
నను నందవరపురా	1-23	నలుపెక్కి దట్టమై	2-30
నన్నయభట్టు	1-15	నవనవనంద	2-33
నరహరి రూపము	1-152	నళినదళాకుని	1-127

వాకజనీవైక	2-22	నీ పదములె	2-185
నియతి దమంజయుఁడు	1-179	నీవిందతిఁబెండ్లాడితి	2-178
నా కలలో వచ్చిన	2-167	నీ నత్పథ సంచారక	2-195
నా కా ర్యాహృతి	2-30	నుదులై తే	3-23
నాట బె చెటి	2-88	నూత్నముగ పరిఘ	1-100
నాలుగుదినాలు	3-71	నెలమీలు వధం	2-91
నిందుజల్యలు	1-348	నెల తొక్కొనలు	1-244
నిజభజనాభి	1-9	నెలకున్ వెన్నెలకున్	2-202
నిజకార్యావల	2-98	నేను సాంగకాస్త్ర	2-149
నిదుదకన్నుల	3-108	నేనేమి యెసంగ	1-183
నిను వీడ్కొనియట	3-15	నేనేమి హరింగన	3-20
నీకథ మనసున	3-135	నేమున్నీడి	2-277
నీ కోరిక నేనెఱుఁగుదు	1-204	నోవక పోవక	3-209
నీ చెలువుడిచ్చె	3-11		

ప

పంకజోదర	1-45	పలువింతలు గల	2-340
పంకభవాప్తి	2-101	పల్ల వస్థితి	3-68
పగతాగిఁగాంచి	3-179	పసిడి తాయెతల	1-253
పతికి విడెమిచ్చి	3-391	పాకనాంటిమేటి	1-43
పదముల్ జంఘలు	2-283	పాటలు నేర్పుగు	2-147
పదములనంటకు	3-10	పారావశవారా	3-17
పద్మద్భుక	1-283	పాలవారాళిలో	2-267
పద్మనిలయ	2-49	పావకళిఖ నమ	1-180
పద్మా భవదచ్చుచా	3-818	పిలుదుండివి	2-118
పద్మినులాసన	1-247	పిలిచిననేమి	2-145
పనిచారిపై నర్గి	2-148	పుప్పొడి తావున్	1-285
పరిజనమ్ముల	3-329	పురము నలంకరించి	3-148
పరిజగఁదోచు	3-147	పుంముల్ గోపురముల్	1-167
పరికి నికాలు	2-158	పుంము సిరిమెఱయ	3-240
పలుకులరితి	2-252	పురుషోత్తిమాప్త	1-28
పలుకులు గమ్మని	3-21	పురుషోత్తముఁడై	3-184
పలుకులు నిలుకల	1-220	పూటల బూటలన్న	1-112
పలుమాలు నలము	2-174	పూని ప్రతేకునిన్	3-82

పూవుల రీపులం తెలంగు	1-284	ప్రమదోద్యమమైన	1-188
పెద్దవఁగా నెసంగి	1-87	ప్రయతి నగాగ్రవాస	2-109
పేరు వహించి	1-239	ప్రాయపునరి	3-186
పైదలిగిలొత్తు	3-272	ప్రియమువఁగని	3-7
పొదలు దూరంగ	1-287	ప్రేమముక దృష్ట	3-265
ప్రతివిందుగ్న్	3-189		

బి

బింధులు ప్రియ	3-150	బిరుసుంచెలి	3-52
బింధువిరోధి	2-184	బెళుకు తళుకులు	2-102
బింధువులొప్పి	2-177	బేడినమీలు	2-125
బిహునిహితా	1-243		

భ

భంబుగదె	2-204	భావపుణిత్తరు	2-217
భద్రగతి నృపులు	3-187	భుజకౌర్య	1-21
భద్రహాగగమన	1-214	భువనజాత	2-105
భద్రాసోదరుడ	3-804	భూదారుండును	1-85
భవవశోద్భవ	3-41	భూమావామా	3-313
భారతిచేగల	2-10	భూవర చైరము	2-186

మ

మంగళమంగళ	3-321	మధురిపునధరము	1-146
మంగళమూతము	3-268	మన మొకదేవుని	3-127
మ.చెలపై నృప	3-169	మనసూనఁ చెలియ	3-253
మందారకుంచా	2-180	మనుజుల సంవత్సర	2-289
మకర కేతునుడన్న	3-101	మయవిరచిత	1-206
మజ్జ ననూడెను	3-242	మఱి జూనువు	2-119
మడిగణకిరణ	3-181	మఱియు గోలుండుడు	3-142
మఱిసీతి నల	1-72	మఱి యను దిన	3-45
మత్సరము వీడి	3-283	మఱియును కస్తూర	3-222
మదభాస్వద్దను	3-307	మఱియు ప్రమోద	3-173
మదయుక్తుల	2-27	మఱివనంది	3-70
మదవతికిన్	3-97	మల్లికానల్లి	1-188
మధుకరవృత్తిచే	3-89	మహితరసంబుల	1-261
మధురనము	2-80	మహివిరాజ	3-202
		మాళరిద మాళరద	1-248

మా శనియకుంగూరిమి	2-220	మీ కేళాసాభాగ్యము	2-185
మాతంబూతంగ	1-184	మీవారిముఖ	3-83
మాధవస్థితి యిది	3-114	ముందా శమంతక	2-178
మాధవై కాశ్రయ	2-194	ముఖై ఖరికి	2-123
మానిని వాతె	2-107	ముడిచిన ద్వార	1-113
మాయలు వన్నెగదా	3-218	ముత్తెపుపాలగచ్చు	1-114
మానమరాసు	3-210	ముదమొదవఁబొదలు	3-18
మారా యిదిమేరా	3-14	మునుగోర్కిగన్న	3-203
మారుండ్రనీకు	3-85	మును నినుగని	2-197
మారుని భోటకంబగుట	2-13	మును హరి గాంచి	3-213
మాహిమృతీపుర	3-190	మున్నిజపూర్వ	1-120
మించగ వరదుని	3-300	ముంభంజన	2-78
మిన్ను చెన్నుండన్ను	1-217	మృగమదము	2-205
మిమ్మేమేమా	3-218	మెలుగునకు	3-160
మినమినమను	3-213	మేదిని కెనయైన	3-255
మీకేయరి	3-141	మేనత్తకన్నె	1-282
మీ చిత్రపటముతో	2-140	మేనమామ యటంచు	3-284
మీ కాతయు	1-28	మ్రొక్కుతిననుమా	2-184

య

యమున నభు	1-189	యుక్తులనన్నిట	2-142
యాదవులన్ హరి	2-229		

ర

రతనాల దొంతి	1-280	రమ్మమమా	2-163
రతిమనోహర	1-192	రమ్మామానగరికి	1-178
రతి వలచు	1-126	రవిభాతమాతత	1-293
రదవంబులు	2-108	రసికాగ్రేనరుడౌరా	2-235
రమణముఖ	1-68	రాజుల సమస్త	1-168
రమణుండిటు	3-294	రాజహంసల	1-103
రమణియమణి	2-9	రామా రావణముఖి	3-214
రమావాస	3-219		

ట

తొక్కల నందున	2-199
--------------	-------

ల

లలితముఖేందు	2-170	లేసు కుంతి చెల్లెలు	3-151
లక్షణముల కుభ	1-227	లోకిపులి నేర్పు	2-34
లక్ష్మీహృదయాది	2-50	లోకావనమును	2-31
లాలనమున	3-128		

వ

వచ్చిన రాజులందు	2-154	విధి లిఖించి	2-103
వచ్చివాడు మాతపుడు	3-210	వినంగనంగ	1-215
వనజము వననంబగుటను	1-144	వినమో కనమో	3-208
వనమాలికడకు	1-258	వినుమొకవిత	2-138
వనరుపోలోక	3-12	వినుమో మాధవ	2-130
వరకరుణాభి	1-78	వినులా యనంత	1-292
వరకేశవదేవాంకిత	3-335	విముఖభావంబున	3-234
వరధర్మయుక్తి	1-12	విరహులపై వచ్చు	3-24
వరవర్ష విస్ఫూర్తి	1-237	విలసికహర్మ్యుర్తి	1-115
వరునెదుట దంత	3-258	వివరింతు మతుల	1-14
వలపు చెట్టివ	3-8	విశ్వసుతశ్రుతి	1-8
వలపై వదాని	3-171	వీరవ్రభునకు	1-40
వసుదేవచిరభాగ్య	1-135	వృషములఁగాచు	2-182
వసుధ శృంగార	1-234	వెడలు తెఱంగెఱుంగ	1-185
వాణికుండు శచి	3-251	వెన్నెల చిచ్చున	3-98
వాని కన్నులు	3-24	వెలలేని పి	2-187
వారక నేనొకొక్క	2-183	వేడ్కఁదమవెంట	3-250
వారణముఖ	3-333	వైకుంఠనగరోవ	2-12
వారినిధిన్ భూరి	3-18	వైరులు మఱి	3-238
విదియ చందురుడతి	2-100		

శ

శత్రుబలచ్చిదా	1-119	శారికమా	3-80
శరణాగత రక్షునకున్	1-32	శివీకములు విడిచి	3-278

శిశువులకుంబశువులకున్	2-347	శ్రీమహిళా	1-95
శుకబోధితార్థ	2-262	శ్రీమాంగల్యవతి	1-8
శుకమా వదన	2-192	శ్రీముష్టి పల్లి	1-28
శుకము వచించుట	3-172	శ్రీముష్టి పల్లి	2-1
శుభ మైన విధి	2-39	శ్రీమేల్ గూర్పు	1-1
శోభనమే విష్ణునకున్	3-823	శ్రీరంజితాకార	3-309
శారంగిణి	3-248	శ్రీరమణి మదంశ	2-183
శ్యామాకుల్	1-298	శ్రీరమణివతి	3-823
శ్రీకరింబు రమా	2-45	శ్రీరమణియతందవరి	3-180
శ్రీకరకృష్ణా	3-1	శ్రీరమణియతన్	1-25
శ్రీకలితరామ	1-18	శ్రీరమణియ మైన	1-100
శ్రీకలితాంకుడు	1-81	శ్రీరమార గాత్య	2-281
శ్రీకల్యాణోత్సవమున	2-167	శ్రీరాగరంజన	2-254
శ్రీకాంత కొలుపు	1-150	శ్రీరామామణి	1-82
శ్రీకృత గన్ని వేశము	2-44	శ్రీలలనాంశ	1-2
శ్రీతిరుమల	1-65	శ్రీవిభుని దేవి	2-56
శ్రీధవన దావిబుద	3-334	శ్రీకా గరుడాంచ ద్వావో	1-24
శ్రీధారణిగుల్	1-52	శ్రుతకీర్తి పేరందగు	2-56
శ్రీమహానియముష్టి	1-63	శ్రుతకీర్తి మత	2-67
		శ్రుతిపదక్రమలిల	1-118

స

సంపూర్ణసంపత్సంపరా	1-56	సమదళాస్పద్మ	3-308
సతిని శిరసంజె	3-245	సమయభివృద్ధుండు	3-42
సతినీతంబము	2-281	సమయస్వీకృత	3-332
సకులు విలాసకళా	3-117	సర సతమక్రమా	2-193
సత్యభాషా	1-59	సరసమూర్తి	2-246
సత్యోపేతసుకేశి	2-279	సరసాలంకృతి	2-248
సద్వర్త్యవలరమృతి	1-60	సరసావంశి	3-315
సవనాదియోగింద్ర	2-21	సరసిజయుత	1-151
సనయతనంత	1-175	సరసిజరాగము	3-269
సప్తదశిఘన	1-288	సరియె కద	2-82

సరిరాకన్ హరి	1-149	సుకంగృహీత	3-112
సరిరాక వడకు	2-117	సుకవులకొక	1-74
సల్ల వనంబును	3-25	సుకృతరసోదయా	2-4
సవములు భూసురులకు	1-251	సుదతిరుచిరాధర	3-180
సవిత్పంచాది	1-11	సుమనస్థితి	1-191
సహజనిత్యానంద	3-297	సుమములకేము	2-92
సహజవ్యగ్రోధాంకము	3-78	సుముఖత శుభ	2-20
సాదివిహారత	2-37	మరమణిహిత	2-154
సారంగంబు హసించు	1-224	మరలు చేడగ	1-89
సారసముఖభావంబుల	3-122	మరసాల సమశీల	1-232
నితిగకుండు	3-88	సూన్యకరగురుని	3-202
నిరికావాసమ	3-320	సోగమెటుంగు	2-79
నిరికి పరుండు	1-139	సోదరసమ్మత	2-181
నిరిగాధిపుండిల	1-54	సోదరుడవు భయ	1-203
నిరి గుఱించిన	1-88	సోమా సితగుణ	3-78
నిరుల గభీర	1-182	సోమునకుమ	1-84
నిరమునను	2-35	స్వామి మీదర్శనంబెట్లు	2-40
నుందరీద్యుతి	2-282	స్వామి యీ మీ	1-229

హ

హత్తుక ధూర్తుడి	3-83	హరిచాన్దనంచు	2-270
హరపరమేష్ఠి	2-242	హరి ధర్మాశ్రయము	1-102
హరిగనుగొన్న	3-153	హరినగరి వస్తు	1-200
హరికరపాద	1-155	హరివాణీకమలంబు	1-7
హరికాసతిపై	3-157	హరివచావిరూపి	1-121
హరికి కావల	3-188	హరి పువ్వులు	3-184
హరికిన్ జాంబవతి	1-70	హరిపైఁ బంచాయుధములు	2-272
హరికిన్ సోదరి	1-8	హరి భద్రదాన్విత	3-278
హరి కులుకు	1-145	హరిమాననమున	2-191
హరినివిశోచన లయ్యెడ	3-241	హరి మ్రొక్కుండలించ	3-279

హరి యని శారి	8-129	హితులఁబురోహితుల	1-174
హరియాజ్ఞ	8-225	హింసారసిరాగ	1-165
హరి యిపుడే	8-8	హిరమధానులేపములు	2-288
హరి యిగరులన్	1-275	హెచ్చిన కూర్మి	1-242
హరి యూరితి	8-225	హేమాంబరుడట	8-248
హరి వత్సరతికి	2-51	హేళినుకా కేళికళా	1-93
హరి చారి నెదుర్కొని	2-252	హృదయమున మును	1-142
హరిహయముఖ	2-253	హృద్యానవద్య	1-278
హస్తీపురభర్త	3-195		

క్ష

శి.తి మును	2-69
------------	------

సంకేత సూచి

ఆం సం సా

కాం సం

గో క సం

ప్ర ర

ము వి

య తా రా

వ పు

ఆంధ్ర సంస్థానములు - సాహిత్య పోషణ

కాకతీయ సంచిక (1935)

గోలకొండ కవుల సంచిక

ప్రబంధ రత్నావళి

ముకుంద విలాసము

యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణము

వరాహ పురాణము

స వ ర ణ టు

పుట	పంక్తి	ఉన్నది	ఉండవలసినది
1	5	నీలను	నీలను
2	9	ధరమౌ	ధరమైన
5	8	శార్య	శార్య
5	18	ప్రసిద్ధి	ప్రసిద్ధి
7	10	రామ	పామ
9	11	ముష్టి	ముష్టి
12	18	జెలఁగి	చెలఁగి
13	18	జెలిగి	నెలఁగి
16	22	విలాసము	విలాసము
20	22	ఋ	ఋ
30	16	నవతం	నవతన్
31	15	దారు సంతన్న	తారు సరత్న
45	1	సృక్కున్నివ	ప్రక్కున్నివ
53	10	నెలఁచేఁ జిక్కె	నెలకే చిక్కె
56	16	బొల్చె	బొల్చె
58	8	వచ్చెం	వచ్చెన్
66	6,7	వలయుకేళి	వలయుఁగేళి
66	6	సహాయది	సహాయ
71	2	మర	మరా
71	3	వరా	వరా
78	4	ఎఱుకనే	ఎఱుకనేయ
77	12	కారణము	కారణములు
83	18	మనీషా	మనీష
84	14	బిడ్డ	బిడ్డ
86	11	ధ్యాసినీఁ జూచి	ధ్యాసినీ చూచి

పుట	పంక్తి	ఉన్నది	ఉండవలసినది
90	11	చిరురాగు	చిగురాకు
94	2	సనతిన్	సతిన్
98	1	చంచలంచల	చంచచ్చంచల
98	8	క్రవైఖరి	చక్రవైఖరి
100	2	బోల్పి	బోల్ప
103	17	బూసు	బూను
104	4	మరుల్గొనన్	మరుల్గొనన్
118	2	మద్దిము	మధ్యము
121	20	డడభవు	డభవు
124	13	సుర్గప	సుపర్ణ
124	21	బెట్టిరా	బెట్టితా
125	21	నింభ్రాత	నిన్ భ్రాత
126	2	మధూ	వధూ
129	20	ఈ లీలం	ఈ లీలన్
144	20	విరహులపై	విరహులవై
155		ద్వితీయా	తృతీయా
165		ద్వితీయా	తృతీయా
167	8	నరేంద్రుల్	నరేంద్రుల్
167	23	కృప	కృప
177	2	సురంబు	సురంబు
186	17	హరిహర	హరిహయ
188	15	సురః	సురః
189	22	౬౬౭	౨౬౭
190	20	యథోచిత	యథోచిత
192	19	చనవు	చనవు
198	11	సంచర	సంచార

